

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๓๐

เรื่อง เมืองนครจำปาศักดิ์ ๓...

พิมพ์ในงานพระศพของพลเอก
หม่อมเจ้าหญิงจันทรา บริพัตร

พ. เสด็จเทพศิริมหาจุฬาลงกรณ

ฉบับที่ ๒๒ ปีพุทธศ. ๒๔๗๕

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระอาทิตย์

วันที่ 19 / 10 / 39
เลขทะเบียน 6553.
เลขหมึก ๑๗ / 1982



ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๗๐

เรื่อง เมืองนครจำปาศักดิ์

พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ
หม่อมเริ่มหญิงค้อยท่า ปราโมช
สมบัตินายสมเด็จเจ้าพระยา
ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์

คำนำ

พ.ต.อ. พระพิณชนคดี แดงม.ร.ว. บุญรับ พิณชนคดี จะใคร่
ได้นั่งดัดดำหรับพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าหญิง
คอยท่า ปราโมช ผู้เป็นข้า ได้ขอให้กรมศิลปากรช่วยจัดหาให้ดังเรื่อง
หนึ่ง แดงต้องการหนังสือเรื่องซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ความรู้ทาง
ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับดินแดนภาคอีสาน กรมศิลปากรจึงจัดเรื่องที่
พิมพ์ขึ้น รวมเป็นประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๘๐ ให้พิมพ์ตาม
ประสงค์

ประชุมพงศาวดาร เป็นหนังสือชุดรวบรวมเรื่องที่เกี่ยวกับ
พงศาวดารและตำนานต่าง ๆ ในภาษาไทย ที่พิมพ์แล้วก็มี ที่ยังไม่ได้
พิมพ์ก็มี บางเรื่องยาว ซึ่งควรพิมพ์เฉพาะเรื่อง บางเรื่องมีขนาด
สั้น ก็เอามารวมพิมพ์ไว้ในเล่มเดียวกันก็มี ทั้งนี้เพื่อให้บรรดา
ผู้ศึกษาจะได้มีโอกาสพบเห็น ทำการค้นคว้าเรื่องทางประวัติศาสตร์
ได้สะดวก เรื่องที่รวบรวมอยู่ในชุดหนังสือประชุมพงศาวดาร ไม่มี
กำหนดว่าภาค หรือเรียบเรียงเรื่องเป็นลำดับอยู่ผู้รู้แล้วแต่จะหา
เรื่องอันเนื่องด้วยพงศาวดารได้พอหรือหาไม่ได้ก็ตาม ถ้ามีผู้ศรัทธาจะดัด
ก็พิมพ์เป็นภาค ๆ ลำดับไป หนังสือประชุมพงศาวดารจึงมีขนาดต่าง ๆ
กัน แต่แต่ละเล่มรวบรวมได้ และตามขนาดที่ผู้ศรัทธา ในประชุม
พงศาวดาร ภาคที่ ๘๐ เล่มนี้ มีเรื่องที่พิมพ์ได้ คือ:-

๑. พงศาวดารนครจำปาศักดิ์ ฉบับพระยามหาอำมาตย์ ฯ
เรียบเรียงทูตเกล้า ฯ ถวายในรัชกาลที่ ๕

๒. พงศาวดารนครจำปาศักดิ์ ฉบับหม่อมอมรวงศ์วิจิตร
(ม. ร. จ. ปฐม ดเนจร) เรียบเรียง เคยพิมพ์อยู่ในหนังสือเทศาภิบาล

๓. คำานานเมืองจำปาศักดิ์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับคำานานพระพุทธรูป
บุษยรัตน์ ฉบับเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์ และเจ้าราชวงศ์เมืองนคร-
จำปาศักดิ์ เรียบเรียง

๔. เรื่องขุนบรม นายสุก ศรีสังวงศ์ เจ้าหน้าทีในหอสมุด
แห่งชาติถอดจากต้นฉบับเดิมในใบลาน

๕. พงศาวดารเมืองยโสธร (เคยฉะเป็นอำเภอขึ้นจังหวัด
อุบล ฯ)

๖. คำานานเมืองทรายฟอง ถอดจากฉบับเดิมเป็นใบลาน
(เมืองทรายฟอง เป็นเมืองร้างอยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงใต้เมือง
เวียงจันทน์ลงมา แต่อยู่เหนือจังหวัดหนองคาย)

๗. คำานานเมืองพวน ๒ ฉบับ (เป็นแคว้นอยู่ทางตะวันออก
ของเวียงจันทน์ มีเมืองเชียงขวาง เชียงคำ เป็นต้น)

๘. พงศาวดารย่อเวียงจันทน์ ๒ ฉบับ (เป็นชนิดปุมไทร
มีประโยชน์ในการสอบค้นศักราชเหตุการณ์)

๙. เรื่องสร้างวัดพระแก้วศรีเชียงใหม่ (บ้านศรีเชียงใหม่
อยู่ในจังหวัดหนองคาย ตรงข้ามกับเมืองเวียงจันทน์)

๓๐. ประวัติท้าวต๋อง เจ้าเมืองหนองคาย

๓๑. คำให้การพระยาเมืองฮาม เรื่องเมืองเชียงแตง

คำให้การพระกาแพงพลศักดิ์ เรื่องเมืองเชียงแตง

คำให้การท้าวต๋อง เรื่องเมืองฮอย

คำให้การพระราชวิตรบริรักษ์ เรื่องเมืองดงบัง

คำให้การหลวงเพี้ยม ๑ เรื่องเมืองเซ่งเภา

คำให้การเหล่านี้ ได้ดำนามาจากกระทรวงมหาดไทย เมืองที่กล่าวเหล่านี้ ขึ้นอยู่กับเขตต์แดนนครจำปาศักดิ์ ส่วนมากเป็นเมืองอยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงถึงเมืองปากเซตอกไป

๓๒. พงศาวดารเมืองนครพนมตั้งแต่รัชสมัยพระยาจันท

โงนคำ

๓๓. ตำนานเมืองวังมด

๓๔. พงศาวดารเมืองมดปาโมช

เรื่องท้าวบรมคงมรยชื่อแจ้งมาข้างคณ เป็นเรื่องของบ้าน

เมืองทางภาคอีสาน และข้ามไปถึงบ้านเมืองทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงด้วย

เรื่องเหล่านี้และรวมทั้งที่ได้จัดพิมพ์มาแล้วในประชุมพงศาวดารภาคที่

๓, ๔, ๘, ๑๑, และ ๒๒ ย่อมเป็นเครื่องมือสำหรับผู้ศึกษาทำการสอบค้น

ค้นคว้าเรื่องราวของชาติทางภาคนี้ อันหนึ่งต่อประวัติศาสตร์

จะเกิดมีขึ้นได้นั้น ก็ต้องอาศัยเอกสารอย่างพิมพ์เป็นหลักฐาน

กรมศิลปากรจึงเชื่อว่า ในการที่ พ. ต. อ. พระพิณจันทน์ และ ม. ร. ว.

บุญรับ พิณจันทน์ ได้จัดพิมพ์ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๘๐ นั้น

ยอมอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาไม่น้อย และคงจะยินดีอนุโมทนา
ทุกกัน

เพื่อให้ทราบว่าคุณดินแดนคอนที่มักกล่าวไว้ในประชุมพงศาวดารภาค
ที่ ๘๐ นั้น มีเรื่องราวมาแต่โบราณอย่างไร จึงจะขอเล่าเป็นสังเขปไว้
ในทันที

แผ่นดินคอนสองฟากแม่น้ำโขง เมื่อราว ๓๖๐๐ ปีที่แล้วมานี้
เป็นอาณาเขตต์หนึ่งของอาณาจักรฟูนัน ชื่อเป็นอย่างจีนเรียก
ชื่อจริงของฟูนัน จะเรียกว่าอะไร ยังไม่มีหลักฐานให้ทราบได้ ประเทศ
ฟูนันสมัยมีอำนาจ มีอาณาเขตต์ทางตะวันตกจรดแดนประเทศพม่า
และลงไปถึงแหลมมลายู ทางเหนือว่ากันไปถึงภาคอีสานสองฝั่ง
แม่น้ำโขง จดแคว้นหลวงพระบาง ทิศใต้จดทะเล เป็นอันว่าประเทศ
ฟูนันสมัยมีอำนาจ จึงรวมประเทศเขมรและลุ่มน้ำเจ้าพระยาอยู่ด้วย
ทิศตะวันออกจรดเขตต์แดนประเทศญวน ซึ่งในสมัยที่เดิมนั้นเป็นประเทศ
จัมปาของพวกจาม ครั้นถึง พ.ศ. ๓๐๘๓ โดยประมาณ คือล่วงจาก
ที่เดิมาข้างต้นราว ๒๐๐ ปี ประเทศฟูนันถูกประเทศซึ่งจีนเรียกว่า
เจนละ และเป็นเมืองขึ้นของฟูนันเป็นกบฏ แย่งเอากรุงของประเทศ
ฟูนันได้ แล่นั้นมา ประเทศฟูนันก็ค่อยเสื่อมและศูนย์สิ้นชื่อไป จนไม่มี
ใครทราบ นอกจากมีชื่อปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุของจีนจัดไว้ ส่วน
ประเทศที่จีนเรียกว่า เจนละ นั้น ต่อมาได้แก่ประเทศเขมรกับพม่า

ทางลุ่มน้ำโขงตอนเหนือเป็นแคว้นหลวงพระบาง ถัดแคว้น
หลวงพระบางไปทางเหนือและทางตะวันออก เป็นแคว้นสิบสองจุไทย

ซึ่งทางตะวันออกคือแดนกับแคว้นตังเกี๋ย และทางเหนือคือแดนกับ
 มณฑลยูนนานซึ่ง เป็นบ้านเมืองของไทย เดิมอยู่ในตอนใต้ ของประเทศ
 จีน เขตแดนแคว้นสิบสองจุไทยกว้างขวางมาก เพราะฉะนั้น ในตอนที่
 อยู่ใกล้เมืองหลวงพระบางไปทางตะวันออก จึงเรียกแยกว่า “เมือง
 หัวพันห้าทั้งหก” หรือ “หัวพันทั้งหก” ส่วนตอนที่อยู่ใกล้เมือง
 เวียงจันทน์ เรียกว่า เมืองพวน ถัดแคว้นหัวพันห้าทั้งหกและเมืองพวน
 ออกไป คงเรียกว่า แคว้นสิบสองจุไทย มีเมืองใด เมืองแฉ่ง หรือ
 แฉ่น เป็นต้น ในสมัยโบราณเห็นจะราว ๒๐๐๐ ปีขึ้นไป ได้มีไทย
 อพยพเข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย ส่วนมากเห็นจะได้
 กับพวกผู้ไทย ซึ่งเป็นไทยดำชาหนึ่ง ดำยเดียวกับพวกไทยซ่ง แล้ว
 ก็มีไทยอีกดำชาหนึ่งเรียกในประวัติศาสตร์ว่า ไทยน้อย ยกลงมาตั้งกรุง
 ศรีสัตตคนทูลดำนช้างชั้น ในที่สุดดำยหนึ่งได้แผ่อำณาเขตลงมา
 ได้ความลุ่มน้ำโขง จนสุดเขตแดนกับพม่าตอนใต้จึงหัวคั่นครจำปาศักดิ์
 เพราะฉะนั้น แผ่นดินในลุ่มน้ำโขง บางตอนจึงมีเรื่องราวเกี่ยวเนื่องกับ
 ประเทศกับพม่าด้วย ในระยะเดียวกับที่ไทยยกลงมาอยู่ในแคว้น
 สิบสองจุไทย ญวนซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศจีนเหนือ มณฑล
 สกเกียนซันไป ถูกจีนขับบ้านเมืองแตก ต้องหนีวันลงมาได้จนเข้าแดน
 ตังเกี๋ย ก็มาเสวยญเข้ากับพวกจาม ซึ่งเป็นชนชาติในตระกูลชะวามะลายู
 ปนชาวอินเดียนได้ พวกจามสู้ญวนไม่ได้ หนีวันลงมาได้เรื่อย แล้ว
 ยังถูกเขมรตีเข้าเค็มทางด้านหลังเป็นคึกขนาบ ในที่สุดประเทศจาม
 ก็ศูนย์ไป กลายเป็นประเทศญวนในปัจจุบัน

รวมความ พอกไทย, ญวน, จาม, เขมร ในแดนเหล่านี้ ครั้น
โบราณมีเขตต์แดนคึดค้องกันโดยลำดับ จึงยอมมีเรื่องราวก่ยวข้อง
พ้องพานกันทั้งในทางวัฒนธรรมและในทางสงครามด้วยประการฉะนี้

ขออนุโมทนากุศลราศีทักษิณานุประทาน ซึ่งนายพันตำรวจเอก
พระพิณจหนักดี และ ม. ร. อ. บุญรับ พิณจหนักดี พร้อมด้วยญาติมิตร
ได้บำเพ็ญอุทกฐีคแด่ผู้ซึ่งล่วงลับไปแล้ว และจัดพิมพ์หนังสือประชุม
พงศาวดาร ภาคที่ ๘๐ นี้แจกจ่ายเป็นวิทยาทาน เกื้อกูลแก่ความรู้เป็น
สาธารณประโยชน์ ขอจงสัมฤทธิ์ผล หม่อมเจ้าหญิงคยองท้าว ปราโมร
เพื่อประโยชน์สุขในสัมปรายภพ สอดคล้องในปณิธานทุกประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๓๗ มีนาคม ๒๔๗๔



หม่อมเจ้าหญิง คอยท่า ปราโมช

ลำดับพระวงศ์

ของ

หม่อมเจ้าหญิงคชนท่า ปราโมช

ทางพระบิดา

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เจ้าจอมมารดา อัมภา
มีพระโอรส ธิดา ๖ พระองค์ คือ

๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ ๒ กรมหมื่นนฤบาล (พระองค์เจ้า
กบิฐา คั่นตกุล กบิฐา ณอยุธยา)
๒. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ ๒ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ (พระ-
องค์เจ้าปราโมช คั่นตกุลปราโมช ณอยุธยา)
๓. พระองค์เจ้าชาย...
๔. พระองค์เจ้าชาย เกษร
๕. พระองค์เจ้าหญิง กัตยาณี
๖. พระองค์เจ้าหญิง กนิษฐน้อยนารี

สายทางพระมารดาสืบมาดังนี้

กรมพระราชวังดกานพิมุข (พระวังหลัง)

พระองค์เจ้าทิพยเทม หม่อมแยม

มีธิดา ๓ ท่าน คือ

(๒)

๑. หม่อมราชวงศ์ ดวงใจ ปราโมช

๒. หม่อมราชวงศ์ จร อิศรางกูร

๓. หม่อมราชวงศ์ ดาว ปราโมช

กรมขุนวรจักรฯ และ หม่อมราชวงศ์ ดวงใจ ปราโมช มีพระ-
โอรส, พระธิดา ๓๓ องค์

๑. หม่อมเจ้าหญิง ไม้มั่นาม

๒. หม่อมเจ้าชาย ไม้มั่นาม

๓. หม่อมเจ้าหญิง เม่าพี ปราโมช

๔. หม่อมเจ้าหญิง ฉวีวาท ปราโมช

๕. หม่อมเจ้าหญิง คอยท่า ปราโมช

๖. หม่อมเจ้าชาย จำรูญ ปราโมช

๗. หม่อมเจ้าชาย ไม้มั่นาม

๘. หม่อมเจ้าชาย เติพย์บัณฑิตย ปราโมช

๙. หม่อมเจ้าหญิง โษษฐธ่อน ปราโมช

๑๐. หม่อมเจ้าหญิง รัมแซ ปราโมช

๑๑. พระอรรควงศ์เธอ พระองค์เจ้าคำรบ

หม่อมเจ้าหญิงคอยท่า ปราโมช ได้เสด็จเข้าไปอยู่ในพระบรม-
มหาราชวัง กับสมเด็จพระยาดุสดารัตนราชประยูร ตั้งแต่พระชันษา
ย่าง ๑๖ ปี เข้าไปอยู่ได้ ๕ เดือนด้วยคุณงามความดีของท่าน สมเด็จพระ
ยาดุสดารัตนฯ ได้ทรงมอบให้เป็นหน้าที่ปกครองไม้ ดังเครื่อง
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ตลอดจน และเทียบเครื่องคาว

(ค)

ด้วย จนพระชันษาได้ ๓๗ ปี ตรงกับปี ร.ศ. ๑๑๒ ซึ่งเป็นปีที่ท่านได้ทรง
รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตติยจุลจอมเกล้าที่ ๓ ได้รับ
พระราชทานเบี้ยหวัดชดเชยทั้งข้างในและข้างนอก

ปี ร.ศ. ๑๑๔ สมเด็จพระมหาสุทนต์ราชประยูร ทิวงคต

พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าอุบลรัตนนารีนาค ได้ทรงมอบ
ให้หม่อมเจ้าหญิงคยองท่า เป็นผู้จัดการจ่ายเงินเครื่องพระศพ และ
ค่าอาหารของข้าทูลละอองธุลีพระบาท

ปี ร.ศ. ๑๑๗ ถวายพระเพลิงกรมพระยาสุทนต์ราช ๑ แล้ว
ท่านได้ไปรับราชการทำเครื่องต้นอยู่กับพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธา
สีนารถ

ปี ร.ศ. ๑๒๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕
สวรรคตแล้ว ท่านยังทรงทำเครื่องพระบรมศพตลอดไปจนถวาย
พระเพลิง

ร.ศ. ๑๒๘ ปลายปี สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี
พระพันปีหลวง ได้ทรงขอร้องให้ไปช่วยทำเครื่องพระบาทสมเด็จพระ-
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เป็นผู้ช่วยคุณท้าวราชกิจทำอยู่ ๒ ปี จนถึง
ปี ร.ศ. ๑๓๑ ได้รับพระราชทานตราทตติยจุลจอมเกล้าที่ ๒

ปี ร.ศ. ๑๓๒ ได้ทรงเป็นผู้อำนวยการห้องเครื่องต้นทั้งหมด แทน
คุณท้าวราชกิจ และต่อมาได้รับพระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ชั้น ๓ เข็ม
พระบรมนามาภิไธยชั้น ๓ ประดับเพชร และเข็มเสนา ร. ร. ๖ ชั้น ๒

ระหว่างที่ท่านทรงรับราชการอยู่ ได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ ไปตามจังหวัดต่าง ๆ ทุกคราว เหตุด้วยพระองค์ท่านมีพระนิตยอันตั้งงาม และโอบอ้อมอารีทำให้เป็นที่รักใคร่นับถือของบรรดาข้าราชการหัวเมือง ที่มาติดต่อกับพระองค์ท่าน ต่างพากันชมเชยคุณความดีของท่านอยู่เสมอ คราวที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ เสด็จไปซ้อมรบเสือป่า ท่านทรงทำเครื่องคั้นและรับเลี้ยงอาหารเสือป่าที่ไปซ้อมรบเป็นจำนวนมากทั้งหมด ขณะที่ทรงรับราชการอยู่นี้ ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดทั้งในและนอกปีละ ๓,๐๐๐ บาท และเงินเดือน ๆ ละ ๓๐๐ บาท ต่อมาท่านได้กราบถวายบังคมลาออกจากราชการด้วยโรคภัยเบียดเบียนเมื่อปีจอ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ตอนนั้นยังได้ทรงรับเงินเบี้ยอยู่ปีละ ๑,๐๐๐ บาท

หม่อมเจ้าหญิงคอยท่า ปราโมช ทรงเป็นผู้ที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้ที่ท่านท่านดองฉบับไปแล้ว ในฐานะที่ท่านทรงเป็นอุปาสิกาในวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อวันท่านสิ้นนั้นสมเด็จพระญาณ ฯ ได้มีการเทศนาถึงคุณความดีของท่านที่ได้มีแก่วัด และแก่พระสงฆ์ดังปรากฏอยู่แก่ท่านผู้ฟังธรรมในวัดนั้นแล้วทุกท่าน ทั้งคณะสงฆ์วัดบวร ฯ ได้ทำบุญถวายท่าน ๑ วันครั้งหนึ่ง อุปาสิกาในวัดบวร ฯ ๑ วันครั้งหนึ่ง สมเด็จพระวัดบวร ฯ ๑ วันครั้งหนึ่ง ท่านได้ทรงสร้างกุฏิคอยท่า ปราโมช ๑ หลังเป็นเงิน ๕,๕๐๐ บาท และทรงบริจาคทรัพย์สร้างเสนาสนะ และถนนในวัดบวร ฯ และถวายนิตยภัตประจำปีเดือนแก่ภิกษุบางรูป ทรงเป็นประมุขของอุปาสิกาในวัดบวรนิเวศ ฯ

ส่วนวัดบรมนิวาสได้ทรงสร้างหอเชียว ละเพาหอเชียวนี้ส่วน
พระองค์ท่านได้ทรงออกเงิน ๔,๐๐๐ บาท และสร้างกุฏิอีกหนึ่งหลัง
ได้เคยทรงสร้างกุฏิที่วัดราชาธิวาส ๑ หลัง ซึ่งภายหลังได้ใช้เป็น
โรงเรียนบาลีสำหรับพระสงฆ์ และได้ทรงสร้างพระพุทธรูปใหญ่ ๑ องค์
บนพระตำหนักเชียวที่วัดราชาธิวาส และซ่อมศาลาแดงคู่ที่หน้าวัดราชา
วัดเสาชิงช้าของที่จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นวัดคุณจอมมารดาอาภา
คุณย่าของท่านปฐิสังขรณ์ วัดนี้เมื่อหม่อมเจ้าหญิงคยองท่ายังมี
พระชนม์อยู่ และเมื่อยังอยู่ในราชการท่านเคยทรงทอดกฐินหลายครั้ง
ได้ทรงช่วยปฐิสังขรณ์โบสถ์ สร้างศาลาน้ำ และกุฏิ และเคยทรง
ส่งหลาน ๆ ว่าวัดนี้เป็นวัดคุณสะดวกได้ปฐิสังขรณ์ ถ้าต่อไปหลาน
คนใดมีอันจะกินขึ้นควรจะมาทอดกฐินทุกคนจะได้มีความเจริญรุ่งเรือง
ในภายหน้า นี่ก็เป็นการแสดงให้เห็นพระทัยอันดีงามของท่านว่า แม้แต่
สิ่งใดที่เป็นของบรรพบุรุษก็มีได้ทรงถนอม แม้ทรงเห็นว่าพระชนม์ของ
ท่านมากแล้ว ก็ยังอุตส่าห์ทรงส่งหลาน ๆ ไว้ให้ช่วยกันทำบำรุง
พระพุทธรูปศาลาน้ำต่อพระองค์ท่านอีก

ส่วนตามวัดหัวเมือง ได้ทรงเข้าทำโบสถ์วัดเมืองหลังส่วน
๕๐๐ บาท และวัดจันทรนิมิตต์ (เจ้าพระงาม) จังหวัดสระบุรี ๕๐๐ บาท
เมื่อสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงซ่อมองค์พระปฐมเจดีย์ ท่านก็ได้เข้า
เงินตามแต่เจ้าจอมองค์พระปฐม ๑ ซอง

ทางโรงพยาบาลท่านได้เข้าเงินที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ๓๐๐๐
บาท ได้ทรงเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์แห่งโรงพยาบาลนี้ และเมื่อทรง

ทำบุญพระชันษาครบ ๕ รอบก็ได้เข้าเงินตามโรงพยาบาลเท่าพระชนม์
มีวิธียาบาล, โรงพยาบาลกลาง, โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เมื่อ
ทรงทำบุญ ๘๐ ก็ทรงเข้าตามโรงพยาบาลเหล่านี้ซ้ำอีกเช่นกัน

หนึ่ง ท่านได้ทรงเป็นบุพพการีแก่หลานทุกคน ไม่ว่ามีหรือจน
ได้ทรงช่วยเหลือตามวิหะฐานะ มิได้ทรงดำเนียงเลย ผู้ใดประพฤติกัก
ทรงยินดีด้วย ถ้าผู้ใดยากจนก็ทรงประทานตามพระกำลังที่พอจะทำได้
ทรงเป็นหลักของสกุลปราโมช ไม่ว่าเจ้านายพี่น้องก็ดี หลานก็ดี ทรง
พระเมตตาทั่วถึงกัน ยามใครมีสุขก็ทรงยินดีด้วยน้ำพระทัยอันแท้จริง
ยามทุกข์ก็ทรงตั้งสัจด้วยธรรมให้คลายทุกข์ ทรงเป็นผู้อุปการะ
แก่มวลญาติเป็นที่พึ่งแก่ผู้น้อย เป็นมิตรที่ดี แม้ยามประชวรนายแพทย์
มีพระวรสูตโรสดได้เคยกล่าวว่าท่านเป็นคนใช้ที่เอาใจหมอดีมาก แม้
จะทรงหงุดหงิดเพราะพยาธิ ก็ยังทรงช่วยให้สันทนได้ในเมื่อยาม
ทรงทุเลา ในคราวประชวรหนักคราวนี้ยังได้นมดัดพระสงฆ์มาสดุด
ถวายทุกคืน เมื่อเวลาพระสดุดท่านออกดำห้พระยุงพระองค์หนึ่งประณม
พระหัตถ์ฟ้างตลอดเวลา จนลุกไม่ได้กับบรรทมประณมพระหัตถ์ฟ้างโดย
ดำรงม ท่านเป็นผู้ที่มั่นอยู่ในพระพุทธศาสนามั่นแท้จริง

เมื่อเวลาประชวรก่อนสิ้นพระชนม์ท่านเคยทรงปรารภว่า ถ้า
ชีวิตยังมีอยู่ จะรวมเงินช่วยบิณฑกนัยทางอากาศ การบิณฑกนัย
ทางอากาศนี้รัฐบาลได้แถลงในวิทยุ ท่านทรงฟังวิทยุที่โรงปรารภ
อยู่เสมอ แต่หากเป็นเวลากำดั่งประชวร ทั้งยังมีพระทัยเป็นห่วงพวก
พี่น้องที่อพยพมาจากอินโดจีนด้วยความสงสาร เคยรับสั่งอยู่เสมอ

(๓)

จะได้จัดการมอบเงินเพื่อประโยชน์แก่องค์การนี้ ทั้งนี้ให้ตั้งพระทัย
เมื่อเวลายังมีพระชนม์อยู่ต่อไป

หม่อมเจ้าหญิงคยองทวา ปราโมช ประชวรด้วยพระโรคชรา
สิ้นชีพตักษัยด้วยพระอาการอันสงบ ในท่ามกลางพระสงฆ์ที่มาเยี่ยม
และหมู่พระญาติมิตร เมื่อวันที่ ๓๓ ธันวาคม ๒๔๗๓ เวลา ๑๖.๕๕ น.
คำนวณพระชันษาได้ ๘๔ บริบูรณ์ เป็นที่วิปโยคแก่บรรดาพระญาติ
วงศ์มิตรสหาย และบริวารทั่วกัน

ม. ร. ว. บุญวัย พินิจชนคดี



๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

հայր ԵՅԱՅԱՆՆԻՐԵ

วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

អង្គការសហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ

ในกรณีที่เธอทำบุญให้มีผล ๖๐ ปีบริบูรณ์เวลาที่
ฉันมีอายุพอที่จะถามว่า เธอได้มีบุญ
บุญอะไรมาจนถึงขั้นนี้แล้ว และได้มีบุญอะไรมา
บ้าง ทั้งบุญที่เธอทำกับสามี และบุญที่เธอทำ
มาคนเดียวบ้าง

[illegible]

h2B

ตำนานเมืองนครจำปาศักดิ์

ฉบับ พระยามหาวชิราวุธยธิปัตย์

ข้าพระพุทธเจ้า พระยามหาวชิราวุธยธิปัตย์ ขอพระราชทาน
เรียบเรียงพงศาวดารเมืองนครจำปาศักดิ์ ทุกเกล้าทุกกระหม่อมถวาย
เดิมเมืองนครจำปาศักดิ์นั้นว่า เป็นเมืองจำปานคร มีพระมหา
กษัตริย์ครอบครองบ้านเมืองต่อมาแต่ครั้งชาติวงศ์ตระกูล แล้วยังมี
ท้าวพระยาผู้หนึ่ง มีนามปรากฏว่าท้าวคันทนามครอบครองเมืองจำปา
นครต่อไป ครั้นท้าวคันทนามถึงแก่พิราลัย ก็หาผู้เจ้านายที่จะครอบครอง
บ้านเมืองต่อไปไม่ ครั้นภายหลังมา ยังมีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง มีพระ
นามว่าพระยากำมะทาเป็นเชื้อแซก ยกไพร่พลแตกจากชนไปสร้างเมือง
ที่เมืองจำปานคร แต่พระยากำมะทาส่งไพร่พลลงไปตั้งบ้านเรือน
พักแรมวันคดตรงเขาหนองสระลงไป ที่บนเขาหนองสระนั้นพระยา
กำมะทาก็ไปสร้างปราสาทและเรือนถ้ำนมกันตั้งคึกแถว และถน
กำแพงแก้วมีข้อมอยู่ตามเนินเขาแล้วไปด้วยศิลาทั้งสี่ แต่พระยา
กำมะทาให้ช่างปั้นรูปของคนไว้ทำด้วยศิลา และแต่งคัวควมเทวีกได้
ตั้งวาลย์เหมือนอย่างคนตั้งมั่งคั่งไว้ที่หน้าปราสาทบนเขาหนองสระ
รูปนั้นยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ ครั้นพระเจ้ากำมะทาทิวงคตแล้วมีน้อง
ก็ว่างมาช้านาน หามีกษัตริย์ผู้ใดที่จะปกครองต่อไปไม่ มีแต่บ้านเรือน

พวกดาวพวกด้อยคงเรียงรายอยู่ที่เมืองเก่าริมฝั่งโขงและตามเชิงเขา
หนองสระ ว่ายังมีกษัตริย์พระองค์หนึ่งนามมิได้ปรากฏ ยกพลเขมร
แตกจามชนไปตั้งวังพระนคร ที่เมืองพระเจ้ากำมั่งท่าร้างอยู่นั้น ครั้น
ตั้งวังเมืองสำเร็จบริบูรณ์แล้ว จึงขนานนามเมืองใหม่ว่านครกาต
จำปากนาคบุรีศรี พระเจ้านครกาตจำปากนาคบุรีศรีกับพระเจ้ากรุง
กำพูชาธิบดีเป็นทางพระราชไมตรีซึ่งกันและกัน ครั้นอยู่มาพระเจ้านคร
กาตจำปากนาคบุรีศรีมีพระราชโอรสองค์หนึ่ง ซึ่งพอเจริญวัยวัฒนา
การพระเจ้านครกาตจำปากนาคบุรีศรีก็ถึงแก่พิราลัย เจ้าพระยาเสนา
พฤตมาตย์ผู้ใหญ่ผู้น้อยพร้อมกัน จึงอัญเชิญพระราชโอรสพระเจ้า
นครกาตจำปากนาคบุรีศรีขึ้นครองราชสมบัติ ถวายพระนามว่าพระเจ้า
สุทนต์ดาราช ๗ ก็ปกครองทั่วพระยาประเทศราชอยู่เย็นเป็นสุขหาอัน
ครายมิได้ พระเจ้าสุทนต์ดาราชกับพระเจ้ากรุงกำพูชาธิบดี ก็เป็นทาง
พระราชไมตรีต่อกันมาเหมือนอย่างแต่ก่อน ครั้นอยู่มาพระเจ้ากรุง
กำพูชาธิบดีมีพระราชดำล้นมายังพระเจ้าสุทนต์ดาราชว่า มอริราชไพร่
ยกมากระทำร้ายแก่กรุงกำพูชาธิบดีขอให้พระเจ้าสุทนต์ดาราชเห็นแก่ทาง
พระราชไมตรี เกณฑ์กำลังไปช่วยปราบปรามอริราชศัตรู พระเจ้า
สุทนต์ดาราชได้ทราบในพระราชดำล้นแล้ว จึงสั่งให้ท้าวพระยาเกณฑ์
ไพร่พลดำดกรรจ์พร้อมไปด้วยช้างม้าเครื่องสรรพศาสตราวุธ ครั้น
ได้วันมหาพิชัยฤกษ์พระเจ้าสุทนต์ดาราชท้าวพระยานายทัพนายกองยก
ไพร่พลไปถึงกรุงกำพูชาธิบดี ก็ยกกองทัพเข้าตีข้าศึกซึ่งมาตั้งรပ်
กรุงกำพูชาธิบดีแตกพ่ายหนีไป แล้วพระเจ้ากรุงกำพูชาธิบดี ก็อัญเชิญ

พระเจ้าสุทนต์สวราชเข้าพักอยู่ในพระนคร แล้วพระเจ้ากรุงกำแพงฯ ข้าราชการ
ก็จัดสิ่งของอันมีค่าให้พระเจ้าสุทนต์สวราช และพระวราขทานเสด็จ
แก่ท้าวพระยานายทัพนายกองเมืองนครกาตจำปากนาคบุรีศรีตามลำดับ
ผู้ใหญ่ผู้น้อย แล้วพระเจ้าสุทนต์สวราช ก็ตามพระเจ้ากรุงกำแพงฯ ข้าราชการ
ยกไพร่พลกลับมายังเมืองนครกาตจำปากนาคบุรีศรี

จุลศักราช ๘๘๘ ปีเถาะนพศก พระเจ้าสุทนต์สวราชก็ถึงแก่
พิราลัย พระเจ้าสุทนต์สวราชหาไม้ไธสนัดดาที่จะสืบวงศ์ตระกูลต่อ
ไปไม่ ก็วางกษัตริย์ที่จะครอบครองเมืองนครกาตจำปากนาคบุรีศรี

จนถึงศักราชได้ ๓๐๐๐ ปีชานัมฤตศก ยังมีบุรุษผู้หนึ่งเป็น
คนคงอยู่ในยุคศิธรรมชื่อตรง สมณชีพราหมณ์ประจำราชฐานก็เป็นท
นั้บถือเคียวพญาเกรง จะว่ากล่าวกิจสุทนต์ตั้งใดก็เด็ดขาด จึงพร้อม
กันสมมุติขึ้นให้เป็นใหญ่แก่คนทั้งปวง แต่นามหาได้ปรากฏไม่ แต่
นั้นมาจะบัญชาการก็เด็ดขาดในราชอาณาเขตต์นครกาตจำปากนาคบุรีศรี
ผู้ครองเมืองนั้นมื่บุตรคนหนึ่ง มีนามว่านางเกา ๆ เจริญขึ้นมา บิดาก็
ถึงแก่อสัญกรรมไป พระยาคำยาตรพระยาต้องฮาดเสนาของบิดา
นางเกา พร้อมด้วยท้าวเพี้ยใหญ่ช่วยรักษามือง

ต่อมาในศักราชได้ ๓๐๐๓ ปีมะเส็งตรีศก เจ้าปางคำม้านหนอง
บัวดำญ เดินทางพลายพังหมอกความพร้อมด้วยท้าวเพี้ยไพร่พลยกลงมา
เที่ยวโพนแซกคดอู้ง้างตามอรัญราวป่าประเทศ ก็ถึงเขตต์แดนนคร
กาตจำปากนาคบุรีศรีหยุดพักอาศัยในนครได้หลายวัน เจ้าปางคำ
เห็นนางเกามีสรีรูปอนาม เจ้าปางคำพูดจาตอบรับก็ร่วมดังวาดด้วย

นางเกาจนมีครรภ์ แล้วเจ้าปางคำพร้อมด้วยท้าวเพี้ยไพร่พดช้างต่อ
หมอบถวายบังคมเข้าไปบ้านหนองบัวดำภู อยู่ภายหลังนางเกาจนมีครรภ์แก่
พอถึงวันทศมาสแล้วจะคลอดบุตรก็มีอาการเจ็บปวดลำบาก นางเกาจึง
แข่งได้ว่า ถ้าหญิงคนใดหาผัวมิได้ มีชายมาตอบรักไว้หนึ่งวันจนมี
ครรภ์ดังนี้ ให้หญิงนั้นจัดหากระบือแต่งเครื่องพดกรรมบวงสรวงเสีย
เมืองทรงเมือง ถ้าผู้ใดไม่ทำตามดังนี้ให้ชั่วในไว้ในนาคายแต่ถึง แล้ว
นางเกาจึงสั่งให้พระยาคำยาครพระยาสองยาค พร้อมด้วยท้าวเพี้ยใหญ่
น้อยทำหนังสือประทับตราประจำครั้งรูปช้างยืนแท่น ประกาศให้พวก
ด้วยรักษาสอดคล้องอำเภอตามคำนางเกา จึงเป็นเยี่ยงอย่างมาจนทุก
วันนี้ ครั้นนางเกาคลอดบุตรออกมาเป็นกุมาร นางเกาจึงให้ชื่อบุตร
ว่านางแพง

และเมื่อศักราชได้ ๓๐๐๕ ปีมะแมเป็นยุคศกนั้น ว่ายังมีท่านพระครู
ยอดแก้วอยู่เมืองเวียงจันทน์ ในเวลาดวงคืนจำวัดอยู่นิมิตต์ฝันเห็น
ว่า มีกษัตริย์พลายตัวใหญ่เข้ามาในอารามทำถวายพระวิหารขึ้นไปบนกุฏิ
แล้วแทงหอกใครทำตายลง ช้างจึงจับเอาหนังสือดินเป็นอาหารหมด
ทั้งหีบ พอรุ่งสว่างก็ตกใจตื่นขึ้น แล้วท่านพระครูยอดแก้วก็เล่านิมิตต์
ให้สังฆทั้งปวงฟัง ๆ แล้วก็พากันไปบิณฑบาต พอเวลาดำยพระสังฆ
ก็ถามมาจากบิณฑบาตรก็เห็นสามเณรองค์หนึ่งอายุประมาณ ๓๓-๓๔ ปี
มาพักอยู่ในอาราม พระสังฆทั้งปวงจึงถามสามเณรว่ามาแต่แห่งใด
สามเณรจึงบอกแก่พระสังฆว่ามาแต่กะดิมเมืองพาน ข้าพเจ้าเป็น
สาธุศิษย์พระครูดิมของเทียจมาหาที่เจ้าเรือน พระสังฆทั้งปวงจึงไป

แจ้งความแก่พระครูยอดแก้ว พระครูยอดแก้วจึงนิมนต์ด้ามเนรวัน
ไปบนกุฏิ แล้วพระครูยอดแก้วก็ทำนุบำรุงด้ามเนรวันไว้ แล้วพระครู
ยอดแก้วก็ให้ด้ามเนรเด่าสวดมนต์จนถึงพระปฐมโมกข์ ด้ามเนรเด่า
เวียนแม่นยำจนชำนาญ พระครูยอดแก้วจึงให้ด้ามเนรเด่าสูตร
จำได้จนจบ แล้วพระครูยอดแก้วก็บอกหนังสือพระไตรปิฎก ตั้งแต่
ธรรมบทบนต้นบนปลายและเด่าเวียนในพระคัมภีร์ใด ๆ ด้ามเนรเด่า
เวียนได้หมดสิ้น จึงเอาหนังสือในหีบอยู่ในหอไตรมาให้ด้ามเนร ๆ ก็
รอบรู้ทุกพระคัมภีร์ไม่มีผู้ใดจะเปรียบได้ กิตติศัพท์ได้ยินเลื่องลือถึง
พระเจ้าเมืองเวียงจันทน์ ๆ ก็ยินดีมีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึง
จัดผ้าไตรมาถวายยกชื่อขึ้นให้เป็นราชาเจ้า แต่นั้นมาถือสาทั่วไปถึง
อาณาเขตต์เมืองเวียงจันทน์ พออายุด้ามเนรวันถึง ๒๑ ปีครบ
อุปสมบทพระเจ้าเวียงจันทน์ก็นิมนต์ราชาเจ้าให้บวชเป็นภิกษุ ราชาเจ้า
จึงว่าแก่ท่านพระครูยอดแก้วว่า ถ้าจะบวชข้าพเจ้าแล้ว ขอให้นิมนต์
พระสงฆ์นั่งหัตถบาตรให้ได้ ๕๐๐ รูป ให้ทำโบสถ์น้ำจึงจะบวช ท่าน
พระครูก็เข้าไปถวายพระพรแก่พระเจ้าเวียงจันทน์ตามถ้อยคำด้ามเนร
พระเจ้าเวียงจันทน์ได้ทราบดังนั้น จึงสั่งให้ท้าวพระยาจัดหาเรือใหญ่
มาพ่วงติดกันเข้าแล้วทำเป็นโบสถ์น้ำ ครั้นถึงวันกำหนดก็แห่ด้ามเนร
ไปยังโบสถ์น้ำ พระอุปษฌาย์อนุกรรมวาจา กับพระสงฆ์อันดับ ๕๐๐ รูป
ก็พร้อมกันอุปสมบทด้ามเนรวันเป็นภิกษุ ขอนิสสัยเสร็จแล้วอนุกรรม
วาจาจะให้อนุศาสน์ แพบาตรน้ำก็จุ่มลง ทันใดนั้นสงฆ์ทั้งปวงก็ต้อง
ว่าน้าขุ่นผ่องไปไตรจีวรก็เปียกทุกองค์ แต่ภิกษุที่บวชใหม่นั้นไม่เปียก

ส่งจั่ววกแห่งอยู่ ดังซึ่งปวงเห็นเดวักพากันอัสจรรยยังนัก พระเจ้า
 เวียงจันทน์ก็ขึ้นดำปรีดา ครั้นได้พรรษาหนึ่งพระเจ้าเวียงจันทน์ก็จัดหา
 เครื่องไครอัฐฐบริภการครบเสร็จแล้ว พร้อมด้วยคนระสังฆจึงตั้ง
 พระภิกษุของ^{๒๕}คนขึ้นเป็นพระครูให้อยู่วัดโพนเสม็ด คนทั้งหลายจึง
 เรียกว่าพระครูโพนเสม็ดมาจนเท่าทุกวันนี้ แล้วพระครูก็อยู่รักษาวินัย
 ดิการาภิรมณ์ได้ถึงอภิญาหาอัฐฐธัมมาบัติ ๘ ประการสำเร็จไปด้วย
 ญาณ จะว่าสิ่งใดก็แม่นยำด้วยบุญบารมีธรรมโปรดสำเร็จดังใจนึก
 คนทั้งปวงก็นิยมเป็นอันมาก ต่างคนต่างสรรเสริญบุญพระครูโพน
 เสม็ด พระเจ้าเวียงจันทน์ก็โปรดเป็นอุปัฏฐาก พระเจ้าเวียงจันทน์มี
 พระราชโอรสพระองค์หนึ่ง เรียกว่าเจ้าหน่ออายุได้ ๓๓ ปี และพระ
 มเหสีพระเจ้าเวียงจันทน์คนหนึ่งมีครรภ์ประมาณได้ ๖-๗ เดือน

ศักราช ๓๐๕๐ ปีมะโรงฉิมฤทธิศก พระเจ้าเวียงจันทน์ก็ถึงแก่
 พินาศยิ พระยาเมืองแสนซึ่งเอาสมบัติได้แต่อก^{๒๕}ขึ้นครองเมืองเวียง-
 จันทน์จะรับเอานางที่เป็นมเหสีพระเจ้าเวียงจันทน์^{๒๕}ขึ้นเป็นภรรยา นาง
 ไม่ยอมร่วมสังวาสกับพระยาเมืองแสน นางจึงเข้าไปพึ่งอาศัยอยู่กับ
 พระครูโพนเสม็ด ๆ ถัดจะมีครหาติดเย็น จึงให้นางลงไปอยู่
 ภูธระอ้อหอคำ ฝ่ายพระรพอกเจ้าองค์หน่อบุตรพระเจ้าเวียงจันทน์จึงพา
 เจ้าองค์หน่อหนีไปอยู่นเมืองญวน ๆ ก็รับเอาเจ้าองค์หน่อไว้ แล้ว
 ให้ชื่อว่าเจ้าองค์เวียด ฝ่ายพระมเหสีพระเจ้าเวียงจันทน์พอครรภ์นาง
 ถิ่นทศมาสนางก็คลอดบุตรเป็นราชกุมาร พระครูโพนเสม็ดจึงให้
 นามว่าเจ้าหน่อเกษัตริย์ ครั้นนานมาพระยาเมืองแสนที่ได้ครอง

เมืองเวียงจันทน์ เห็นว่าท้าวพระยาไพร่บ้านพลเมืองพากันนิยมนับถือ
พระครูโพนเสม็ดเป็นอันมาก พระยาเมืองแสนกลัวว่านานไปภายหน้า
พระครูโพนเสม็ดจะชิงเอาสมบัติ จึงคิดเป็นความลับกับพรรคพวก
ที่สนิทจะทำอันทรายแก่พระครูโพนเสม็ด ๆ ก็ต้องรู้ในความคิดของ
พระยาเมืองแสน พระครูโพนเสม็ดจึงให้ไปรับเอาเจ้าหน่อขัตติยกับ
มารดาแม่ภู่ง้อหอคำ แล้วจึงปรึกษากับญาติโยมและศิษย์สำนักศิษย์
ผู้อุปฐากพร้อมกันรวมได้ชายหญิงใหญ่น้อย ๓๓๓๓ คน ก็ยกออกจาก
เมืองเวียงจันทน์ไปถึงบ้านงัวพันดำโสมสนุก พระครูโพนเสม็ด
จึงให้เจ้าหน่อขัตติยกับมารดาและพรรคพวกตั้งอยู่ที่บ้านงัวพันดำโสม
สนุก แล้วพระครูโพนเสม็ดก็เที่ยวไปตามด่าชี้ พระครูโพนเสม็ดไป
หยุดพักอยู่ที่แห่งใดตำบลใด คนก็ปีติยินดีเป็นอันมาก ครั้นยกไปแห่ง
ใดญาติโยมก็ยกติดตามไปตำบลละ ๒-๓ คราว แล้วพระครูโพนเสม็ด
ก็ลงไปกรุงอินทปัตถมหานคร ครบครวัที่เฉื่อยช้าติดตามลงไปมิได้
ก็ให้ตั้งบ้านเรือนเรียงรายกันไป จึงเรียกว่าลาวเดิมบ้านบารายมา
จนทุกวันนี้

แล้วพระครูโพนเสม็ดกับครอบครัวญาติโยมสำนักศิษย์ก็ลงไปถึง
ทางคุยจันจะสุดแดน แต่บัดนี้เรียกว่าจะรอยจัน(๑) พระครูโพนเสม็ด
เห็นที่ตำบลจะรอยจันชำมเป็นชัยภูมิกว้างขวางและมีเขาใหญ่น้อย จึง
พักญาติโยมครอบครัวศิษย์สำนักศิษย์อยู่ที่นั่น แล้วพระครูโพนเสม็ดจึง

(๑) แปลว่าแหลม

สร้างพระเจดีย์องค์หนึ่งบนเขานี้ เมื่อวันจะสำเร็จยังมีหญิงเขมรแก่
 คนหนึ่งชื่อเป็น ลงไปอาบน้ำในลำน้ำใหญ่ ยายเป็นเห็นพระบรมธาตุ
 เดือนไหลมาบนหลังน้ำ มีพระรัศมีมีโอภาสเป็นอันงาม ยายเป็นเห็น
 ประหลาด จึงเอาน้ำเข้ารับรองขึ้นไปถวายแก่พระครูโพนเสม็ด ๆ
 เห็นว่าเป็นพระบรมธาตุแน่แท้ก็บังคมทูลกับยายเป็น แล้วพระครู
 โพนเสม็ดก็อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุเข้าบรรจุไว้ในพระเจดีย์ แล้ว
 พระครูโพนเสม็ดเห็นว่าภูเขานี้ภาษาเขมรเรียกว่าพนม แล้วเอานาม
 ยายเป็นที่ได้พระบรมสารีริกธาตุมาประกอบกันเข้า พระครูโพนเสม็ดจึง
 ให้ชื่อว่าพระเจดีย์พนมเป็น ครั้นภายหลังมาเจ้ากรุงกำพูชาธิบดี
 ยกเมืองจากเมืองประทายเพชรลงไปสร้างเมืองขึ้นที่ตำบลนั้นเป็นเมือง
 หลวง จึงเรียกนามเมืองว่าพนมเป็นมาจนทุกวันนี้ และเมื่อพระครู
 โพนเสม็ดสร้างพระเจดีย์แล้ว จึงทูลขอพระพุทธรูปมาองค์หนึ่งได้
 ตั้งแต่พระเคียรลงมาถึงพระกร เมืองขวายยังหาทันสำเร็จไม่เจ้ากรุง
 กำพูชาธิบดีแจ้งว่าพระครูโพนเสม็ดพาครอบครัวญาติโยมต่างเข้ามาอยู่
 ในเขตต์แดน จึงแต่งให้พระยาพระเขมรไปตรวจบัญชีครอบครัว
 พระยาพระเขมรจะเรียกเอาเงินครัวละ ๘ บาท พระครูโพนเสม็ดเห็น
 ว่าญาติโยมจะได้ความยากแค้น จึงพาญาติโยมครอบครัวนั้นขึ้นไป
 ตามลำน้ำโขง ถึงสถานบ้านแห่งหนึ่งที่เรียกว่าเมืองส้มบุรณ์บัดนี้

พระครูโพนเสม็ดจึงได้พาญาติโยม ครอบครัว ตั้งพักอาศัย อยู่ใน
 ที่นั้น แล้วพระครูโพนเสม็ดจึงชักชวนญาติโยมศิษย์ด้านศิษย์สร้าง
 พระวิหารไว้หลังหนึ่งในตำบลนั้น ครั้นเจ้ากรุงกำพูชาธิบดีได้แจ้งว่า

พระครูโพนเสม็ดยกไปยังไม่พ้นเขตต์แดน จึงแต่งให้พระยาพระเเมร
ยกทัพมาจับได้พระครูโพนเสม็ด ๆ เห็นว่าญาติโยมทากจะพากันเป็น
อันตราย จึงตั้งอธิษฐานว่าเศษบารมีธรรมที่ได้บำเพ็ญมาแต่หนหลัง
ครั้ง^{๕๕}จะช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นอันตราย ขอเทพยเจ้าจงช่วยอภิบาล
ในครั้ง^{๕๕} ด้วยอำนาจกุศลเมธิญให้พระยาพระเเมรหาคิดที่จะทำอันตราย
ไม่ พระครูโพนเสม็ดก็พาครอบครัวไปได้โดยสะดวก พระยา
พระเเมรก็เลิกทัพถอยกลับคืนไปยังกรุงกำแพงราชบริบค

ฝ่ายพระครูโพนเสม็ดไม่มัวที่พักอาศัย จึงตั้งอธิษฐานว่าเศษ
กุศลธรรม คิน্তু^{๕๕}ขึ้นเป็นเกาะ ในที่นั้นก็เป็นหาดทราย ราษฎรก็
เรียกว่าหาดท่านพระครูมาเท่าจนบัดนี้ พระครูโพนเสม็ดก็พาญาติโยม
ทากหยุดพักอยู่ในเกาะนั้น พร้อมกับหล่อพระพุทธรูปปฏิมากรแต่บำ
พาดพระกรเบืองซ้ายถึงหน้าคอกหักดบาสดตลอดพระแท่นดำเร้งแล้ว จึง
ให้ศิษย์ไปเชิญพระปฏิมากรที่หล่อไว้ที่เจดีย์พนมเป็นยังไม่ดำเร้งนั้นมา
สวมต่ออันเข้า เกาะนั้นก็เรียกว่าเกาะพาดเกาะทรายมาจนบัดนี้ แล้ว
พระครูโพนเสม็ดจึงพาญาติโยมทากแห่พระขึ้นมาถึงทางโค ปากน้ำ
เซกองฝั่งตะวันออก เห็นภูมิดง่าน^{๕๕}นั้นร่มครว พระครูโพนเสม็ด
เห็นว่านานไปภายหน้าก็คงจะได้เป็นเมือง จึงพร้อมญาติโยมทาก
สร้างพระวิหารลงไว้ที่นั้น แล้วอัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมากรพระแสน
ประดิษฐานไว้ในพระวิหารนั้น แล้วก่อพระเจดีย์ไว้ที่ข้างองค์หนึ่ง
พระครูโพนเสม็ดจึงให้ศิษย์ผู้หนึ่ง กับทั้งครอบครัวเป็นผู้บิฐู^{๕๕}ฐาก
พระพุทธรูปปฏิมากรพระแสน^{๕๕}นั้น

ครั้นนานมาศิษย์ผู้หนึ่งบุตรชายผู้หนึ่งชื่อเชียงแปง ครั้นบิดา
 ถึงแก่กรรมแล้ว เชียงแปงก็รักษาครอบครัวอยู่ในที่ตำบลนั้นต่อมา
 และพระครูโพนเสม็ดก็พาศิษย์ทั้งปวงขึ้นไปตามลำน้ำโขง ถึงดอนสี่
 พระครูโพนเสม็ดจึงสร้างพระเจดีย์ด้วยศิลาองค์หนึ่งสูงสี่ศอก สร้าง
 พระวิหารไว้หลังหนึ่ง แล้วพระครูโพนเสม็ดก็ขึ้นไปตามลำน้ำโขง
 ถึงเกาะใหญ่แห่งหนึ่งจึงพักอยู่ในที่นั้น แล้วพระครูโพนเสม็ดครั้งปริ
 กรรมเห็นว่า ในเกาะนั้นจะไปภายหลังหน้าจะได้เป็นเมือง จึงสร้างพระเจดีย์
 ไว้องค์หนึ่งบนยอดคนพุดจาวริกเป็นอักษรรวมไว้ว่า ศักราชได้ ๑๐๘๐ ปี
 ณ วัน ๑ ๖ ๒ ค่ำ พระครูโพนเสม็ดก็สร้างพระเจดีย์ไว้
 นครโขงให้เป็นที่ไว้ที่บูชาแก่เทพยดาและคนทั้งหลาย แล้วห่อกระซัง
 ใหญ่ไว้ระฆังหนึ่ง วัดโดยกว้างได้สองศอก แล้วจึงประชุมบุตร
 หลาน ลาวเดิม ให้ไว้เป็น ข้าพระมหาธาตุเจดีย์ดอนโขง ทรายเท่า ๕๐๐
 พรวรษา แล้วให้จารย์ยวดอยู่รักษาอาณาเขตต์อำเภอโขง แล้ว
 พระครูโพนเสม็ดก็ขึ้นมาสู่พระเกาะไชย เห็นว่าถ้ำอยู่ท้นคงจะมีไร
 แต่เกาะน้อยไม่พอจะเป็นเมืองได้ จึงให้เรียกว่าเกาะไชยมาจนบัดนี้
 แล้วพระครูโพนเสม็ดก็ขึ้นมาถึงเกาะแดงหยุดพักอยู่ แล้วให้ศิษย์
 ๑๖ คนหนุ่มสาวรับสั่งแล้วให้ไปเที่ยวชวนเอาคนมิดัด ณ ถ้ำเกาะ
 แห่งหนึ่ง ศิษย์เกาะแห่งหนึ่ง ผู้สาว ๑๖ คนมาถึงตำบลถ้ำเกาะ
 หยุคนอนแล้วพร้อมกันอธิษฐานเสร็จแล้ว เทพเจ้าก็ลงมานิมิตว่า
 ตำบลนี้จะเป็นศรีนคร แต่จะมีปราชญ์มาเบียดเบียนในศาสนา
 ครั้นได้นิมิตแล้วผู้สาว ๑๖ คนก็ขึ้นไปนอนศิษย์เกาะพร้อมกัน

ครั้งตั้งยาริชฐานเสร็จแล้ว เทพยเจ้าลงมาให้นิมิตต์ว่าเห็นบุตฺทชนทั้งปวง
มีใจจด้าหาญพยายามซักถามการวิเวกเป็นปรบักษ์แก่กันอยู่ ฝ่ายชาว ๑๖ คน
ได้นิมิตต์ ๒ ตำบลแล้ว ก็เข้าไปแจ้งความแก่พระครูโพนเสม็ด
เห็นว่าตำบลนี้ภษัตริย์องค์ใดมาครอบครองสมบัติในนครอันนี้ ต้อง
พี่น้องก็จะไม่ถูกต้องปรองดองกัน ประชากรราษฎรก็จะเป็นปรบักษ์
ฉกฉักเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

ฝ่ายข้างเมืองนครกาตจำปากนาคบุรีศรี นางเกาหรานาแล้วก็ถึงแก่
กรรม นางแพงผู้บุตรกับท้าวพระยาที่กระทำการญานกิจเสร็จแล้ว
นางแพงผู้บุตรกับพระยาคำยาตร พระยาต้องฮาดจึงว่าราชการบ้านเมือง
ต่อมา ครั้นได้ทราบภคิต์พิทว่าพระครูโพนเสม็ดมาพักอยู่ที่เกาะแดง
มีคนนับถือเป็นอันมาก นางแพงก็มีจิตต์เลื่อมใสจึงปรึกษาด้วยท้าว
พระยาผู้ใหญ่ผู้น้อยว่า เราจะอาราธนาพระครูโพนเสม็ดมา จะได้ทำ
บำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญคิถาวรไปภายหน้า ท้าวพระยาทั้งปวงก็
เห็นชอบด้วย นางแพงจึงให้พระยาคำยาตร พระยาต้องฮาดไปอาราธนา
พระครูโพนเสม็ด ๆ จึงพาญาติโยม ส่วนศิษย์ข้ามแม่น้ำโขง มาฝั่งตะวันออก
ตกค้างพักอยู่ที่ห้วยสระหัว นางแพงก็ปลุกกุญแจนำฉันทถวายพระครู
โพนเสม็ดให้จำพรรษาอยู่ ณ วัดห้วยสระหัว คนทั้งหลายก็เรียกว่า
วัดหลวง แต่นางแพงกับท้าวพระยาทั้งปวงจึงมอบพุทธจักรอาณา
จักร ให้พระครูโพนเสม็ดทำนุบำรุงสมณพราหมณาจารย์ท้าวพระยา
อาณาประชาราษฎรในเมืองนครกาตจำปากนาคบุรีศรี

ในศักราช ๑๐๗๑ ปีฉลูเชกศก แล้วพระครูโพนเสม็ดจึงชัก

ชวนชาวเมืองห่อพระพุทธรูปปฏิมากรองค์หนึ่ง หนักก่อดิบเกานวดำเรอ
 นวิบุรณ ก็อัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมากรประดิษฐานไว้ในที่พระวิหาร
 วัดบางซ้ายอยู่มาจนเท่าทุกวันนี้ ครั้นนานมาประชาชนทั้งหลายก็เกิด
 เป็นโจรผู้ร้ายฉกฉกเครื่องอัญมณีของสัมณะและทรัพย์สินของอาณา
 ประชาราษฎรทั้งปวง แล้วก็เกิดฆ่าฟันกันขึ้นหลายแห่งหลายตำบล
 พระครูโพนเสม็ดจะชำระว่ากล่าวตามอาญา ก็กลัวจะผิดด้วยวินัยสิกขา
 บท ครั้นจะนิ่งเฉยไม่ปราบปรามให้ราบคาบ สัมณพราหมณาจารย์
 ราษฎรก็จะได้รับความเดือดร้อนยิ่งขึ้นไป พระครูโพนเสม็ดจึงเห็นว่า
 เจ้าหน่อกษัตริย์ซึ่งเป็นโอรสพระเจ้าผดุงจันทน์ จะปกครองประชา
 ราษฎรต่อไปได้ พระครูโพนเสม็ดจึงให้จารย์แก้วจารย์เลี้ยงช้างกับ
 ท้าวเพี้ยไพร่พลไปอัญเชิญเจ้าหน่อกษัตริย์ ซึ่งตั้งอยู่บ้านงิ้วพันตำ
 โดมส่งนุกลงมาเมืองนครกาตจำปากนาคบุรีศรี

ในศักราช ๓๐๗๕ ปีมะเส็งเบญจศก แต่มารดาของเจ้าหน่อ
 กษัตริย์นั้นถึงแก่กรรมเสียก่อนแล้ว แล้วพระครูโพนเสม็ดให้ตั้งโรงราช
 พิธีจะได้ราชาภิเษกเสร็จแล้ว ครั้นได้วันอันเป็นมหาพิชัยฤกษ์ พระครู
 โพนเสม็ด ก็อัญเชิญเจ้าหน่อ กษัตริย์เข้าตรง มุขรา ถันน ราชาภิเษก
 เสร็จแล้ว สัมณพราหมณาจารย์ท้าวพระยาทั้งปวงถวายพระนามว่า
 เจ้าสร้อยศรีดัมพพุทราธกรเป็นเจ้า อกราชครองราชสมบัติตามโบราณ
 ราชประเพณีกษัตริย์ในมาดาประเทศ แล้วเจ้าสร้อยศรีดัมพพุทราธกร
 จึงให้ ท้าวระเนียดเต้าไม้แก่น ดั้วร้าง เมืองขึ้น ที่ตำบล ริมฝั่ง ศรีดุมัง แล้ว
 เปลี่ยนนามเมืองใหม่ให้เรียกว่านครจำปากนาคบุรีศรี และ

นางแพงบุตรนางเกณัน เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรกับเข้าไปไว้ใน
 วังเดียงดาทำนบารุงเคราพเป็นอันดี แล้วเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร
 ก็จัดแจงราชการบ้านเมืองตั้งเจ้านายและเสนาท้าวพระยา พระยาเมือง
 แล่นเป็นเสนาบดีฝ่ายขวา พระยาเมืองขวาปลัด พระยาเชียงเหนือ
 พระยาเมืองซ้าย นางอู่ศรี สองเมืองสมุทรญัตติ สุวกรมหนึ่ง พระยา
 เมืองจันเป็นเสนาบดีฝ่ายซ้าย พระยาเมืองซ้ายปลัด พระยาเชียงใต้
 ศักขามือองปาก หมื่นวิสัยสมุทรญัตติ พันหนองกรมหนึ่ง พระยาเสระ
 โยชากรมนครบาล พระยาคามุปลัด พระยาเวียงคำเมืองคุก กรม
 เมืองสมุทรญัตติ พระโยทะ อินทกุมพันธินชญาไชย ท้าวเพชรดี ไชย
 บาดกรมหนึ่ง พระยาวิไชยมนเทียรกรมวัง พระยาพระชุมปลัด พุทธวงษ์
 พดลกษาศักขามหาวงษ์ หมื่นวงษ์ไชยกรมหนึ่ง พระยารามโฆษา
 พระคลัง ราชโกฏิดีหาคลัง แล่นยศ ศรีสุทธสมุทรญัตติกรมหนึ่ง กรม
 นาพระยาจิตตะเสนา พระยาหมื่นเยียบปลัด พันนา พระทิพดำดี ทิพ-
 มุนตรีกรมหนึ่ง กรมดัดดีพระยาเมืองกลาง พระยาโยธา ราชานน
 พัฒมานศรีสุทธนนท สุชนันทา แล่นจัน ศรีสมุทรกรมหนึ่ง นายเวรดำ
 ดาพันโนฤทธิ พันโนดาษ ศรีสุทธรรณ ชาบุสม กรมหนึ่ง พันกังงาน
 วัชระก แฉกขวา แฉกซ้าย กรมหนึ่ง กรมไพร่หลวง พระตะคร
 มหาโฆษ พดลกษาย นามราชา หมื่นเดมอใจ กางสังคราม ศรี-
 ทิพนครกรมหนึ่ง ผู้จำหน่ายของหลวง ศรีสมบัติ หอมสมบัติ เพี้ย
 จำ จันทพานิช ยศสมบัติ กรมหนึ่ง กรมช่างทองสุทธรรณจักคำ
 สุทธรรณวิจิตร สุทธรรณบุญญา หลวงสุทธรรณ กรมหนึ่ง หกเหล่า

พระยาสุโขทัย พระยาพลช้างเผือก เวียงแก้ว อุปราชา เมืองทอง มหา-
สงคราม กรมหนึ่ง ดีท่าช้าง นาโค่นาเหนือ หมื่นนาเมืองแพน
กรมหนึ่ง กรมแดง ดินระแดง พรหมเทพ พันธุก้าว กรมหนึ่ง
ช่างเหล็ก แฉ่นนามเกียน แฉ่นแก้ว หมื่นอาวสุ พนทะนี กรมหนึ่ง
นายมหาดเล็ก นักภูมินทร คำชุมภู ขันขวา ขันซ้าย กรมหนึ่ง นาย
เวรมหาดเล็ก คำพิทุต แก้วพิทุต แก้วมาดา แก้วกนิษฐ์ ฉาดปาอิน
อินทศรียา กวอินดา อินทวิไชย แก้วดวงดี นามนคร พัทธกษัตริย์
ดีหาจักร กรมหนึ่ง คำวอจ พดเดชชาภักดี ชาทดามคำ วงษภูธร
กรมหนึ่ง นายประคุด แฉ่นแก้วง แฉ่นอวัง แฉ่นคุ้ม เพี้ยสุน มหาวัง
กรมหนึ่ง พ่อมโรง มหาโนนิต มหามนตร์ ชาโนนิต ชามาต ชา
เนตร ชากำนัน ชาทิพศต ชามนตร์ อุทชามนตร์ แฉ่นไชย กรม
หนึ่ง เจ้าแก้ว ชาบรพท ชามะรัต คำเพ็งดา ราชอาต กรมหนึ่ง
กรมไพร่ตมั่งคดะ ดีทิมมิงคด ดีกาชะโยก ไส้ระบบันจิต โดกจิ๋ว
โดยนุโยก กรมหนึ่ง เป็นตำแหน่งไว้ครบทุกตำแหน่ง ตามอย่างเมือง
เวียงจันทน์ แล้วจัดการทำเนียบเมืองตามโบราณราชประเพณีสืบมา
แต่ก่อน

แล้วเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร จึงสร้างอารามขึ้นใหม่อาราม
หนึ่งดำไว้จบริบูรณ์แล้ว จึงอาราธนาพระครูโพนเสม็ดกับพระสงฆ์
อันคัมมาอยู่ที่อารามใหม่นั้น จึงเรียกว่าวัดหลวงใหม่ และวัดที่พระ
ครูโพนเสม็ดอยู่เดิมนี้ เรียกว่าวัดหลวงเก่ามาจนทุกวันนี้

ครั้นวันถึงกรณาคันเกิดถึงศก เจ้านายและแฉ่นทั่วพระยา
ครบตำแหน่งและเจ้าเมืองกรมการเมืองขึ้น และท้าวฝ่ายในจัด

บายศรีต้องดำรับซ้ายขวา เจ้านายแสนท้าวพระยาข้าราชการใหญ่ผู้น้อย
ทุกตำแหน่งมีเขาคอดคอกไม้เทียนใหญ่คู่หนึ่ง พร้อมกันณหอราชสิงห์หาร
กราบถวายบังคมแล้ว พวาทมนั่งจึงถวายพรแก่เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธ
รางกูร ครั้นเวลาบ่ายโมงหนึ่ง จึงพร้อมกันเข้าไปสู่พระอุโบสถ
พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ทำนุพระราชนิธิ เจ้าท้าวพระยาทั้งปวง
ก็กระทำสัตยาณด้วย รับพระราชทานน้ำพิพัฒน์

ครั้นรุ่งขึ้นนางเอกแก่แก่หม่อมนางข้างใน และภรรยาเจ้านาย
พระยาแสนท้าวครบตำแหน่ง พร้อมกันณหอราชสิงห์หารรับน้ำพระราชนิ
ธิ ครั้นถึงณวันเดือนสิบเอ็ดแรมค่ำหนึ่งเป็นวันปวารณาทำบุญให้ทาน
วันแรมต้องคำแต่งเครื่องกระยาบูชาเทพยดา วันแรมสี่ค่ำแต่งการ
บวงสรวงแข่งเรือ ให้พวกข้าส่งเรือดำหนึ่งเรียกว่าเรือมเหศักดิ์ ค
งเรือใหญ่ผู้น้อยสามถึง สี่คนแล่นแข่งหมวกแดงแต่งเป็นคนห้า & คน
พายเรือขึ้นต้องกำกับเรือทั้งปวง เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธรางกูรเสด็จ
ออกหอไชยคุมแข่งเรือทุก ๆ วัน ถ้วนคำรบสามวัน รุ่งขึ้นพอเวลา
สิบเอ็ดถึงเป็นใหญ่สามนัด พวกคนทรงทอดท่อนเหนือน้ำได้น้ำแล้ว แล้ว
เขาเหนือกระบือเขา มารประชุมที่ท่าหอแต่งพลายทำเครื่องบวงสรวงเรือ
เมืองทรงเมืองเสด็จแล้วก็แจกจ่ายแก่เจ้านายแสนท้าวพระยาข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อยแล้วก็แข่งเรือกันไปถึงเวลาบ่าย ๔ โมงเศษ เจ้านายท้าว
พระยาที่รับเลี้ยงสหาย เรือดำใดก็จัดเทียนใส่ขันเงินผ้าแดงปกปากขัน
นึ่งข้าวห่มข้าวหนึ่งมาบนศีรษะเรือ พายลงมาถึงหน้าหอไชยแล้วจอดเรือ
ขึ้นถวายเทียนแก่เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธรางกูรทุกลำ แล้วก็แจกหมาย

คาดคู่เรือนั้นกับบ้านนั้นลำดับกันไปตามเรือมากและน้อยเป็นคู่ ๆ กัน พอเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เรือมหัศจรรย์พวกข้าลงมาก่อน เรือแข่งคู่หนึ่ง คู่ต้องคู่ลำนกก็แข่งเป็นคู่ ๆ ลงมา ถึงเรือทอดทุ่นแล้วพอเวลาบ่าย ค่ายิงปืนใหญ่นัดหนึ่งพวกข้าพายเรือก็ตั้งให้ร้องแข่งเรือเต็มหน้ากันลง มา เรือมหัศจรรย์พวกข้าก็จุดเทียนที่ศีรษะเรือพายตามหลังเรือทองปวง ลงมาถึงเพียงท่าหอไชยยิงปืนใหญ่อีกนัดหนึ่ง ก็จุดดอกไม้ไฟพะเนียง บูชาเทพารักษ์ ครั้นเรือไปถึงทุ่นได้นำยิงปืนใหญ่อีกนัดหนึ่ง ครบ ลำนวนแล้วก็เลิกการพายแข่งเรือ จนเป็นธรรมเนียมมาจนเท่าบัดนี้

เจ้าด้ร้อยศรีธัมมพุทฺธราชกุมารให้ทำเงินเป็นน้ำหนัก ๕ หุนตอกตรา รูปหงส์เรียกว่าเงินสิงห์ แล้วหล่อทองเหลืองเหมือนรูปกระสวยยาว ประมาณ ๕ นิ้วเศษ ๖ นิ้วข้างหลังกลม ข้างท้องเป็นร่องเหมือนตัว ชันดูเรียกว่าดาตให้ใช้ต่างเบียด แต่ดาตนั้นยังใช้ต่อมาจนเท่าทุกวันนี้ เจ้าด้ร้อยศรีธัมมพุทฺธราชกุมารมีราชบุตรด้วยนางมเหสีชื่อว่าเชื้อเจ้าไชย กุมาร ๓ มัมบุตรกับมเหสีชาย ๒ องค์ ๆ หนึ่งชื่อเจ้าธรรมเทโว องค์ หนึ่งชื่อเจ้าสุริโย ฝ่ายนางแพงครั้นชราลงก็ถึงแก่กรรม เจ้าด้ร้อย ศรีธัมมพุทฺธราชกุมารกับพระยาธาวท้าวแสน ก็กระทำการณาปนกิจตาม ดมควร แล้วเจ้าด้ร้อยศรีธัมมพุทฺธราชกุมารจึงปรึกษา เจ้านายแสนท้าว พระยาเสนาพุดามาคณะข้าราชการว่า ครั้นพระครูโพนเสม็ดลงไป กรุงเก่าพาราณสี เจ้ากรุงเก่าพาราณสีคิดถ่วงการวิวาทกับฝ่ายดาต

พระยาพระเจมรยกทัพมาขับไล่พระครูโพนเสม็ดกับญาติโยมพา กันหนีมานาน ต่อไปภายหน้าเกลือกพระเจ้ากรุงเก่าพาราณสีจะยกมาคิด

การสงครามสืบต่อไป จำเราจะแต่งเครื่องมรดราชบรรณาการไป
 อ่อนน้อมขอเป็นทางสัมพันธไมตรีสืบโบราณราชประเพณี จะเห็นเป็น
 ประการใด แล่นท้าวพระยาข้าราชการใหญ่น้อยก็พร้อมกันเห็นชอบด้วย
 จึงแต่งราชสาส์นเครื่องมรดราชบรรณาการให้ทูตานุทูตจำทูตพระราช
 สาส์นเจริญทางพระราชไมตรี ไปขอพระราชธิดาของพระเจ้ากรุงกำพูชา
 ธิบดี ๆ ทราบในราชสาส์นแล้ว จึงแต่งพระยาพรหมและบ่าวไพร่ ให้
 ท้าวพระยานำราชธิดากับเครื่องมรดราชบรรณาการตอบแทนมาให้กับ
 เจ้าสร้อยศรีวิสมุททุกขางกูรตามราชประเพณี เจ้ากรุงกำพูชาธิบดีก็ให้
 บ่าวไพร่ชายหญิงมาอยู่กับพระราชธิดาเป็นอันมาก ธิดาเจ้ากรุงกำพูชา
 ธิบดีมาอยู่ได้สามเดือนก็สมควรแก่ แต่หาทราบว่ามีครรภ์ไม่ แล่น
 นางก็ดาเจ้าสร้อยศรีวิสมุททุกขางกูรลงไปเยี่ยมเยียนพระราชธิดา เจ้า
 สร้อยศรีวิสมุททุกขางกูร จึงแต่งท้าวพระยาพานางลงไปเยี่ยมเยียน
 พระราชธิดาณกรุงกำพูชาธิบดี ครั้นครั้นนางเกษั้น พระเจ้ากรุง
 กำพูชาธิบดีก็ส่งพระราชธิดาค้นมา เจ้าสร้อยศรีวิสมุททุกขางกูรมี
 ความสงสัย จึงเลี้ยงดัดยอขึ้นว่า ถ้าเป็นบุตรแล้วคลอดออกมา
 ขอให้เลี้ยงดวยจะแห่งหนึ่ง ถ้ามิใช่บุตรขอให้กุมารนั้นบริสุทธิประกอบ
 ไปด้วยดวยจะตามสืบสองประการ ครั้นนางคลอดกุมารออกมาเลี้ยง
 เนตรข้าง ๓ เป็นดำคัญ ครั้นพระราชกุมารใหญ่ขึ้นมาให้นามว่าเจ้า
 โพธิ์ดาร์ แล่นเจ้าสร้อยศรีวิสมุททุกขางกูร จึงจัดตั้งบ้านอำเภอโง
 ขึ้นเป็นเมืองโงให้จารย์ยวดเป็นเจ้าเมือง รักษาอาณาเขตต์ ทิศาบนนั้น
 ให้จารย์ยวดขึ้นเป็นเจ้าเมืองศรีครุฑเดา ให้จารย์แก้วเป็นเจ้า-

เมืองท่งรักษาเขตต์แดนฝ่ายเหนือ ตั้งแต่ยางสามต้นจนถึงสามร้อยหก
ทศคยอดดงตะวันตกนอกเขาประดัดต่อแดนกับญวน ตะวันตกด้านน้ำกระยง
เป็นแดนแล้วยกให้นายมันชาตหลวงเดิมเป็นคนใช้ด้วยสนิท ไปเป็นหลวง
เอกรักษาท้องบ้านโพธิ์เรียกว่าเมืองมัน ให้นายพรหมไปเป็นชาบุคคโคต
รักษาท้องบ้านแก้งอาฮี มีพระเจ้าอยู่ยในตำบลนั้นองค์หนึ่งเรียก
ว่าราชากระเด้าก จึงให้เป็นเมืองคำทองหลวง ให้จารย์โถมไปเป็น
ใหญ่รักษาท้องบ้านฮิดกระบือ แล้วเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร
จึงมีราชดำรัสให้ท้าวพระยาถือไปยังกรุงกัมพูชาธิบดี รอยมณเฑียร
พระไตรปิฎก พระเจ้ากัมพูชาธิบดีก็ให้พระราชาคณะสงฆ์ผู้ใหญ่จัด
พระไตรปิฎกให้แก่ท้าวพระยาคุมขึ้นไปเมืองนครกาตจำปาศักดิ์เจ้าสร้อย
ศรีสมุทรพุทธางกูรก็ให้จัดของออกแล้ว ให้พระภิกษุเถระที่รู้อรรถ-
ธรรมบอกแก่ พระสงฆ์ตามเถรให้เล่าเรียนศึกษาในคัมภีร์วิปัสสนา-
สูตร ตั้งแต่นั้นมาเจ้านายท้าวพระยาสมณพราหมณาจารย์ปราชญ์
ก็อยู่เย็นเป็นสุข

จุลศักราช ๓๐๘๒ ปีชวดโทศก พระครูโพนเสม็ดก็อาพาธลง
ครันอาการมากแล้วพระครูโพนเสม็ดเห็นว่าจะไม่รอดจึงตั้งไว้ว่า ถ้า
ถึงแก่กรรมแล้วให้เอาอัฐิไปบรรจุไว้ที่ธาตุพนม ครั้นถึงณวันพุธ
ขึ้นห้าค่ำเดือนเจ็ด พระครูโพนเสม็ดก็ถึงแก่กรรมอายุได้ ๘๐ ปี
เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรจึงสั่งให้พระยาตาดท้าวแสนให้ทำเมรุเสร็จ
แล้วก็ชักศพพระครูโพนเสม็ดเข้าสู่เมรุ แต่งตั้งการทำบุญให้ท่านมี
การเดินต่าง ๆ ได้เดือนหนึ่ง แล้วเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรกับแสน

ท้าวพระยา พร้อมกันก็จุศเพลิงเผาศพพระครูโพนเสม็ดเสร็จแล้ว
เจ้าสร้อยศรีรัศมิ์พุททรางกร จึงให้สร้างพระอารามขึ้นในที่ตำบลเผาศพ
พระครูโพนเสม็ดอารามหนึ่ง และก่อพระเจดีย์ใหญ่องค์หนึ่งพระเจดีย์
เด็กด้ามองค์บรรจุอังคารพระครูโพนเสม็ดไว้ในพระอารามนั้น จึงได้
เรียกว่าวัดธาตุมาจนบัดนี้ แต่อยู่ที่นี่เจ้าสร้อยศรีรัศมิ์พุททรางกรให้
ท้าวพระยาคุมขึ้นไปให้บรรจุไว้ที่ธาตุพนมตามคำพระครูโพนเสม็ดสั่งไว้
แล้วเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์พุททรางกร จึงปรึกษาพร้อมด้วยเจ้านายพระยา
ลาวท้าวแสนว่า จะให้เจ้าโพธิ์สารราชบุตรที่มารตามาแต่ฝ่ายเขมร
ออกตั้งรักษาพระราชอาณาเขมร จึงได้มีพระราชดำริไปยัง
เจ้ากรุงกัมพูชาธิบดีผู้ดาเจ้าโพธิ์สาร ๆ ได้ทราบในพระราชดำริแล้ว
ก็ให้พระยาพระเขมรผู้ใหญ่มาพร้อมกันจัดการ ตั้งให้เจ้าโพธิ์สารเป็นเจ้า
เมืองศรีจำบังอยู่ด่านน้ำเซด้าเถา แล้วพระยาพระเขมรจึงบันเจดต์แดน
ฝ่ายใต้ให้เป็นเขตต์แดนเมืองนครจำปาศักดิ์ น้ำโขงฝั่งตะวันตกตั้งแต่
ปากคลองน้ำจะหล็กไปตามปลายคลองถึงด่านน้ำเด็น ฝากฝั่งเป็น
เขตต์แดนเมืองตะโพงกำบังด้วย ฝั่งน้ำโขงตะวันออกบุงขาลถึงด่านน้ำ
ปากคลองดงบา

ครั้นฤกษ์การ ๓๐๘๘ ปีมะโรงอัฐศก นายพรานนำชาวสำรา
แจ้งต่อท้าวพระยาเสนาบดีว่า พรานทั้งพรานเทืองขำบ้านดัมบ้อยนายอน
ได้พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึกมาองค์หนึ่ง พวกข้าพเจ้ารู้จักว่าเป็นพระ
ปฏิมากรไม่ จำเป็นรูปเจ็ดเศาเช่นบวงสรดวง ถ้าจะไปเที่ยวยังสัตว์
ก็เช่นบอด ครั้นได้สัตว์มาแล้วก็เอาโลหิตสัตว์นั้นมาทาที่พระโอษฐ์พระ

ถ้าจะตากเข้าแตรของก็เอาพระปฏิมากรมาตั้งไว้ให้เฝ้า ไก่กาไก่ทำทำ
อันตรายแก่ของที่ตากไม่ แต่พระภรรณนั้นเข้าเมื่อได้พระเอหาหน้าไม้
คอนมาพระภรรณกระทบหน้าไม้ขึ้นข้างหนึ่ง ท้าวพระยาเสนาบดีจึง
นำข้อความขึ้นกราบทูลเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์มุกขาทองกูร ๆ ทราบแล้วก็มีมติ
ได้มนต์ จึงแต่งท้าวพระยาผู้ใหญ่คุมไพร่พลขึ้นไปอัญเชิญพระพุทธรูป
ปฏิมากรแก้วมณีกลงมาเมืองนครจำปาศักดิ์ ท้าวพระยาคุม
ไพร่พลขึ้นไปถึงบ้านดัมบ์น้อยนายอนแล้ว ก็อัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมากร
แก้วมณีแห่ลงมา พวกชาวบ้านดัมบ์น้อยนายอนก็พากันตามลงมาส่ง
พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมณี จนถึงปากคลองบางเตย ท้าวพระยา
ผู้ใหญ่ไปอัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมณีนั้น ก็ให้พวกชาวบ้านดัมบ์น้อย
นายอนกลับคืนไปคามภูมิตำแนเดิม แล้วก็อัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมากร
แก้วมณีลงเรือ พอจะออกเรือลงมานครจำปาศักดิ์ก็เกิดมหัศจรรย์
คลื่นลมพายุก็หามิได้ เณรให้เรือที่ทรงพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมณี
เอียงลง พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมณีก็จมน้ำหายไป ท้าวพระยาจึงให้
ไพร่พลลงค้ำน้ำค้นหาหาถึงสองวันสามวันก็หาได้ไม่ จึงได้นำข้อความ
ไปกราบทูลเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์มุกขาทองกูร ๆ ได้ทรงทราบแล้ว ก็มีความ
เสียใจเสียพระทัยเป็นอันมาก แล้วเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์มุกขาทองกูรจึง
ให้ตั้งพิธีบวงสรวงเทพารักษ์เสร็จแล้ว ตั้งสัตยาธิษฐานว่าบุญบารมี
เจ้าสร้อยศรีรัศมิ์มุกขาทองกูร จะมีบุญญาภิสมภารแล้วขอให้ได้พระพุทธรูป
ปฏิมากรแก้วมณีของกัน ครั้นเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์มุกขาทองกูรตั้งสัตยา
ธิษฐานแล้ว ในวันนั้นเวลาดำเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์มุกขาทองกูรเข้าที่บรรทม

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

๒๓

บังเกิดอุปนิมิตต์เป็นเทพสังหรณ์ว่า ให้เอาพวกข้าบ้านดัมบ็อยนายอน
ที่ตามมาส่งพระปฏิมากรแก้วผลึกมาค้ำน้ำคั้นหาจึงจะได้ แต่พระพุท
ธิปฏิมากรแก้วผลึกองค์นี้อยู่ที่บ้านใด เมืองใด เมืองนั้นก็จะมีบริวารหา
อันครายมิได้ เจ้าด้ร้อยศรีวัดมุกพุททางกูรต้นบรรทมแล้วก็มีดิไล่มนต์
จึงสั่งให้แค้น ท้าวพระยาขึ้นไป ท้าวพวกข้าดัมบ็อยนายอน ที่ตาม มาส่ง
พระพุทธิปฏิมากรแก้วผลึกแต่ก่อนนั้น ทั้งหญิงทั้งชายลงมาแล้วให้
พวกข้าลงค้ำน้ำคั้นหาพระพุทธิปฏิมากรแก้วผลึก พรานทั้งนายข้าจึง
ทำได้พระพุทธิปฏิมากรแก้วผลึกขึ้นมา เจ้าด้ร้อยศรีวัดมุกพุททางกูร
จึงให้ช่างทำฐาน และเครื่อง ทรงพระพุทธิปฏิมากรแก้วผลึก เส็จแล้ว
แห่เข้าสู่โรงสมโภชมีการเล่นต่าง ๆ ครบ ๗ วัน ๗ คืน แล้วให้อัญเชิญ
พระพุทธิปฏิมากรแก้วผลึก ประดิษฐานไว้ในหอ พระที่วัง เจ้าด้ร้อยศรี
วัดมุกพุททางกูรเป็นที่ตั้งการบูชา พวกข้าที่ตามลงมาส่งพระพุท
ธิปฏิมากรแก้วผลึกนั้น ก็ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านขามเฒ่าจึงเรียกว่าข้า
พระแก้วมาจนบัดนี้

แต่พรานทั้งนั้น ตั้งให้เป็น นายกอง พิทักษ์รักษาบ้าน ดัมบ็อย
นายอนที่ยังเหลืออยู่ให้เป็นด้วยขมังเจ้าชาว ถวายพระพุทธิปฏิมากร
แก้วผลึกองค์นี้ได้พระพุทธิปฏิมากรแก้วผลึกมาไว้ในบ้านเมือง สมณ
พราหมณาจารย์เจ้านายพระยาดาวท้าวแค้นก็อยู่เย็นเป็นสุข

พุทธศักราช ๓๐๘๘ ปีมะเส็งนพศก เจ้าด้ร้อยศรีวัดมุกพุททางกูร
ประชวร โรคชรา จึงให้ท้าวเจ้านายท้าวพระยามาพร้อมกัน มอ
บราชสมบัติบ้านเมืองให้แก่เจ้าไชยกุมารผู้บุตร แล้วเจ้าด้ร้อยศรีวัดมุก



พุทฺธชารุณก็ถึงแก่อวสานแล้ว เจ้าสร้อยศรีรัศมิ์พุทฺธชารุณกรของราช
สมบัติได้ ๒๕ ปี แต่ชนมายุเท่าใดมิได้ปรากฏ เสนาบดีทั้งปวงจึงอัญเชิญ
เจ้าไชยกุมารขึ้นครองราชสมบัติในเมืองนครจำปาศักดิ์ ถวาย
พระนามว่าพระเจ้าองค์หลวง ๆ จึงตั้งเจ้าธรรมเทโวอนุชาเป็นมหาอุป-
ราช ตั้งเจ้าสุริโยเป็นราชวงศ์ แล้วพระเจ้าองค์หลวงทำเงินพดด้วง
คอกตรา ๆ ดวงหนึ่งเป็นเม็ด ๆ เจ็ดเม็ด ตราดวงหนึ่งเรียกว่าตรา
คอกรักษาน้ำหนัก ๓ ตำลึงเพียงดาวเรียกว่าเงินเบ้งแปด หาเรียกว่าเงินบาท
ไม่ แต่ทุกวันนี้เรียกว่าเงินบาทดาวเงินเนื้อดำ พระเจ้าองค์หลวงจึงตั้ง
ให้ท้าวพระยาเกณฑ์ไพร่ทำเมรุขึ้นที่ข้างวัง ครั้นการทำเมรุเสร็จแล้วจึง
ได้ชักศพเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์พุทฺธชารุณกรเข้าตั้งเมรุทำบุญให้ทาน พระเจ้าองค์
หลวง แดเจ้านายท้าว พระยา ก็เฝ้าศพเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์พุทฺธชารุณกร เสร็จ
แล้ว พระเจ้าองค์หลวงจึงให้เกณฑ์ไพร่พดก่อกพระเจดีย์ขึ้นที่ตำบลท่า
เมรุ บรรจุอัฐิเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์พุทฺธชารุณกรไว้ในที่พระเจดีย์นั้นยัง
ปรากฏมาจนทุกวันนี้

ครั้นลุศักราช ๓๓๐๐ ปีมะเมียธิปัตย์ พุทธศักราช ๒๓๐๐ พระเจ้าองค์หลวง
หล่อพระพุทฺธปฏิมากรองค์หนึ่ง หน้าตักศอก ๘ นิ้ว ครั้นสร้างสำเร็จ
บริบูรณ์แล้ว จึงอัญเชิญพระพุทฺธปฏิมากรประดิษฐานไว้ในพระ
อุโบสถวัดศรีมงคลทุกวันนี้ อยู่มาคราวบ้านราษฎรพากันไปเที่ยว
ชมช้อนช้อนปลาในลำห้วย แล้วไปพบพระพุทฺธไถยาศน์องค์หนึ่งเป็น
ศิลา แล้วเข้าไปพบหาทราบว่าเป็นพระพุทฺธปฏิมากรไถยาศน์ไม่ ด้วยจม
อยู่ในลำห้วย เห็นแต่พระกรสูงขึ้นมาพ้นน้ำ ราษฎรชาวบ้านจึงได้เอา

มักไปดื่มน้ำที่พระกรพระนเนือง ๆ มา วันหนึ่งมีคนไปดื่มน้ำที่พระกร
 พระแก้ว เป็นด้ายอำนาจเทพยดาให้พระรังปรากฏขึ้น คนที่ดื่มน้ำ
 ก็ตกใจแล้วไปบอกแก่ชาวบ้านทั้งปวง ราษฎรชาวบ้านพากันไปชูด
 คันดูจึงเห็นองค์พระพุทธรูปได้ยาดัน

ตำนานเมืองนครจำปาศักดิ์

ฉบับหม่อมอมรวงศ์วิจิตร (ม.ร.ว. ประชุม) เรียบเรียง

เมืองนครจำปาศักดิ์ พงศาวดารมณฑลอุดรว่า พระครูโพน
เสม็ดโตตั้งชนเมื่อพุทธศักราช ๓๕๓ ปีมะเส็งเบญจศกจุลศักราช
๓๐๗๕ ก่อนนั้นมาถึงปีรัตนโกสินทรศก ๓๒๖ นี้ได้ ๑๑๔ ปี มีเรื่อง
ราวดังนี้

เมื่อก่อนจุลศักราช ๓๐๐๐ ปี เมืองนครจำปาศักดิ์ยังเป็นทำเล
ป่าดง แต่มีชาวป่าเรียกว่าชา, ล่วย, กวย, อยู่สืบเชื้อสายต่อมา
ภายหลังลาวชาวเมืองเหนือ (มีเมืองศรีสัตนาคนหุตเป็นต้น) พากันมา
ตั้งนาคสถานอยู่มากจน แล้วพร้อมกันยกหัวหน้าแห่งตนขึ้นเป็นผู้
ปกครองสืบตระกูลต่อมา จนถึงผู้ครองเมืองคนหนึ่งได้สร้างเมือง
ขึ้นที่ริมแม่น้ำโขงฝั่งตะวันตก คือตำบลที่เรียกว่าบ้านกระต๊อบเมือง
กลางเดี๋ยวนี้ ชื่อนามเมืองว่า พระนครกาตจำบากนาคบุรีศรี ครั้น
พิราลัยแล้วเจ้าสุทนต์ราชาผู้บุตรได้ครองเมืองต่อมาจนถึง จุลศักราช
๓๐๐๐ ปี พิราลัยไม่มีบุตร ประชุมชนจึงยกผู้มีตระกูลผู้หนึ่งนามไม่
ปรากฏ ขึ้นเป็นผู้อำนวยการบ้านเมืองได้ ๖ ปีก็ถึงแก่กรรม นางแพง
บุตรนางเกาหลาดานได้เป็นหัวหน้าอำนวยการบ้านเมืองต่อมา

จุลศักราช ๓๐๐๕ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระธรรมเพ็ญที่ ๕ พระ
เจ้าปราสาททอง) มีภิกษุรูปหนึ่งอยู่วัดโพนเสม็ดแขวงเมืองศรีสัตนา-

คนहुต ชาวเมืองเรียกว่าพระครูโพนเสม็ด ๆ มีญาติโยมล้านศิษย์มาก
 ครั้นเมื่อจุลศักราช ๓๐๕๐ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระมหาบุรุษ
 พระเพทราชา) ผู้ครองเมืองศรีสัตตนาคนहुตพิราดย์ มีบุตรชายชื่อเจ้า
 องค์หล่ออายุ ๓ ปี และมารดายังมีครรภ์อยู่ พระยาเมืองแฉ่นจึงชิง
 สมบัตินครของเมือง และมีความปรารถนาจะใคร่ได้มารดาเจ้าองค์
 หล่อเป็นภรรยา นางไม่ยินยอมบุตรหนีไปอยู่กับพระครูโพนเสม็ด ๆ
 จึงให้ไปอยู่ที่ตำบลภูงะง้อหอคำ ครั้นนางคลอดบุตรเป็นชาย คนทั้ง
 หดายเรียกว่าเจ้าหน่อขัตติย์ ฝ่ายเจ้าองค์หล่อผู้เป็นเชษฐา ครั้น
 เจริญวัยขึ้นคิดคุมโทษโกรธแค้นพระยาเมืองแฉ่น จึงพาบ่าวไพร่หนี
 ไปตั้งเกลี้ยกด้อมล้อมผู้คนอยู่ณเมืองญวน ส่วนพระยาเมืองแฉ่น
 คิดจะกำจัดพระครูโพนเสม็ด ด้วยเห็นว่าเป็นผู้ก่อกวนวุ่นวายมากเกรงจะ
 เป็นศัตรูต่อบ้านเมือง พระครูโพนเสม็ดรู้ตัวจึงพาเจ้าหน่อขัตติย์กับ
 มารดาพร้อมทั้งญาติโยมพรรคพวกประมาณ ๓๐๐๐ เศษ อพยพออก
 จากเมืองศรีสัตตนาคนहुตไปถึงตำบลวังพันต้นน้ำโสมต้นนกก จึงให้เจ้า
 หน่อขัตติย์กับมารดาแคะด่านศิษย์ตั้งเคหะสถานอยู่ณที่นั้นบ้าง เหลือ
 นั้นพระครูโพนเสม็ดก็พาต่อไป ถึงตำบลโคก ที่มีผู้นิยมยินดีนับถือและคิด
 ตามไปด้วยเป็นอันมาก จนไปถึงเขตต์แขวงเมืองบันทายเพ็ชร คิด
 ว่าจะตั้งพักอยู่ณแขวงเมืองบันทายเพ็ชร ๆ ตรวจสำมะโนครัวและ
 จะเก็บเงินครัวละ ๘ บาท พระครูโพนเสม็ดเห็นว่ายังไม่มีผลประโยชน์
 และจะเป็นความเดือดร้อนแก่พวกญาติโยม จึงได้พากันย้อนกลับมาจาก
 ลำแม่น้ำโขง ถึงนครกาลจำบากนาคบุรีศรีก็หยุดตั้งพักอาศัยอยู่ แต่

พวกศิษย์ซึ่งเป็นดาวและเซมร็กพากันแยกไปตั้งนิวาสถานอยู่ณที่ต่าง ๆ
 คละปะปนกันอยู่กับพวกข้า, กอช, ตามภูมิตำแหน่งอันสมควร

ฝ่ายนางแพงนางเกา ตั้งแต่พระครูโพนเสม็ดมาอยู่ในเมืองแต่
 ก็มีคามนิยมนับถือ จึงพร้อมด้วยแดนท้าวพระยาตาอาราธนาให้
 พระครูโพนเสม็ดคัมภีรชากรบ้านเมือง และตั้งสอนพระพุทธานุชา

ครั้นจุลศักราช ๓๐๗๓. (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระธรรมเพ็ญ
 ที่ ๘ ชุนหลวงท้ายสระ) ประชาชนชาวนครกาดจำบากนาคนบุรีศรี
 เกิดวิวาทบาดหมางและคบพากันตั้งชุมนุมประพฤติกเป็นโจรผู้ร้ายกำเริบ
 ทวชน จนราษฎรซึ่งตั้งอยู่ในความสุจริตพากันเดือดร้อน พระครูโพน
 เสม็ดได้กล่าวห้ามปรามโดยทางธรรม ก็หาเป็นการสงบเรียบร้อย
 สมประสงค์ไม่ ครั้นจะใช้อำนาจปราบปรามเอาตามอาญาจารีตก็
 เก่งว่าจะผิดวินัยสมณเพศ จึงดำริเห็นว่าเจ้าหน่อกษัตริย์ซึ่งให้
 อยู่ตำบลงัวพันดำน้ำโถมตมูก มีความเจริญด้วยประกอบด้วยเกียรติยศ
 เกียรติคุณพอจะเป็นผู้ระงับปราบปรามและปกครองบ้านเมืองได้ จึง
 ให้แดนท้าวพระยาตาไปอุยเชิญเจ้าหน่อกษัตริย์ กับมารดามายัง
 นครกาดจำบากนาคนบุรีศรี

ครั้นจุลศักราช ๓๐๗๕ พระครูโพนเสม็ดพร้อมด้วยแดนท้าว
 พระยาตาจัดตั้งพิชัยเจ้าหน่อกษัตริย์ ขึ้นเป็นเจ้าสร้อยศรีดมฺมทุก
 ขางกูรครองนครกาดจำบากนาคนบุรีศรี แล้วเปลี่ยนนามเมืองว่านคร
 จำปากัดันคนบุรีศรี แล้วตำแหน่งเจ้านายแดนท้าวพระยาตาเต็มตาม
 ตำแหน่งอย่างกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) และตั้งอัตราเก็บเงิน

ด้วยแก่ชายที่มีบุตรชาย ๓๐ เก็บแต่พ่อตา ๑ บุตรชาย ๑ ถ้ามี ๕
 เก็บแต่พ่อบุตร ๑ ถ้ามีคนละคร ๑ ถ้ามี และข้าวเปลือกหนักคนละ
 ร้อยชั่ง (ข้าวเวถานหนักร้อยชั่งคือบาท ถาคนหนักด้วยทองแดงบ้าง
 ทองเหลืองบ้างทองขาวบ้าง รูปคล้ายเรือชะงัดแต่หัวแหลมท้ายแหลม
 ขนาดยาว ๓, ๔, ๕ นิ้ว ใช้เป็นถ้ำราตีบอกอันต่อบาทของเงินพดด้วง
 ดาว ที่เรียกว่าเงินเบี้ยแปดหน้าหนักสามดั่งถึงเฟื้อง) แล้วเจ้าด้ร้อย
 ศรีสุมท ๑ สร้างอารามขึ้นในเมืองวัดหนึ่ง ให้ชื่อว่าวัดหลวงใหม่ อา-
 รามพระครูโพนเดิมกับพระสงฆ์อันดับ มาอยู่ณวัดหลวงใหม่นั้น
 (วัดนั้นยังปรากฏอยู่จนบัดนี้) เจ้าด้ร้อยศรีสัมทมีบุตรชาย ๓ คน
 ชื่อเจ้าไชยกุมาร ๑ เจ้าธรรมเทโว ๑ เจ้าสุริโย ๑ และเจ้าด้ร้อยศรี
 สุมท ๑ มีศุภอักษรแต่งให้เล่นทั่วพระยาธาตุ คุมบรรณาการไปขอ
 วิชาเจ้าเขมรเมืองบันทายเพชรมาเป็นชายา มีบุตรอีกคนหนึ่งชื่อเจ้า
 โพธิ์สาร แล้วเจ้าด้ร้อยศรีสัมท ๑ ให้จารย์หวดเป็นนายอำเภอรักษามัน
 คอนโขง ซึ่งเป็นเกาะอยู่ในลำแม่น้ำโขง (คือที่เรียกว่าเมืองศรีทันตร
 บัดนี้) ให้ท้าวสุคเป็นพระไชยเชษฐารักษาอำเภอบ้านหางโคปากน้ำเซ-
 กอง ซึ่งอยู่ฝั่งโขงตะวันออก (คือเมืองเชียงแตงเดียนวัน) ให้จารย์แก้ว
 เป็นนายอำเภอรักษามันหาง (ภายหลังเรียกบ้านเมืองทองคือเมือง
 สุวรรณภูมิบัดนี้) ให้จันสุริยวงศ์เป็นนายอำเภอรักษามันโพนดิมเมือง
 ตะโปนเมืองพินเมืองนอง ให้นายมันบัวเดิมของนางแพง เป็นหลวง
 เภอรักษาอำเภอบ้านโพน (ภายหลังเรียกว่าเมืองมันคือเมืองคำดวัน
 เดียนวัน) ให้นายพรหมเป็นชาบุคตโคตรรักษามันอำเภอบ้านแก้วอาฮี

ซึ่งมีเจดีย์อยู่บนเนินดาวเรียกว่าธาตุกาเดาติก ภายหลังเรียกว่าเมือง
คำทองหลวง (คือเมืองทองคำใหญ่บัดนี้) ให้จารย์โสมรักษามณฑล
กระบือ (คือเมืองอัตปือบัดนี้) เป็นท่าเดเมืองร้างมาก่อนเรียกว่าเมือง
ไศรภ เมืองซึ่งคือของแฉะพระเนียบแต่ก่อนพวกเวียงจันทน์แซกคดฉ้อ
แฉะฝักข้างเดือนทนน ให้ท้าวดวงบุตรพระดงมเป็นขุนนักเฒ่า
รักษาอำเภอโขงเจียม เขตต์แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ในเวลานั้นมีว่า
ทิศเหนือตั้งแต่ข้างด่านอันด่านขวายหลักทอดยอคดขาง ทิศตะวันออก
ถึงแนวภูเขามรรคติดต่อแดนญวน ทิศใต้เวแดนยังไม่ปรากฏ
ทิศตะวันตกคือเขตต์แขวงเมืองพิมายปากด่านักระยง

จุลศักราช ๓๐๘๒ พระครูโพนเสม็ดอาพาธเป็นโรคชรา ถึง
มรณภาพอายุ ๘๐ ปี เจ้าสร้อยศรีสมุทรฯ ได้จัดการฌาปนกิจเสร็จแล้ว
ตั้งร่างพระเจดีย์ที่ตรงหอไตร ๓ องค์ กับตั้งร่างพระเจดีย์องค์ใหญ่ณที่
ปลงศพองค์หนึ่งดาวเรียกว่าธาตุฝุ่น ภายหลังได้สร้างวิหารขึ้นบน
จึงได้ปรากฏนามว่าวัดธาตุฝุ่นมาจนบัดนี้ แล้วเจ้าสร้อยศรีสมุทรฯ ให้
เจ้าโพธิ์สารบุตร ไปเป็นเจ้าเมืองควบคุมคนเขมรอยู่ณบ้านทุ่งบัวศรี
ยกบ้านทุ่งบัวศรีเป็นเมืองศรีจำบัง คือตำบลที่ตั้งอยู่ฝั่งด้านใต้เมือง
เซด้าเกาในบัดนี้บัดนี้ แล้วได้คดลงกับเมืองเขมรนั้นเขตต์แดนเป็นเขตต์
แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ ในทิศใต้ตั้งแต่ริมน้ำโขงฝั่งตะวันตกปาก-
คดของน้ำจะหลัดไปตามปลายคดของ ถึงด่านน้ำแดนต่อแดนเมืองสระม
ก่าพงสวาย ฝั่งน้ำโขงตะวันออกแต่บึงขดไปถึงด่านน้ำปากคดของสยา

จุลศักราช ๓๐๘๖ พรานทั้งพรานเทืองขำบ้านดัมบ้อยนายอน

(คือที่เป็นเมืองสระปากบั้ง) ได้พระแก้วมรกตมา แต่เข้าใจว่าเป็นรูป
มนุษย์จึงให้บุตรเด่น พระกรรมณีไปข้างหนึ่ง ครั้นความทราบถึงเจ้า
สร้อยศรีรัศมิ์ ๆ จึงจัดให้แสนท้าวพระยาต่าง ไปเชิญพระแก้วมรกตแห่ง
มาประดิษฐานไว้ ณ เมืองนครจำปาศักดิ์

จุลศักราช ๓๐๘๘ เจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ บำบวย จึงให้เจ้าไชยกุมารผู้บุตร
ว่าการบ้านเมืองแทน แล้วออกจำศีลอยู่

จุลศักราช ๓๐๘๙ เจ้าองค์หล่อซึ่งหนีไปตั้งเกลี้ยกล่อมผู้คนอยู่
ณเมืองญวนนั้น ครั้นได้กำลังมากขึ้นก็ยกมาจับพระยาเมืองแสนฆ่า
เสีย แล้วขึ้นครองเมืองศรีรัตนาคมนครต่อไป

จุลศักราช ๓๐๘๘ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราช
ที่ ๓ พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ) เจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ ๆ พินาศ อายุได้ ๕๐ ปี
เจ้าไชยกุมารบุตรได้ครองเมืองต่อไป เจ้าไชยกุมารได้ตั้งให้เจ้าธรรม
เทโวผู้หนึ่งเป็นเจ้าอุปราช และเปลี่ยนธรรมเนียมเก็บด้วยเป็นใหม่
หนักคนละ ๓ บาท แก่ชายฉกรรจ์ที่มีภรรยาแล้ว

จุลศักราช ๓๑๒๐ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓ กับ
ที่ ๔ ต่อกัน) เจ้าไชยกุมารกับเจ้าอุปราชธรรมเทโววิวาทกัน เจ้า
อุปราชคบคิดกับศรีราชาบุตรจากรพดผู้รักษาคำเภอดอนโขงล้อมล้อมผู้คน
ได้มาก แล้วยกมาเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้าไชยกุมารมิได้คิดต่อสู้
จึงหนีไปอยู่ดอนมดแดง ซึ่งตั้งอยู่ในลำน้ำมูลแขวงเมืองนครจำปาศักดิ์
(บั้งเป็นแขวงเมืองอุบล ฯ) เจ้าอุปราชจึงเข้ารักษาเมืองนครจำปาศักดิ์
อยู่ ครั้นทราบว่าเจ้าไชยกุมารหนีไปตั้งอยู่ดอนมดแดงก็เกณฑ์กำลัง

จะยกไปขับไล่เพื่อให้ไปตั้งให้พันเขตต์แขวงเมืองจำปาศักดิ์ ฝ่ายมารดา
จึงห้ามเจ้าอุปราชไว้และว่ากล่าวให้คืนดีกับเจ้าไชยกุมาร เจ้าอุปราช
จึงแต่งให้แสนท้าวพระยาตลาไปอัญเชิญเจ้าไชยกุมารกลับมาครองเมือง
นครจำปาศักดิ์ตามเดิม

จุลศักราช ๑๑๒๑ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓
พระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยามรินทร์ คือเจ้าฟ้าเอกทัศ กรมขุนอนุรักษ์
มนตรี) เวลานั้นพระยาช้างเผือกแตกโรงออกจากกรุง ไปอยู่ในป่า
ดงทางตะวันตกเฉียงเมืองนครจำปาศักดิ์ จึงโปรดให้สองพี่น้อง (ผู้เรียบ
เรียงพงศาวดารเล่มนี้เข้าใจว่า คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลก แต่ครั้งยังดำรงพระยศเป็นหลวงยกบัตรเมืองราชบุรี กับ
กรมราชวังบวรสถานมงคลมหาสุรสิงหนาท แต่ครั้งยังดำรงพระยศ
เป็นนายสุจินดา) กับพวกกรมช้างคุมไพร่พลเที่ยวติดตามพระยาช้าง
เผือกไปทางแขวงเมืองพิมายแล้วเลยไปถึงดงทางปากด่านน้ำมูลช้างได้
จึงได้ข่าวพระยาช้างเผือกจากพวกเขมรด้วยอยู่ป่าดงคือ ตากระจะ เขียง
ชัน ซึ่งตั้งอยู่บ้านปราสาทเหล็กมโคกดำดอนใหญ่ ตากระบ้านดงยาง
หรือเรียกโคกอ้อประหนึ่ง เขียงบ่มบ้านโคกเมืองพิมายดี (หรือตา
พ่อควาน) บ้านกุดหวาย (หรือบ้านเมืองเตาตามชื่อเขียงดีเมื่อเป็น
หลวงศรีนครเตา) เป็นผู้นำสองพี่น้องติดตามพระยาช้างเผือกได้มา

จุลศักราช ๑๑๒๔ เจ้าองค์ห่อผู้ครองเมืองศรีสัตนาคนหุต
พิริยดิย์ไม่มีบุตร แล่นท้าวพระยาตลาและนายวอนนายตาจิ้งพร้อมกัน
เชิญกุมารสองคน (นามไม่ปรากฏ) ซึ่งเป็นเชือกของศรีสัตนาคนหุต

คนหูคนแก้ว (ไม่ปรากฏว่าคนไหน) ซึ่งได้นั้นไปอยู่กับนายวอนนายคา
เมื่อเจ้าองค์ห้อยยกกำลังมาจับพระยาเมืองแสนฆ่าเสีย ^๕ ษนครอง
เมืองศรีรัตนาคคนหูตแก้วนายวอนนายคาขอเป็นทมิฬหาอุปราช ^๕ ษกุมารผู้
เป็นเชษฐาเห็นว่านายวอนนายคามิได้เป็นเชื้อเจ้า ^๕ ษจึงตั้งให้นายวอนนาย
คาเป็นแต่ตำแหน่งพระเสนาบดี ^๕ ษและตั้งให้กุมารผู้หนึ่งเป็นมหาอุปราช
พระวอพระตามีความโทมนัสจึงพากันอพยพไปสร้างเวียงอยู่ที่บ้านหนอง
บัวดำ ^๕ ษให้ชื่อว่าเมืองนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน (บัดนี้เป็นเมือง
กุมทาลัย) ผู้ครองเมืองศรีรัตนาคคนหูต ได้ห้ามไม่ให้พระวอพระตา
ตั้งเป็นเมือง ^๕ ษก็หาพึ่งไม่ ^๕ ษจึงได้ยกกำลังไปตีพระวอพระตาสู้รบกันได้
ประมาณ ๓ ปี ^๕ ษพระวอพระตาเห็นจะต้านมิได้ ^๕ ษจึงได้แต่งคนไป
อ่อนน้อมแก่พระมาขอกำลังไปช่วย พระมาได้แต่งให้มอญตะแคงเป็นแม่ทัพ
ยกไปช่วยพระวอพระตา ^๕ ษฝ่ายผู้ครองเมืองศรีรัตนาคคนหูตแจ้งดังนั้น
จึงแต่งบรรณาการให้เสนา ท้าวพระยาตาดคุมลงมาดักกองทัพพระมาอยู่
กลางทาง ^๕ ษแล้วพุดเกิดยกด้อมชักชวนเอาพระมาเข้าเป็นพวกเดียวกัน
ยกไปตีพระวอพระตา พระตายในที่รบ ^๕ ษยังอยู่แต่พระวอกับท้าว
ฝ่ายหน้าท้าวคำผง ท้าวทิดพยพหมผู้เป็นบุตรพระตา กับท้าวทิดยถ่า
บุตรพระวอจึงพากันรอบครัวหนีอพยพลงไปพึ่งอยู่กับเจ้าไชยกุมารเมือง
นครจำปาศักดิ์ ^๕ ษตั้งอยู่ตำบลเวียงคอนกongs (คือที่เรียกว่าบ้านดู่บ้านแค
แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์บัดนี้)

เจ้าอุปราชธรรมเทโวถึงแก่กรรม มีบุตรชาย ๔ คน คือเจ้าโอ
๓ เจ้าอิน ๓ เจ้าธรรมกิติกา ๓ เจ้าคำสุก ๓ บุตรหญิง ๓ ชื่อนางคู่ย

จุลศักราช ๑๑๓๓ (ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาที่ ๔ พระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี) ผู้ครองเมืองศรีสัตนาคนหุตทราบข่าวพระวอแตกหนีไปตั้งอยู่ตำบลดอนทอง จึงได้แต่งให้อัครราชทูตมาตามไปถึงแขวงนครจำปาศักดิ์ เจ้าไชยกุมารจึงแต่งให้พระยาพลเชียงสาคุมกองทัพขึ้นไปค้นหาไว้ แล้วมีศุภอักษรถึงผู้ครองเมืองศรีสัตนาคนหุตขอโทษพระวอ ผู้ครองเมืองศรีสัตนาคนหุตก็มีศุภอักษรตอบยกโทษให้โดยทางไมตรี และมีคำสั่งให้อัครราชทูตกลับไปยังเมืองศรีสัตนาคนหุต

ฝ่ายเจ้าไชยกุมารดำริจะสร้างเมืองใหม่ ที่ตำบลศรีสุ่มงดอยไปจากเมืองเดิมทางประมาณ ๒๐๐ เส้น พระวอรับอาสาเป็นผู้สร้างกำแพงเมือง พระมโนสาราชและพระศรีอัครราชเมืองโขงรับอาสาสร้างหอคำ ครั้นสร้างเสร็จแล้ว เจ้าไชยกุมารยกไปอยู่เมืองใหม่ อยู่มาวันหนึ่ง เจ้าไชยกุมารออกว่าการณ์หอรราชถึงห้าวัน พร้อมกับเจ้านายแสนท้าวพระยาตาว พระวอจึงทูลว่าที่พระวอได้สร้างกำแพงเมืองถวาย กับผู้ที่ได้สร้างหอคำถวายนั้น ใครจะประเสริฐกว่ากัน เจ้าไชยกุมารตอบว่า กำแพงเมืองนั้นก็ดีเช่นที่กำแพง สำหรับป้องกันศัตรูซึ่งจะมาทำร้าย แต่หอคำนั้นจะดีกว่าสักหน่อยด้วยได้เป็นที่อาศัยนั่งนอนมีความสุขสำราญมาก พระวอได้ฟังดังนั้นก็มีความอับอายโทมนัส จึงพาครอบครัวอพยพหนีไปตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงที่ดอนมดแดงในจำปาศักดิ์ (ซึ่งเป็นแขวงเมืองอุบลฯ เดียวกัน) แล้วมีใบบอกแต่งให้ท้าวเพี้ยพันองคุมเครื่องบรรณาการมายังเมืองนครราชสีมา ให้นำชนด้อมครัวอยู่ในความปกครองของกรุงธนบุรี

ฝ่ายผู้ครองเมืองศรีสัตนาคนหุตทราบว่า พระอภัยมณีมีความวิอา
 ภาตหมากับเจ้านครจำปาศักดิ์ ยกลงบกรวไปตั้งอยู่ตอนมดแดง
 จึงแต่งให้พระยาสุโขคุมกองทัพไปตีพระวอ ๆ เห็นจะสู้มิได้จึงพาครอบ
 กรวหนีไปตั้งอยู่ตำบลเวียงดอนกอง แล้วแต่งคนให้มาขอกำลังเจ้า
 นครจำปาศักดิ์ไปช่วย เจ้านครจำปาศักดิ์ก็หาไปช่วยไม่ กองทัพ
 พระยาสุโขจึงยกกันไปล้อมเวียงไว้ จับพระวอได้ฆ่าเสีย ท้าวกำบุตร
 พระวอกับท้าวฝ่ายหน้าท้าวคำผงท้าวทิดยพพรหมบุตรพระดาหน้อออกจาก
 ที่ล้อมได้ จึงมีใบบอกแต่งคนลงมาเมืองนครราชสีมา เพื่อให้บอก
 ลงมากรุงธนบุรีขอกองทัพขึ้นไปช่วย

จุลศักราช ๑๑๔๐ เจ้าธนบุรี จึงโปรดให้พระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แต่ครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระยา
 มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ เป็นแม่ทัพยกไปทางบกสมทบกับกำลังเกณฑ์ของ
 หัวเมืองตะวันออก และโปรดให้กรมพระราชวังบวรสถานมงคล
 มหาสุหนาท แต่เมื่อยังดำรงพระยศเป็นเจ้าพระยาสุรสีห์พิศณุวา
 ธิราชเป็นแม่ทัพยกไปเมืองกัมพูชา เกณฑ์พลเมืองเขมรต่อเรือรบ
 ยกขึ้นไปตามด่านน้ำโขง

ฝ่ายกองทัพพระยาสุโขทราบว่ากองทัพกรุงยกขึ้นไปเห็นจะค้ำ
 ทานมิได้ ก็ยกถอยกลับไปยังเมืองศรีสัตนาคนหุต กองทัพกรุงทั้งสอง
 ทัพก็ยกขึ้นไปตีเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้าไชยกุลมาร์ผู้ครองเมืองนคร
 จำปาศักดิ์ เห็นว่าจะต่อสู้ต้านทานมิได้ จึงพาครอบครัวอพยพหนีไปตั้ง
 อยู่ที่เขาไชย กองทัพกรุงตามไปจับเจ้าไชยกุลมาร์ได้แล้วก็เลยยกไป

ตั้งเมืองนครพนมและเมืองหนองคาย (บางทีจะเป็นเมืองไชยบุรี) ได้
 แล้วยกเลยไปล้อมเมืองศรีสัตนาคนหุตไว้ ผู้ครองเมืองศรีสัตนาคนหุต
 ต่อสู้ต้านทานไม่ได้ก็แตกหนีไปทางเมืองคำเกิด กองทัพกรุงยกเข้าเมือง
 ศรีสัตนาคนหุตได้แล้ว จึงตั้งให้พระยาสุโขเป็นผู้รั้งเมืองศรีสัตนาคนหุต
 และจัดราชการบ้านเมืองเรียบร้อยแล้วเชิญพระแก้วมรกตหนึ่ง พระบาง
 หนึ่งซึ่งอยู่ในเมืองศรีสัตนาคนหุตกับคุมตัวเจ้าไชยกุมารยกกองทัพกลับ
 มายังกรุงธนบุรี เจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดให้เจ้าไชยกุมารกลับไปครอง
 เมืองนครจำปาศักดิ์ เป็นเมืองประเทศราชขึ้นกับประเทศไทยแต่นั้นมา

เจ้าสุริยราชวงศ์เมืองนครจำปาศักดิ์ถึงแก่กรรม มีบุตรชาย
 ชื่อเจ้าหนาน้อย ๑ แล้วท้าวคำผงบุตรพระตาไปได้นางค้อยบุตรเจ้าอุป-
 ราชธรรมเทโวเป็นภรรยา เจ้าไชยกุมารเห็นว่าท้าวคำผงมาเกี่ยวเป็นเชย
 และเป็นผู้มีครอบครัวบ้างไพร่มาก จึงตั้งให้ท้าวคำผงเป็นพระประทุม
 สุรราชนายกกองใหญ่ ควบคุมครอบครัวตัวเดชะซึ่งอยู่บ้านเวียงดอน
 กองแขวงนครจำปาศักดิ์ (คือตำบลที่เรียกว่าบ้านคูบ้านแคบดิน)

จุลศักราช ๓๓๕๒ เจ้าโอบุตรเจ้าอุปราชธรรมเทโวผู้เป็นเจ้าเมือง
 และเจ้าอินอุปฮาดผู้น้องเมืองฮิดกระบือ (คือเมืองฮัตปือ) กระทำ
 การกดขี่ข่มเหงราษฎรได้ความเดือดร้อน เจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชย
 กุมาร) ทราบจึงให้เจ้าเชษฐ เจ้านุ หาดานคุมกำลังไปตามตัวเจ้าโอบ
 เจ้าอิน ๆ รั้วหนีไป แต่เจ้าอินนั้นหนีเข้าไปขอต่อพระศอพระปฏิมากรอยู่
 เจ้าเชษฐจึงให้จับตัวเจ้าโอบออกมา แล้วให้อาเชือกหนึ่งรั้วคอกเจ้าโอบถึง
 แก่กรรม เจ้าโอบมีบุตรชายสองคน ชื่อเจ้านากหนึ่ง เจ้าสุยหนึ่ง

จุลศักราช ๑๑๔๔ (ระหว่างรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) ได้ทรงทราบว่ามีเมืองนครจำปาศักดิ์กับเมืองอัตตะปือเกิดวิวาทฆ่าฟันกัน จึงโปรดให้ข้าหลวงขึ้นไปคุมเอาตัวเจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) กับเจ้าเชษฐาเจ้านและเจ้าหมาน้อยลงมากกรุงเทพฯ ถึงกลางทางเจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) บ่วยจึงโปรดให้กลับไปรักษาตัวอยู่ยังเมืองนครจำปาศักดิ์ ข้าหลวงก็คุมเอาแต่ตัวเจ้าเชษฐาเจ้านเจ้าหมาน้อยลงมากกรุงเทพฯ

จุลศักราช ๑๑๕๓ อ้ายเชียงแก้วซึ่งอยู่ตำบลเขาโองผิงนำฉานาโองคะวันออกแขวงเมืองโขง แสดงตนว่าเป็นคนมีวิชาคุณมีผู้คนนับถือมาก และอ้ายเชียงแก้วรู้อาณา เจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) บ่วยหนักอยู่เห็นเป็นโอกาสอันดี จึงคิดการเป็นขบถยกกำลังมาล้อมเมืองนครจำปาศักดิ์ไว้

ฝ่ายเจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) ทราบดังนั้น ก็ตกใจโรคกำเริบขึ้นเดยถึงแก่พิราลัยอายุได้ ๘๑ ปี มีบุตรชายชื่อเจ้าหน่อเมือง ๑ บุตรหญิงชื่อเจ้าบ่อมหัศจรรย์มาวี่ ๑ เจ้าท่อนแก้ว ๑ แดกกองทัพอ้ายเชียงแก้วก็เข้าตีเมืองนครจำปาศักดิ์ได้ ครั้นความทราบถึงกรุงเทพฯ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาบวรราชนิธิมา (ทองอิน) แต่เมื่อครั้งยังเป็นพระพรหมยกบัตร ยกกองทัพขึ้นไปปราบปรามอ้ายเชียงแก้ว และจัดราชการเมืองนครจำปาศักดิ์ กองทัพยกขึ้นไปยังมีทันถึง

ฝ่ายพระประทุมสุรราช (คำผง) นายกองใหญ่บ้านเวียงดอนกองซึ่งย้ายไปตั้งอยู่บ้านห้วยแจระแม (คือตำบลที่อยู่ริมเมืองอุบลฯ เดิมวัน)

กับท้าวฝ่ายหน้าบุตรพระดาซังไปตั้งอยู่บ้านสิงหา (คือเป็นเมืองยโสธร
เดี๋ยวนี้) จึงพากันยกกำลังไปตีชัยเชียงแก้ว ๆ ยกกำลังออกต่อสู้
จนที่แก่งตะนะ (อยู่ในลำน้ำมูลแขวงเมืองพิบูลมังสาหารเดี๋ยวนี้)
กองทัพชัยเชียงแก้วแตกหนี ท้าวฝ่ายหน้าจับตัวชัยเชียงแก้วได้ให้
ฆ่าเสียแล้ว พอกองทัพเจ้าพระยานครราชสีมา (ทองอิน) ยกขึ้นไป
ถึงก็พากันไปจัดราชการที่เมืองนครจำปาศักดิ์ จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ ตั้งให้ท้าวฝ่ายหน้าเป็นเจ้าพระวิไชยราชขัตติยวงศ์เจ้า
นครจำปาศักดิ์ และโปรดให้เจ้าเชษฐาธิราชไปช่วยราชการอยู่กับเจ้า
พระวิไชยราชขัตติยวงศ์ จึงได้ย้ายเมืองขึ้นไปตั้งอยู่ทางเหนือ (คือที่
เรียกว่าเมืองเก่ากันเืองเดี๋ยวนี้) จุลศักราช ๓๐๖๗ เจ้าพระวิไชยราช
ขัตติยวงศ์ ขอดตั้งบ้านนายอนเป็นเมือง จึงโปรดเกล้า ฯ ให้ขนานนามว่า
เมืองสระปาด (อยู่ฝั่งลำน้ำโขงตะวันออก) ตั้งพระศรีอภัยดาบุตร
จารย์หวดเจ้าเมืองโขง (ศรีทันดร) เป็นเจ้าเมืองขึ้นเมืองนครจำปาศักดิ์

จุลศักราช ๓๑๗๒ (ระหว่างรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
เลิศหล้านภาลัย) พระยาเดโช (เม่ง) เจ้าเมืองกำแพงแสน (เขมร)
กับนักปรังผู้เป็นน้องชาย มีความวิวาทกันกับนักพระอุทัยราชา (นัก
องจัน) เจ้ากรุงกำพูประเทศ พระยาเดโชกับนักปรังจึงอพยพ
ครอบครัวเข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่ ณ แขวงเมืองโขง (ศรี
ทันดร) เมืองนครจำปาศักดิ์มีบอกเข้ามากรุงเทพ ฯ จึงโปรดเกล้า ฯ
ให้พระยาตากาโหมราชเสนา คุณกำลังขึ้นไปขัดตาทัพรับครัวเขมรอยู่
ณท่าหม้อออมน ครัวพระยาเดโช ได้มาตั้งอยู่ ณ บ้านดงปลา ครัว

นักปรังค์อยู่บ้านเงินช้อง (เมืองเซตาคา) จึงมีเขมรแขกปนอยู่ใน
เมืองโขงตั้งแต่นั้นมา

จุลศักราช ๑๑๗๓ เจ้าพระวิไชยราชขัตติยวงศ์ (ท้าวฝ่ายหน้า)
เจ้านครจำปาศักดิ์พิราลัย มีบุตรชายชื่อเจ้าบุตร ๑ บุตรหญิง ๓
ชื่อนางแดง ๑ นางไทย ๑ นางก้อนแก้ว ๑ แล่นท้าวพระยาลาวมีใบ
บอมากรุงเทพ ฯ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระยาตากโหม
ราชเสนา เป็นข้าหลวงเชิญตรากับหีบศิลาหน้าเพลิงเครื่องไทยทาน ซึ่ง
พระราชทานในการศพเจ้าพระวิไชยราชขัตติยวงศ์ กับสัญญาบัตร
ซึ่งโปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้เจ้าบุตรเจ้าหน่อเมืองหลานเจ้านคร
จำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์นั้นขึ้นไปถึงนครจำปาศักดิ์
ได้ ๓ วัน เจ้านครจำปาศักดิ์ (นุ) กัปปิราลัย พระยาตากโหมราชเสนา
จึงพร้อมด้วยท้าวพระยาลาวจัดการปลงศพเจ้าพระวิไชยราชขัตติยวงศ์
เสร็จแล้ว บุตรเจ้าพระวิไชยราชขัตติยวงศ์กับแล่นท้าวพระยาลาว
ได้ก่อเจดีย์บรรจุอัฐิไว้ ณ วัดเหนือ ซึ่งอยู่ในเมืองเก่าคันทิง (คำถ่าว
เรียกว่าธาตุหลวงเฒ่ามาจนบัดนี้)

จุลศักราช ๑๑๗๔ พระยาตากโหมราชเสนาจัดการเมืองนคร
จำปาศักดิ์เรียบร้อยแล้ว จึงได้เชิญพระแก้วมรกตซึ่งเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์
ประดิษฐานไว้ ณ เมืองนครจำปาศักดิ์นั้น นำถว้บดมาทูลเกล้า ฯ
ถวาย ณ กรุงเทพ ฯ (พระแก้วมรกตองค์หน้าคักกว้าง ๘ นิ้ว กิ่ง สูง
๑๒ นิ้วเศษ ซึ่งปรากฏพระนามในบัดยูนันท์ ว่าพระพุทธบุษยรัตน-
จักรพรรดิพิมลมณีมัย)

จุลศักราช ๑๑๖๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าหมาน้อย บุตรเจ้าราชวงศ์ (สุริโย) หลานเจ้าสร้อยศรีสมุทร ฯ เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ ให้เจ้าธรรมกิตติกาบุตรเจ้าอุปราช (ธรรมเทโว) เป็นเจ้าอุปราชเมืองนครจำปาศักดิ์ ภายหลังเจ้านครจำปาศักดิ์ (หมาน้อย) กับเจ้าอุปราช (ธรรมกิตติกา) มีความวิวาทบาดหมางคู่มกันลงมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท จึงโปรดเกล้า ฯ ให้แยกเจ้าอุปราชอยู่เสียดินกรุงเทพ ฯ ให้เจ้านครจำปาศักดิ์กลับไปครองเมืองนครจำปาศักดิ์ .

จุลศักราช ๑๑๗๘ มีภิกษุชุลีรูปหนึ่งชื่อสาอยู่บ้านหุดเดา เตาปูนแขวงเมืองดามบุรี ได้มาพักอยู่เขาเกียดโง้งฝั่งลำน้ำโขงตะวันออก แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ อ้ายส้มดำแสดงตนว่าเป็นคนมีวิชา แะมีฤทธาภาพต่าง ๆ เป็นคันท่าอาแวนแคว้นมาต้องแดดให้คิดเชื่อเป็นไฟขึ้น แด้วอดว่าเรียกไฟฟ้าได้ แะสามารถที่จะเรียกให้ไฟขึ้นมาเผาบ้านเมืองให้ไหม้วินาศไปสิ้นก็ได้ คนในเขตต์แขวงเหล่านั้นมีพวกราเป็นคันทซึ่งประกอบไปด้วยความโง่เขลา ครนเมื่อเห็นอ้ายส้มดำแสดงวิชาเช่นนั้นเห็นเป็นอัศจรรย์ ต่างมีความกลัวเกรง ก็พากันมีความนิยมนัดเชื่อถือเขาเป็นพวกอ้ายส้มดำเป็นอันมาก อ้ายส้มดำมีใจกำริบจึงคิดขบถยกเป็นกระบวนทัพเที่ยวค้ำตามตำบลบ้านใหญ่น้อยไปจนถึงเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้านครจำปาศักดิ์ (หมาน้อย) ทราบคันทนั้นตกใจมิทนที่จะเตรียมตัว จึงอพยพครอบครัวหนีเข้าป่าไป อ้ายดำเกียดโง้งก็ยกเข้าเมืองนครจำปาศักดิ์ได้ เทียวเก็บริบเอาทรัพย์สินสิ่งของต่าง ๆ แด้วเอาไฟจุดเผาเมืองนครจำปาศักดิ์ ขณะนั้นเจ้า

พระยานครราชสีมา (ทองอิน) กำจัดเที่ยวปราบข้าพวกเดิมดกัญชา และข้าไพร่ในบ่ไพร่ต่างอยู่ณแขวงเมืองโขง (ศรีทันตร) ครั้นทราบข่าวร้ายสาแก่ใจคิดการเป็นขบถขึ้นเช่นนั้น จึงมีใบบอกลงมากรุงเทพฯ ฯ แล้วเจ้าพระยานครราชสีมากับพระศรีวิชัยอดพระโพธิ์ราชเมืองโขง จึงเกณฑ์กำลังยกไปตีข้าสาแก่ใจแตกหนีไปตั้งอยู่ณเขาบายุ แขวงเมืองอัตตะปือ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระยามหาอำมาตย์ (บ่อม) กับพระศรีดำแดงคุมกองทัพยกขึ้นไปตามจับข้าสาแก่ใจ ข้าสาแก่ใจก็หนีต่อไปหาได้ตัวไม่ พระยามหาอำมาตย์ พระศรีดำแดง จึงคุมเอาตัวเจ้านครจำปาศักดิ์ (หมาน้อย) ลงมาถึงกรุงเทพฯ ฯ แล้วเจ้านครจำปาศักดิ์ (หมาน้อย) ถึงแก่พิราลัย มีบุตรชาย ๖ คน ชื่อ เจ้าอนุ ๑ เจ้าอนุต ๑ เจ้าแสง ๑ เจ้าบุญ ๑ เจ้าจุ่น ๑ เจ้าจุก ๑

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าอนุเวียงจันทน์ยกกำลังเที่ยวตามจับข้าสาแก่ใจ ฝ่ายกองเจ้าราชบุตร (โย่) บุตรเจ้าอนุเวียงจันทน์จับตัวข้าสาแก่ใจได้ตั้งลงมากรุงเทพฯ ฯ

จุลศักราช ๓๓๘๓ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าราชบุตร (โย่) เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ และให้เจ้าคำบ่อมเมืองเวียงจันทน์เป็นเจ้าอุปฮาดเจ้านครจำปาศักดิ์ (โย่) ไปอยู่เมืองนครจำปาศักดิ์ แล้วเกณฑ์ไพร่พลชุดดินพูนขึ้นเป็นกำแพงเมือง และก่อสร้างกำแพงวัง และสร้างหอพระแก้วไว้สำหรับเจ้านายเสด็จท้าวพระยาตามธรรมเนียม แล้วเปลี่ยนธรรมเนียมเก็บด้วยแก่ชายฉกรรจ์ที่มีภรรยาแล้ว

เป็นใหม่หรือบ้านหรือผดเววคนหนึ่งหนกข้งหาตาดั่ง ส่วนชาวเปลือก
คงเก็บตามเดิม

จุลศักราช ๑๑๘๘ (ระหว่างรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัว) ฝ่ายเจ้าอนุบาลผู้ครองเมืองเวียงจันทน์ และเจ้านคร
จำปาศักดิ์ (โย) บุตรผู้ครองเมืองนครจำปาศักดิ์ เห็นว่ามีเขตต์
แขวงและกำลังผู้คนมากขึ้น ก็มีความกำเริบคิดการเป็นขบถขึ้น เจ้า
อนุจึงแต่งให้เจ้าอุปราช (ศรีทาน) กับเจ้าราชวงศ์เมืองเวียงจันทน์
และเจ้านครจำปาศักดิ์ (โย) คู่มองทัพตีเมืองรายทางเข้ามาตั้งค่าย
อยู่ที่ตำบลมุดเคงแห่งหนึ่ง ที่บ้านดัมบ้อยแห่งหนึ่ง ที่ทุ่งมนแห่งหนึ่ง
ที่คายนาคาแห่งหนึ่ง ที่บกหวานแห่งหนึ่ง

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระราชวังบวรสถานมงคล
เป็นทัพหลวง เจ้าพระยาบดินทร์เดชาแต่เมื่อยังเป็นเจ้าพระยา
ราชสุภาวดีเป็นทัพหน้ายกขึ้นไปปราบปราม ครั้นกองทัพยกขึ้นไป
ถึงแขวงเมืองนครราชสีมา ก็พบกับกองทัพเจ้าราชวงศ์เวียงจันทน์
ได้สู้รบกันเป็นสามารรถ กองทัพเจ้าราชวงศ์แตกถอยไปค่ายมุดเคง
กองทัพยกตามไปตั้งค่ายมุดเคงแตกถอยไปตั้งค่ายดัมบ้อย และ
ค่ายทุ่งมน ค่ายน้ำคั่วแตกกระจัดกระจายไปทุก ๆ ค่าย จนถึงปะทะกับ
กองทัพเจ้านครจำปาศักดิ์ (โย) ขณะนั้นพวกครัวลาวเขมรที่เจ้า
นครจำปาศักดิ์ (โย) ให้กวาดส่งไปไว้ยังเมืองนครจำปาศักดิ์นั้น ครั้น
ทราบว่ากองทัพยกขึ้นไปก็พากันจุดเผาบ้านเรือนในเมืองนครจำปาศักดิ์
ไพร่บ้านพลเมืองก็พากันแตกค่นเป็นอดหม่าน กองทัพเจ้านคร

จำปาศักดิ์ (โย) ก็แตกหนีข้ามแม่น้ำโขงไป แต่เจ้าอุปราช (คำบ่อม) เมืองนครจำปาศักดิ์หนีไปตายอยู่กลางป่า กองทัพเจ้าอุปราชและเจ้าราชวงศ์เวียงจันทน์ก็แตกหนีไปตั้งรวบรวมอยู่ด้านบกกหวาน เจ้าพระยาราชสุภาวดีจึงยกกองทัพตามไปตั้งอยู่เมืองยโสธรพักผ่อนไพร่พด และจัดเกณฑ์หัวเมืองต่าง ๆ มาเข้ากองทัพ แล้วให้เจ้าสุยบุตรเจ้าโอเมืองอัตปือยกกำลังกองหนึ่งไปติดตามจับเจ้านครจำปาศักดิ์ (โย) ณ ฝากโขงตะวันออก และให้เจ้านาคพิเจ้าสุยคุมกำลังมาสมทบกองทัพพร้อมแล้ว เจ้าพระยาราชสุภาวดีก็ยกไปตีกองทัพเจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์เวียงจันทน์ซึ่งตั้งอยู่ด้านบกกหวานนั้น และมีเสียงกล่าวกันว่าวันหนึ่งเจ้าพระยาราชสุภาวดีได้ขี่ม้าไปกับนายทัพนายกอง เพื่อเที่ยวตรวจหาชัยภูมิที่ต่างค่าย ครั้นถึงที่เดียวแห่งหนึ่ง พบพบเจ้าราชวงศ์ขี่ม้ามากับนายทหารสองสามคนจนหน้าม้าชนกันโดยบังเอิญ เจ้าพระยาราชสุภาวดีไม่รู้จักเจ้าราชวงศ์ เจ้าราชวงศ์เฝ้าทูลเกล้าทูลกระหม่อมเจ้าพระยาราชสุภาวดี ๆ หดบปลายหอกพลาดดาถูกตัวข้าง ๆ ซ้ายตกม้านั่ง นายทัพนายกองที่ตามไปรู้จักตัวเจ้าราชวงศ์ และได้ต่อสู้ชิงกันเจ้าพระยาราชสุภาวดี ๆ ชนมาได้แล้วก็ช่วยกันล้อมกับเจ้าราชวงศ์ ๆ น้อยกว่าก็หนีไปทางฝั่งแม่น้ำโขง แล้วเจ้าพระยาราชสุภาวดีก็ยกกองทัพไปตีทัพเจ้าอุปราชเวียงจันทน์แตกในวันนั้น แล้วก็ยกกองทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์แตก และจับเจ้าอนุได้จึงเข้าตั้งพักกองทัพอยู่ในเมืองเวียงจันทน์ฝ่ายเจ้าสุยตามไปจับเจ้านครจำปาศักดิ์ (โย) ได้ที่ปลายด้านน้ำคลองบางเรียงฝากด้านน้ำโขงตะวันออก คุมมาส่งเจ้าพระยาราชสุภาวดี ๆ

หยุดพักไพร่พลจัดราชการหัวเมืองลาวตะวันตกออกฝ่ายเหนือทั้งปวงเรียบร้อยแล้ว ให้คุมเอาตัวเจ้านุ้ยงจันทน์ เจ้านครจำปาศักดิ์ (โย) ยกกองทัพกลับลงมากรุงเทพ ฯ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพระยาบวรราชนายกตั้งเป็นเจ้าพระยาบดินทรเดชา ให้เจ้าอยู่เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ ให้เจ้านากเป็นเจ้าอุปราชเมืองนครจำปาศักดิ์ ให้ตั้งเงินด้วยปีละร้อยชั่ง กำหนดให้เก็บแก่ชายฉกรรจ์คนละสี่บาทตั้ง ถ้าชราพิการคนละสองบาทตั้ง (เศษสี่ตั้งนี้คือเป็นค่าเผา) และให้เมืองนครจำปาศักดิ์จัดเครื่องบรรณาการตงมาทูลเกล้า ฯ ถวาย ณ กรุงเทพ ฯ กำหนดสามปีครั้งหนึ่ง

จุดศักราช ๓๑๘๘ เกิดเพลิงไหม้ในเมืองนครจำปาศักดิ์ บ้านเรือนเจ้านายแฉ่นทั่วพระยาลาว เสียไปด้วยเพลิงครึ่งหนึ่งเป็นอันมาก เจ้านครจำปาศักดิ์ (ฮุย) จึงได้พาไพร่บ้านพลเมืองอพยพจากเมืองเก่าคันเกิง ย้ายลงมาตั้งเมืองอยู่ที่ตำบลเมืองหินรอต (จึงได้เรียกว่าเมืองเก่าหินรอตมาจนบัดนี้)

จุดศักราช ๓๒๐๒ เจ้านครจำปาศักดิ์ (ฮุย) พินายัย อายุได้ ๖๓ ปี มีบุตรชาย ๘ คน ชื่อเจ้าโสม ๓ เจ้าอิน ๓ เจ้าคำใหญ่ ๓ เจ้าคำสุก ๓ เจ้าคำสุข ๓ เจ้าน้อย ๓ เจ้าพรหมบุตร ๓ บุตรหญิง ๘ คน ชื่อเจ้าพิมพ์ ๓ เจ้าเข้ม ๓ เจ้าทุม ๓ เจ้าคำสิง ๓ เจ้าไซ ๓ เจ้าคำแพง ๓ เจ้าดวงจันทร์ ๓ รวม ๓๔ คน พร้อมกันจัดการปลงศพเจ้าพ่อพระเจดีย์บรมจุลย์ไว้ที่วัดไชยเมืองเก่าหินรอต (ตำบลดาวเรียกว่าชาตุเจ้าย่าหม่อมปาศักดิ์ฮุยปรากฏอยู่จนบัดนี้)

จุลศักราช ๑๒๐๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าอุปราช (นาก) เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ ให้เจ้าเลื้อบุตรเจ้าอินทธานเจ้าอุปราช (ธรรมเทโว) เป็นเจ้าอุปราช เจ้าแสนเป็นเจ้าราชวงศ์ เจ้าดำเป็นเจ้าราชบุตร ทั้งสองคนนี้เป็นบุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ (นาก)

จุลศักราช ๑๒๑๒ เจ้าเมืองบัวกับเจ้าเมืองเดชอุดมเกิดวิวาทเรื่องเขตต์แดนที่ติดต่อว่ากล่าวไม่ตกลงกัน เจ้านครจำปาศักดิ์ (นาก) กับพระศรีสุระเจ้าเมืองเดชอุดม จึงได้พากันลงมา ณ กรุงเทพฯ ฯ ขอให้กระทรวงมหาดไทย คัดสินเรื่องวิวาทเขตต์แดนเป็นการตกลงกัน แล้วเจ้านครจำปาศักดิ์ (นาก) บัญเป็นขอพิวาทกโรคพิวาทย์อยู่ ณ กรุงเทพฯ ฯ อายุได้ ๑๖ ปี มีบุตรชาย ๖ คน ชื่อเจ้าราชวงศ์ (แสน) ๑ เจ้าราชบุตร (ดำ) ๑ เจ้าโพธิ์สาร (หมี่) ๑ เจ้าอินทจิต (บุตร) ๑ เจ้าสิงคำ ๑ เจ้าคำน้อย ๑ บุตรหญิง ๔ คน ชื่อดวงจันทร์ ๑ เจ้าอิม ๑ เจ้าเจียง ๑ เจ้าเข้ม ๑ รวม ๑๐ คน ในระหว่างนั้นยังมีได้โปรดเกล้า ฯ ตั้งให้ผู้ใดเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์

จุลศักราช ๑๒๑๓ (ระหว่างรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หอดวงอนุรักษัญเบศวร์เป็นข้าหอดวงขึ้นไปจัดราชการ ณ เมืองนครจำปาศักดิ์

จุลศักราช ๑๒๑๔ เจ้าอุปราช (เลื้อ) เมืองนครจำปาศักดิ์ป่วยถึงแก่กรรม หอดวงอนุรักษัญเบศวร์จึงพาตัวเจ้ามีบุตรเจ้านุ กับเจ้าราชวงศ์ (แสน) เจ้าโพธิ์สาร (หมี่) เจ้าแสงคุมเครื่องยศและเงินด้วยเมืองนครจำปาศักดิ์ลงมาทูลเกล้า ฯ ถวาย ณ กรุงเทพฯ ฯ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเจ้าบัวเป็นเจ้านครจำปา-
คัณฑ์ แต่ยังหาได้ทันรับพระราชทานสัญญาบัตรไม่ เจ้าบัวช่วย
พิรณ้อยู่ ณ บ้านช่างแสงกรุงเทพฯ เจ้าราชวงศ์ (เสน) กับ
เจ้าแสงต่างกราบบังคมทูลพระกรุณาขอเป็นเจ้านครจำปาคัณฑ์ และ
ต่างกล่าวโทษซึ่งกันและกันอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
หลวงอนุรักษ์ภูเบศร์กับหลวงเด่นพิทักษ์ เป็นข้าหลวงขึ้นไปตามสมัคร
และจัดการ ณ เมืองนครจำปาคัณฑ์

จุลศักราช ๑๒๑๕ เจ้าท้าวพระยาตวเมืองนครจำปาคัณฑ์ มีใบ
บอกกล่าวโทษหลวงอนุรักษ์ภูเบศร์ หลวงเด่นพิทักษ์ว่า ทำการข่มขู่
ดงเอาเงินราษฎร จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีตราให้หลวงอนุรักษ์ภูเบศร์
หลวงเด่นพิทักษ์กลับดงมากรุงเทพฯ แล้วให้นำตัวเจ้าคำใหญ่บุตรเจ้า
นครจำปาคัณฑ์ (ฮุย) เจ้าบุตรเจ้านครจำปาคัณฑ์ (หมาน้อย) ลงมา
เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรุงเทพฯ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้
พระวชิรันทราภักษ์ พระมหาวินิจฉัยเป็นข้าหลวงพาเจ้าคำใหญ่ เจ้า
กลับไปจัดการที่บ้านเมือง ณ เมืองนครจำปาคัณฑ์ พระวชิรันทราภักษ์
ช่วยถึงแก่กรรมอยู่เมืองนครจำปาคัณฑ์ พระมหาวินิจฉัยจึงพาเจ้า
คำใหญ่ เจ้ากลับลงมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรุงเทพฯ

ครั้นจุลศักราช ๑๒๑๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าคำใหญ่
บุตรเจ้านครจำปาคัณฑ์ (ฮุย) เป็นเจ้ายุดติธรรมชนเจ้านครจำปาคัณฑ์
เจ้าบุเป็นอุปราช เจ้าหมื่นบุตรเจ้าราชบุตร (เกด) เป็นเจ้าราชวงศ์
เจ้าอินทริศบุตรเจ้านครจำปาคัณฑ์ (นาก) เป็นเจ้าราชบุตร เจ้า

สุริย (บั้ง) น้องเจ้านครจำปาศักดิ์ (ฮุย) เป็นเจ้าศรีสุราช ถัด
ไปรักษาราชการเมืองนครจำปาศักดิ์ และโปรดเกล้า ฯ ให้เปลี่ยน
ธรรมเนียมกำหนด ให้จัดเครื่องราชบรรณาการลงมาทูลเกล้า ฯ
ถวาย ณ กรุงเทพ ฯ บัณฑิตทุกปี

จุลศักราช ๓๒๒๐ เจ้านครจำปาศักดิ์ (คำใหญ่) พินาย อายุ
๒๗ ปี มีบุตรหญิง ๒ คน ชื่อเจ้าคำผิว ๑ เจ้ามาดา ๑ โปรดเกล้า ฯ
ให้เจ้าอุปราช (จุ) บังคับบัญชาการเมืองต่อไป

จุลศักราช ๓๒๒๔ เจ้าอุปราช (จุ) ผู้บังคับบัญชาการเมือง
นครจำปาศักดิ์ไม่ถูกกับแสงท้าวพระยาตาว มีผู้ทำเรื่องราวกล่าวโทษ
เจ้าอุปราช (จุ) จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หาตัวเจ้าอุปราช
(จุ) ลงมาแก้คดีที่กรุงเทพ ฯ และโปรดให้มีตราถึงเจ้าพระยามราช
(แก้ว) เมื่อยังเป็นพระยาตำแหน่งสงคราม เจ้าเมืองนครราชสีมา
ซึ่งตั้งกองตั้งอยู่ ณ เมืองยโสธรนั้น ให้เลือกหาบุตรหลานเจ้านคร
จำปาศักดิ์เก่า ซึ่งสมควรจะได้รับตำแหน่งเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ต่อไป
พระยาตำแหน่งสงครามจึงมีใบบอกลงมา ณ กรุงเทพ ฯ ขอเจ้าคำสุก
บุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ (ฮุย) เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์

จุลศักราช ๓๒๒๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าคำสุกเป็น
เจ้ายุติธรรมเจ้านครจำปาศักดิ์ ฯ ระหว่างนั้นเจ้าอุปราช (จุ) บังคับ
ถึงแก่กรรมอยู่ ณ บ้านช่างแสงกรุงเทพ ฯ โปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าแสง
บุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ (หมาน้อย) เป็นเจ้าอุปราช ให้เจ้าหน่อคำบุตร
เจ้าเดชสถานเจ้าอนุเวียงจันทน์เป็นเจ้าราชวงศ์

จุดศักราช ๓๒๕๖ เจ้ายุติธรรมธรเจ้านครจำปาศักดิ์ (คำดุก)
 ได้ย้ายครอบครัวจากเมืองเก่าหินรอด ไปตั้งอยู่ที่ตำบลระหว่างโพนบก
 กับวัดละกรรมแม่น้ำโขงฝั่งตะวันตก เป็นเมืองนครจำปาศักดิ์ซึ่งคง
 ปราบอาณาจนบัดนี้ ฯ

ตำนานเมืองนครจำปาศักดิ์

ฉบับเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์ และเจ้าราชวงศ์
เมืองนครจำปาศักดิ์

วันที่ ๔ เดือน ๖ ปีฉลู ๓ ประกาศตั้งตั้งกราช ๓๒๒๓ ตรงกับ
ปีเถาะ ๓๒๖๓ เป็นปีที่ ๓๓ ในรัชกาลที่ ๔ ในพระบรมราช
วงศ์อนัน

[illegible]

ด้วยแก้วผลึก อย่างเอกอุคมที่ช่างพลอยเรียกว่าบุศนำชาวบาง เพชร
 นำต่างบาง และมีส่วนทรงดทรงฝีมือช่างทำงานดีกว่าพระพุทธรูปอื่น
 บรรดามันในที่ต่าง ๆ ซึ่งช่างดี ๆ ได้ทำได้ เมื่อพิเคราะห์ไปโดยละเอียด
 จนถึงจับทางเวียนมาจับกระเบียดเทียบเคียงดู จะจับส่วนที่กลาด
 เคลื่อนไม่เที่ยงเท่ากันนั้น ก็จะได้เป็นอันยาก มีประมาณสูงแต่ที่สุด
 ทัพเกษครชนไปจนถึงปลายพระจุฬาราช ๑๒ นิ้ว ๒ กระเบียดอัศฉuangค์
 หน้าที่กวัดแต่ระหว่างพระชานูทั้งสอง ๘ นิ้วกับ ๕ กระเบียดอัศฉuangค์
 ระหว่างพระกรรปรทั้งสอง ๖ นิ้ว ๓ กระเบียดอัศฉuangค์ ระหว่าง
 พระอังศกุฏ ๕ นิ้วกับ ๘ กระเบียดอัศฉuangค์ ประมาณพระเคี้ยวแต่
 ปลายพระหนุขึ้นไป ถึงที่สุดพระจุฬาราช ๓ นิ้วกับ ๓ กระเบียด
 อัศฉuangค์ กว้างพระพักตรวัดในระหว่างปลายพระกรรณทั้งสองข้าง ๒ นิ้ว
 กับ ๘ กระเบียดอัศฉuangค์ นวทวารนคือนวข้างไม้ นับนิ้วหนึ่งคือเจ็ด
 เม็ดสีขาวเปลือกเรียบกัน พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึกพระองค์นี้ แต่
 เดิมจะปั้นก่อนแก้วธำมณีใด ท่านผู้ใดได้มาแล้วและสร้างขึ้น สร้าง
 ณ ที่ใดเมื่อใดความดับดับไปไม่ได้ความแจ้งชัด พระพุทธรูปปฏิมากร
 แก้วบุศนำชาวพระองค์นี้ ได้มายังกรุงเทพมหานครนี้แต่เมืองนคร
 จำปาศักดิ์ เมื่อปลายปีมะแมตรีศกศักราช ๑๑๗๓ เป็นปีที่สามใน
 แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นแผ่นดินที่ ๒ ใน
 พระบรมราชวงศ์

เมืองนครจำปาศักดิ์นั้น เป็นเมืองดาวชนกรุงเทพมหานครตั้ง
 อยู่ในฝั่งแม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำใหญ่ไหลมาแต่เมืองดาว หรือ ๑๒ พัน

มาที่ไม่ได้ขึ้นแก่กรุงเทพมหานคร และให้ลงมาทางเมืองเชียงใหม่
 และเมืองหลวงพระบาง เมืองล้านช้าง และเมืองเวียงจันทน์ และ
 อื่น ๆ ซึ่งเป็นเมืองกรุงเทพมหานคร ตลอดจนในแผ่นดินเขมรและ
 ไปมีปากน้ำออกหน้าออกทะเลในแผ่นดินเขมร ที่อยู่ในอำนาจนั้น คือ
 ปากน้ำปากัดพระตะปung เมืองนครจำปาศักดิ์นั้น ตั้งอยู่ในที่ติดต่อกับ
 แดนเขมรเมืองนครจำปาศักดิ์นั้น แต่ก่อนเป็นแต่ตำบลชื่อจำปะ ยัง
 ไม่ได้เป็นบ้านเมืองมีเจ้านายเป็นที่เปลี่ยนอยู่ เมืองล้านช้างเมือง
 เวียงจันทน์ตั้งก่อนช้านาน ครั้นหนึ่งไม่รู้กำหนดว่ามีความนานกว่า ๒๐๐ ปี
 มาแล้ว ก่อนแต่เมืองล้านช้างและเมืองเวียงจันทน์ได้มาขึ้นกรุงเทพมหานคร
 เมื่อปีพุทธศักราช ๑๑๕๓ ตรงกับปีพุทธศักราช ๑๗๗๙
 นั้นไปช้านาน เมืองเวียงจันทน์ยังเป็นเมืองไม่ขึ้นข้างไหนมีเจ้าแผ่นดิน
 ครองเมืองเอง ครั้นเจ้าเวียงจันทน์องค์หนึ่งจำชื่อไม่ได้เป็นเจ้าแผ่นดิน
 ถึงพิราลัยลง เจ้านายบุตรหลานวิวาทรบพุ่งกันอยู่ช้านาน จนไพร่บ้าน
 พดเมืองได้ความร้อนร่นระส่ำระสาย เพราะเจ้านายชักเย่อแย่งชิงจับกุม
 เขาไปเป็นพวกข้างโน้นข้างนี้ แล้วกระเกณฑ์ให้รบพุ่งฆ่าฟันกันตักัน ไม่
 เป็นอันที่จะได้ทำมาหากินถ่วงถากถางหลายปีไป จึงมีดาวบุงจำพวก
 ซึ่งเป็นไพร่มากมายหลายครอบครัวด้วยกัน เห็นว่าจะอยู่ในเขตต์แดน
 แดนเขมร โกลดเคียงเมืองล้านช้างเมืองเวียงจันทน์จะหาความสุขไม่
 ครั้นจะหนีเข้ามาพึ่งพิงไพร่ไปทั้งครอบครัวบุตร ภรรยา ก็เห็นว่าจะยาก
 ลำบาก ด้วยไม่มีถิ่นที่ไรรู้ทำมาหากิน จะต้องซุกซ่อนปล้นปล้น
 หลบตล้นเจ้านายไม่อาจลง ถ้าจะพากันลงเรือแพแล้วล่อพายทวนน้ำขึ้น

ไป อาศัยเขตต์เขาวงเมืองเข้าหลวงพระบางหรือเมืองเชียงแสนเมือง
 เชียงรุ้ง ก็จะได้ความลำบาก ยากที่จะหนีเจ้าหน้าที่ขุนวายน้อยนั้นให้
 หนีไปได้ จึงพากันผูกแพบ้าง ทัพเรือก่อดงเรือบ้าง รวบรวมเสบียง
 อาหารบรรทุกแล้วพากันครอบครัวต้องน้ำดำของลงไปเป็นอันมากด้วยกัน
 ครั้นนั้น มีพระครูอยู่วัดโพธิ์เสม็ด เป็นอาจารย์บอกพระกรรมฐาน
 เป็นที่นับถือของชนเป็นอันมาก ได้ลงไปกับครอบครัวต่างเหล่านั้นด้วย
 เมื่อพวกครอบครัวเหล่านั้น จะมีการขุ่นข้องหมองหมองไม่สมัคร
 สโมสรกันประการใด พระครูโพธิ์เสม็ดช่วยว่ากล่าวเกลี้ยไถ่ ชักโยง
 ให้สมัครสโมสรพร้อมเพรียงกัน แล้วพากันด่องลงไปจนถึงเขาด์ผี
 แด่ก็ยังจะกลัวว่าจะหนีหายฝ่ายเดียวจันทน์ไม่พ้น พากันดองข้ามเขา
 เขาด์ผีผูกพ่วงแพหน้ต่อไป เข้าอาศัยอยู่ ณ ที่เมืองพนมเพ็ญในแผ่นดิน
 แดนเมืองเขมรช้านาน ครั้นล่วงกาลนานมาผู้ครองฝ่ายเขมรเห็นว่า
 พวกลาวเป็นคนผิดเพศภาษา มาอาศัยอยู่ในอำนาจของตัวแล้ว ถึงแม้
 แรกได้รับรองอนุเคราะห์ให้เป็นสุข พอเป็นที่ยินดี ภายหลังก็มีภรรยาน้อย
 ไปกระเกณฑ์ใช้กรงานหนักบำหนักแรงมาก และเรียกด้วยไรเกิน
 พิกัดทำให้ไพร่ลาวเหล่านั้น ได้ความยากจนทมิได้ พวกลาวเหล่านั้น
 พร้อมใจกันกับพระครูโพธิ์เสม็ด ยกอพยพหลบหนีขึ้นมาข้างบนจน
 ข้ามเขาด์ผีพ่วงแดนเขมรมาได้ ครั้นจะกลับขึ้นไปยังภูมิดำเนาเดิม ก็
 ยังเกรงเกรงผู้ครองฝ่ายเมืองเวียงจันทน์อยู่ จึงได้พากันตั้งบ้านเรือน
 อยู่ตามถิ่น ๆ ที่ได้ชื่อว่าเขียงแดงและโงงแดงอดับขีและคำทองน้อย
 คำทองใหญ่และอื่น ๆ แต่พระครูโพธิ์เสม็ดกับครอบครัวพวกพ้องเป็น

อันมาก มาตั้งอยู่ที่ตำบลจำปะ เพราะเห็นว่าที่นั่นเป็นภูมิดงานอันดี
 ควรเป็นที่ตั้งอยู่ด้วย นาย เมื่อพระครูโพนเสม็ดกับครอบครัว ยกอพยพ
 มาจากเมืองเขมรมาตั้งอยู่ที่ตำบลเชียงแตงเป็นที่แรกนั้น ได้เรียไรวพวก
 ครอบครัว ให้ประมวลทองแดงทองเหลืองเป็นอันมากหนักได้ ๑๖๐
 ชั่งเศษ หล่อขึ้นเป็นพระพุทธรูปพระองค์หนึ่งเนื้อหนาคือ ขุดได้เกลี้ยง
 เกลางาม พระครูโพนเสม็ดถวายพระนามว่าพระเด่น เพราะคิดน้ำหนัก
 ได้กว่าแสนเพื่องตั้งไว้ในวัด ซึ่งเป็นที่อยู่ของพระครูโพนเสม็ดณเมือง
 เชียงแตง พระเด่นนั้นก่อกำอยู่ที่เมืองเชียงแตงมาจนถึงแผ่นดินปัจจุบัน
 นี้ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสืบทราบด้วย
 พระราชประสงค์ เสด็จลงมากราบทูลขอให้มีทองคำให้ช่างหล่อขึ้น
 ไปเชิญอาราธนาลงมา เมื่อปีมะแมนักษัตรเอกศก ศักราช ๓๒๒๓
 ตรงกับปีมีศุภศักราช ๑๘๕๘ ครั้นเชิญเสด็จพระเด่นลงมาถึงแล้ว
 ก็พระราชทานไปในพระบวรราชวังตามพระราชประสงค์ พระบาท
 สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีรับสั่งให้อัญเชิญไปสร้างแท่นฐาน
 ประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถวัดหงส์รัตนารามคลองบางกอกใหญ่อยู่
 จนทุกวันนี้ พระเด่นนั้นรูปพรรณเป็นฝีมือช่างลาวโบราณประหลาด
 อยู่ก็พระครูโพนเสม็ดนั้น อยู่ที่เชียงแตงไม่สบายก็ย้ายถิ่นยกครอบครัว
 มาตั้งอยู่ที่เมืองโขง เป็นเกาะกลางแม่น้ำโขง แล้วไปอยู่ที่ตำบลอัตปือ
 แล้วจึงไปอยู่ที่คำทองน้อย แล้วย้ายไปอยู่ที่คำทองใหญ่ แล้วไปอยู่
 ตำบลนั้นตำบลเจียม ภายหลังจึงมาตั้งอยู่ที่ตำบลจำปะ ก็เมื่อพระครู
 นั้นย้ายย้ายที่อยู่ไปในที่ต่าง ๆ ครอบครัวญาติโยมยกเหย้าย้ายเรือนตาม

ต่อไปบ้าง คงคงอยู่ตามที่ตั้งนั้น ๆ บ้าง นายครวญผู้ใหญ่ที่ตั้งอยู่ในที่
นั้น ก็เกลี้ยกล่อมผู้คนไปมา และชวนมาชาวคอนมาอยู่ด้วยแน่นหนาமாக
ขึ้น พวกนั้นเพราะเป็นศิษย์ญาติโยมพระครูโพนเสม็ด เมื่อมีเหตุการณ์
วิเวกบาดคดต้องกันบ้างประหารใด ๆ ก็พากันตามไปฟ้องร้องต่อพระครู
โพนเสม็ด ให้ช่วยว่ากล่าวไกล่เกลี่ยระงับความให้สงบไป การก็เรียบ
ร้อยกันอยู่ได้ไม่แตกร้างจากกัน คำบดต่าง ๆ ดังแต่เซียงแตงมาจน
ถึงจำปะ ก็อยู่ในอำนาจพระครูโพนเสม็ดทั้งต้นทลายบิ ครั้นภายหลัง
ไม่ช้ามีเจ้าฝ่ายดาเวียงจันทน์คนหนึ่ง ชื่อว่าเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ ๖ มีความ
วิวาทกันกับญาติพี่น้องซึ่งเป็นเจ้านายผู้ครองเมืองเวียงจันทน์ จึงได้
พาครอบครัวบุตรภรรยาบ่าวไพร่เป็นอันมาก ดงเรือต้องนำขึ้นลงมา
จนถึงตำบลจำปะ ได้พบกับพระครูโพนเสม็ด และพวกครอบครัวซึ่ง
มาตั้งอยู่ก่อนก็สัสมัครดโมด ๕ ขึ้นอยู่กลมเกลียวเป็นอันเดียวกัน ด้วย
ประการนี้ที่ตำบลจำปะนั้น ก็เป็นถิ่นฐานโตใหญ่ขึ้นควรจะเป็นบ้าน
เมือง จึงพระครูโพนเสม็ดปรึกษาพร้อมกันกับนายครวญ ซึ่งมีกำลังเป็น
ญาติโยมและศิษย์ทั้งปวงว่า เจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ ๖ นั้นเป็นเชื้อสายเจ้า
นายเมืองเวียงจันทน์มาแต่เดิม ขอให้ชาวบ้านทั้งปวง ยอมยกให้
เจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ ๖ เป็นเจ้าแผ่นดินว่าราชการเมือง แล้วให้ตั้งบ้าน
จำปะนั้นเป็นเมืองหลวง เรียกว่าเมืองนครจำปาศักดิ์เกิด นายครวญ
ทั้งปวงก็เห็นชอบด้วย ยอมทำตามพระครูโพนเสม็ดทุกประการ ดัง
แต่ขึ้นมาเจ้าสร้อยศรีรัศมิ์ ๖ ก็ได้เป็นเจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์เป็นปฐม
เมืองนครจำปาศักดิ์นั้นเมื่อดังนั้นแล้ว เจ้านครจำปาศักดิ์มีอำนาจ ได้

ว่ากล่าวดาวชาวต่างประเทศ ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง ดังเช่นเรียกว่าเมืองเจ็ด
หัวเมือง คือเมืองโสม เมืองเชียงแตง เมืองอัครบอ เมืองคำทองน้อย
เมืองทองคำใหญ่ เมืองมัน เมืองเจียม เมืองนครจำปาศักดิ์ครุฑ
ก็ตั้งตัวเป็นใหญ่ ไม่ได้ขึ้นอยู่ในอำนาจแผ่นดินไทย และเขมร
และญวนและลาวเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นเมืองมีอำนาจใหญ่อยู่รอบคัน
เพราะครุฑเมืองทองปวงก็มีการทัพจับศึกวุ่นวายไม่สบายอยู่ด้วยเหตุ
ต่าง ๆ เจ้านครจำปาศักดิ์สรวัยศรีสัมฤทธิ์ มบุตรชายใหญ่ ๆ ดี คือ
เจ้าไชยกุมาร ๓ เจ้าธรรมเทโว ๓ เจ้าสุริโย ๓ เจ้าโพธิสาร ๓
ภายหลังพระครูโพนเสม็ดก็ถึงมรณภาพ แล้วเจ้านครจำปาศักดิ์
สรวัยศรีสัมฤทธิ์ ก็ถึงแก่พิราลัยต้องไป ท้าวเพี้ยผู้ใหญ่ในเมืองนคร
จำปาศักดิ์พร้อมกัน ตั้งเจ้าไชยกุมารบุตรผู้ใหญ่ของเจ้านครจำปาศักดิ์
สรวัยศรีสัมฤทธิ์ ๓ นั้น เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์สืบมา แล้วจึงตั้งเจ้าธรรม
เทโว เป็นเจ้าอุปราช ตั้งเจ้าสุริโยเป็นเจ้าราชวงศ์ รักษาเมืองนคร
จำปาศักดิ์สืบไป ก็เมื่อเวลาเจ้าไชยกุมารเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์อยู่นั้น
มีลูกค้าดาวผู้หนึ่งชาวนครจำปาศักดิ์ มาแจ้งความแก่เจ้าไชยกุมารผู้
เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ และเจ้าธรรมเทโวผู้เป็นอุปราชว่า ได้เห็น
พระพุทธรูปแก้วงามดีเป็นของวิเศษมีอยู่ในเรือนพรานป่า ชื่อพรานทั้ง
พรานทั้งตำบลบ้านดัมบ้อยนายอน พรานทั้งพรานทั้งสองคนหาได้
นับถือเป็นพระไม่ ถือว่าเป็นผีเสื้อหน้าไม้ศักดิ์สิทธิ์ จึงซ่อนเก็บไว้เป็น
มิ่งขวัญเรือน ถูกคำผู้หนึ่งเห็นว่าไม่ควร เพราะพระพุทธรูปเป็น
ของดี ถ้าได้มาไว้เป็นที่มหาชนได้มีสักการด้วยกันเป็นอันมากจึงจะ

สมควร เจ้าไชยกุมารผู้เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ เจ้าธรรมเทโวอุปราช
 จึงได้สั่งให้ลูกคำณุน นำท้าวเพี้ยกรมการไปยังบ้านพรานทั้งพรานเทิง
 ขอดูพระพุทธรูปแก้วได้เห็นว่าจริงแล้ว จึงได้ให้ท้าวเพี้ยกรมการ
 พร้อมกัน แห่พระพุทธรูปแก้วนั้นเข้ามาไว้ในเมืองนครจำปาศักดิ์ ทำ
 ดัการบูชาสมโภชตลอดเป็นอันมากแล้ว ยกไพร่ชาวบ้านล้มมือนายอน
 บ้านพรอบบ้านจองอน ถวายเป็นข้าพระแก้วเก็บส่วยมาทำดัการ
 บูชา และสร้างสถานไว้ที่โดยสมควร พรานทั้งพรานเทิงพรานน้ำ
 เจ้าของพระแก้วนั้น เมื่อเจ้านครจำปาศักดิ์ซักถามว่า พระพุทธรูป
 แก้วได้มาแต่ที่ไหน พรานทั้งพรานเทิงให้การว่า ตัวพรานทั้งพรานเทิง
 เป็นพรานป่าไปเที่ยวยิงสัตว์ในป่า แต่ก่อนหาใครจะพบประสัตว์ที่ควรจะ
 ยิงไม่ วันหนึ่งเดินไปถึงถ้ำเป็ดยวในเขาล้มมือนายอน เป็นเวลารัน
 แวะเข้าไปในปากถ้ำ จึงได้เห็นพระพุทธรูปแก้วองค์นี้ ตั้งอยู่ในถ้ำเป็น
 ของประหลาดอยู่ เขาใจว่าจะมีศักดิ์สิทธิ์จริง จึงกราบไหว้บนบานขอ
 ให้ยิงสัตว์ได้มากจะถวายเครื่องเซ่น ครั้นพรานทั้งพรานเทิงไปเที่ยวยิง
 สัตว์ในป่า แค้นนําก็พบช้างพบแรด และสัตว์ที่ควรจะยิงมากกว่า
 ปกติแต่ก่อน พรานทั้งพรานเทิงทำเครื่องเซ่นไปส่งถวาย ไ้บน
 พระพุทธรูปแก้วแล้วก็นมตอไบ้ด้วยเหตุนี้ พรานทั้งพรานเทิงต้องทำ
 เครื่องเซ่นไปไว้บนพระพุทธรูปแก้วเนื่อง ๆ ภายหลังพรานทั้งพรานเทิง
 มีความเกียจคร้าน เพื่อจะไปยิงถ้ำเป็ดยวนั้นเนื่อง ๆ หนึ่งมีความ
 วิดุกว่า เมื่อพรานทั้งพรานเทิงเดินไปมายังถ้ำนั้นเนื่อง ๆ เกตุอกจะมี
 ผู้อื่นรู้เข้าตามไป แล้วยกเอาพระพุทธรูปแก้วไปซ่อนเสีย พรานทั้ง

พรานทั้งจึงได้อารธนาอัญเชิญพระพุทธรูปแก้ว ว่าเชิญท่านไปอยู่บ้าน
 ด้วยกันเถิด จะได้เครื่องเช่นวัชการบูชาเนื่อง ๆ ทุกวัน เมื่อว่าดังนั้นแล้ว
 จึงได้เอาธำมณีหน้าไม้ผู้พระศอพระพุทธรูปแก้ว ให้คิดเนื่องแน่นกับขา
 หน้าไม้ แล้วคอนกัดขึ้นมาบ้าน เมื่อคอนกัดแหว่งไปมา ปลายพระ
 กรรมชวาของพระพุทธรูปแก้ว กระทบกับขาหน้าไม้ดิหัดตกหายไป
 เสียข้างหนึ่ง ครั้นมาถึงบ้านแล้ว พรานทั้งพรานทั้งจึงเชิญพระพุทธรูป
 แก้วไว้ในเรือนเช่นวัชการบูชา เมื่อไปยังข้างใดเงา ยิงแรดได้นอ
 เมื่อใด ก็นำเอาโลหิตสัตว์มาทาเข้าไปในองค์พระพุทธรูปแก้วเป็น
 ดังเคยเมื่อนั้น ครั้นนานมาโลหิตสัตว์ก็ติดกรังหนาพอกพระองค์พระ-
 พุทธรูปแก้วอยู่ เมื่อไรพรานทั้งพรานทั้งแตรบุตรภรรยา จะตากเข้า
 หรือเนื้อสัตว์ไว้ แตรมก็จจรูไปนาไปไรไปเที่ยวยิงสัตว์ ก็ได้ว่าดัง
 พระพุทธรูปแก้ว ที่เรียกว่าผัดหน้าไม้นั้น ให้อยู่เฝ้าเรือนเฝ้าของที่
 ตากไว้ ถึงเรือนแตรของที่ตากไว้หน้าไม้ผู้ใดเฝ้า ก็ไม่เคยมีอันตราย
 เลย โจรผู้ร้ายไม่ได้ขึ้นเรือน นกตาไก่ก็ไม่ได้มากินเข้ากินเนื้อซึ่งเป็น
 ของตากไว้ พรานทั้งพรานทั้งจึงเห็นว่า พระพุทธรูปแก้วที่ซ่อนใส่
 หน้าไม้นั้นเป็นของดีที่ตาเรียกว่าคำคุณ ควรหวนควรตั้งจนซ่อนไว้ ก็
 ถูกคำซึ่งนำท้าวเพชกรมการไปรับพระพุทธรูปแก้ว ผู้นั้นได้เห็น
 พรานทั้งพรานทั้งนั้นตระมาตาง้าง มากกว่าพรานป่าที่หากินด้วยยิง
 สัตว์ทั้งปวงทุกแห่ง จึงได้ไปขอซ่อนตระมาตาง้างเนื่อง ๆ จนคุ้นเคย
 เข้าสนิทเป็นมิตรสหาย ถูกคำนนถามถึงพรานทั้งพรานทั้งว่าด้วย
 เหตุอันใด พรานทั้งพรานทั้งจึงยิงสัตว์ได้มากกว่าผู้อื่น พรานทั้ง

พรานเท่งจึงได้บอกว่าได้ด้วยอำนาจผีเสื้อหน้าไม้เป็นของคำคุณ ลูกข้า
 ผู้นั้นชื่อ พรานทั้งพรานเท่งได้ให้ ลูกข้าเห็นแล้วจึงว่าของนี้ใช่
 เจ็ดผี เป็นพระพุทธรูปแท้ แล้วจึงมาแจ้งความแก่เจ้านครจำปาศักดิ์
 ดั่งนี้ และเจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมาร ได้รักษาพระพุทธรูปแก้วองค์
 ไว้ในเมืองนครจำปาศักดิ์เก่า ได้เป็นใหญ่รักษาแผ่นดินอยู่ตามอำนาจ
 เดิม นานดั่งกาลหลายปีมา จนเจ้าธรรมเทโวอุปราชและเจ้าสุริโย
 ผู้น้องถึงแก่พิราลัยล่วงไปก่อน ภายหลังพวกเมืองนครจำปาศักดิ์ สัม
 คับกับผู้สำเร็จราชการกรมการเมืองนางรอง พระยานางรอง เพราะ
 สัมคับกับพวกเมืองนครจำปาศักดิ์เป็นกำลัง ก็มีความกำเริบกระด้าง
 กระเดื่องขึ้น ครั้นฝ่ายไทย เจ้าตากดินเป็นเจ้าแผ่นดินใหญ่อยู่ ณ
 กรุงธนบุรี ประมาณเมื่อนั้นเป็นปีมะแมดับศกศักราช ๓๑๓๗ ตรง
 กับปีศกศักราช ๓๗๗๗ ผู้สำเร็จราชการ และกรมการเมืองนคร
 ราชเดิมเป็นเมืองขึ้นกรุงธนบุรี จึงมีหนังสือบอกลงมายังกรุงธนบุรี
 เจ้ากรุงธนบุรีจึงได้แต่งกองทัพขึ้นไป กำราบปราบปรามพระยานางรอง
 และเพราะมีการเกี่ยวข้องกับพวกเมืองนครจำปาศักดิ์ กองทัพไทยจึง
 ได้ยกไปปราบปรามเมืองนครจำปาศักดิ์และเมืองดาว ซึ่งขึ้นแก่นคร
 จำปาศักดิ์ทั้งปวงนั้นด้วย ครั้นเจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมารยอมแพ
 ขอดถวายดอกไม้ทองเงินเป็นเมืองขึ้นแก่กรุงธนบุรี ตั้งแต่พระบาท
 ศักราช ๓๑๓๘ มา ตรงกับปีศกศักราช ๓๗๓๗ และเมื่อกองทัพ
 ไทยฝ่ายไทย ขึ้นไปปราบปรามเมืองนครจำปาศักดิ์ครั้งนั้น เจ้านคร
 จำปาศักดิ์จึงยอมแพ้ขอขึ้นแก่กรุงธนบุรี ก็ยังมีความตระหนี่เลี้ยดยาซ่อน

พระพุทธรูปปฏิมากรแก้ว ซึ่งเป็นของวิเศษนั้นเสีย บิดความไม่ให้แม่ทัพ
 นายกองฝ่ายไทยได้ทราบความเลย ว่าพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมีอยู่ใน
 เมืองนครจำปาศักดิ์ ครั้นถาตด่วงมาถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธ
 ยอดฟ้าจุฬาโลก เมืองนครจำปาศักดิ์ก็ตั้งขึ้นแก่กรุงเทพมหานครอยู่
 ภายหลังมีข่าวว่า เจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมารแก่ชรา เจ้าหลานผู้บุตร
 ของเจ้าธรรมเทโวเจ้าสุริโยผดุง และบุตรของเจ้าหน่อเมือง ผู้บุตร
 ของเจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมาร เกิดวิวาทริษยาซึ่งกันจะเป็นใหญ่จน
 เกิดรบพุ่งฆ่าฟันกัน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงมี
 พระราชโองการ ให้ข้าหลวงเชิญทูตราชันไปเมืองนครจำปาศักดิ์
 ให้หาตัวเจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมาร กับหลานซึ่งมีกำลังจะได้ราชการ
 ดงมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เพื่อจะทรงบังคับบัญชาไต่ถามกิจการ
 บ้านเมืองเสียให้เป็นปกติเรียบร้อย ข้าหลวงไปถึงเมืองนครจำปาศักดิ์
 แล้ว จึงพาตัวเจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมาร กับเจ้าหลานตามนายลง
 มาจากเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมารบ้วยดงกลาง
 ทาง ตามข้าหลวงกลับคืนไปรักษาตัวที่เมืองนครจำปาศักดิ์ แล้วบ้วย
 หนักดงถึงแก่พิราลัย เจ้าหลานตามนายลงมากับข้าหลวงจนถึง
 กรุงเทพมหานคร ต้องคลั่งอยู่นานเพราะการไม่ตกลงกัน ก็เพราะ
 เจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมารถึงแก่พิราลัยลง แล้วไม่มีผู้เป็นใหญ่ใน
 เมืองนครจำปาศักดิ์ มีตาผู้หนึ่งชื่อนายเซียงแก้วชาวเมืองโขง ตั้งชื่อ
 สุ่มผู้คนมาก้างได้มาก ยกเข้ามาตั้งเอาเมืองนครจำปาศักดิ์แตกกระจัด
 กระจาย ครั้นนั้นเจ้านายบ้านดินคำ เป็นเชื้อสายสืบวงศ์วานมาแต่

เจ้าอุปราชาเวียงจันทน์คนเก่า กับท้าวพรหมบ้านเจรเม และท้าวคำ
 บ้านคงเพี้ยพร้อมใจกัน คุมคนไปรบพวคนายเชียงแก้วเอาไชยชนะ
 ได้แต่วรวบรวมไพร่บ้านพลเมืองให้ตั้งอยู่ตามภูมิจำเนาโดยปกติ รักษา
 เมืองนครจำปาศักดิ์ไว้ แต่วมีไบบอกลงมายังกรุงเทพมหานคร
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระงพระราชดำริเห็นว่า
 เจ้าหน้าและท้าวพรหมท้าวคำมีความชอบมาก จึงมีพระราชโองการ
 ดำรัสให้ท้าวลงมา แล้วยทรงแต่งตั้งเจ้าหน้าเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์
 ท้าวพรหมเป็นพระพรหมราชวงษา บ้านเจรเมเป็นเมืองคือเมืองอุปด
 ราชธานี ท้าวคำเป็นพระเทพวงษา แล้วยกบ้านคงเพี้ยเป็นเมืองคือ
 เมืองเขมราช ให้ขึ้นแก่กรุงเทพมหานครทั้งสามเมือง บ้านดินท่าบ้าน
 เดิมของเจ้านานี้ ก็ให้ยกเป็นเมืองคือเมืองยโสธร แล้วยังตั้งท้าว
 ม่วงน้อยชายเจ้าหน้าเป็นพระสุนทรราชวงษาเจ้าเมือง แต่ให้ขึ้นแก่เมือง
 นครจำปาศักดิ์ เมื่อเจ้าหน้าได้เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์แล้ว ก็ยังทรง
 ช้อนพระปฏิมากรแก้วมรกตไว้ไม่เชิญลงมา หรือบอกข่าวลงมาพูดเล่า
 พูดกระหม่อมถวาย ภายหลังเจ้าหน้าผู้เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ไม่ชอบ
 ใจสถานที่เมืองนครจำปาศักดิ์เก่า ซึ่งตั้งอยู่ณตำบลจำประคำเดิ่นนี้
 คิ้วย้ายมาตั้งบ้านเมืองใหม่ที่ตำบลบ้านคันตะเกิง อยู่ฝั่งแม่น้ำ
 ของฝ่ายตะวันตก ก่อเป็นกำแพงเมืองมีไบเสมา และสร้างพระวิหาร
 สถานที่ประดิษฐานพระปฏิมากรแก้วมรกตขึ้นในที่นี้ แล้วยกกล่าว
 บำรุงพระสงฆ์สามเณรท้าวเพียรราชบุตรทั้งปวง ให้พร้อมกันอัญเชิญ
 พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมรกต แห่ออกจากเมืองนครจำปาศักดิ์เก่ามายัง

เมืองใหม่ แล้วประดิษฐานไว้ในพระวิหารใหม่ซึ่งสร้างขึ้นนี้ แล้ว
 แบ่งข้าพระองค์ที่เจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมาร ได้อุทิศถวายไว้แต่ก่อน
 ให้ผดุงรักษาพิทักษ์รักษาปฏิบัติอยู่ เจ้าน้ำเจ้านครจำปาศักดิ์กับบุตร
 หลานท้าวเพี้ยทงปองถือใจว่า พระพุทธปฏิมากรแก้วมณีพระองค์
 เป็นของดำหรับเมืองนครจำปาศักดิ์มาแต่เดิม เมื่อไม่มีท้าวตราไปแต่
 กรุงเทพมหานคร บังคับให้ส่งมาหนึ่งอยู่ ความที่พระพุทธปฏิมากร
 แก้ว ม้อยู่ที่เมืองนครจำปาศักดิ์นี้ ในกรุงเทพมหานครก็ยัง
 ไม่มีผู้ใดรู้ จุรกล่าวชวนให้ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธ
 ยอดฟ้าจุฬาโลก ตลอดจนแต่ต้นจนถึงผู้รักษาดินแดนนี้ เจ้าน้ำ
 ได้เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ ทำราชการฉลองพระเดชพระคุณรักษายบ้าน
 เมืองเป็นปกติ ถวายดอกไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการ ส่งลงมา
 กรุงเทพมหานครทุกปีได้ขาด ต่อมาจนถึง ๓๐ ปีจึงป่วยโรค
 ชราถึงแก่พิราลัยลงในปีมะเมียขึ้นศักราช ๓๓๗๒ ตรงกับ
 ปีมีศุภศักราช ๑๘๓๐ เป็นปีที่ ๒ ในรัชกาลแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ครั้นเมื่อปีมะแมตรีศักราช ๓๓๗๓ ตรง
 กับปีมีศุภศักราช ๑๘๓๑ เป็นลำดับนั้นมา พระบาทสมเด็จพระพุทธ
 เลิศหล้านภาลัย ได้ทราบความพิราลัยของเจ้านครจำปาศักดิ์ แล้ว
 จึงมีพระราชโองการดำรัสสั่งให้แต่งข้าหลวงเชิญหีบศิลาหน้าเพลิง และ
 เครื่องไทยธรรมของพระราชทานในการศพเจ้าน้ำ ซึ่งเป็นเจ้านคร
 จำปาศักดิ์ถึงแก่พิราลัยนั้น ขึ้นไปพระราชทานเพลิง ครั้นนั้นข้าหลวง
 เมื่อไปถึงเมืองนครจำปาศักดิ์แล้ว ได้เข้าไปนมัสการพระพุทธปฏิมา-

กรแก้วมรกต พิศวาทเห็นว่าเป็นของดีมาก ควรที่จะเป็นของของ
 พระราชประสงค์ แต่เป็นสิ่งมีมงคลศรีสวัสดิ์รัตนราชดิศก เณร
 กรุงเทพมหานคร ไม่ควรที่จะประดิษฐานอยู่ในเมืองนครจำปาศักดิ์
 เป็นแต่เมืองประเทศราชน้อยจึงได้ไต่ถามความต้นเดิมว่า พระพุทธ
 ปฏิมากรแก้วพระองค์นี้ ได้มาอยู่ในเมืองนครจำปาศักดิ์แต่ครั้งใด
 ท้าวเพี้ยท่งป่องก็แจ้งความตามเรื่องซึ่งบรรยายมาแต่หลัง ตั้งแต่
 พรานทั้งพรานเทิงได้พระพุทธปฏิมากรแก้วองค์นี้ มาแต่ถ้าเขาธัมมบอย
 นายอนันต์เป็นเดิม มาจนถึงเวลาเมื่อเจ้าหน้าเจ้านครจำปาศักดิ์ เชิญ
 มาประดิษฐานไว้ในพระวิหารนั้นให้ข้าหลวงฟังทราบทุกประการ ข้า
 หลวงได้จดหมายไว้แล้ว จึงชักชวนท้าวเพี้ยท่งป่องให้พร้อมใจกันเข้า
 ชื้อกับข้าหลวง ลงไปบอกมายังดุจขุนศาสดา ให้กราบทูลถวาย
 พระพุทธปฏิมากรแก้วมรกต แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
 แล้วข้าหลวงได้มอบให้ท้าวเพี้ยท่งป่องรักษาพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตนั้นไว้
 ให้มั่นคงมิให้มัวอันคราย แล้วก็คุมไปบอกลงมากกรุงเทพมหานคร
 วังยังศาลามหาเศวตฉัตร ขอให้กราบทูลพระกรุณา ครั้นเมื่อความใน
 ไปบอกนั้นเจ้าพนักงานได้กราบทูลพระกรุณาแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงสดับก็ทรงพระโสมนัสโดยพระราช
 ศรัทธาเลื่อมใส จึงมีพระราชโองการ ดำรัสให้กรมมหาดไทยมี
 ท้องตราให้ข้าหลวงคุมขึ้นไปตั้งเมืองรายทาง ให้แต่ที่ทางรับส่ง
 พระพุทธปฏิมากรแก้วมรกต ด้วยแท่นแห่เสกการบูชา และฉลอง
 สมนิกายในระหว่างทางและที่ประทับโดยสมควรทุกเมือง ตามระยะเมือง

ราชทางดงแดเมืองสระบุรีขึ้นไป จนถึงเมืองนครจำปาศักดิ์ แล้ว
 ให้เจ้าหลวงกับท้าวเพี้ยเมืองนครจำปาศักดิ์พร้อมกัน ทำสักการบูชา
 สมโภชฉลองพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกต ที่เมืองนครจำปาศักดิ์โดย
 สมควร แล้วตั้งกระบวนแห่รับเชิญออกจากเมืองนครจำปาศักดิ์
 พริกพร้อมด้วยราษฎรที่มีความเลื่อมใสศรัทธามาตามตั้งเป็นอันมาก
 เจ้าเมืองกรมการและราษฎรทุกหัวเมืองตามราชทางก็มีความชื่นชมยินดี
 ได้ตั้งกระบวนแห่เฝ้าการสมโภชสักการบูชาทุกเมือง ตามระยะ
 ทางตลอดเวลาดำเนินการ จนพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตมาถึงเมือง
 สระบุรี มีใบบอกลงมากราบทูลพระกรุณา จึงมีพระราชโองการ
 ให้เจ้าพนักงานคุมเรือพระที่นั่งศรี มีเรือขี้เถ้าเรือเจ้าพนักงานบ้องกัน
 ขึ้นไปรับ เชิญพระพุทธปฏิมากรแก้วลงเรือพระที่นั่งศรี ต้องลง
 มาโดยทางชลมารคแต่เมืองสระบุรีมา มีกำหนดให้ประทับสมโภช
 ที่กรุงเก่า แล้วต้องลงมาประทับที่วัดเขียนตลาดแก้วแขวงเมืองนนทบุรี
 ทันในนั้นมีมณฑลศุภอักษรตั้งอยู่แล้ว ในกรุงเทพมหานครให้กะเกณฑ์
 กระบวนมหาพยุหยาตราอย่างใหญ่ เรือพระที่นั่งถึง เรือไชย เรือพระ
 ที่นั่งศรี เรือพระที่นั่งกราบ เรือรูปสัตว์เทวาทังปวง แลเรือข้าราชการ
 ทุกตำแหน่ง ฝ่ายพระบรมมหาราชวังแลพระบวรราชวัง จัดกระบวน
 เป็นชะบวน ๆ แห่พระพุทธรูป ทอดลงมาแต่วัดเขียนตลาดแก้วชะบวน
 หนึ่งชะบวนเสด็จพระราชดำเนิน ในพระบรมมหาราชวังชะบวนหนึ่ง
 ชะบวนเสด็จพระราชดำเนินในพระบวรราชวังชะบวนหนึ่ง แลให้บอก
 บุญบ่าวร้องพระราชาคณะเถาานุเถาเจ้าอธิการ แลลูกค้ำวามิฆราวาส

ในกรุงเทพมหานคร บรรดาที่มีเรือพายแล่งมาจอดผู้พายจะไปได้ ให้แต่ง
เครื่องสักการบูชาตั้งแถวปักในด้าเรือ ไปเฝ้ารับพระพุทธรูปปฏิมากร
แก้วมณีตามศรัทธา ครั้นเมื่อพระพุทธรูปปฏิมากร เจ้าพนักงานไป
รับมาแต่เมืองสระบุรีถึงวัดเขื่อนตลาดแก้ว ทันในวันกำหนดพยุหยาตรา
ใหญ่ไปรับแล้วนั้น เจ้าพนักงานก็เชิญพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมณี ขึ้น
ประดิษฐานบนพานทองใหญ่แล้วเชิญขึ้นตั้งบนบัลลังก์บุษบกพินาม ใน
เรือกิ่งไกรแก้วจักรวาล เป็นเรือพระที่นั่งใหญ่ประทับไปด้วยเครื่อง
พระอภิรมย์หัตถ์ทองขวางอย่างเอก มีพานพุ่มแจ่มแจ้งเทียบทอง ตั้งบูชา
ในชั้นเกิดพระที่นั่งบุษบกนั้น แลเรือไชยอื่นก็มีเครื่องสูงแต่เครื่อง
สักการบูชา ตั้งบนพระที่นั่งบุษบกพินามทุกลำแวดล้อมเป็นบิวาร
มีแถวตั้งร้อยในท้ายเรือกิ่งเรือไชยเป็นที่ให้สัญญา กองพระในเรือ
คู่ชักแลเรือคั้งเป็นลำดับมา พร้อมทั้งพิณพาทย์ให้รู้ริยาคันคณตรี
ต่าง ๆ ทุกลำ พดพายเรือระบວนแห่พระพุทธรูปทั้งเรือนำ แลเรือ
ตามสวนสอดสวนเสด็จงามต่างกัน เจ้าพนักงานรายต้นทอง แล
นักสาดร ดำรับเรือกิ่งเรือไชยทุกลำนั่งส่มบัลลังก์ด้วยสอดสวนเสด็จ ครุย
แดงออกเฝ้าตามอย่างธรรมเนียมพยุหยาตราใหญ่ ทอดไว้ค้อยรับ
เสด็จพระราชดำเนิน ณท่าบดวัดเขื่อนตลาดแก้วแขวงกรุงเทพมหานคร
กับเมืองนนทบุรีด้วยกัน ครั้นได้เวลาจึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ
หล้านภาลัยพระเลิศจกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเรือพระที่นั่งกราบลาดส่นด้วย
ทอง เสด็จพระราชดำเนินโดยระบວนมีเรือคั้งตามตำแหน่ง เรือ
คำรวจ่นำแลตามเรือประตุน้ำประตุน้ำ แลเรืออาสาถองนำพร้อม

อย่างเด็จเจ้าพระราชดำเนินพระราชทานกุญแจ และขบวนเด็จเจ้าพระราช
 ดำเนินพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวรฯ ก็จัดไปพร้อมตามตำแหน่ง
 เหมือนกัน พระราชวงศ์ต่างก็แต่งหน้าตาทำนองของชุดพระบาท
 ก็โดยเด็จเจ้าพระราชดำเนินด้วยเรือกราบ ตามบรรดาศักดิ์ทงต้นพร้อม
 ทั้งเรือโสมคยาพระราชอาคันตุกะ แลเรือต่าง ๆ ของถาหรานุกรมเปริยญ
 เจ้าอธิการเจ้าคณะแลเรือต่าง ๆ ของราชภูริชนไปรับถึงตำบลตลาด
 แก้วพร้อมกัน ครั้นนั้นเรือขบวนแลเรืออื่นแน่นหนาเต็มไปทั้งแม่น้ำ
 ครั้นเด็จเจ้าพระราชดำเนินถึงขบวนพระพุทธรูปทอดอยู่ ก็ให้ประทับเรือ
 พระที่นั่งเข้านานกับเรือพระที่นั่งถึงไกรแก้วจักรรัตนซึ่งทรงพระพุทธรูป
 อยู่ ณ แลวทรงถวายนมัสการพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมณี ถวายจุด
 เทียนทองรูปกระแจะหอม แลถวายระตึกพระพุทธรูปคุณูปกิจเป็นพุทธรูป
 ขาแลดวงบนเกศหน้าพระที่นั่งบุษบาพิมาซึ่งทรงพระพุทธรูปอยู่ แล
 มีพระราชโองการดำรัสถามเจ้าพนักงานว่า พระพุทธรูปแก้วมณีองค์นี้
 เมื่ออยู่เมืองลาวมีเครื่องประดับประดาเป็นอย่างไร เจ้าพนักงานกราบ
 ทูลว่ามีปดอกทองคำประดับด้วยแก้วต่าง ๆ รัตตัทธยอยู่โดยรอบ
 กับเทริดอย่างดาวแดงเครื่องประดับทองคำบ้าง ได้ตามเด็จเจ้าพระพุทธรูป
 มาด้วยจึงมีพระราชโองการดำรัสให้เจ้าพนักงานนำเครื่องประดับเดิม
 ออกประดับเข้าในองค์พระปฏิมากรถวายทอดพระเนตร ครั้นทอด
 พระเนตรแลวทรงพระราชดำริว่า เครื่องประดับนั้นเป็นฝีมือลาว
 รุ่งรังนัก เมื่อประดับอยู่ในองค์พระพุทธรูป เสด็จไปก้างเนื้อแก้ว
 เป็นของวิเศษเสีย หากงามสมควรไม่ ให้เปลี่ยนเครื่องทองไว้แต่

พระองค์เปิดเห็นเนื้อแก้วปอดโปร่งตลอดงามคิดว่า ครันทรงมัสการบูชาแด่ทอศพระเนตรแล้ว ก็ให้ปลีกระเรือพระที่นั่งออกตั้งชบวนแห่พระพุทธรูป ลงมาในกลางลำแม่น้ำเจ้าพระยาชบวนแต่ตั้งในพระบรมมหาราชวัง กระหนาบชบวนแห่พระพุทธรูปมาโดยฝั่งตะวันออก ชบวนแต่ตั้งพระราชดำเนินฝ่ายพระราชวังบวร ฯ กระหนาบชบวนแห่พระพุทธรูปมาโดยฝั่งตะวันตก ครันถึงหน้าท่าราชวรดิษฐ์แล้ว ให้ประทับเรือพระที่นั่งถึงไกรแก้วจักรวรัตน์เข้ากับแพะชบวนซึ่งผูกแล้วทอดมอไว้กลางแม่น้ำ เพื่อจะให้ราษฎรได้นมัสการทั่วกัน บรรดาเรือไชยเรือศรีเทวารูปสัตว์ในชบวนแห่พระพุทธรูปนี้ ก็ให้จอดกับชบวนซึ่งทอดไว้เรียงรายแวดล้อมเป็นบริวารเรือพระที่นั่งถึงไกรแก้วจักรวรัตน์ เห็นน้ำบ้าง ได้น้ำบ้างพร้อมทั้งเครื่องสูงแตรเครื่องสักการบูชา เรือเหราเรือรูปสัตว์ซึ่งมีบนหน้าเรือก็ให้ทอดไว้ เป็นเรือจุของล้อมวงค้ำเห็นอนาคันทายน้ำ มีคนเฝ้าประจำรักษาอยู่ทุกลำ แด่ที่บนชบวนช้างเรือพระที่นั่งถึงไกรแก้วจักรวรัตน์ มีราวเทียบกระถางรูป ตั้งไว้สำหรับรับเทียบรับรูปคอกไม้เครื่องสักการบูชา โปรดให้พระสงฆ์สามเณรและราษฎรลงเรือเข้าไปนมัสการใกล้ ๆ ตามปรารถนา แด่ให้ม้านมหรสพโชนหุ่นละครมอญรำต่าง ๆ ในโรงบนแพชบวนทอดรายอยู่เห็นอนาคันทายน้ำบ้างสามวัน มีคอกไม้เพลิงในเรือคอกไม้ ในกลางคืนด้วยทั้งสามวัน มีละครช้างในที่โรงเรือริมที่ประทับท่าหน้าด้วยทั้งสามวัน ตั้งแต่วันชบวนแห่มาถึง มีพระราชโองการโปรดให้อำราชนาพระราชาคณะ มาสดุดพระพุทธรูปที่พระที่นั่งที่ประทับริมหน้าเวดาน้ำ

เวลาเช้า พระราชทานบิณฑบาตทานแก่ไทยธรรมโดย ส้มควร แก่พระ
 สังฆ์มีประมาณพอส้มควรแก่ที่บนพระที่นั่งที่ประทับมีน่านนี้ ผลัด
 เปลี่ยนต่อไปทั้งสามเวลา ครั้นการฉลองในน้ำเสร็จแล้ว มีพระราช
 โองการให้เชิญพระพุทธปฏิมากรแก้วขึ้นบกโดยทำราชวรคิษฐ์ แล้ว
 เชิญขึ้นพระยานุมาศ แวดล้อมด้วยขุนนางคู่เคียงอินทร์พรหม และ
 เครื่องพระภิรมย์เอกหน้าหลัง แตรสังข์กลองชนะระฆังฉาบแห่ขึ้นจากท่า
 ราชวรคิษฐ์ เข้าในพระบรมมหาราชวัง โดยประตูคันทพิศาตามาทางหน้า
 ศาลาดุจขุนใน แล้วแห่ไปโดยถนนวิมาดาแพ ข้างวัดพระศรีรัตน
 ศาลาดารามด้านเหนือ ไปถึงประตูหน้าพระอุโบสถ แล้วเชิญเข้า
 พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ประดิษฐานไว้ในพานทองคำ
 อยู่บนพระแท่นทอง และมีเครื่องนมัสการทองคำรับใหญ่ตั้งบูชาใน
 เบื้องพระพักตร์พระพุทธปฏิมากร แล้วโปรดให้พระราชวงศ์านุวงศ์
 ข้าราชการของชุดพระบาทฝ่ายใน มาทำสักการบูชาตามปรารถนาเมื่อ
 เวลาแก่พระพุทธปฏิมากรขึ้นมานั้น ได้ตั้งประทับอยู่ที่พลับพลา
 โรงละครด้านตะวันตกวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ให้มีละครข้างใน
 รับเสด็จพระพุทธปฏิมากรเมื่อเวลาเห็นด้วย ตั้งแต่วันนั้นมาโปรด
 ให้ข้าราชการพระสงฆ์ราชาคณะ ถานานุกรมเปรียญ มีประมาณโดย
 ส้มควรแก่ฐานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มาสวดพระ-
 พุทธมนต์เวลาบ่าย เวลาเช้าพระราชทานบิณฑบาตทานเลี้ยง
 พระสงฆ์ แล้วพระราชทานไทยธรรมโดยส้มควร ผลัดเปลี่ยนพระสงฆ์
 ไปทั้งสามวัน เวลาบ่ายก่อนพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ แต่ในวัน

ผู้คนเจ้าพนักงานได้ตั้งบายศรีเงินบายศรีทองบายศรีแก้ว แด่เสนาบดี
 มีดกุดเป็นเชือกพราหมณ์แด่เชื้อเจ้านายโบราณ เบิกแคว่นเวียนเทียน
 รอบพระอุโบสถทั้งสามวัน ในวันทั้งสามนั้นนับเป็นดี กับทั้งวันเชิญพระ-
 พุทธปฏิมากรขึ้นแท่นเข้าในพระราชวังนั้น มีละครช้างในที่โรงละครใหญ่
 แด่มีการเล่นต่าง ๆ บนบกแตกดอกไม้เพลิงเวลากลางคืน เป็นการ
 สัมโภชด้วยทั้ง ๔ วัน ๔ คืน รวมการสัมโภชพระพุทธปฏิมากรแก้ว
 ผลึกเมื่อแรกมาถึงเป็นเจ็ดวันเจ็ดคืน ในงานสี่วันนั้นกัณฑ์ พินิจงาน
 วันนั้นไปหลายวันกัณฑ์ พระราชวงศ์นางวงศ์ แด่ข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายใน
 แด่พระภิกษุสงฆ์สามเณรราชบุตรเป็นอันมาก มานมัสการพระพุทธ
 ปฏิมากรแก้วผลึกเนื่อง ๆ ไปหลายวันหลายเวลา ครั้นชนมัสการเฝ้า
 บางเข้าไปแล้ว จึงมีพระราชโองการให้เชิญพระพุทธปฏิมากรแก้วผลึก
 นั้นไปประทับไว้ในโรงที่ ประชุมช่าง อยู่ข้าง พระที่นั่ง จักรพรรดิพิมาน
 แด่เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตร ให้ช่างจัดเนื้อแก้วผลึกที่
 เหมือนกับเนื้อแก้วในพระองค์พระพุทธรูป มาเจียรไนเป็นรูปปลาย
 พระกรรณที่ติดอยู่นั้นต่อติดให้บริบูรณ์แล้ว ให้ขัดเกลาชักเงาชำระ
 พระพุทธปฏิมากรแก้วผลึก ให้เกลี้ยงเกลาผ่องใสขึ้นสนิทเสมอกัน
 แด่ทรงพระราชดำริพระราชทานอย่างให้ช่างปั้นฐาน มีหน้ากระดาน
 ขึ้นถึงห้าวงาย แด่หน้ากระดานบนตลอดทับหลัง ย่อเกิดเป็นหลัง
 แด่มหน้ากระดานทองไม้ขึ้นรองรับบัวกลุ่มหุ้มรับทับเกษศรแก้วค่ององค์
 พระพุทธปฏิมากร โดยทรวดทรงฐานที่พึงพอพระราชฤทัยแล้ว
 ก็ให้หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ แต่งให้เกลี้ยงเกลาสนิทแล้วหุ้มด้วยทองคำ

ทำให้เกิดยงกอดชื่นเงางาม ด้วยชอบพระราชหฤทัย ว่าเนื้อแก้ว
 เกิดยงได้สะอาด ติดต่อกับเครื่องทองอันเกิดยงนั้นงามยิ่งนัก เพราะ
 พระราชประสงค์ทรงนิพนธ์ จะใคร่ให้เนื้อแก้วอันบริสุทธิ์ได้สะอาด ทั้ง
 ทั้งแท่งนั้นปรากฏตลอดงามดี แต่ยอดพระวิคัมบดีพระศกยังไม่มี
 ด้อยอย่างแบบแผนพระพุทธรูป จึงมีพระราชโองการให้ช่างเผ่งทอง
 คำหุ้มส่วนพระเศียรทมิฬพระศก แล้วคุณเป็นเม็ดพระศกเต็มตามที่
 แล้วคอกกับพระวิคัมบดีงยาราชาวดี มีเพชรประดับใจกลาง หน้า
 หลังแดงดั่งต้นพระวิคัมบดี เมื่อเครื่องทองพระศกพระวิคัมบดีเสร็จแล้ว
 กวายเป็นดวง หนึ่ง พันทองแดงของคุณพระศก ก็มาปรากฏข้างพระพักตร์
 เป็นดวงหนึ่งไป พระพักตร์ก็เห็นพรรณเหลืองดั่งดอกไม้ดวงใสเหมือนดั่ง
 พระองค์ จึงมีพระราชโองการให้ขุนหมื่นนายช่างที่มีดคีบัญญาปรีชา
 กันคิดแก้ไข จึงปรึกษาคถาตกลงกัน เขาเห็นเงินได้ขาวบริสุทธิ์หุ้มดั่ง
 เสียก่อนชั้นหนึ่ง แล้วขัดล้างในให้เกลี้ยงซีกเงางามแล้ว จึงสวม
 พระศกทองคำลงชั้นนอกแผ่นเงิน ก็เห็นพระพักตร์ได้สะอาดขาวนวลดี
 เสมอกับพระองค์ แล้วมีพระราชโองการให้ทำพระสุพรรณภรณ์อันน้อย
 พอจะสอดลงในช่องบนพระจุพาสาย ได้เป็นที่บรรจพระบรมราชาไว้
 ให้สมควรเป็นอนุสรณ์นี้ด้วยดี แต่ให้ทำตัวทองน้อยเท่ากับช่องพระ
 เนตร แล้วลงยาราชาวดีขาวดำ ตามที่พระเนตรขาวดำ แล้วฝัง
 ให้แนบพระเนตรให้งามดั่งนั้น เพราะแต่ก่อนนั้นช่องพระเนตรเป็นแต่
 ขุม แล้วแต่แต่หมึกแต่ฝุ่นเป็นขาวดำเท่านั้น ไม่มีผิวเป็นมันมัน
 คงเหมือนผิวยาราชาวดี แล้วมีพระราชโองการให้ช่างทองทำฉัตรทอง

คำ ๕ ชั้น ๆ ต้นเท่าส่วนพระองค์ฯ ลงยาราชาวดีประดับพลอยมีใบโพธิ์
 แก้วห้อยเป็นเครื่องประดับ ปลายคันฉัตรปักลงไปในสายรุ้งเนื่องกับ
 ฐาน เบื้องพระปฤษฎางค์พระพุทธรูปนิมิตกร แต่ให้ทำลั่นถัดห้อย
 หน้าฐานพระพุทธรูปนิมิตกร ด้วยทองคำจำลองถาดขึ้นเป็นทรงเข้านับ
 มีชวกรวยเชิงงอนแล้วลงยาราชาวดีประดับพลอยเพชร ครั้นการ
 สำเร็จจึงให้เชิญไปประดิษฐานในหอพระเทพาติเทพย์พิมาน ซึ่งประดิษ
 ฐานอยู่ข้างบูรพทิศ ของพระที่นั่งไพศาลทักษิณเป็นต้นมัสการ ข้าง
 ในบรรดาพระบรมธาตุได้สามพระองค์ ในพระสุวรรณภวนันท์ซึ่งมีอยู่
 ในช่องบนพระจุฬาราชู แต่ทรงสักการบูชาจนมัสการวันละสองเวลา
 เข้าค่ำมิได้ขาด แดการซึ่งได้ทรงบริจาจาก แดพระราชอุทิศใน
 ที่ประดับพระพุทธรูปนิมิตกรแก้วมณี ครึ่งเป็นประภมเพียงนี้ด้วยพระ
 ราชหฤทัยรับอัน จะให้การแล้วเร่งทันพระราชประสงค์ จะได้
 ทอดพระนครนมัสการไปเนื่อง ๆ ทรงพระปรีชาญาณว่าจะคอยทรง
 พระราชดำริการที่ควร แล้วจึงจะให้ทำแก้ไขเพิ่มเติมค่อภายหลัง
 ตั้งแต่พระพุทธรูปนิมิตกรแก้วมณีลงมาไว้ในพระนคร แดทรงสักการบูชา
 ดังนี้ ก็ดูประหนึ่งว่าจะเห็นผลเป็นทิฐิฐธรรมเวทนีมีโชคไชยพระเตชา
 อนุภาพพระบารมีจำเริญมากขึ้นไป ในเมื่อออกจัตวาศกศักราช ๑๑๗๔
 ตรงกับปีมีศฤศศกศักราช ๑๗๓๒ ซึ่งเป็นปีมะแมตรีศกนั้นมา ก็ได้
 พระยาแก้วดุกุญชรข้างเผือกพลายมาประดับพระบารมีเป็น ศรีพระนคร
 ครั้นล่วงข้ามสามปีไปถึงปีชวดคชวิฐศกศักราช ๑๑๗๗ ตรงกับปีมีศฤศศ
 กศักราช ๑๗๓๖ แดปีฉลูนพศกศักราช ๑๑๗๘ ตรงกับปีมีศฤศศกศักราช

๓๘๓๗ เป็นปีที่ ๘ ที่ ๘ ในรัชกาลอนันต์ ก็ได้พระยาเศวตไอยรา
 แดพระยาเศวตคชดักษณ เป็นช้างเผือกพลายมีลักษณะในกาย เหมือน
 กันเป็นอันเดียวกับพระยาเศวตบุญชร มาสู่พระนครเป็นมิ่งมงคลดี
 ศักราชบรมมหาราชวัง พร้อมทั้งพระเทพบุญชรช้างเผือกพังเก่า ซึ่งมาสู่
 พระนครแต่ปีระกาศรัศกศักราช ๓๓๖๓ ตรงกับปีมีกฤตศักราช ๓๗๐๓
 ก่อนแต่เวลาเสด็จถึงกวิชัยราชสมบัติ ๘ ปีนี้ ได้ตั้งโรงเรียงกันเป็น
 แถวไปในระหว่างพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท กับพระที่นั่งไพศาลทักษิณ
 มีแต่ช้างเผือกเอกอุดมทั้งสี่ ไม่มีช้างอย่างอื่นคน หนึ่งในปีจอจกค่อ
 กันกับปีกุนต์ปศุศก เป็นปีที่ ๖ ที่ ๗ แห่งรัชกาลอนันต์ มีคนครอบครว
 พระมารามัญเป็นอันมากกว่าสามหมื่นเศษ ซึ่งเป็นชาวเมืองเมะตะมะ
 แดเมืองโกดเคียงเป็นข้าแผ่นดินเจ้าอังวะ เมื่อไม่มีใคร ฝ่ายไทยไป
 เกียดก้อมก็พร้อมใจกันส่งามิภักดี อพยพยกครอบครวเข้ามาขอ
 พึ่งพระบารมียอมเป็นข้าแผ่นดิน เมื่ออ้ายพระมาข้าศึกคิดอ่านไปด้อมคบ
 เมืองญวน ชักชวนให้คิดร้ายต่อกรุงเทพมหานคร พระมาที่ไปนั้นก็มี
 ผู้จับได้นำตัวเข้ามาถวาย ทำลายความประสงค์ศัตรูเสียได้ เมือง
 ผู้ครองฝ่ายญวนทราบความไปแล้ว แต่งทูตให้โดยสารจางกำนันถูกคำ
 ไปเมืองพระมา แล้วกลับรับเอาทูตพระมามาถึงเมืองเกาะหมาก กำนัน
 ถ้านั้นก็เกิดเพลิงไหม้ทุกตวันทูตพระมาแตกกระจัดกระจายกันไป ข้าศึก
 ภายในคือ ผู้ใดคิดการตอบตักกระทำผิด ๆ ไม่ดีดัยข้อตรงต่อพระเดช
 พระคุณ ความก็ปรากฏข้ออื้ออองออกเอง จนผู้ฉุนขึ้นต้องอันตรายไป
 ต่าง ๆ เห็นประจักษ์เป็นหลายเรื่องหลายราย ถูกคำวานิชต่างประเทศ

ที่ไม่เคยเข้ามาค้าขายก็เข้ามา มีเครื่องบรรณาการทูตเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารมาค้าขายมากมายหลายพวก จนสมมติในพระนครจำเรียงขึ้นกว่าแต่ก่อน ตั้งแต่พระพุทธปฏิมากรแก้วมรกต พระองค์มาอยู่ในพระนคร เมื่อมีการพระราชพิธีใหญ่ ๆ คือเฉลิมพระที่นั่งใหม่ลงทรงไถ่กัณฑ์ พระราชพิธีตั้งพัชนีที่สำหรับปี แต่พระราชพิธีพิรุณสาคร แต่อาพาธวินาศอุทโกธารณะสำหรับการเมืองอุปถัมภ์มา ก็มีพระราชโองการให้เชิญพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกต ไปตั้งบนแท่นพระมณฑป ทำสักการบูชาเสร็จการพระราชพิธีแต่เชิญไปเป็นประธาน ในการที่มีขบวนแห่เรือแถบกตามนิคม การพระราชพิธีนั้น ๆ ทุกครั้ง หนึ่งเวลาใดว่าง ๆ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลโดยสำราญพระราชหฤทัย ก็มีพระราชโองการให้เชิญพระพุทธปฏิมากรแก้ว ไปสมโภช ทำสักการบูชาในที่นั้น ๆ เนื่อง ๆ นับครั้งไม่ถ้วน

นิทาน เรื่องขุนบรมราชา

พงศาวดารเมืองถ้ำขี้ผึ้ง

นโมตัสสภควโคตรหโคตัมมาตัมพุทฺธัสส นโมอันว่ากิริยาอัน
ห้อมโหไว้ เมแห่งข้า อตฺถุจมี คัสสแห่งพระพุทฺธเจ้าคนนั้น ภควโค
ตณมีทำเนาเถาคนอันงาม หาบุคคลผู้จักเทียบเทียมมิได้ อรหโคตณ
ไภสแก่ราคาทิกิเถสส ตัมมาตัมพุทฺธัสสคนครีตยั้งธรรมทั้งมวลด้วย
คัตถ์ด้วยคนแต่ อหังอันว่าข้าผู้นั้น นมัสสิดวาโหไว้แล้วเถ แล พุทฺธัง อัมมัง
ดังซึ่งยังพระพุทฺธเจ้า พระธรรมเจ้า แลพระดังขเจ้า ด้วยคาถาว่า
ศรีศรีอัญชรตปณามเตย รัตตนาคุณณ นโมพุยาโดโก ปกรณตัมพุทฺธัง
ดังนี้ แล พุทฺโธ อัมโม ดังโฆ จงมาทะรงทรงแทบไท่สรีรดำมารัง
ขออย่ามีมารมาประจนเบียดม้าง บารมีโยบารมีเม่งกำจัดเจียรจาก
ดัพพะโรคา ดัพพะอันตรายา ดัพพะภยา ขออย่าให้มีโภยภัยต้องหนัไภส
แด่นโยชนี พันจากโทษบาปเวรหนา ด้วยผละแห่งผู้ข้าได้สร้างแต่ได้
เขียน ยังมีฏกธรรมเจ้าดวงนี้ไว้ไซตนา พุทฺธศาตนาเท่า ๕๐๐๐ พระ
วัสสสา ให้เป็นที่ไว้วันบเคารพยำแยงแก่คนแต่เทวดาทังหลาย ดับเมือง
ภานหน้าพุนเถ ๑

โกลาธโว คูกรตัมปฐิตเจ้าทั้งหลาย ผู้มีผยาปรารภนาถึงสุ
ธามประการ มีนรพานเป็นที่แล้ว จงตั้งยังโสดปราสาทหุยังยง
ธรรมดวงนี้ ให้มีชนชาวตอกคอกไม้รูปเทียนหมากพุด กถด้วยอัย

เครื่องบูชาแดงจึงพึงเทอญ เหตุว่าเป็นคำบุคคลผู้ต่ำหยิ่ง ผู้มีบุญมีศีล
๕ ศีล ๘ คัดหลัดคาย

คุกรัดปรีดิ์ทั้งหลาด บัดนี้จักกล่าวตำนานนิทานแห่งขุนบรมรา-
ชาธิราชเจ้าก่อนแด่ คำไทยว่าเถนฟ้าชั้นนั้น บิดา หากเป็นพ่อขุนบรม
แด่ ก็คือว่าคนแห่งพระยาอินทราธิราช แด่เขาว่าเถนเต่งนั้น ก็คือว่า
พิศณุกรรมเทวบุตร แด่อันว่าเถนคมแฉะเถนข้งนั้นเถนเถือก แถน
ผู้หนึ่งแด่เถนเถื่อนนั้นอยู่ขุนพาจากุมหาราชิกา แด่ยังโดกหญิงดังตัว
ยังคนอันกระทำยังบาปแด่บุญแด่ ที่แท้คนทั้งหลายว่าผู้ฟ้าผู้เถน ว่า
อันที่แท้เหมือนพระยาอินทรแด่ทั่วจุโลกทั้งดีคาย จักเขียนถาวยัง
คนทั้งหลาดผู้กระทำบุญคุณแด่โทษ แด่ยังมีนางเทวดาคนหนึ่งชื่อว่
นางธรรณีนันธียาซึ่งนำหยาตหมายทานแห่งคนทั้งหลาด ยังมีนางเทวดา
คนหนึ่งชื่อว่ นางเมกขดา อยู่รักษาพระยาทั่วขุนแด่คนทั้งหลาด ผู้มี
บุญก็ดีมีบุญ ก็ดีหากรู้ผู้คนในโลกนี้ทั้งมวดคาย คนทั้งหลาดผู้ดีเมือง
นั้นก็มีแด่ เหมือนนางเมกขดานั้นแด่ คนทั้งหลาดกระทำบาปบุญคุณ
โทษดังนั้น ก็เมื่อบอกแก่ทั่วทั้งดีให้แจ้งเขียนถาวยาคู่ต่อเขาเห็นแด่ ฯ
คุกรัดปรีดิ์นักปราชญ์เจ้าทั้งหลาด จงคังยังได้ศปราช่าท หุ่ฟยัง
ตำนานนิทานมหากัปนี้เทอญ โพิธัตโตอันว่าโพิธัตต์เจ้าเราได้เกิดเป็น
สมันตรพรม เป็นใหญ่แก่พรมทั้งหลาด ก็หากได้จึงมาดยังจักร
วาททั้งมวดอันกว้างแด่แคบ ให้รู้ชุมพุดีปราชั้น กว้างได้หมื่นโยชน์
พรมทั้งหลาดก็มาหมายไว้ยังที่อันจักตั้งเมืองใหญ่ทั้งหลาด ๓๖ เมือง
ได้หลัดแก้ว ได้หลัดแก้ว ได้หลัดแก้วไว้ ที่อันจักตั้งเมืองน้อยทั้งหลาด

มี ๑๕ เมือง ได้หักเงิน ได้หักคำ ได้หักหิน หมายไว้ตั้งแห่งหนึ่ง
 แด เมื่อนั้นจึงให้พรหมคนหนึ่งชื่อว่า ตัปประเมศร รักษากำแพงนอก
 พรหมคนหนึ่งคือ พระนาราย รักษากำแพงในคอก พรหมคนหนึ่งชื่อว่า
 มโนดิถีรักษากำแพงในเหนือ พรหมคนหนึ่งชื่อว่า เสดะดิถีรักษากำแพงใต้
 อยู่ตอนกำแพงครึ่งคืบทั้งมวด จึงได้ชื่อว่า เมืองตักกะศิลานครนั้นแด
 พระโคตมเราเป็นสมันตรพรหมนั้น อยู่รักษาเชิงกำแพงเมือง อันว่า
 พระพุทธเจ้า & พระองค์ คือพระเมตไตรยเจ้า จักมาเป็นพระอุณพระ
 เจ้าทั้งหลายในมหากัปนี้แด แดนแดนนั้นเมื่อหน้า บ้านเมืองทั้งมวดอัน
 พรหมทั้งหลาย ตั้งแต่งหมายไว้ ณ ที่บังเกิดมีทั่วพระยาหญิงชายทั้ง
 หลายอันเต็มไป ทั่วพระยาที่อยู่ในคัณฑ์ ๕ คัณฑ์ ๘ ขอบทศวรรษรวม
 แต่งกองขอบโลกตั้งการบางมดก็ มีอันนั้นแด พระกุกกฤษณ์เจ้าเกิด
 มาเป็นพระ แดค่านากัดลาดไป แดวชุมพุกที่แก่เร้าคูนัยเป็นอันเหิง
 นานนัก ดังนั้นพระยาอินทร์แลวิเศษกรรมเทวบุตรแลเทวดาจุโลกทั้งสี่
 แดนางธรรณแดนางเมกขลา อันดาวเก่าเขาว่าผีฟ้าผีแดนว่าอัน จึงเอา
 เทวดาอันอยู่ชั้นฟ้าภายบนลงมาได้ เป็นทั่วเป็นพระยาคู่ด้วยอันเป็นโอป
 ปาติกชาติ ก็ให้ทั่วพระยาอยู่ในราชธรรม ๑๐ ประการ คือทาน คัณฑ์
 ภาวนา เป็นต้นดีแล้ว เมื่อพระพุทธเจ้าโกนาคมนามาเกิดเป็นพระ หมด
 ค่านาพระโกนาคมนแล้ว ชุมพุกทั้งมวดก็แก่เร้าคูนัยเสียทั้งมวด พระยา
 อินทร์แลเทวดาทั้งหลายก็เอาเอาเทวบุตรเทวดาอันอยู่ชั้นฟ้าภายบน ลง
 มาเป็นทั่วเป็นพระยาเหมือนดังกล่าวแล้วแต่ภายหลังนั้นแด บ้านเมือง
 ทั้งหลายก็ถึงภาพรวบงามแด เมื่อพระพุทธเจ้าองค์ชื่อว่ากัณโถปเจ้า มา

เกิดเป็นพระหมค้ำธนาพระกัศป อยู่มานานนักแผ่แผ่ยักษ์ทั้งหลาย
อยู่เบียดถูกถกจนกระทำร้ายในชุมพุกป่าแคว้น แดคนทั้งหลายก็รบเดว
แผ่แผ่ยักษ์ ๆ ทั้งหลายก็รบเดวคน ข้าพหันกันไปมาเห็นแด พระพุทธ
เจ้าคนชื่อว่าพระโคตมเจ้าแห่งเวมาเกิดแล้วตั้งนั้น ก็กระทำเพียรไม่
ได้ ๖๐ วัดสั่งจึงได้เป็นพระ ยังบได้โผดสัตว์ทั้งหลายในเมืองใหญ่ทั้ง
หลาย ๓๖ เมืองพุนไปมาชอดเรดักก็เอียงเป็นบันเป็นทอนเดี่ยแด ๆ

บัดนั้นมาจักจายยังนางทางฮเมืองถางข้างเวพ ทั้งแผ่แผ่ แดฮาย
ชะเด็กเกิดแดแก่ชะโคตมพ้า แดฮายเจ้าโหดใหญ่แผ่แผ่แผ่แผ่ได้ แด
นางเงือกอยู่ชางนั้นแดพระยางเฮอร์มตัวหนึ่ง อยู่ชางของหลวง เขา
เป็นผู้เมี้ยนกัน จึงมีลูกผู้หนึ่งชื่อว่านางปากกว้างหู กับทั้งนางนันทาเทวี
เขาผู้หนึ่งเป็นผู้แผ่แผ่เมืองแดเขาวิชชาเขตต์ชางเมืองถางชาง ทั้งมอดแด
แดนั้นไปภายหนายังมีเจ้าวิธดี สองพี่น้อง จึงมาตั้งหลักหมายแผ่นดิน
ไว้เบื้องตะวันออกนั้นฝั่งหลักคำ หล่มใต้หลักเงิน กดางใต้หลักไม้ ผัง
ดงเดิมมี ๓๖ คอกอนนั้นชื่อว่าหลักปฐมหัตถ์ ได้ชื่อหลักหมื่น ทหนึ่งชื่อว่า
ท้ายชางชางเมืองหลักหนึ่งเห็นแด หลักหนึ่ง ตั้งไว้ท้ายเมืองทงอน
ห้วยสับโฮบ กำฝ่ายเหนือ แดวิธดีฝั่งหลักหินแก้ว อันหนึ่งหลักคำ
หลักเงินไว้ทิศนี้ไม่ถอนคนหนึ่ง มีคอกบานตระกานงาม บานดัดเคียนบี
ชาดเหมือนดังคอกทองแดง มีดำใหญ่ได้ ๓๖ อ้อม สูงได้ ๓๓ วา
เจ้าวิธดีสองพี่น้องจึงเอาหินหน่วยหนึ่งชื่อว่า ถอนท้ายพ้ามหมายไว้ให้
เป็นที่ตั้งปราสาทเจ้าภูมิปาตเจ้าแผ่นดินเห็นแด

อติล ถอนนั้นเจ้าวิธดีสองพี่น้องสองพระองค์ จึงไปเอาหน้าโนนคัส

มาหาเสด็จหักคางตั้งแห่งหนึ่งแล้ว นานเหลือกว่านั้นเจ้าสวัสดิ์จึงไป
 ในมือหนึ่ง คนทั้งหลายเรียกว่าถ่านแทงแห่งหนึ่ง หันแต่ จึงไป
 คักเอามาหักตรงท้าวพระยาทั้งหลายตนจากนั้นเมือง หันแต่ ถัดนั้นเจ้า
 สวัสดิ์จึง มาตั้ง นักขัตตฤกษ์ข้อไว้ ว่าเป็นชาติาเมืองไว้กับแผ่นดินที่เรียง
 ของเป็นต้นว่าดังนี้ ๓, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ถัดคณาว่า ฤกษ์
 ๕ หลาย มวลฝูงน้อยในสิ่งทราฐ์แต่ ตั้งหักคำฝูงนี้ไว้กับแผ่นดิน อัน
 ๕ นั้นหมื่นยามจักไถ่ตัวไว้ ได้หักคณาหักกรกฎทราฐ์ อันเป็นชาติาแผนเมือง
 เจ้าสวัสดิ์จึงก่อตั้งแผ่นดินแต่ ถัดนั้นเจ้าสวัสดิ์พี่น้องไป สถิตอยู่ที่หินดิม
 คานทนาจของคณกันหน จึงเรียกมายังนาคทั้งหลาย ๑๕ ตัว ๆ หนึ่งอยู่
 ภาณุวง ตัวหนึ่งอยู่ภูซาง ตัวหนึ่งอยู่แก่งหลวงนดเชื่อง ตัวหนึ่งอยู่
 ดับเชื่อง ตัวหนึ่ง อยู่ผารังเมืองที่ดับอยู่ ตัวหนึ่ง อยู่แก่ง หลวงน้ำ
 ตัวหนึ่งอยู่ทางของแก่งอ้อยผาชน ตัวหนึ่งอยู่ผาเดื่อ ตัวนี้เป็นแก้ว่า
 พระยานาคแต่ ตัวหนึ่งอยู่ผาเดียวหล่มผาจอมเพชรหันแต่ ตัวหนึ่งอยู่
 คคชือ ตัวหนึ่งอยู่กกถ่อน ตัวหนึ่ง อยู่ผาตัดแคแต่ผาต่างนาย ตัวหนึ่ง
 อยู่แก่งแดนทางน้ำของคอนควายฟุ่ม ตัวหนึ่งอยู่ปากสับโสบหิน ตัว
 เป็นพระยาใหญ่รักษาน้ำรักษาเมืองกำผายไค ตัวอยู่ผาเดื่อเป็นใหญ่
 รักษาผายหนาน้ำผายเมืองหนเหนือหันแต่ พระยานาค ๑๕ ตัวถูก
 ก็ออกมาแล้ว ก็เอากันเนรมิตตัวเป็นทหารเป็นท้าวเป็นพระยาออกมา
 หว้อมกัน แล้วเจ้าสวัสดิ์พี่น้องจึงมาสถิตอยู่กันหินกายฟ้าทกไม้ทอง
 คณ์ใหญ่ แล้วก็ตั้งสอนพระยานาคทั้งหลายว่าดังนี้ คราพระยานาค
 ๕ หลายมอหนกัน เป็นทศปราชญ์เจ้าผู้มบญชนั้นจักมาเป็นท้าวพระยา

ข้างหน้าพื้นที่หัดเต เจ้าทั้งหลายจึงพร้อมเพียงกับด้วยกันพิทักษ์รักษา
บ้านเมืองแม่น้ำ ภูคอยได้เห็นธนูทางเทิงแผ่นดินแผ่นดินทราย แม่น้ำใหญ่
น้ำน้อย แม่น้ำใหญ่ทั้งหลายตั้งอยู่แห่งเทอย เจ้าทั้งหลายพร้อมกัน
รักษาที่เชียงคองเชียงทองนั้นเป็นเจ้าเทอย จึงมารักษาดีเดือนให้พร้อม
กันมาเทอหนึ่ง พระยานาคศวอยหน้าห้วยโหมาก กอนผาขวางกอน
เขียบหนกอน พระยานาคศวอยนำของครินว่ามาเซาที่ ที่เซาที่กอนผา
เดียวหินแดงคอกเขือหนเทอย อันนี้เจ้าวิไลดีกฎหมาย บอก ส่วนให้
แก่พระยานาคทั้งหลายแดงพลอย เหล่าเรียกเอาเทวดาทองหลายให้มาบอก
รักษาให้รักษายังเมืองทั้งมณฑลแม่น้ำแดงแผ่นดิน ยังภูคอยทั้งมณฑล
นั้นมา เทวดาคนหนึ่งเรียกชื่อว่าปณดี คนหนึ่งชื่อว่านางฟ้าได้ ต้องขา
น้อยอยู่ภูของหลวงแดงข้างนี้ ต้องขานหากเป็นผิวเป็นเมี้ยนกัน เจ้าวิไลดี
ให้รักษาเมืองตะวันออก เทวดาคนหนึ่งชื่อว่าแก้วแก้ว (แก้วแก้ว) เทวดา
คนหนึ่งชื่อว่า ท้าวบุญเหลือ ต้องขาน หากเป็นผิว เมี้ยนกันอยู่ภูแดงขาวคำ
เจ้าวิไลดีให้ รักษาเมือง ฝ่ายเหนือ เทวดาคนหนึ่ง ชื่อว่าเจ้าฟ้าแดง
องค์หนึ่งชื่อว่านางพิจิตรเดชา ลูกแกนคม เจ้าวิไลดีให้รักษาฝ่ายใต้
หากเป็นผิวเมี้ยนกันเจ้าวิไลดีแต่งให้รักษาเมืองกำเหนือ แดบ้านเมือง
ทั้งมณฑลดังนี้ ผู้ใดจักเป็นท้าวพระยาที่เชียงคองเชียงทองดังนี้ ให้แต่ง
ขันข้าวคอกคอกไม้ภาชนะควานหวานบุชาเจ้าวิไลดีแดเทวดาเจ้าทั้งหลาย
ฝูง ว่ามานั้นเทอย เจ้าวิไลดีหากตั้งสอนเขาไว้ดังนี้แล ตโตกาเดในการแต่
นั้นไปภายหลัง ได้ตามับได้สอนว่าเจ้าวิไลดีทั้งหลายคนอื่น ก็หนีไปตั้ง
บ้านตงเมืองที่เขาเจ้ากฎหมายไว้ ที่จักตั้งบ้านแปงเมืองนั้นเด ยังแต่

เจ้าผู้ดีของคณพินชอวดีดีทอง คณของนชอวาทวดีดี
 เจ้าจึงมากฐซื้อเมืองกำไคณเขาภูร้างเป็นนิมิตต์ ฝ่ายกำเหนื่อนนเขา
 ภูร้างนงเป็นนิมิตต์แต่ ชอต้องอนันจึงได้ชื่อว่าเมืองชวตานข้างเพือ
 อนันแต่ คณนัตรังคณนัตเรฐตาบัตได้อันว่าเจ้าผู้ดีของคณพ กัง
 ให้เจ้าผู้ดีคณของอยู่เผ่าทณ แล้วเจ้าผู้ดีคณพจึงเข้ายังณานคณมาบัต
 แล้วเจ้ากได้คณนเมื่อสุธาพาตวตั้งสา แล้วเจ้าก็เข้าไปสู่สำนักแห่ง
 พระยาอินทเจ้ากถาวกิจการทั้งมอด อันคณหมายเขตคณคณบ้านเมือง
 ทั้งมอด ทอจกให้หาท้าวพระยาคนอยู่ขอบโลก ขอบทศราชธรรม
 ๓๐ ประการเป็นคณว่าให้ทณรักษาคัด ๕ คัด ๘ พังจรมเมตคาภาวนา
 บัชมเหจร้อยไพร่ใหญ่ไทย อนันบให้ม้างราชประเวณับุราณจรม
 คังไว้เกาณใหม่ถางฮัดถอง แต่มีคูปิดาหากคังไว้แล้วพอยเหล่ามิ้ง
 เดีย อนันนก็เป็นคองนิบหายในโดกอนันแต่โลกภายใน ประการหนึ่ง
 ราชแห่งพระยาอินทเจ้า ให้ชอกหาท้าวพระยาคนประเดวิรูตงไปนัง
 บ้านแบ่งเมืองให้ขอบ ให้ร้อยไพร่ใหญ่ไทยได้สุชยอนเจ้าแผ่นคณ
 คุราชพระยาอินทเจ้าเป็นแทนท้าวพระยา คณโดยยังเห็นแก่คค ๔ คือ
 โทศคค โมคคค ฉันทาคค ภูยาคค บพิจารณาถึงโทษหนัก
 โทษเบา หลง ๆ เข้าไปในวัดดูคาม แดกเกิดคาม ถ้อยคความคณเขา
 ดูรักษาตัดแต่งร้ายดีไปไกล รักษาโคตรวงศ์เห็นแก่ทวัพยสิน รูปทรงมี
 คุณบมีคุณ ได้ยอนบได้ยอนคำถายให้น้อย คำน้อยให้เกิดมีถาย
 อิมกัตใจอิดชอน เหม่นให้ผิดผิดให้เหม่นช่าย เห็นแก่หัยบคยิกคยอัน
 กถวถายคณ โทษกันบาบใหม่หยาเป็นใหญ่ ฌแผ่นแก่นารัฐาคค

บ่ตามฤๅปีเดือนวันยาม บ่ตามโบราณราชประเพณี ค่ำซ่มให้เวียง
 การแต่งเบญเงิน ผู้พายให้แพ้ผู้แพให้พายเห็นแก่ดินจ้านักเห็นคั้งนั้น
 บ้านเมืองอันนั้นบ่สู้คุ้มคุ้มเย็น นิพทายในชาตินี้ แหม่นท้าวพระยา
 เสนาอำมาตย์แบ่งบ้านนึ่งเมือง เป็นดั่งว่ามานี้ ครั้นจุติตายไปสู่นรก
 มักรู้ทุกขทั้งมวดหากเป็นพ่อเป็นแม่ เป็นพี่น้อง กองทุกข์อันนั้นหาก
 ควรพิลึกพิ้งกตวัณก์หนา หากความสบายได้ยั้งให้อยู่เคย ๆ แก่ท้าว
 พระยาเสนาอำมาตย์ผู้หนึ่งบ้านแปงเมือง บ่ให้ชอบโลกชอบกรรมนั้นแฉ
 ดุกรพระยาอินทร์ คนเมิ่นแก่กว่าทอดาทังหลาย ท้าวพระยาเสนา
 อำมาตย์หญิงชาย แต่งให้แหม่นทำนองดั่งปฐิธเจ้าคั้งนั้น อโกขังอย่า
 ได้มีคำกอยดัก ใจน้อยขึ้นจมใน อวิหิงส์ญจอย่าได้บองบังเบียด ฉิแผ่น
 อันบ่แหม่นคองเมือง อัสสวังให้มีใจอันซื่อค่อ คังใจห่อคองบุญ มัทธ-
 วงให้มีใจอันชามละเอียด บ่อกอยเคี้ยคยอมปรานี ชนคีย่อมอดคำ
 เคี้ยคยอมปรานี ปาวิจาคังมีใจดีสะจายให้ด้วยง่ายเป็นทาน หิริโอ
 คัพประกาศอันได้กระทำอันใด ให้ละอายแก่นักปราชญ์ ผู้ฉลาดของ
 ธรรม อวิโรทนังแต่งให้ราบตามคองเมือง ดั่งทานังให้มีศีลแดทาน
 ทุกเมื่อ ใจกว้างเพื่อกับบุญก็จึงได้นำคัวไปเกิด ชนฟ้าเลิศฤๅติตาแท้
 คืดหัตถ์แด ศโคทนายหน้าคั่นแสงฐริธิ อันว่าเจ้าวิธดีคนพิคัธวิธดีของ
 จึงได้วิธดีตน้อง อยู่รักษาที่นั้นก่อนแด เจ้าก็เขายังฉานฉามบัต
 ทยานชนเมื่อชนฟ้าดาวดิงดำ เถ่ากิจการถ้อยคำทั้งมวดแก่พระยาอินทร์
 อันได้แต่งบ้านแปงเมือง ให้ท้าวพระยาคนแต่งชอบโลก ให้เป็นสุข
 แก่ดีดดีแก่คนทั้งหลาย แล้วยกตำนานจากบ่คยอมพระยาอินทร์ ให้ท้าว

ทั้งสี่ลงมาเทียบดูยังชุมนุมทุบ ให้เป็นบ้านเป็นเมืองแต่หัวหน้แดง เมื่อ
 พระพุทธเจ้าเกิดมาตรัสตั้งัพพัญญูเป็นพระในโลกลี้ ด้วยยังไม่ได้โศด
 ดัดว้ทงหลาย ในเมืองใหญ่ทงหลาย ๑๖ เมืองก่อนแดง เมืองน้อย
 ทงหลาย ๑๕ เมืองนี้พระพุทธเจ้าไปโศดดัดด้วยมันฮอดทั้นถึงเมืองเพือ
 บม้ท้าวพระยาคนใดรักษาแผ่นดินหน้แดง เจ้าวิธี่ดี่ม้คำค่านจรรจากับ
 ค่อมพระยาอินทรคังหน้แดง จึงตั้งอาถาพระยาอินทรเจ้าพากับทงท้าว
 ทงดี่กับทงวคณกรรมเทวบุตรทงหลาย ก็มาชุมนุมกันในด้านักแห่ง
 พระยาอินทรคังหน้แดงเป็นแก่กว่าเทวดาทงหลายหน้แดง เมื่อนั้นเจ้าวิธี่
 โอศริตวากี่ได้ตั้งลงมาจากรันฟ้าดาวดิงดำ มาแล้วก็มาบอกเจ้าอิน
 ทรคังหน้แดงจรรจากับค่อมพระยาอินทร แก่เจ้าวิธี่ดี่นเป็นน้องแห่งคน
 ดี่ประการแล้ว ก็ไคเจ้าวิธี่ดี่ทงสองพี่น้องก็ตั้งไปดี่ที่อยู่แห่งคนก็มี
 วันนั้นแดง ๗

โกธำโธ ดูราดี่ปรีดี่ทงหลาย ผู้มีผยาจกักด่าวยังพระยา
 ฌ์แถม จักให้ท้าวขุนบรมลงมาเกิดในเมืองดาวแก่เฮ้านก่อนแดง แต่
 นน้ฌ์แถมก็ให้ท้าวขุนบรมราชางมาเกิดในเมืองดาว ให้เป็นพระยา
 หน้แดง หิดด้วยม้เทือนว่าดาวเก่าเขาว่า แถนฟ้าซันนคือนพระยาอินทร
 เจ้าฟ้าแดง แถนองคณหุ้ของหุ้แดง แถนผู้ให้เป็นฝนเป็นตมนน้กคี่
 แถนผู้ให้เป็นเครื่องเสฟของรำกคี่ แถนผู้แต่งให้เป็นเครื่องไฮเครื่อง
 นาดแดงให้เป็นโลกทงหลายผู้นี้ แหม่นเทวบุตรเทวดาทงหลาย
 อิน้อยในชั้นฟ้าจากุมหารวริกา ทงมวดเป็นองค์ประเสริฐยิ่งนักแดงดาว
 เมืองดางปางก่อนนนี้ เขาเรียกว้าฌ์ฟ้าฌ์แถมว่าอิน ที่แท้เป็นคังคัง

เขาดาย บัดนี้เราทั้งหลายตามคำดาวก่อนแด แณฟ้าขึ้นจึงว่า
 เจ้าวิธัสมาเถาต่อเราดังนี้ เราทั้งหลายจักให้ไปเป็นท้าวพระยาใน
 เมืองห่มนจา แณทั้งหลายจึงกล่าวว่า เออควรให้แณซึ่งมาซึ่งดู
 ก่อน ถูกฟ้าแณทั้งหลายทั้งหญิงทั้งชาย บุญไผ่มีมากหลาย เราจึงให้
 ลงไปเป็นเจ้าแผ่นดิน ที่เชียงคองเชียงทองเทอญ ผู้บุญน้อยให้ไปเป็น
 เจ้าเป็นใหญ่ทันใด แณทั้งหลายจากกันดังนี้ ด้วยมีแต่คำ
 เจ้าวิธัสมาเถาต่อเราดังนี้ เป็นหนักเป็นใหญ่กว้างขวางดีหัด ผู้บุญน้อย
 บัควรเป็นเจ้าเป็นใหญ่บัควรเลย อนึ่งไม้ทองคันทันใหญ่นัก ยอด
 ปลายมันนั้นแหลมหินกัมพพฤกษชาติบาท แห่งพระอินทร์เจ้าฟ้าเทิดหัดดาย
 ม้านเมืองชวาแดนข้างอนัน เป็นหนักเป็นใหญ่ดวยเงินคำเหล็กทอง
 ทั้งต้นไม้แณเป็นใบ แณมีรสหอมนัก แก้ว ๗ ประการก็มีในพัน
 แผ่นดินนั้นหนาแณ เจ้าวิธัสว่าดังนี้แณฟ้าขึ้นกล่าวว่าผู้ใดบุญน้อย
 ลงไปเป็นเจ้าแผ่นดินเมืองอนันทันใด แณทั้งหลายจึงมาซึ่งคุณ
 คุณในแณทั้งหลายใน เมืองฟ้าเมืองแณ ทั้งผู้หญิงผู้ชายหลาย
 นัก จึงมาได้ถูกแณชั้นผู้หนึ่ง จึงมาได้ถูกแณซึ่งหญิงหนึ่ง จึงมาได้
 ถูกแณแต่งหญิงหนึ่ง ตามคนเขา แณทั้งหลายจึงเขามาตั้งไว้ณท่าม
 กลางแณทั้งหลาย ส่วนว่าแณฟ้าขึ้น จึงมาตั้งตั้งแณแก่เขาทั้งสามว่า
 ดังนี้ ตูราเจ้าทั้งสาม ผู้เจ้าครนเป็นผัวเมียกันแล้วจึงไปตั้งที่อยู่ทุกใน
 เมืองห่มนพุนเทอญ ถูกแณคนนั้นได้ชื่อนางยมมะพาธา ให้เป็นเทวี
 ภาชวา ถูกแณซึ่งนั้นได้ชื่อนางเอ็ดแคง ให้เป็นเทวีภักช้าย เจ้าผู้เป็น
 ผัวนั้นให้ชื่อว่าขุนบรมราชาธิราช แล้วจึงมาให้เครื่องทำทอง ๕ ประการ

เพื่อเป็นเครื่องราชูปโภค แล้วจึงมาให้ดาบแม่ฉู้ กับทั้งดาบข้างกอง
 กับทั้งดาบฟันเหลียว และดาบสายฟ้าแม่บ และดาบเหล็กกองแนวเผือก
 กับทั้งดาบดำมดอง กับทั้งแคนดำมงา กับฆ้องขางเงินขางคำ และ
 จ้าวฟ้าพินกับแม่แต่งฟ้ากระดาก ทั้งกลองไชยทั้งฆ้องน้อยฆ้องใหญ่ ให้
 ใจคันทอยตั้งตั้งเคียงมทั้งบแก้วชื่อว่าฉอนโร ทั้งไต่เงินไต่คำเป็นชั้น
 หมาก ทั้งหม้อให้ไต่พาดทั้งบวยเงินบวยคำ ทั้งเงินแก้วเครื่องแต่ง
 หาดกหลายถึงตู้ประการ กับทั้งเจียดพันดาบปักหัวช้าง กับทั้งประคอง
 กว้างกางก้นทางหาญ กับทั้งสาวฉนมสามช้อยคู่ แขนกให้หนึ่งอยู่เป็น
 กองกันแถวหน้า แลเมื่อนั้นแสนฟ้าจึงให้เอาช้างเอมมาทางมวดมา
 จึงมาได้ (ช้าง) ตัวหนึ่งชื่อว่าช้างงาเกยวงากอด ช้างตัวนี้เป็นลูก
 ช้างเอราวัณ มีตัวอันขาวกระโปงตาทั้งสองนั้นดำ มีริมปากทั้ง
 สองนั้นดำเป็นดังแต้มเขียนหน้า แลมีงาอันขาวเป็นดังแก้วผดกนั้นแดง
 จึงเอามาตัวหนึ่งเป็นชาติเชือกพลหก จึงหาลูกแกนอันผู้มาต้อนรับ
 นั้นผู้หนึ่งชื่อว่าขุนบรมราช ผู้หนึ่งชื่อขุนแดงมโนศาสตร์ เจ้านร
 ศาสตร์เพกทั้งมอด ไปก่อนขุนบรมราช ผู้หนึ่งชื่อขุนอุ่น ผู้หนึ่งชื่อ
 ขุนกลัดและต้องขุนนั้นมาตามหลังช้างขุนบรม และแสนฟ้าจึงให้ผู้
 หนึ่งชื่อปู้เถาเขย ผู้หนึ่งชื่อว่าแม่อย่างาม สองคนนี้เป็นผัวเมียกัน แยก
 ขวามไปก่อนเถาเฒ่าแม่มด สองชานเป็นผัวเมียกัน แยกพราหมณ์
 จกแบกเดี่ยวไปตามหลังเถาเขยเฒ่าแม่อย่างาม & คนเขานจึงมาตามชม
 ผู้เผดผุยกับ ผู้เผดเมืองผู้รายกตาแจ้งอื่น บิให้เขามานเข้าเมือง ก่อน
 ขุนพรมหน้า แสนฟ้าจึงให้ผู้หนึ่งชื่อว่าขุนคัว ขี้ควายเขาดี จึง

ให้ผู้หญิงชอต่างแข่งชิงวอขายเขาอกว้าง ต้องชานคอรวดเล่นาหมอม
 หลังขุนบรมมาเห็นแต่ ขุนบรมจึงชี้ข้างงาเกยวงจากอด ชัดทั้งควาแม่
 ทั้งสระพายไถไถ่งทั้งเครื่องราชาภิเศก อันแกนฟ้าขึ้นตนเป็นใหญ่ให้
 จึงเอานางยมมะพาดาทงนางเอ็ดแคง ชี้ข้างค่อมจึงเอาขุนศาตธทาย
 ข้างถือประคองหลวงไก่อแวง เมื่อขุนบรมจกกลงมานมอกาบอัน
 เป็นเมมมอ มือใจอันเป็นดุกมอ จึงว่ากาบใจเพื่อตั้งนั้นแ่งเป็นคันแ
 แ่งอันอันขุนบรมลงมานันวันอาทิตย์ อันเป็นพระยาจันวันจันทร์อัน
 นเป็นนางวันทะเทว เป็นเมียพระอาทิตย์แ่ง แ่งนั้นแกนฟ้าขึ้นจึงให้
 แ่งชชบอันชกให้แ่งขุนบรมว่า เจ้าจงไปตั้งที่นาน้อยอ้อยหน่นก่อน
 แ่งจึงชี้ว่าตั้งนั้นเมื่อใดเจ้าไปตั้งอ้อยแล้ว จักให้เจ้ามีลูก ๗ ชาย
 ผู้พบนเจ้าให้ไปเป็นเจ้าแผ่นดินทคนไม่ทอง เจ้าจะได้ยังเอาหินหน่วย
 ชอว่าก่อนกำยฟ้าหมายไว้นั้นแ่ง ครนเจ้ามีลูกผู้ให้ไปเป็นเจ้าแผ่นดิน
 หนเทอญ แ่งชชบนั้นแ่งเหล้าไปที่เมืองญวน ที่เมืองโยธิยาชาวได้
 ที่เมืองพวน ที่เมืองธ่า ใน ๗ แ่ง ๗ ตน แ่งฟ้าขึ้นจึงให้แ่งชชบอัน
 ชกทั้งมวด แ่งแ่งฟ้าขึ้นจึงให้กษัตริย์ทั้งมวด เป็นพระอาทิตย์
 จันทร อังคาร พุธ พฤหัสบดี ศุก เสาร์ ราหูเข้าไว้ในราชันอันอยู่
 ก่อน จึงให้ขุนบรมโยงชิงหน่วยชอว่าทำวของนั้นบัวพดทั้งหลายให้
 แ่งดา ขุนบรมจึงเบ้าหอยดังช้ ถ้าเขยเอ้าได้จึงตั้งก่อนหน้าหันแ่ง แต่
 นขุนบรมจึงเอารพดลงมาชอดที่นาน้อยอ้อยหน่น พยายามที่จะไถ่รุ่ง
 แ่งแ่งจึงให้ไถ่คคณาเมืองทั้งตั้งราชัน อันเป็นราชาเมืองอัน
 ก่อนแ่ง เจ้าจะได้ได้ราชาไว้เป็นราชาแผ่นดินเหตุเพื่อไม่ให้คนมาอ้อย

มาถึง อันแดนแต่งไซ้^๕ขันขุนบรมมาถึงบ้านดงเมืองแต่มีคนอยู่ในแผ่นดิน
 แล้วเป็นชาคาเมืองหันแด^๕ อันชื่อว่าแดนนั้นแต่งเป็นวิศุกรรมเทวบุตร
 แด^๕ จึงมาแต่งไซ้^๕แต่งศาตแต่งตุ้^๕ตุ้^๕อัน^๕อัน^๕เหี้ยของไวทองเครื่องเสกเครื่อง
 วิชาเครื่องหลั่นเครื่องหัตถ์มอด^๕ แด^๕จึงมาอธิบายได้เป็นไฟไว้ในไม้ใน
 หิน แด^๕จึงอธิบายให้เป็นวงนารัน^๕ อนึ่งจึงมาอธิบายให้เป็นฮุดมอัน
 หนึ่ง แด^๕จึงตั้งเทวดาทงหลายอันอพยพแผ่นดินกั^๕ อยู่ต้นไม้และภู
 เขากั^๕ ตนอยู่ในน้ำอันย่นาใหญ่ทั้งมอดกั^๕ ให้มารักษาขุนบรมราชา
 แด^๕เจ้าขุนทงหลาย อันดงเมืองพามาหันแด^๕แดนแต่งจึงตั้งขันขุนบรม
 แด^๕จึงขึ้นเมื่อพาคอบ^๕แดนหันแด^๕ อยู่^๕นานได้สองปี ขุนบรมจึงมีลูก
 ชายหนึ่งคอบนางยมมะพาดา^๕ จึงได้ชื่อว่าขุนดอ^๕แด^๕จึงมีลูกชายหนึ่ง
 คอบนางเอ็ด^๕แด^๕ จึงได้ชื่อว่าขุนดาน^๕ แด^๕จึงมีลูกคอบนางยมมะพาดา
 หนึ่ง^๕ ชื่อว่าจุ^๕ง แด^๕จึงมีลูกคอบนางเอ็ด^๕แด^๕ชายหนึ่งได้ชื่อว่า
 ขุนคำพอง^๕ แด^๕จึงมีลูกคอบนางยมมะพาดาชายหนึ่ง^๕ ชื่อว่าขุนบาน^๕จึงเหต
 แด^๕จึงมีลูกคอบนางเอ็ด^๕แด^๕ชายหนึ่ง^๕ ชื่อว่าขุนเจ็ดเจียง^๕จึงเหต^๕ มี
 คอบนางยมมะพาดาชายหนึ่ง^๕ ชื่อว่าขุนเจ็ดเจียง^๕แด^๕ แต่ขุนบรมมาถึง
 เมืองได้ ๘ ปี มีลูก ๘ ชายเท่าว่าบ^๕ช้อยมีไพร^๕ บั^๕ม^๕เด^๕นามนครบั^๕ม^๕ช้าง
 มาเข้าของส้มปัตอันใด^๕ เอาแต่เมืองพามา^๕จึงมีแด^๕

แด^๕นั้นขุนบรมราชากับทงนางยมมะพาดา^๕ กับทงนางเอ็ด^๕แด^๕
 จึงค้างทุกข^๕ค้างยาก^๕ จึงให้ขุนดาน^๕ทง^๕เก^๕ีย^๕เย^๕ทง^๕เม^๕ย^๕าง^๕วม^๕เมื่อ^๕ให้^๕แด^๕
 พำ^๕ขึ้น^๕หัน^๕แด^๕ อนึ่งต้นไม้เครือเขา^๕กาค^๕มา^๕เป็น^๕ใน^๕หน^๕อง^๕คุ^๕ ว่า^๕หัน^๕เป็น^๕อัน
 รม^๕เย็น^๕นัก^๕ แด^๕ค^๕บ^๕เห็น^๕ตะวัน^๕บ^๕ต้อง^๕ได้^๕ อนึ่งเครือ^๕ห^๕มา^๕ก^๕หน้า^๕ค^๕ำ^๕บ^๕ง^๕ต้อง^๕

หน่วยก็เมื่อเกี่ยวเครือไฮ่หลวง ที่หัวหนองหินแสงฮักแสงมีตบเห็นฟ้า
เห็นบนหนาวนิก อยู่เมืองหลุ่มบได้จักให้ตุซอชเฮ็ดสิ่งใด เจ้าทั้งหลาย
เท่าไรว่สิ่งนั้นเทอญ ขุนแฉะทางหลายก็เมื่อไรตามขุนบรมหากใช้
เห็นแฉะ ครนว่าฮอดเมืองฟ้าแล้วเขาก็ให้แฉะพาขึ้นสู่สิ่งอันตามความ
ขุนบรมสั่งดูอันแฉะ แฉะหลวงจึงว่าดังนี้ ด้อยคำอันเจ้าทั้งหลายเถาน
เรารู้จักแจ้งดูอันแฉะ ท่อว่าลูกไปตั้งอยู่เมืองหลุ่มบเถิง ๘ ปี ๓๐ ปีเถือ
แฉะ จักให้ไปป่าไม้พันไม้ใหญ่เสียสิ่งนั้นกับดัด แฉะกับดัดก็ให้แฉะ
ทั้งหลายไปตั้งอยู่แต่งบ้านแบ่งเมืองดูอันนั้นแฉะ ท่านเถาเยอแม่ย่างาม
สองเรือน เถาไปป่าไม้เครือเขาภาคเทอญเถาใดแม่มคบน ต้องช้าง
ให้ไปป่าไม้ไฮ่หลวง อันเครือหมากนาเกยวนนั้นเสียเทอญ แฉะลื้อให้
ไปลื้อน้ำเต่าปุงหน่วยพัน ให้คนผู้หญิงผู้ชาย ช้างเถิกช้างแหม่มม้าเถิก
ม้าแหม่ม เชาวทองทองคำแก้วแหวนผ้าผืนก่อนก่อนจันทรอำแพแฉะจัน หาก
ออกในน้ำเต่าปุงหนึ่งเสียของดูอัน แฉะแฉะให้ไปขึ้นน้ำเต่าปุงหน่วย
หนึ่งนั้น ให้คนผู้หญิงผู้ชายทั้งควายทั้งวัว ทั้งแบทั้งเขียงทั้งหมหมา
เปิดไก่ แฉะอาหารอันเป็นของเลี้ยงของดู ทั้งต้นส้มต้นหวานน้ำเต่า
เค็มทั้งต้นพร้าวต้นตาลถ้วยฮ้อย ทั้งพริกขิงผักหอมผักเทียม ผักบัว
หมากไม้ทั้งมวลอันเป็นของควรเคี้ยวควรกินทั้งมวล หากจักออกมา
นำต้องเต่าปุงหน่วยหนึ่งนั้นแฉะ แฉะพาขึ้นจึงให้แฉะเถือกไขประตุคำ
ประตุเงินประตุทองประตุเหล็ก ให้แฉะทั้งหลายลงมาแต่งแบ่งให้แก่ขุน
บรม ดูอันสิ่งสิ่งเสียของเห็นแฉะแฉะนั้นแฉะลื้อก็มาลื้อน้ำเต่าปุงหน่วยพัน
แฉะลื้อก็มาลื้อน้ำเต่าปุงหน่วยหนึ่งนั้น เจ้าทั้งมวลคือว่าคนผู้หญิงผู้ชาย

ช้างม้าวัวควายก็ไหลออกจากน้ำเตาปุงต้องหน่วยนั้นเห็นแต่ แต้นคน
 หงหลายจึงได้ชื่อว่าตาเก่า ก็เพื่อความชอกช้ำจากน้ำเตาปุงต้องแต่
 แต้น แต้นเห็นตัวแตนซึ่งจึงว่าแต่เก่าเยอเก่าไต่ว่า ครั้นว่าเมื่อเมือง
 พม่าแล้ว เจ้าจงป่าเครือเขาทางต้นไฮ่หลวงทั้งผ่านน้ำเตาปุงเดี่ยวเทอญ
 ดูอย่าเมื่อหาตุ่มเมืองพม่าพ่นเทอญ ดูกับเทียบมาหาตุ่มใด ครั้นดูทั้ง
 ตายแล้วจึงให้คนเมืองหล่มเวนทางสู่เทอญ ดูถึงขุนบรมไว้นั้น ครั้น
 ว่าคนเมืองหล่มจักกินอันใดก็ดู ครั้นว่ามาเยอสู่ทั้งจึงแค้นมากินก่อน
 เทอญ แตนทั้งสองดังดังดังอันแล้ว ขึ้นเมื่อคอบแตนพารินเห็นแต่
 แต้นเขาป่าเครือเขาจากกับคนไม้ไฮ่หลวงเดี่ยวเห็นแต่ ผ่านน้ำเตาปุง
 แตนหน่วยให้เป็นสองเดี่ยวเดี่ยวที่เคมหนองควาเห็นแต่ บัดนี้เผื่อน้ำเตา
 ปุงก็ยกกายเป็นหินอยู่เห็นแต่ แต้นบ้านเมืองแห่งขุนบรมคันทาน้อย
 อ้อยหนักรุ่งแจ้งคืนก็ดูเก่าเยอเก่าไต่เมื่อยามแม่คมนันก็ตายไป
 เป็นผีเสื้อเมืองตามคอบกับดินแต่ แต้นไปภายในหน้าขุนบรมจึงได้ไฮ่ได้
 นานุกแบ่งท้าวพระยาเห็นแต่ ขุนศรีธรรมราชให้เป็นแค้นเมืองแต่งรักษา
 ไพรไทยทั้งมอด ต่างขุนบรมเห็น ขุนแสงให้เป็นหมื่นหลวงกลางเมือง
 รักษาคนทั้งมอด ขุนล้านให้แต่งเครื่องเด็กเครื่องเดียวทั้งมอด เบือง
 ขวาขุนพิ ไพรรักษาเครื่องเด็กเครื่องเดียวทั้งมอด กำชายขุนล้านผู้ช่าย
 ช้างค่อมขุนบรม ไพรรักษาราชวัดกำหนัดทั้งได้ถ้อยถ้อยความ ทั้งมอด
 ดูอันขุนอินทรีไพรรักษาราชวัดกำหนัด ทั้งได้ถ้อยถ้อยความค่อมขุนล้าน
 ขาทางต้องแต่งพิจารณาตามขุนบรมให้ชอบบรม ขุนธรรมราชอัน
 เป็นแค้นเมืองนั้น แต่งรักษาสู่ดังผู้เหยอของบให้เคืองใจขุนบรมสัก

เหยื่อองแด แต่ณด้าจึงต้งให้เป็นห้าหัวเล็กหัวเวียกเพื่ออนแด บัดนี้
 เมื่อภายหน้าขุนบรมจึงให้หาบวหาทางอันออกทหน้าเต่าปึงหน่วยพัน ผู้
 มัดกษณะกิจอันดื้อนงามมาเป็นลูกนั้น มาเป็นลูกสระโกทง ๗ คนนั้นแด
 แด้วจึงมาแบ่งแต่งเอาคนผู้เป็นเจ้าเป็นขุน แบ่งมันลูกชายทง ๗ นั้น
 จึงเถ้าแต่งเอาไพร่เอาคน ผู้ควรอันเป็นไพร่ให้แก่เขาเจ้าผู้คนหันแด
 จึงเอาไม้เคียวเขาจากทงไม้ไผ่หลวงต้นใหญ่่นมาแบ่งตางตำมาให้แก่
 ลูกชายทง ๗ คน แดคนเดด้ามดวงหันแด แต่ณข้างจาเกียจวา
 กอดอันลงมาน่านนักตายเสีย จึงเอางามาเหลือ (เลื่อย) เป็น ๗
 ท่อนให้แก่ลูกทง ๗ คน เครื่องหอกเครื่องดาบเครื่องแก้วเครื่อง
 แหวนทงมวต อันแกนฟ้าขึ้นให้แต่เมืองฟ้ามานัน ก็มาแจกมาบัน
 ให้แก่ลูกชายทง ๗ หันแด แด้วจึงห้ามอดวันคืนกษัตติดุขทงมวต
 อันอยู่ใน ๑๒ ราศีอันเป็นอุตคมราศีอันประเสริฐรู้ด้ด้ว แด้วจึงเอา
 ลูกชายทง ๗ มาไว้ช่องหน้าคน กับเสนาอำมาตย์ทงหลายตามฮัดคอง
 ดั่งแกนฟ้าขึ้นแต่งลงมาในเมืองหุดมุนั้นแด จึงมาราชาภิเชกเอาน้ำ
 ได้โตคำอันใหญ่ จึงเอามือลูกชายทง ๗ คนทงลูกสระโกทง ๗ คนมาสบ
 ในโตคำ แด้วแดให้พระพรอันวิเศษว่า เจ้าทงหลายไปกินบ้านกิน
 เมืองตามความเถนชรับอนชิตแต่เมืองฟ้าให้ัน ทงความกุพอจึงบอก
 กล่าวแก่ผู้ทงหลายบัดนี้แด ไปกินบ้านกินเมืองปกรชัยห้อมไพร่ อย่า
 เฮ็ดใจฮ้ายใจเคียด อย่าเฮ็ดใจสั่นใจหลอนอย่ามกคิมกเคียนท่าน อย่า
 มกฆ่ามกพันกันกระทำคามใจตน ให้ค้อยกิดค้อยอำนตุลล์เหยื่อของก่อน
 ฐูแจ้วแด้วจึงกระทำ อนันนผู้หญิงผิตดังโตกค้อย่าฆ่าอย่าพันเสีย

แถนฟ้าชนตั้งภูพอดั่งนั้นแต่เมืองฟ้าพูน ว่าอย่าฆ่าอย่าฟันผู้หญิงเสีย
 เหตุว่าผู้หญิงนี้ แต่ปฐมกถปพันเขาหากเป็นเค้าเป็นเค็มมาทำวพระยา
 ผู้โดยยังฆ่าผู้หญิงย่อมบ่มันบั้น บ้านเมืองอันนั้นย่อมเควร้ายเสีย
 แถนฟ้าชนตั้งภูพอดั่งนั้นคิดหัดตาย ดูเจ้าทั้งหลายไปกินบ้านกินเมืองตาม
 ความก่พ้อ บุญไม่มีหากได้ที่ขวางที่ขวางเห็นแถ อย่าสร้างคณา
 พาแพนตกทั้งกัน เมืองอายไว้แก่อาย เมืองน้องไว้แก่น้อง ลูกตื้บลูก
 หลานตื้บลหลาน เหตุสืบเหตุนี้ หมันใช้ถามข่าวก่ต่าวซึ่งกันผู้ใดได้
 เครื่องหลดากของต่างในบ้านในเมือง ให้มาส่งมาถวายแก่กัน ผู้ใดฟัง
 คำกู่พอดั่งนี้ ทั้งลูกหลานเหตุอันใดร้อยชั่วพันชั่วหมันชั่วแสนชั่วให้
 มั่นให้ยืนเทอญ ผู้ใดฟังคำกู่พอดั่งนี้อ้ายมีอย่างกว้าง ผู้ใดฟังความ
 กู่ให้มั่นให้ยืนเทอญ อนึ่งขุนบรมจึงว่าถูกไภฏ ๗ คนนี้ นอนให้
 นอนจนผัวคืนก่อนผัว ให้คิดหาเวี่ยงการผัวอันจักแต่งจักปันต่างผัว
 ให้คิดหาอันจักตำหูกเขนผ้าย ให้คิดหาอันจักเตียงขาเตียงไทย ให้คิด
 หาอันจักกระทำไสนำทำกินทำสวน อนึ่งไฟในเขื่อนอย่าเอาไปนอกเขื่อน
 ไฟนอกเขื่อนอย่าเอาไปในเขื่อน คือว่าผู้ใดมาว่าดีว่าร้ายผู้ใดมาด้อมมาถน
 กัด ให้พิจารณาตู่ก่อนควรบอกควรเล่าต่อผัว ก็จึงเล่า บ่ควรเล่า
 ก็อย่าเล่า ควรให้แฉ้วแก่คน อนึ่งให้เอาผู้หญิงสี่คนผู้รู้ดีสามคน
 สองคนก็ตีมาไว้พางไว้ไถถ จักกระทำอันใดให้อ้อให้ยืนเขาทั้งสี่คนนั้น
 ตู่ก่อน แหม่นแฉ้วจึงกระทำ อนึ่งตัวถูกไภฏทั้ง ๗ คนนี้ดูเจ้าอย่าฆ่าดีก็
 แหม่นเผ่นก็อย่าจำให้ฆ่า แหม่นฆ่าคนก็ดื่อก็อยาพรหมอย่าจำเผ่นฆ่า อนึ่ง
 อย่าถักของผัวของท่านผู้อนกิด อนึ่งอย่าหลนรู้กับผัวแหม่นว่าผัวนถาง

ขุนบรมราชาธิราชปกครองชายไปกินบ้านกินเมือง ตามความ
 แดนฟ้าชนแดนซี แดนแต่งหนแด แดนเด้าช้างสอนว่าดังนี้ ครั้น
 เจ้าทงหลายจักให้มีรูปมีโฉมอันดั่งนางดั่งนั้น ให้รักษาคัด ๕ คัด ๗
 ให้มีผยาบัญชา อันจัดให้ไปนำคนนั้นม้ท้อให้ท่านพ่อแล้ว เจ้าทง
 หลายไปกินบ้านกินเมืองทั่วแด มีสมบัติเขารองให้แจกเป็น ๗ ส่วน
 พ่อเนอ ส่วนหนึ่งให้ไล่เด่มฉางไว้นั้นบ้านเมืองไว้ ส่วนหนึ่งให้ขุนให้
 กินพ่อเนอ ส่วนคนให้ท่านแก่ถูกแก่เมียช้อยคนทงหลาย ฝูงอยู่ไว้
 ชว่งคน ส่วนหนึ่งท่านแก่พระสงฆ์เจ้า นิยมให้ท่านแก่เจ้ารัตดีแด
 คนอันมีคัตพ่อเนอ ส่วนหนึ่งให้ท่านแก่เสนาอำมาตย์ใหญ่ ผู้จักอาสา
 ให้แล้วกิจแห่งตน ส่วนหนึ่งไว้ตอบแขกอันจักมาไหว้มานบตน ของ
 เขาท้อใดให้ตอบสองท้อของเขานั้นเทอญ ส่วนหนึ่งให้ท่านแก่ยาก
 คนขอ ฝูงหมู่หุนวอกตามอดคนทุกขไ้ชื่นใจนั้นพ่อเนอ ของทงหลาย
 ฝูงนักหากจักไปนำลูกทงหลายสู่แห่งดู่พ่อแล้ว อันคำบูธเจ้าแดนฟ้า
 ชนหากได้สั่งสอนพ่อแต่เมืองฟ้าพุ่มมา บัดนี้ก็สั่งสอนตามความ
 บูธเจ้าพ่อแด แดนขุนบรมราชาธิราช สั่งสอนลูกชายลูกสะใภ้
 ทง ๓๔ คนก็แล้วเท่านั้นก่อน แด ๑

นับแต่ขุนบรมลงมาดั่งเมืองห่มได้ ๒๐๕ ปี (๒๕ ปี) ขุนดอ
 ใหญ่มาได้ ๒๓ ปี ถัดลงมาดั่งเมืองชะวอดนช้าง ที่เชียงตุงเชียงทอง
 อันเจ้ารัตมีเสกหมายได้หลักคำได้หลักเงินไว้ ที่กัณฑ์ฟ้าหนแดยาม
 นั้นชากันฮ่างบ่มัน พระยานาคอย่นำทำผาดิงดบฮั้น ขุนดอจึงมาเดว
 แพ้ ได้เขาเมือกเขาภูคางจึงเป็นชากำบัดนี้ แด อันนั้นหมั่นชากันฮ่างแด

ยังมีคนชุมหนึ่งแม่เขานชอว่านางทางฮั้วเดื่อ พ่อเขานนี้เป็นคน
 มาเขากันเป็นผัวเมียจึงมีลูก เขาได้ชอถูกผู้พิน ชอชุนเค็ด ชุนอ
 ว่าชุนคาน เขาอยากมาตงที่เขียงคองเขียงทองบุญเขาน้อยมาตงบได้
 เขาจึงไปตงที่เขียงงวดอันเข่าว่าชังมอภคินแด บ่อนหินเป็นบ้านเมือง
 เขา ชุนอจึงไปเลวเอา แค้นเขาก้เขารพดมาชอดท้ายชุนหิน ชุนอ
 ก้ไปเลวได้ชุนกัน ชุนอก็เห่าแพ้ไล่ไป ก้ได้ชุนเค็ดชุนคานที่เขียงงวด
 ทงพ่อทงถูกเอาไปจมน้ำเตี้ยที่คองถึงหินแด เชอแนวชุนคานก้พ่ายหนี
 ไปได้ชอนอยู่หินแดแค้นเจ้าชุนอก็คั้นมาชอดเขียงคองเขียงทอง แลว
 คนทงหลายจึงราชาภิเชกให้เป็นเจ้าแผ่นดิน หินแด เขาทงหลาย
 จึงมาแบ่งโฮงบ่อนเจ้าวิธดี หมายเอากันหิน กายฟ้าไว้หินแด จึง
 ราชนาเจ้าชุนอเมื่อนั่งแท่นเงินแท่นคำ เป็นเจ้าแผ่นดินเมืองศรีวัด -
 นาคนหุดอกคตมราชธานี เอาจอนหมื่นหลวงเท่าสับโฮบเป็นทางนาค
 เอาสับคานแต่น้ำของกาเห็นเป็นหัวนาค จึงได้ชื่อว่าเมืองศรีวัดคตนาค
 เพื่อดงนั้นแฉอนชอว่าเมืองถานช้างนเอานิมิตต์ เมืองเห็นเอากูช้าง
 น้อยเป็นนิมิตต์ ก้าได้เอากูช้างหลวงเป็นนิมิตต์ จึงเรียกชื่อว่าเมือง
 ถานช้างเพออันแด อนึ่งเจ้าวิธดีเขียนหนังสือได้ไว้ในกอนกายฟ้าหิน
 หน่วยหนึ่ง อันหมายบ่อนเขียงทองนั้น ไว้ให้ผู้ใดจักเป็นท้าวพระยา
 ในทณ ให้มีศัถ ๕ ศัถ ๘ เหตุเพื่อสัพพัญญูเจ้ายังจักมาโมดศัถ
 ทงหลาย ชอดบ้านเมืองอันนค้หุดคาย ผู้ใดจักเป็น (เจ้า) ใน
 เมืองอนน จึงให้ท่านแก้ศัถทงหลายแดคนทงหลายทุกวันอย่าให้
 ขาดสักวันเทอญ ภายหน้าพุนครนศาตนาพระพุทธเจ้ามาชอดมาถึง
 ในบ้าน ในเมือง อนันต์ เถ้าเรงให้ท่านแก้พระพุทธเจ้าพระธรรมเจ้า

พระดังเจ้า ให้เชื้อได้ในคุณแก้วด้ามประการ เหตุว่าคำสอนเป็น
เจ้าแผ่นดินมี ๖ ชั่วเจ้าแผ่นดิน ๗ ชั่ว เขาจึงเอายาหลวงโงมมาเป็น
เจ้าแผ่นดิน มีลูก ๘ คนผู้หญิง ๔ คน ลูก ๔ คนนี้เข้าบ่จาก่อนแต่
เขาต่อจากเจ้าผู้กินเมืองแทนหลวงโงมแต่

เขาจึงเอายาคำเฮี้ยวผู้เป็นลูกชายมาเป็นเจ้าแผ่นดินแทน ยาคำ
เฮี้ยวมีลูก ๔ คน ผู้หญิงสอง ผู้ชายสอง ผู้หนึ่งเหล่านนี้เข้าออก
๓๓ เหล่มแต่ในท้องออกมา เด่นาอำมาตย์ทั้งหลายว่าเช็ดว่าของ
จักแพบ้านแพเมืองว่าดังนี้ เขาจึงเอาใส่แพไหลเสีย เขาขอยัง
ทงมวดใส่แพไปดอม ผู้หนึ่งชื่อมาคุม ผู้หนึ่งชื่อปากิม ผู้หนึ่งชื่อบาโบ
ผู้หนึ่งชื่อบาเลียม ผู้หนึ่งชื่อบาจ้แซ ผู้หนึ่งชื่อบาตขอยเลี้ยงทงหลาย
ผู้หนึ่ง ทงขอยหญิงขอยชายทงมวด ๓๓ คน ไหลแต่เขียงดงเขียงทอง
ไปดอมเจ้าเขาเห็น แนนายาคำเฮี้ยวผู้เป็นแม่จึงอุ้มไปฮอดแพอันจัก
ไหลเสียนี้ จึงเอ็นบัวทอดคาแดพระยานาคทั้งหลายว่า ให้รักษา
ลูกขอยผู้นี้อ่าให้ฉิบหายเสียแต่ เด่นาทงหลายว่าเข้าออกแต่ในท้อง
๓๓ เหล่ม เขาว่าเป็นคนฮ้ายว่าเช็ดว่าของแต่ให้ไหลเสีย ครั้นว่า
บุญลูกขอยยังมีขอย่าให้ด้อมให้จ่มเสีย ให้ได้มาเป็นเจ้าแผ่นดินใน
เขียงดงเขียงทอง ด้วยอันชอบโลกชอบกรรมอย่าให้ได้ด้วยเหยาบช้า
ทารุณเทอญ แหมจึงฝากทอดคาดังนี้ จึงตั้งขอยเลี้ยงทงมวดนั้นว่า
ลูกกุนตกที่ใดให้รู้ว่พระยา อย่าให้ว่าลูกพาคำเฮี้ยว แหมจึงได้ข้อดัง
นั้นแต่ เขาจึงไหลไปแหมก็นำไปตั้งฮอดเมืองชายจิ้งคินแต่ แตนนี้ไหล
ไปฮอดบ้านใดเมืองใด เขาก็ให้ข้าวให้ของกินดื่มน้ำเมือง จึงไปฮอด

หอผู้คนที่เมืองหนึ่งชื่อว่าตามหาเถรเจ้าบ้านนั้น เจ้าจึงมาเฝ้าต่อ
 พระ ๗ จึงไปอุ้มเอาออกมาจากแพอันไหลเสียนหนึ่ง เมื่อคอมคนหนึ่งแ
 นับแต่เจ้าใหญ่มาได้ ๓ ปี ไหลเสียได้ปีหนึ่ง จึงมาขอทำพระธม
 พระเถรยังไว้ ๓ ปี พระยานครหลวงจึงเอาเมื่อเถรได้ ๑ ปี ทั้งมอด
 เป็น ๑๔ ปี พระยานครหลวงจึงให้ถูกสาวได้ ๒ ปี พระยานครจึงเอา
 หมอหุสาทั้งมอดมาบูชาแด่กษัตริย์เมืองดานช้าง หมอจึงทว
 ว่าพ่อเจ้านแม่เจ้านตายแล้ว เจ้าจึงเอาอาวเจ้าเป็นเจ้าแผ่นดินที่เชียงต
 เชียงทองแทนเถ พระยานครหลวงจึงว่าเจ้าจักแต่งทัพค้ำคองเมือง
 ปุกยังจักได้เป็นเจ้าแผ่นดินที่เชียงตเชียงทองบ้าง หมอทั้งหลายจึงว่า
 ยอว่าได้แต่เชียงตเชียงทองเทอญ ยังจักได้เมืองโยทริยาทั้งเมืองพ
 เชียงใหม่ ทั้งเมืองถ่อเมืองเชิน ทั้งเมืองจุนแต่ปากน้ำแม่แท่ม้าพ
 คือท่าเมืองมีฮ่านกวนมีเจ้าหินด้อมเจ้านาเตาแก้วพุนต์หัต หมอหุสา
 พระยานครหลวงว่าดังนี้ หากท้าวเจ้าจับได้ตายในเชียงตเชียง
 ทอง จักได้ตายในเมืองอื่นหนึ่งเมืองตะวันตก ด้วยอุทิศดีดัดแต่ หมอทั้ง
 หลายว่าดังนี้ แต่อยู่ปีหนึ่งพระยานครหลวงจึงแต่งช้างม้าทัพให้ จึง
 ราชภิเชกได้ชื่อว่าพระยาฟ้าหัตถ์ธรรณนั้นเถ จึงมาแต่งหมอผู้จักผา
 เด็ก ๔ คน จึงแต่งเครื่องผาเด็กม่นทั้งมอด ให้ฆ้องไชย ๔ หน่วย
 เสงไชย ๔ หน่วย จอวองไชย ๔ หน่วย หอกไชย ๔ คอง ขวนไชย
 ๔ คอง แพนไชย ๔ คอง คนอันรักษาเครื่องไชย ๔๐๐ จึงให้หมอ
 ทั้งหลายหามอดยามต์ แล้วก็ถูงจากเมืองนครหลวงไปนั้นเถ กับ
 ทั้งถูกคนผู้ชื่อว่านางแก้วกัญญาให้ไปคอมหนั้นเถ ถูงมาฮอดเมือง

อันหนึ่งชื่อว่าพรหมทัต พระยาพรหมทัตมารบชาติได้ชนช้างกันแพ้พระยา
 พรหมทัต ชำพระยาพรหมทัตกับคองช้าง จึงแตกเมืองพรหมทัต ปก
 ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาปางกบ ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาบุญชร ผู้หนึ่งให้เป็น
 พระยาคำแหง ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาตองแดง ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาไธยก
 ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาช้องทอง ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาจันทอม ผู้หนึ่งให้เป็น
 พระยาอ้าย ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาพรหมทัตแทนหนัด พระยาทั้งหลาย
 ฟุ้งนี้ พระยาฟ้าให้เป็นเมืองด้วยช้าง ด้วยคำ ด้วยชัย แล้วพระยาฟ้า
 จึงเอารัตนโยธาขึ้นมารบพระยาแปดบ่อ ที่เมืองกระบองหิน พระยา
 แปดบ่อซึ่งออกมาชนบทันช็อค พระยาฟ้าพระยาแปดบ่อก็เห่ถ่มหิน
 เขาจึงไปไล่เอาได้ทั้งเป็นมาจนน้ำเต้าที่ปากทอกหินแดง พระยาแปดบ่อ
 ผู้หนึ่งเป็นพระยาแปดบ่อ ผู้ว่าลูกหญิงโดนน้ำตาย เขากวั้นไปตักเอาลูก
 แดได้พระหิน อันเขาว่าพระแปดบ่อนั้นแดง นับแต่พระยากระบองหิน
 ชนช้างกับพระยาฟ้าขึ้นมา ได้ ๗ ชั่วพระยาแปดบ่อ จึงมาถึงพระยา
 แปดบ่อคนว่าลูกโดนน้ำตาย แดได้พระหินนั้นแดง พระยาฟ้าจึงให้พระยา
 กระบองหินนั่งแทน จึงตั้งอาชญาไว้ว่า ให้ด้วยช้างฮ้อยหนึ่ง ช้อย
 ฮ้อยหนึ่ง ช้อยกับช้างสองฮ้อย ให้ด้วยคำสองพัน ให้ด้วยถั่วด้วยแพ
 ถาสองฮ้อยห้า ให้ด้วยช้อยหญิง ช้อยชายสองฮ้อย แล้วจึงเอารัตน
 ไปรบพระยาจำปาจิราช แพ้พระยาจำปาจิราชแล้วฆ่าตายกับคองช้าง
 พระยาฟ้าจึงไล่ชื่อผู้หนึ่งให้เป็นพระยาจำปาจิราชแทน ผู้หนึ่งให้เป็น
 พระยาจำปานคร ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาจิม ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาจาม
 ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาตองชัคแด ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาสนัง ผู้หนึ่งให้เป็น

พระยาซุง ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาโล่ก พระยาทงหลายผู้หนึ่ง พระยาฟ้าให้เป็นเมืองด้วยลุด ด้วยมัน ด้วยด้าย ด้วยไหม ด้วยคำ ด้วยช้าง ด้วยจำหงาย ด้วยข้อย ด้วยเมืองหันแด พระยาฟ้าจึงยอพลเข้ามาหน้าหินบูน พระยาคนหนึ่งชื่อว่าด้วยออกมารบเห็นดุหลากแล้วพ่ายหนี บากิมไปได้ได้ฆ่าเสีย จึงให้หนึ่งเป็นพระยาเจ็ดเจียงแทน จึงได้ผู้หนึ่งให้เป็นพระยากว้างเดียม ผู้หนึ่งให้เป็นพระยากว้างทง ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาเมืองหลวง ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาเมืองมวน ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาอวัง ผู้หนึ่งให้เป็นพระยากระดาก ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาซุมพร ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาชะโพน พระยาทงหลายผู้หนึ่ง พระยาฟ้าให้ด้วยด้าย ด้วยไหม ด้วยผ้ากึ่งแดงผ้าดำน ทั้งด้วยข้อยลูป ให้เมื่อแต่เดือน ๓๒ เดือนสามให้ฮ้อดลุ่มเมืองหันแด แต้นพระยาก็ยกพลมาฮ้อดปากชะตึง ยังมีผู้หนึ่งชื่อว่าพระยาล้อมค้อม มีนเป็นเจ้าเมืองพระนารุ่ง ตาพลได้ตั้งหมื่นช้างห้าร้อย มารบพระยาฟ้า ๆ ให้มาจ้เร็กอพลมารบแพ้พระยาล้อมค้อม บากิมเข้าได้เอาพระยาล้อมค้อมได้เอามาจมน้ำเสียที่ปากบางบาทหัน พระยาฟ้าจึงยอพลมาอยู่เมืองพระนารุ่ง จึงให้ผู้หนึ่งเป็นพระยานารุ่งแทน พระยาล้อมค้อมหันแด แต้นลำเมือฮ้อดพระยาเจ็ดเจียง อันเป็นเจ้าเมืองพวนเชียงขวาง ๆ จึงแต่งหมื่นหลวงพานทงหมื่นคำนาให้ด้วยพระยาฟ้า ที่พระนารุ่งหนว่าดังนี้ ผู้ชานหากเป็นหลานเป็นหลานเชื้อแนวขุนบรมราชธิราชเจ้าทงซุนตอ แต่บุราณมาดีหัดดาบ ในทันแดพระยาฟ้าเจ้าแดงก็มาบ้านผาเมืองที่ใดก็ดี ข้าจ้กแต่งรพดไปล้อยไปเคมตุ่แห่งลุดี้แด พระยาฟ้าจึงว่าดังนี้ พันช้อยยังคิดถึงเฮาคังนั้นก็ชอบดี แดบ้านเมืองอันหลานเฮากันน้องเฮาแต่ก่อนที่ใดก็ดี ให้ไว้แก่น้องเฮา

เทอญ เครื่องเล็กเครื่องเวียกเครื่องเหล็กอันใดก็ดี เขาหากจักให้มา
 เอาดอม อนึ่งบ้านเมืองแต่เข้ามาได้ แต่เมืองชาเมืองมวกก็ให้มาไหว
 มานบแก่น้องเฮา พระยาฟ้าว่าดังนี้ แค้นเจ้าจึงขอพดน้ำนับชวนไป
 รูปพระยามีฮ้านกวันมีเส้า ทั้งพระยาอ้างถึงอ้างหนาม ได้เอาพระยา
 ทั้งสามเมืองนั้น แล้วพระยาฟ้าก็เอาพระยาทั้งสามเมือง เมื่อมอบแก่
 เจ้าบัวทอง เจ้าบัวทองก็ถามดูเชื้อแนวพระยาฟ้าว่า เป็นหลานเป็น
 หลานขุนบรมราชาธิราชสืบ ๆ มา หลานชั่วหลานปางนัก จึงมาถึง
 พระยาฟ้าเห็นแล้ว แล้วเจ้าบัวทองจึงว่ามีว่าเหมือนเชื้อเหมือนแนว เจ้า
 ขุนบรมขุนตอแท้ ให้แต่เมืองมีฮ้านกวันมีเส้า แต่หินสามเส้าน้ำเต้
 แก้ว บ้านเมืองดินดอนที่ใดก็ดี ฟ้าแทนหากแต่งไว้ ฝนตกน้ำไหลเมื่อ
 เมืองลาวให้ไว้เขตต์แดนเมืองลาว ฝนตกน้ำไหลเมื่อเมืองบัวแต่ใด
 ให้ไว้เป็นเมืองบัวแต่นั้น เจ้าบัวทองจึงแต่งคำมาถามหมั้น เงินมา
 สามแสนทั้งไม้กำพอกเกสรธนา ทั้งดัวเฮ้แพจันเป็นอันมากอันหลาย
 นัก ให้แก่นายผู้ไซอันเอาฮานถึงอ้างหนามเมื่อมอบแก่เจ้าบัวนั้น มา
 ถวายแก่พระยาฟ้าที่แดนเมืองหนแต่ แค้นพระยาฟ้าจึงใช้ให้พระยา
 เมืองมีฮ้านกวันมีเส้า แต่งให้เขาด้วยคำทั้งด้วยดัวเฮ้แพด้วยไหมสีอัน
 แค้นพระยาจึงขอพดมาตงทนานอยออยหนู ทขุนบรมทขุนตอเกิดหิน
 จึงได้ชื่อว่าเมืองแทนเพื่อว่าแทนฟ้าขึ้นมาแต่งมาแบ่งหนก่อน จึงเป็น
 บ้านเป็นเมืองมาตราบเท่าบัดนี้แล้ว บ่อเงินบ่อคำบ่อแก้วบ่อทองบ่อ
 เหล็กมั่งอันใด พระยาฟ้าได้ผู้หนึ่งให้เป็นพระยาที่เมืองแทนน่านอยออย
 หนหน จึงให้ผู้หนึ่งเป็นพระยาเมืองไชยได้ให้ผู้หนึ่งเป็นพระยาเมืองใด
 ให้ผู้หนึ่งเป็นพระยาเมืองทวาย ให้ผู้หนึ่งเป็นพระยาสามสิบพองเมือง

โฮมมา ให้ผู้หนึ่งเป็นพระยาทางด่าน ผู้หนึ่งเป็นพระยาดังหาผู้หนึ่ง
 เป็นพระยาเมืองหุ้ม ผู้หนึ่งเป็นพระยาเมืองวาด ผู้หนึ่งให้เป็นพระยา
 เมืองกวังทอง แต่ฟากน้ำเท่านั้นเจ้าบัวทองหากเงินให้แก่พระยาฟ้า
 พระยาฟ้าจึงได้ให้เป็นท้าวเป็นพระยา ให้เขาดังด้วยคำด้วยเงินด้วยช้อย
 ด้วยผ้ากำผ้าไหมแด่ผู้คน แต่เครื่องเล็กด้วยผ้าทอเงินอันคำ ทั้ง
 ตัวแห่ทองแพนทั้งมวด แล้วจึงใช้เมื่อเล่าแก่เจ้าบัวทอง โดย
 คังความทั้งมวดอยู่นั้น เจ้าบัวทองว่าให้พี่เขาค้นเมื่ออยู่เชียงตุงเชียง
 ทองพันเทอย แต่เห็นพระยาฟ้าก็เอารพดขามนาอูเมื่อเมืองบุไนบุไน
 เห็นอ ต้องหาพระยาบุไนเอาพลออกมารบพระยาฟ้าก็แพ้ เอาต้องหา
 ข่าเดี้ย แล้วจึงใช้เมื่อหาพระยาเชียงตุงว่า ยังจักรบจึงชนเข้าหรือ
 พระยาเชียงตุงจึงว่าเขานักหากเป็นเชื้อ เป็นแนวอันเดียวด้วย เขาบ่ม
 บัดเอวพระยาเจ้าแต่ ให้พระยาเจ้าเอาเขตต์บ้านแดนเมืองแต่บ้านบึงทอง
 ทองเท่าเมืองบุไนบุไนเห็นอพัน เป็นเขตต์ของเมืองดานช้างเทอย เขา
 ก็จับให้บัวให้นางแก่เจ้าฟ้าแต่ บัดนั้นถูกเขายังน้อยภายหน้าจึงเอาเมื่อ
 บัดเดื่อปทุมอนแก่เจ้าฟ้าเทอย เจ้าเชียงตุงจึงแต่งเงินแสนหนึ่ง มา
 ช้อยหนึ่งทั้งชานเงินชานคำชำแ่แสนมากนัก พระยาฟ้าก็เอาแล้ว จึง
 ได้ช้อยผู้หนึ่งชื่อว่ากิม ให้เป็นเจ้าขวา เขาจึงเรียกว่าชวาภิมนั้นแต่
 แต่เห็นพระยาฟ้าจึงต้องมาฮอดเมืองน้อย เจ้าเมืองน้อยจึงขอเป็นเมือง
 กางยาวกางเขื่อน พระยาเจ้าฟ้าเทอย พระยาฟ้าจึงให้เถาเดี้ยเป็น
 เจ้าเมืองน้อยนั้นแต่ เถาเดี้ยแต่งทัพเขาวงกตทั้งผดผดแล้ว พระยา
 ฟ้าสู้ชนะ แต่เห็นพระยาฟ้าต้องมาฮอดสืบอุนั้น เจ้าฟ้าคำเฮี้ยวผู้หนึ่ง

ราชัน้องพ่อพระยาฟ้า พ่อพระยาฟ้าตายเสีย เขาจึงเอามันเป็นพระเจ้า
 แผ่นดินแทน มันมีลูกหญิงต้องคนลูกชายบ่มี มันรู้ว่าพระยาฟ้าต้อง
 มาช่อดบอ มันก็ฆ่าพระยาฟ้าฆ่าสาหัสต้องผัวเมีย ลอดกินด้านตาย
 ทั้งต้องหันแด ยังแต่ลูกหญิงทั้งสอง เสนาอำมาตย์เมี้ยนคาบส่งชะกาน
 บรรพจนแล้วเสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงเมื่อราชาพระยาฟ้าที่ดับบอพัน มา
 ช่อดเชียงตุงเชียงทอง แล้วจึงมาราชภิเษกพระยาฟ้า ทั้งนางแก้ว
 เก่งกัญญา อันเป็นลูกพระยานครหลวงนั้น ให้เป็นเจ้าแผ่นดินใน
 เชียงตุงเชียงทอง ให้บุเลี้ยงเป็นเสนาเมืองให้ตาเลี้ยงเป็นหมื่นหลวง
 ให้อาวเลี้ยงเป็นพุมเหนือ ให้หน้าเลี้ยงเป็นพุมใต้ ให้พิเลี้ยงเป็นพระยา
 กระชก ข้างทางมอญให้ชนลงดอมพระยากระชกหันแด ชนโง้งชนคำด
 ชนฟ้าชนแกน ให้พระยากระชกชนก่อน จึงให้แบ่งโง้งหลังหนึ่งให้
 มันอยู่ท้ายโง้งเชียงทองหนี่ ของฝ่ายอันเขามายันมาถวายแต่เจ้า
 แผ่นดิน ก็ให้มันรับเอาก่อน แต่งแบ่งลู่อัน มันจึงได้ผู้หนึ่งให้ขับคาง
 เขาจึงว่ารามราชอัน ทั้งหลายว่าหมื่นราชบดินแด แต่้นพระยาฟ้า
 จึงเอาพลชนเมื่อฉานนา ทางนำของจึงไฉนนางแก้วเก่งกัญญาที่เมือง
 เชียงตุงเชียงทองรักษาแผ่นดิน เหตุเพื่อนางทรงครรภ์ได้สามเดือน
 แล้วพระยาฟ้ากชนเมื่อช่อดทำหิวเชื้อเมืองเล็กหนี่ ยังมีลูกชายชู้
 หนึ่ง มันเป็นลูกนางแก้วมหาชี เรียกชื่อท้าวอุตอง มันเป็นหลาน
 พาคำเฮียว มันจึงออกมาให้พระยาฟ้าที่ท้าวดวงคอคำหนี่ พระยา
 อุตองจึงว่าช้อยันเป็นลูกนางแก้วมหาชี แม่ช้อยันเป็นลูกพาคำเฮียว
 ก็หากเป็นวงศ์แท้เจ้าลูกตาย พระยาฟ้าจึงว่านี่ว่าเป็นคังนงแท้ เมืองเล็ก

พระเจ้ากรุงธนบุรี ให้เป็นเมืองทางเขื่อนก่อกองทัพ แล้วพระยาฟ้าจึงขึ้น
 เมื่ออยู่สืบแบ่ง แล้วจึงให้ขึ้นเมื่อเอาตามเมืองขุนตามเมืองแบ่ง ได้
 แล้วจึงเมืองอยู่สืบทำหน จึงจักเอาเมืองเชียงของตกอำเภียงทอง จึง
 ได้ผู้หนึ่งให้กินเมืองเชียงคันทัดเมืองนจึงได้ว่าสัหมันทางน้ำแดง ให้เชียง
 คันทัดเป็นเจ้าสัหมัน จึงให้เอาเมืองผาเมืองพุดทกคุมทั้งเมืองแห่ง จึงให้
 เจ้าเมืองผาเป็นสัหมันทางบก แต่นั้นพระยาฟ้าก็มาพาดพดลกับท่าหน
 ได้พดลดีแล่นแต่ดาวไถยายได้แถวแล่นหนึ่ง ช่างได้ห้าร้อยตัว จึงขึ้น
 เมื่อเอาเมืองหินเมืองงาวได้แล้ว จึงขอพดลขึ้นเมืองตักคอนมุดหน แต่
 นั้นเจ้าเมืองตานนามาผู้หนึ่งชื่อว่าพระยาสามผยา มั่นก็ชวนพดลแต่เมือง
 ตานนามาผู้หนึ่งได้พดลดีแล่น ยามนั้นเอาเมืองเชียงแล่นเป็นตานนา มั่น
 จึงให้เสนามนผู้หนึ่งชื่อว่าแล่นเมือง มั่นก็ถอยพดลมารบพระยาฟ้า ๆ จึง
 ข้างตัวหนึ่งชื่อว่าเชียงทอง ว่ายน้ากกเมื่อสู่แล่นเมืองตานนา แล้ว
 ขวากิมขากันกันขวากก็แพ้ ข้างแล่นเมืองตานนาคายกับคอช้าง แต่นั้น
 พระยาสามผยา อันเป็นเจ้าแผ่นดินตานนา ก็พ่ายหนีเข้าเวียงตานนา
 เชียงซ้ายพระยาฟ้าก็ให้ไปไล่เอาฮอดเมืองแพวเมืองเตม ทั้งเมืองไต่บ้าน
 ยู่เมืองของหัวพวง หัวฝาย คูเมืองถอยเมืองเขินเมืองเชียงแข็งหนแดง
 แต่นั้นพระยาสามผยาจึงได้ผู้หนึ่ง ว่าหมันกุ่มกาม ผู้หนึ่งชื่อว่าหมันขุน
 ผู้หนึ่งชื่อว่าหมันทางเมืองเชียงซ้าย มาขอตั้งด้วยข้าวพันคานแก่
 พระยาฟ้า เมื่อใดถูกผู้ชำนาญน้อยอ่อนด้อยยิ่งใหญได้ ๑๐ ปี จักให้เมื่อ
 บัดเดี๋ยวหมันแก่เจ้าฟ้าพระแค บัดนั้นน้อยขอแก่เจ้าฟ้าเอาแต่เวียงผา
 ไต่ไป ให้เป็นบ้านเมืองเจ้าฟ้าชัยท่อน พระยาสามผยาขอบเวินให้

เคนนเป็นแดนเมืองฉางหันท่อน เจ้าแต่งคำมาถวายพระยาฟ้า
 ต้องหมั้นคำ เงินสองแสน แหวนมิดลูกหนึ่งชื่อว้ายอดเชียงแสน
 แก้วพิชารยุดกหนึ่งชื่อว้ายอดเชียงฮ่าย แหวนแดงลูกหนึ่งชื่อวามณี
 ฟ้าหลวง เขามาถวายแก่พระยาฟ้าหันแด บ่เท่าแต่้นเจ้าแต่งเงินคำ
 มาให้แก่เสนาพระยาฟ้าผู้ใหญ่ผู้คน เป็นอันมากหลายนัก แต่้นพระยา
 ฟ้าก็ต้องมาเมืองฉางหัน จึงมากวาดเอาเข้าเฝ้าหัวนาทา เข้าเมือง
 กอเมืองหตาเท่าแดนดือ หมดตั้งแห่งตั้ง ท่อยังจ้งไว้ให้เป็นเชื้อเป็นแนว
 เขตหนึ่ง ว่ากุมชาครวิ ทหนึ่งว่าจุจอมแดงชาครวิ ภูคาง
 ชาครวิ ไว้ตั้งแห่งเป็นเชื้อสายแห่งเขาหันแด จึงบอกสอนเขาว่า
 ดั่งนี้ สูอย่าฆ่าอย่างานแก่ไทแก่ลาว สูอย่าขาดเอาสิ่งเอาของลาวอันใด
 กัด อนึ่งสูหากผิดกันแล้วจักไปรบไปเดอกันก็ดี ให้สู้ใจความกุดังนี้
 มอกามมอฮัมมอฮวยมอเม้งมอเบ็ก ห้ามอนให้เป็นมอเล็ก สู้จกรบ
 จักเดอกันก็ตาม มอกคิมอกคิมอฮวงมอเตามอกกา ห้ามอนอย่าให้
 รุมเดอกัน อย่าให้หุบเอาควายบายเอาคนกัน ผู้ใดหากบ่ฟังยังความ
 กุดังนี้ หินหน่วยนุกเอาแต่จับคานเชียงคองเชียงทองพันมาไว้แก่ต้น
 แดงหินหน่วยนุกต้องพันห้าร้อยห้าบาท ผู้ใดหากบ่ฟังความกุดังนี้เป็น
 เจ้าแผ่นดินเชียงคองเชียงทอง ให้ตั้งตั้งขุนราชขึ้นตั้งเอาเงินทองหิน
 หน่วย เจ้าเอาควายโคหนึ่งกินแก่ อย่าให้กินดังว่าดั่งนี้ อย่าฮ่อ
 ฮอกคอกครวกัน พระยาฟ้าตั้งสอนเข้าเฝ้า แดงจึงเอาเขาต้องมา
 ไว้กับอนัน แดงให้เขาเชียงโปะเชียงพาหันแด พระยาฟ้าไปว่า
 ได้ต้องบ่จึงมาฮ่อเชียงคองเชียงทอง จึงเห็นหน้าลูกชายหนึ่งได้ชื่อ

ว่าท้าวอ่อนเรือน อันตนเป็นพระยาสามแสนไทบดินแดน ได้เข้าเฝ้าทูล
 มวลทงหญิงทงชายน้อยใหญ่แค้นหนึ่ง ให้ชวากิมเป็นเจ้าเป็นด่านแก่
 เขาหินแดง แค้นพระยาฟ้าก็ยอพลดองจากเมืองชะวาท ให้บาโบบา
 จัแซเป็นหัวหน้า ถือพลไปสอดเมืองชาย ท้าวโคกหลานขุนเค็ด
 ขุนคานเมืองชาย ถือพลมารบบาโบบาจัแซ ๆ แพ้ท้าวโคเค็ดที่เชียง
 ส้มหนึ่ง จึงได้บาโบเป็นชาย เขาจึงว่าชายบาโบหินแดง แค้นพระยา
 ฟ้าต้องไปคอยแก่ชวากิมบาโบบาจัแซ เขาพลตั้งทำนาเหนือ ท้าวเชียงมุง
 กินเวียงจันทน์ พระยาภากินเวียงคำ ต้องชาพ่อลูกมีพลสองแสนช้าง
 ห้าร้อยท้าวเชียงมุงข้างคัวหนึ่งชื่อว่าวงบุรีดั่งแปดศอก พระยาภากิน
 ข้างคัวหนึ่งชื่อว่าแสนนางคอยดั่งเก้าศอก บาโบข้างคัวหนึ่งชื่อว่าแก้ว
 จักรวาท บาโบข้างคัวหนึ่งชื่อว่าชวาทวงฟ้า พระยาฟ้าข้างคัว
 หนึ่งชื่อว่าห่มเชียงทอง ท้าวเชียงมุงแค้นพระยาภาดองชาพ่อลูกออกมา
 รบ พระยาฟ้าตั้งอยู่ทำนาเหนือ บาโบบาจัแซอยู่กินจำปี ต้องชาพ่อลูก
 ดองเข้ามาสวามิภักดิ์ เขาจึงว่าหนองดอง ทนบาโจแซชนท้าวเชียงมุงแพ้นา
 ทำนตายกับหัวช้าง บาโบแค้นชวากิมเข้าชนพระยาภากินเวียงคำ เห็นช้างชา
 แข็ง พระยาภาดองดองพ่ายหนีมือเวียงคำทเมืองท่านพูน แค้นพระ
 ยาฟ้าเข้าไปคงอยู่เวียงจันทน์หน จึงให้บักมีผู้หนึ่ง บาเดียมผู้หนึ่ง
 บาโจผู้หนึ่ง สามคนนั้น เขาถือพลไปเอาเวียงคำมาได้ เขาจึงได้มา
 เล่าแก่พระยาฟ้าว่า เวียงไม้ไผ่ขัณฑ์ พระยาภากินออกมาชนเขาอยากนัก
 พระยาฟ้าจึงว่าอย่ากลัว จึงมาตีเงินคำเข้ายึดเกษียมนไปให้แก่เขาจึง
 ได้หนังสือไปว่าแก่สามขุนเขา ให้สู้คุมเวียงเอาบ้านอนันตนิมิตไปในป่า

ไม่ไผ่สามวัน แล้วให้คืนมาอยู่ก่อนก่อน กุหลาบชมพูจึงทูลว่า
 ดังนี้ เขาก็เชื่อตามเจ้าฟ้าว่า แล้วคืนมา พระยาฟ้าจึงทูลว่าเมื่อ
 อยู่เป็นแก่ จมแต่งรบเอาแต่เมืองแก่นท้าวเท่าสองนครไท แต่
 ขอบคานทั้งมอด จึงให้ข้าเจ้าเป็นหมื่นแก่ แล้วพระยาฟ้าจึงมา
 เวียงจันทน์ จึงไปคุมเอาเวียงคำได้ทันแก่ จึงเอาพระยาภา มั่นก็เมื่อ
 ตายที่เชียงตุงเชียงทองนั้น จึงเอาได้ของมาทางบก จึงตายที่บ้านถิ่น
 แห่งนั้นแก่ เขาจึงว่าเมืองของบัดนี้แก่ พระยาฟ้าจึงคืนมาอยู่เวียง
 จันทน์นั้นแก่ พระยาจึงโสมสร้างโสมพดด้วงได้สร้างสองพันตัว ได้ม้าพัน
 หนึ่ง ได้คนหกแสน อันนี้แต่ห้วยหลวงมาเหนือเท่าเวียงผาไค พระยา
 ฟ้าจึงให้มาเยี่ยมไปเป็นหมื่นกระบอง มั่นโสมพดแต่พระน้ำสูงเชียงคำ
 ไปได้เท่าแดนจาม แด่ด่านตะแวงแดนแก้วก็ได้ ชีเมืองปากวางได้
 คน ๔ แสน ได้ช้างพันหนึ่งได้ม้าห้าร้อยตัว จึงให้มากุมเป็นหมื่นจันทน์
 พระยาโสมพดต่อแต่ไท อันเป็นเสือนบองทองได้ล้านแสน อันเป็นดาว
 ได้ ๗ แสนทั้งมอด คนใหม่เมืองดานช้างได้ด่านหนึ่ง จึงให้ชวากิม
 เอาช้างเก่าไปได้กระแด่ฟ้าแต่บนนอกเวียงจันทน์นั้น หมื่นครัวหนึ่ง เอา
 ไปได้หนองหานน้อยหนองหลวง ทั้งภูพานแก้วจานปาว ทั้งเขื่องชายแดน
 ครัวนั้นแก่ พระยาฟ้าขอลดไปเอาเมืองดานเพี้ยศรีวิทยามีคนหกแสน
 ช้างห้าร้อยตัว ยังไว้พลรักษาเมืองดีแสนคนช้างสามพันตัว มีทอ
 หนึ่งแต่งไว้รักษาเมืองดานช้างนั้นแก่ พระยาฟ้าจึงให้หมื่นแก่หมื่นกระบอง
 ถือพลไปเป็นหัวหน้า ชวากิมเป็นปีกขวา ชายโบบเป็นปีกซ้าย หมื่นจันทน์
 เป็นทัพหลัง พระยาฟ้าจึงขอลดไปทางบึงกองฮอดเวียงพระงาม ได้

เจ้าเตียงมิ่งพระงาม แล้วยออกมาอยู่เคียงฮ้อยเฮ็ดประตูหันแด่ จึงให้
ไปรับเอาท้าวพระยาทั้งหลายผู้แห่งดู่ที่ จึงได้เมืองพระสาครพระตะเขย
พระดังพระนารายณ์ทางเทียบเซชมาดลึงพิงดีแจ ทั้งพระยาจันทร์พระยา
ขรรคมตองขานอยู่เมืองโพนผิงแดด ท้าวพระยาทั้งหลายผู้เป็นลูก
เป็นหลานพระยาอุบาหนางแด่ พระยาฟ้าก็ให้ไปไล่เอาได้หมด มาผูกใส่
คางวงเหล็กไว้ที่เมืองฮ้อยเฮ็ดประตูหัน แล้วยพระยาฮ้อยประตูก็ผูกไว้ให้
พระยาฮ้อยเท บ้านเมือง คำสนา ตำรวจรักษาพระพุทเจ้าก็ ม้างก็เท หันแด่
พระยาฟ้าก็ให้ไปหาพระยาเมืองถึงโยทริยาว่า จักรบหรืออยู่ว่าถึงโค่น
จา เจ้าโยทริยาจึงกล่าววว่า เฮ้าหากเป็นพิกันมาแต่ขุนบรมมูรธาณปาง
ก่อนพันมาดาบ เจ้าฮ้อยได้บ้านได้เมืองให้เอาเขตต์แดนแต่ดงสามแฉ่
เมื่อเท่าภูพระยาผ่องแด่ แดนเมืองนครไทยเป็นเจ้าทอน หนึ่งลูกฮ้อย
จักตั้งน้ำฮ้อยน้ำตาลดื่บ หนึ่งลูกหญิงข้า (ชื่อ) นางแก้วดอดฟ้า ใหญ่
มาแล้วจักตั้งให้เมื่อบัดเดื่อปทุมอนแก่เจ้าฟ้าแด่ จึงแต่งช้างพลาย
ห้าสิบช้าง พังห้าสิบช้าง คำต้องหมื่นเงินสองหมื่นขอแด่นหน่วย
ของอันอื่นกว่านั้นแต่งเครื่องฮ้อยดู่อัน จึงส่งมาให้แก่พระยาฟ้าหันแด่
พระยาทั้งหลายอันพระยาฟ้าได้ผูกเอานัน เป็นคันทว่าพระยาอุบาหนาง
พระยาฮ้อยประตู พระยาฟ้าก็จักให้เอาไปฆ่าเสียแท้ เมื่อหนยังม
มหาเถรเจ้าตนหนึ่ง พาวีพดทั้งมวดเข้ามาฮ้อยพระยาฟ้า แล่อยู่ไกล
พระยาฮ้อยหัวหาหันแด่ พระยาจึงกล่าววว่า ภาณเตข้าไหวเจ้าก ๆ มี
ประโยชน์ด้วยอันใด จึงมาฮ้อยมาเถิงผู้ข้าในกาลบัดนี้จะ แค้นมหา
เถรเจ้าจึงกล่าววว่า เฮ้าจักมาถามปัญหาหน้าพระยาแด่ เฮ้านักหากเป็น

พ่อครูมหาปาดม้นคนอันเลี้ยงพระยาใหญ่มาหนักตาย พระยาฟ้าจึงป้อาสน
ไว้แล้ว จึงอาราธนามหาปาดม้นเจ้านั้น ๆ เจ้ากัณฐคามินินคัณฑ์
พระยาฟ้าจึงว่าเจ้ากัณฐคามินินคัณฑ์เจ้าตั้งใดก็ถามไปช้อยก่อน มหา
เถรเจ้าจึงกล่าวว่า อันเจ้าพระยาออกมาแต่ท้องแม่ตามดิบตามเหลว
นั้น ยังดูเหลวเบาเนิ่นจา พระยาว่าเหลวอ่อนเสียหมดแล้ว มหาเถรจึงว่า
อันใหม่ยังออกมาแทนที่เก่าเบาจา พระยาว่าดูว่ายังออกมาทั้งสาม-
ดิบตามเหลวคังเก่าก็ชัด มหาเถรเจ้าจึงว่าเจ้าอันออกแต่ท้องมา
แล้วนั้น ยังเป็นคุณตั้งใดเล่ายังเป็นโทษตั้งใดแก่มหาราชนั้นจา พระยา
จึงว่า อันยังเป็นคุณนั้นข้าได้เคยชั่ววกินจึงใหญ่ อันนั้นข้าว่าเป็น
คุณแต่ อนึ่งโทษนั้นคือว่าเจ้าออกแต่ท้องคนทั้งหลายว่าเป็นชวง ช้อย
ว่าเป็นโทษเพื่อตั้งนั้นแต่ เจ้าอันเก่าเหลวอ่อนเสียแล้วอันใหม่ออกมาแทน
ยังเป็นคุณตั้งใดเล่า ยังเป็นโทษตั้งใด พระยาจึงว่าอันเป็นคุณมีแวน
หลาย เพื่อช้อยได้เคยชั่ววกิน อันเป็นโทษนั้นได้ชบดินชบดบมันจับ
มันปอดอันนั้นช้อยว่าเป็นโทษเพื่อตั้งนั้นก็ชัด แต่ พระมหาเถรเจ้าจึงว่า
มหาราชเจ้านั้นได้สร้างโพธิ์ธรรมารมากหนักแต่ จึงแก้ปัญหาเข้าได้ถึง
หนักแต่ แล้วพระมหาเถรก็ตั้งสอนพระยาทั้งเจ็ดมาตามคัมภีร์มาก
หนักหนแต่ มหาเถรเจ้าจึงขอชีวิต ท้าวพระยาทั้งหลายผู้ผูกใจนั้น
เป็นคณว่าพระยาช้อยเอ็ดประตู พระยาฟ้าก็แก้กับช้อยเสีย ให้เมื่อหา
บ้านหาเมืองตั้งคนตามความพระมหาปาดม้นเจ้าหนักแต่ พระมหาเถรจึง
ตั้งอวดาพระยา แล้วออกไปทางปองเขมด้วยอากาศทางหาหนักแต่

แต่คนพระยาฟ้าก็เอาพรตทั้งมด อันมาตามความทางจึงมาช้อย

เวียงจันทน์ อยู่แต่บนบ้านเมืองดู่ดู่แห่งบวร แล้วเสนาอำมาตย์
 ทงหลายเป็นคนว่าเบญญ์ให้เป็นแดนเมืองนั้น ทงหม่นกระบองต้อง
 ษาเจ้าน ให้เป็นผู้ใหญ่กว่าเจ้าหัวเล็กทงหา หม่นหลวงเป็นใหญ่
 เจ้าชาเจ้าชาย พนเหนือพนใต้ หาขุน พระยาฟ้าให้เป็นหัวเล็กทง
 หาแด หม่นหนหม่นแพนต้องชานให้เป็นขุนราชวัตรกาหน้า หม่นนา
 เหนือหม่นนาใต้ ต้องชานให้เป็นราชวัตรหลัง นายหลวงเหนือให้รักษา
 คุ้มในกาหน้า ให้หาความเจ้าพุมเหนือ นายหลวงใต้ให้รักษาคุ้มกาหลัง
 ให้หาอัยความเจ้าพุมใต้ ขุนทงมวดอันจักให้ว่าเจ้าแผ่นดินเมืองจักไป
 เด็กก็ด้อยบ้านอยู่เมืองก็ค้มเท่านี้เด ขุนอันเจ้าเมืองใหญ่มีหม่นจันทร
 เป็นคน ถัดขึ้นมาเจ้าเวียงคำมาเจ้าเวียงแก หม่นพระน้ำสูง เจ้าปาก
 ห้วยหลวง เจ้าเมืองเซียงดำ ท่านเป็นขุนใหญ่เชื่อนเมือง ขุนใหญ่
 ขอบเมืองแก่นท้าว เจ้าเมืองหนองบัว เจ้าเมืองชายขาว เอาด่าน
 ด้ามหม่น ขุนทงมวดผู้้นพระยาฟ้าได้ให้รักษาขอบเมืองดานช้างแด
 แดนท้าวพระยาทงหลาย เป็นคนว่าหม่นจันทรแดหม่นกระบองทงหม่น
 หลวงจึงให้พระยาฟ้าว่าดังนี้ เจ้าก็ไปผาบบ้านเมืองดู่ดู่แห่งดู่ที่แด
 บคนผู้ชาทงหลายขอกระทำไชยาภิเชกแก่เจ้ากู ไหมนไหยน หม่น
 หลวงให้ว่าดังนี้ พระยาฟ้าจึงว่าเจ้าทงหลายว่าดังนี้ก็ขอบแล้ว
 เขาจึงมาหาบ่อนหาทอนจักเป็นมุงคุด จึงมาได้ทอนหนึ่งอันตงวัด
 ประดักมัตต์แด เมื่อก่อนนั้นไปตงวัดประดักทนน เขาจึงแบ่งหอตง
 แดวจึงเอาพระยาฟ้าไปตงกระท่าไชยาภิเชกหันแด อยู่เพียงรวด ๗ วัน
 ๗ คืน ฆ่าช้างกิน ๓๐ ตัว ฆ่าวัวกิน ๓๐๐๐ ตัว ฆ่าควายกิน ๒๐๐๐ ตัว

บรรพต แด้วพระยาฟ้าจึงตั้งสอนท้าวพระยาทั้งมวตผู้คนผู้กันว่าทั้ง
เจ้าทงหลายรักษาย่านเมืองอย่าให้มีข้าศึกคนโจร หนึ่งอย่าให้ฆ่าฟันกัน
เหมือนว่าช้อยคนผิดกั๊ก เมียคนผิดกั๊กเสนาแดงูก้ามาผิดกั๊ก คนอย่า
หลอมนฆ่าฟันเสีย ให้ผู้อื่นพิจารณาถูกอันเป็นโทษอันหนักจึงตามเหตุมัน
โทษบ่อนักอย่าได้ฆ่าท้าวให้ไล่คอกขังไว้ดมโทษ แด้วให้บอยเสีย
หาเวียกหาการสมบัตินักเกิดมาในแผ่นดินนี้ ครั้นมีคุณสมบัตินักจึงมี
คนมีบุญสมบัตินักเข้าของกั๊กหาได้แดง เหตุเสนาให้ฆ่าคนเพื่อตงนั้นแดง
หนึ่งเจ้าทงหลายก็อย่าผิดอย่าช้อยกัน ให้พ้อมกันดูรอบบ้านรอบเมือง
ทงมวต หนึ่งตงบ้านตางเมืองทงมวต เขาจกกระท่าเมียดเมียดบ้าน
เมืองเฮดังใด ก็ให้รู้ให้เห็นแจ้ง หนึ่งตงเคื่อนให้ใช้เมื่อไหว้สาหา
เฮลู้บ้านตงเมือง ให้เฮลู้ฮันฮัยฮันคี่ สามีจึงให้ตัวเจ้าทงหลายขึ้น
เมื่อไหว้เฮา เมื่อฮ้อยคี่เซียงตงเซียงทองพุ่นแดง เฮาจกได้บูชาแกนฟ้า
ชงทงแกนคมแกนแดง แกนช้งแกนเดือก ทงเก้ายอเก้ายไธแม่ย่างาม
แม่คบนทงเทวดาฮันรักษามาตงแดงบอ ทงตงเซียงแดงตงเฮาค่า
ทงตงคาน ตงโฮบตงคางผากกับเกดตงนาย ทงหลกมันทายชงทงนา
ไฮเตี้ยว ภูเขากถาฮายมาท้าวคอง อยู่นองหลกภูเขากถาหน ทง
ผาดตงชวากอนฟานเยียม ทงกอนฟานหมายไวทเซียงตงเซียงทอง
นบนคความ ๓๖ ตัน คินเมื่อฮ้อยคี่แดงเฮาจกได้บูชาแม่ฟางแกนทงหลาย
ตงน และคินเคื่อนเจียงไหชงตงบ้านตงเมือง เคื่อนตงไหฮวด
เมืองชวา คินผู้โตบชงเฮาว่าบช้อยคี่เฮาแดง อันว่าไหเตียงฟ้าเตียง
แกนน้ำเจ้าฟ้าหลวงโงม ฮากได้ตงเฮาไว้ให้รู้จกหัวใจเจ้าชงทงมวต

อนอยู่แผ่นดินเมืองดานช้างผู้ขอแต่ผู้คต จากเจ้าแผ่นดินหนแดง บังเข้า
 เจ้าฟ้าหลวงโงมสั่งไว้สืบ ๆ มาตงหนแดง อนึ่งเจ้าทงทลายอย่าเอา
 ไพรเมื่อเป็นร้อย ไพรผิดกันเป็นอันหนัก เป็นต้นว่าผู้ขี้เมื่อยท่าน
 ให้ใหม่เอาแต่ห้าบาท เขาหากฆ่ากันตายเอาตัวมันแทนผู้หนึ่งอันตาย
 นั้น อนึ่งไปเส็กอย่าเอาค่าหัวไพร่แต่ห้าบาทหนึ่งถึงสองบาท ต่อเท่า
 เกิงฮ้อย ก็ว่าเป็นค่าหัว แล้วเจ้าขุนอย่าใหม่ไพร่กายฮ้อยขึ้นไปถึง
 ผู้ใดยังใหม่จักเส็กหน้าตัวมันจักเอามาใส่ต่างไพร่ พระยาฟ้าตั้งสอน
 เจ้าขุนทงทลายมากหนักกว่านั้น อันว่าส้มพอก่อนแดง แด้นเจ้า
 ขุนทงทลาย ก็ออกไปกินบ้านกินเมืองสู่แห่งหนแดง พระยากี่เอาริพล
 ออกมาทางบกฮวดเชียงตุงเชียงทอง เมื่อเดือนสี่ขึ้นสามค่ำวันอังคาร
 มีอกาบขรว่าหนแดง นางแก้วฟ้าผู้เป็นเจ้าแทน ทงชาวบ้านชาวเมือง
 ทงทลาย จึงมาสู่เจ้าเด้าขวัญญะกระทำอุสาภิเชก ให้เจ้าฟ้าทงตั้ง
 ผัวเมียด้วยราชย์เป็นท้าวเป็นพระยา ในเชียงตุงเชียงทองนั้นยังมี
 ลูกหญิงลูกชาย สืบสายไปบให้ชาติ สืบเชื้อชาติแผ่นดินไปหนแดง ฯ
 เมื่อพระยาฟ้าผาบบ้านผาบเมืองทงมวตได้ แล้วจึงขึ้นมาอยู่
 เชียงตุงเชียงทองยามนั้น คนทงทลายในเมืองดานช้างทงมวตเอาผ้า
 ผืนแดงผืนพ่อแม่เขาเป็นธงทึง เขาก็ย้ายนัก เขามอยู่จากคุณพระพุท
 ธิระธรรมพระดังเจ้าศักดิ์อัน อันใดท้อฮ้างแก้วฮ้างหเรฮ้างหอก
 ฮ้างดาบ นางแก้วฟ้าขึ้นเป็นลูกพระยานครหลวง อันเป็นเมียพระยา
 ฟ้าโงมหน นางจึงจากบผัวว่าเมืองอันใดบมีคำสั่งาพระเจ้าคังนี้ ข้า
 ก้อยบ่อเป็น ข้าจกคั่นเมื่อหาพธำ ขอเมืองพระนครหลวงพุนแดง พระยา
 ฟ้าผู้เป็นผัวจึงว่า คณคังนั้นเอาพาไปไหว้พระนครหลวง ขอเอาคำสั่งา

พระพุทธรูปเจ้ามาเทอญ จึงแตงนายคนใช้เอาค่าไปดามหมันเงินดามแดง
 แก้วน้ำคงแก้วลูกแก้วจอมเพชรทงมวดนเป็นบรรณาการแก่พระนคร
 หลวง อันเป็นพ่อนางแก้วแก่งกัญญานันแต่ พระนครหลวงจึงส่งเพิง
 หาถูกคน อนึ่งก็อยากให้ค่าส่งนำทัพพญูเจ้าแม่ไปทักสมพู่ทักทั้งมวด
 จึงจกให้มหาเถรเจ้าตนหนึ่งชื่อว่าพระปาดมัน เจ้าตนพุกนทงพระมหา
 เถรเจ้าเทพลังกา ถูกศิษย์พระทงต้องมี ๒๐ คน จึงนำเอาพระบางเจ้า
 อันชาวลังกา ย่อมเอาเงินเอาค่ามาดงไว้ที่พระเจดีย์หลวง แล้วเด่า
 มอกแก่พระมหาจุณนาคเถรเจ้าว่า ครูชาทงหลายอยากหล่อพระพุทธรูปเจ้า
 ไว้โผดด้งทงหลาย พระมหาจุณนาคเถรเจ้า ได้ยินชาวลังกาว่าดังนี้
 จึงเข้ดมาบศักระยานไปสู่ป่าหิมพานต์ ที่ก้นหินเสดาบาทอันหว่านมีกับ
 ป่าหิมพานต์ แต่ปฐมกถปพูน จึงพบเจ้าวิธดีชาวคน มีวิธดีทงคน
 หนึ่งวิธดีชาวคนหนึ่งตองคนนั้นแก่งว่าวิธดีทงหลาย มหาจุณนาคเถรเจ้า
 จึงคำนจรรจากับเจ้าวิธดี อันชาวลังกาอยากหล่อรูปพระพุทธรูปเจ้า
 จึงย่อนหินบันทุกัมพดคีตาอาสน์ พระยาอินทร์วิธุกรมเทอบุครทง
 พระยาอินทร์แดงเทวดาทงหลาย อันอยู่ชั้นฟ้าคีตคายามาควดคิงด้าจาคุม
 แดเทวดาทงหลาย อันอยู่ในแผ่นดินแดงจักรวาทงมวด พร้อมกันมี
 พระยาอินทร์เป็นประธาน แดมหาจุณนาคเถรเจ้าเป็นประธาน ภายใน
 จึงใช้วิธดีตองคนมาเอาเงินเอาค่าดอมพระยาดังกา อันชาวลังกาหาก
 ย่อมไว้ทมหาเจดีย์หลวง จกให้หล่อรูปพระพุทธรูปเจ้า วิธดีจึง
 ไปกระหมวดเอาเข้าของทงมวดแล้ว ทอเม็คข้าวฉ่างเอาแด คนทอ
 เม็ดงาตาได้แล้ว พระยาดังกาจึงเอาค่าย่อนิกทหนึ่งให้แก่เจ้าวิธดีเอา

ห่อถักกับของชาวเมืองแฉะเทวดาทิ้งหลาย พระยาดังการจึงอธิษฐานว่าคำ
 ฐานให้เป็นต้นทั้งต้องให้เป็นมือทั้งสอง ให้เป็นหัวใจพระพุทธเจ้า
 เทอญ อธิษฐานแล้วตั้งเจ้ารังสีทั้งสองว่า เมื่อใดห่อพระเจ้าแล้ว
 เจ้าจงให้มหานาคเถรเจ้ามาหาผู้จำแต่ จักมทฐาภิเษกในเมืองลังกา
 พให้ถอซาปรากฏทั่วทปทมวด ครั้นพระยาดังสอนแล้ว เจ้ารังสี
 ก็ไปฮ่อคมหาจุณนาคเถรเจ้าหน่แดง พระยาอินทร์แดเทวดาทิ้งหลาย
 ก็ฮ่อมเอาเงินคำ แดทองอันเป็นของแห่งคนมีมหาจุณนาคเถรเจ้า แด
 พระยาอินทร์เป็นประธาน จึงไฉนนักแกวี่สุกรรมเทวบุตรห่อ เมื่อ
 จักห่อนั้นเดือนสี่เพ็งวันอาทิตย์ยามจกโกตรุ่ง ครั้นว่าห่อแล้ว
 มหาจุณนาคเถรเจ้า ทั้งพระยาอินทร์แดเทวดาทิ้งหลายจึงนำเอามา
 ตั้งไว้ในช่องหอดวงดังกาลเมือง จึงให้เมื่อสัญญาแก่พระยาดังการ
 พระยาจึงเอาราชสมบัติทั้งมวด มาบูชาธาตุพระพุทธเจ้าห้าองค์
 ใส่ในไคคำมาตั้งไว้ของหน้าพระพุทธเจ้า แล้วจึงถวายราชสมบัติ
 ทั้งมวดบูชาพระพุทธเจ้า พระยาดังการจึงอธิษฐานว่าดังนี้ ฌว่า
 พระพุทธเจ้าองค์นี้จักตั้งอยู่ไผ่ดัดตัวทิ้งหลาย ในลังกาที่ปดแฉมภู
 ที่ปให้แล้วคำมิกคำปรารถนาแห่งคนทั้งหลายดังนี้ จงให้ธาตุพระพุทธ
 เจาทิ้งห้าพระองค์นี้ เดี๋ยวเจ้าในตนตัวพระพุทธเจ้าณบัดนี้เทอญ
 ครั้นว่าพระยาดังการอธิษฐานแล้วดังนี้ ธาตุพระเจาก็เดี๋ยเจ้าใน
 หน้าผากของคหนึ่ง เดี๋ยเจ้าในค่อมคของคหนึ่งเดี๋ยเจ้าในกลางอก
 ของคหนึ่ง เดี๋ยเจ้าในฝ่ามือขวาของคหนึ่ง เดี๋ยเจ้าในฝ่ามือซ้ายของคหนึ่ง
 ธาตุพระพุทธเจ้าทั้งห้าองค์นี้ เดี๋ยเจ้าในตนตัวพระพุทธเจ้าทั้งห้าองค์

หน้า มหาจุณนาคเณรเจ้ากับทั้งพระยาตั้งกา แดเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย
เห็นแต่ เทวดาทรงหลายแต่หมื่นโลกจักรวาทรงมรด ครอบค้อมเท่าถึง
ชั้นฟ้าดุสิตา ถ้าธุการผายเข้าดอกคอกไม้บุชาประทุพประทีปมากนัก
แด พระยาดังกาอยู่ ๗ วัน ๗ คืน จึงสร้างวิหารที่ช่องหลอดหนึ่งไว้พระพุท
เจ้าเเต ที่นั้นยังมีสระใหญ่อันหนึ่งข้างช่องวิหารนั้นชื่อว่าสระบางพุท
เขาตลอดว่าพระบางเจ้า อนึ่งเขาเขานิमितต์เมื่อไปเอาเงินค่าคอมพระยา
ตั้งกาห่อขึ้นแด เสนาชาวเมืองทั้งหลายว่าเขาของขาได้บ้าง ๆ ว่าตั้ง
นั้น อันนั้นเป็นวิหารชาวดังกาแด อนึ่งครั้นว่าผู้ใดได้ให้ไว้ได้บุชา
พระพุทธรูปเจ้า ความอันเคียดแค้นคันทาก็เกิด และพยาชินก็เกิดมี
ในเนื้อคน ก็ถวดยนัยดวดบางหลายเจ้า พระยาดังกาจึงเขานิमितต์ตาม
ประการนั้นมาเป็นชื่อจึงเรียกชื่อพระพุทธรูปเจ้าองค์นั้นว่า พระบาง เพื่อ
ตั้งนั้นแด แด้นพระเจ้าอยู่โศดด้ด้วแดคนทั้งหลาย ในเมืองตั้งกาได้
๗ ชื่อพระยาแด

มหาพุทโธษาจารย์เจ้าไปจารหนังสือในเมืองตั้งกา มาชอ
เมืองนครหลวงจึงเล่าต่อพระยานครหลวงว่า ยังมีพระบางเจ้าคนหนึ่ง
อยู่เมืองตั้งกาวิเศษนัก ย่อมให้แล้วคำมกคำปารารถนาแห่งคนทั้งหลาย
องค์พระเจ้านั้นหนักดีหมื่นดีพันห้าร้อย เป็นบุญโศดคำทั้งเงินทั้ง
ทองหล่อกับดอมกัน อนึ่งหากเป็นแต่ตำนานแต่ตั้งกามากับพระบาง
เจ้าเเต พระยานครหลวงได้ยินจึงใช้ไปทำมิตรทำสหายกับพระยาดังกา
ขอเอาธรรมไตรปิฎกทั้งสามกับทั้งพระบางเจ้า มาให้อนับให้โศดด้ด้ว
ที่หลายในเมืองนครหลวง พระยาดังกาจึงให้ธรรมไตรปิฎกทั้งสาม

มาก่อนพระบางเจ้าจึงหากได้เข้ามาในเมืองนครหลวงเมื่อเดือนสี่เพ็ง อยู่
 โผดด้วทั้งหลายในเมืองนครหลวง ได้ ๘ ชั่ว พระยาจึงได้มาอยู่ใน
 เมืองตานช้าง เมื่อพระยาพ้างมุ่นแดนางแก้วเก่งกัญญา อันให้ไป
 ขอดอมพ่อคนผู้ชื่อว่าพระยานครหลวงนั้น แดเมื่อจักเอาพระบาง
 เจ้ามานั้น มีพระมหาปาดมั้นเจ้ากับเทพมหาดังกาเจ้าเป็นประธาน
 ชาวเจ้ามาดอมชาวตน จึงให้คนผู้เป็นคำคงรักษาพระบางเจ้าทั้งใคร
 บิฏกทั้งสาม แดพระดังขี้เจ้าทั้งหลายมากนักผู้หนึ่งชื่อนรสิงห์ ผู้หนึ่ง
 ชื่อนรเดช ผู้หนึ่งนรดาต เขาทั้งสามนี้ประกอบด้วยศาสตร์เทพทั้งมอด
 มีโหราศาสตร์เป็นเค้าแฉคนการช่างสักช่างพระช่างเหล็กช่างทองช่างคำ
 แดเครื่องหัตถ์ทั้งมอด เป็นต้นว่าหัตถ์หนังรามเกียรติและฆ้องมึงคง
 เครื่องหัตถ์เครื่องเสพทั้งมอดจัดให้คนชาวนครหลวงมาปางนั้นตั้งบ้านกับ
 พระปาดมั้น กับทั้งพระเทพดังกาเจ้านั้นพันหนึ่ง คนกับนรสิงห์พันหนึ่ง
 คนกับนรเดชพันหนึ่ง คนกับนรดาตพันหนึ่ง คนกับแม่นมนางแก้ว
 กัญญาพันหนึ่ง ทั้งหญิงชายน้อยใหญ่ทั้งมอดสี่พัน จึงให้เมืองสาขามา
 เป็นเมืองโฮมนาง คนทั้งมอดฝูงนี้ พระนครหลวงเจ้าสั่งให้มาดอมพระ
 ปาดมั้นเจ้าเห็นแด มาขอดเมืองแกหัน แม่นมนางแก้วเก่งกัญญาเป็น
 พยาธินายได้ จึงอยู่ที่หนึ่งว่าโคบไผ่ดินเมืองแกหัน ถ้าเมืองแกกับ
 เจ้าหมีนแกจึงแตกดินที่โคบไผ่ให้แก่แม่นมนางแก้วเก่งกัญญาแล้ว ดอง
 กว้างสองพันวาตองยาวสองพันวา ให้เขาตั้งเป็นบ้านเขวงเขาหันแด
 จึงให้ชื่อว่าบ้านไผ่แม่นมเพื่อตั้งนั้นแด อยู่หนึ่งเดือน พระยาพ้าง
 นางแก้วเก่งกัญญาจึงแต่งรับเอาพระนางเจ้าขอดเมืองแก มาเจ้า

หมนจันทรทงชาบ้านชาวเมืองทงหลาย จึงวราณาพระเจ้าเจ้าทชอน
 จันทรทงทชอน ท้าวพระยาทงหลายทงชาบ้านชาวเมือง ก็ไปไหว้
 พระบางเจ้าทงไหว้พระมหาเถรเจ้าทงต้องจึงถามท้าวพระยาทงหลายว่า
 ดั่งนี้ ที่ไคว่ปากบางไซ้ที่ไคว่ปากปลาดัก ที่ไคว่ปากปลาดักที่ไคว่
 หนองจันทร ที่ไคว่หนองกระแตที่ไคว่พังหมอพระมหาปาดมันเจ้า
 ถามดั่งนั้น เขาจึงหาเมืองเชียงเชียงมุงมาถามเถาเมืองเชียงจันทน์แด
 เถาเมืองเชียงมุง จึงบอกจึงเล่าบ่อนเล่าที่ทงมวดดั่งนั้น พระจึงเอา
 คำนานแต่เมืองนครหลวงนั้น มาอ่านดูແหม่นดั่งเถาเมืองแดท้าวพระยา
 ทงหลายบอกแต่แด พระจึงอ่านอันที่ปากปลาดักหันเจ้าวิธดีทงหลาย
 หมายหลักไม้จันทรไว้ในท่นแด อันที่สระโพนสูงเบื้องตะวันตกเถา
 ข้างหนองกระแตมาถากะฉนคก เจ้าวิธดียังเอาหลักหินอันหนึ่งเป็นด
 เถดียม หมายไว้แต่ธาตุพระเจ้าทงดีคนพุน เป็นคนว่าพระทุกกุดันโ
 พระโกนาคม พระกัถสปลเจ้า มาได้สิ่งคำตัวหนึ่ง อธิษฐานจึงเอา
 หลักหินหมายไว้ อันนี้เป็นธาตุพระพุทเจ้าทงดีพระองค์ดีหัดแด ธาตุ
 อันมาตกที่ในเมืองสุวรรณภูมิที่หลักหินเป็นเค้าแด เมื่อพระยาศรี
 ธรรมโศกราช ให้อรหันตาเจ้าทงหลาย เอาธาตุมาตกในเมืองอัน
 ททงว่ากัพระหางท่นเบนเค้า ททงพระนาราย ททงพระสาด ททง
 พระเชียน ททงพระนาเทียน ด้องท่นอยในเมืองชวาล โดกบานททง
 ว่าพระนม ททงว่าโพนผิงแคด อันที่ปากปลาดักก้าได้อันเจ้าวิธดีได้ธาตุ
 อยู่มัจฉนท่นไว้นั้นธาตุพระเจ้าทงดีได้อุปแก้วทงดีดุก จึงอธิษฐานไว้หัน
 แดะอันนี้เป็นธาตุพระพุทเจ้าทงดีคนนแด อันว่าเมืองชวาลอันเฝ้าจากเมือ

อยู่^๕ นัน^๕นต^๕นพระโคตมเจ้าได้^๕มา^๕เฝ้า^๕ด้^๕ด้^๕ด้^๕ทั้ง^๕หลาย ตาม^๕ด้^๕พระพุท^๕
 เจ้า^๕ทั้ง^๕หลาย^๕แต่^๕ก่อน^๕พุน^๕ด้^๕ด้^๕ด้^๕ แต่^๕ ที่^๕หนึ่ง^๕ว่า^๕ผา^๕บน^๕ฟาก^๕น้ำ^๕ของ^๕กำ^๕เห^๕นือ
 เม^๕อ^๕วัน^๕ค^๕ก^๕เห^๕นือ^๕ค^๕ก^๕ท^๕อ^๕น^๕น ที่^๕หนึ่ง^๕ว่า^๕ง^๕ง^๕น^๕ส^๕บ^๕โ^๕บ^๕เบ^๕อง^๕เห^๕นือ ที่^๕หนึ่ง^๕ว่า^๕
 ภู^๕เข^๕า^๕ท^๕ห^๕ง^๕ห^๕ล^๕ม^๕ภู^๕เข^๕า^๕ก^๕ำ^๕มา^๕น้ำ^๕ของ เขา^๕ว่า^๕ก^๕น^๕ห^๕ิน^๕ห^๕ม^๕อ^๕โ^๕น ที่^๕หนึ่ง^๕
 ห^๕ล^๕ม^๕ภู^๕เข^๕า^๕ก^๕ำ^๕มา^๕ว^๕น^๕อ^๕ก ได้^๕ส^๕บ^๕ห^๕ว^๕ย^๕ข^๕ำ^๕ง^๕ำ^๕น^๕เท^๕ง^๕ผ^๕ิง^๕น้ำ^๕ก^๕น^๕ห^๕ว^๕น^๕า^๕เข^๕า
 จ^๕ำ^๕ว^๕ร^๕ห^๕ิน^๕ค^๕ำ^๕ย^๕ัง^๕ไ^๕ว^๕ย^๕อ^๕ย^๕ค^๕ัน^๕ด้^๕อ^๕น ท^๕อ^๕ว^๕า^๕น^๕ี^๕ว^๕ค^๕ัน^๕บ^๕ำ^๕ด^๕ง^๕ที่^๕ภู^๕เข^๕า^๕ก^๕ำ^๕
 เม^๕อ^๕น^๕าค^๕น^๕ห^๕น^๕แ^๕ด ศ^๕ำ^๕ส^๕น^๕า^๕พ^๕ร^๕พุ^๕ท^๕ข^๕เจ้า^๕อ^๕น^๕มา^๕ด^๕ง^๕อ^๕ย^๕ที่^๕เม^๕อ^๕ง^๕ช^๕ร^๕ว^๕า ย^๕ัง^๕จ^๕ัก
 เ^๕น^๕ไป^๕เท^๕า^๕ห^๕ำ^๕พ^๕ัน^๕ว^๕ัด^๕ด^๕ำ^๕พ^๕ัน^๕ด้^๕ด้^๕ค^๕าย พ^๕ร^๕ม^๕ห^๕า^๕ป^๕า^๕ด^๕ม^๕ัน^๕เจ้า^๕ว^๕า^๕ค^๕ำ^๕น^๕า^๕น^๕อ^๕น
 เ^๕า^๕อ^๕ว^๕น^๕ให้^๕ท^๕ำ^๕ว^๕พ^๕ร^๕ย^๕า^๕ท^๕ง^๕ห^๕ล^๕าย^๕พ^๕ัน^๕ ห^๕าก^๕ม^๕ด้^๕แ^๕ป^๕ร^๕ู^๕ม^๕ก^๕ด^๕บ^๕พ^๕ัน^๕มา อ^๕ิน^๕ท^๕ร^๕
 พ^๕ร^๕ห^๕ม^๕ท^๕ง^๕ห^๕ล^๕าย^๕ห^๕าก^๕เ^๕ย^๕เ^๕น^๕ไ^๕ว^๕เ^๕น^๕แ^๕น^๕ห^๕ิน อ^๕น^๕ึ่ง^๕เ^๕น^๕เ^๕ม^๕ือ^๕ง^๕อ^๕ิน^๕ท^๕ป^๕ก^๕น^๕ค^๕ร^๕พ^๕ัน^๕ด้^๕ด้^๕
 ค^๕าย พ^๕ร^๕ว^๕า^๕ค^๕ัน^๕แ^๕ด อ^๕ย^๕ห^๕ัน^๕ไ^๕ด้^๕ด^๕ำ^๕ว^๕น^๕ด^๕ำ^๕ค^๕ัน ผู้^๕ม^๕ก^๕เม^๕ือ^๕ท^๕าง^๕น้ำ^๕ค^๕์^๕เม^๕ือ
 ด้^๕ว^๕พ^๕ร^๕ม^๕ห^๕า^๕ป^๕า^๕ด^๕ม^๕ัน^๕เจ้า^๕ท^๕ง^๕ส^๕อง ก^๕ิ^๕จ^๕ิง^๕เ^๕า^๕พ^๕ร^๕บ^๕าง^๕เจ้า^๕อ^๕อ^๕ก^๕มา^๕เว^๕ย^๕ง^๕ค^๕ำ^๕ห^๕น
 แ^๕ด พ^๕ร^๕บ^๕า^๕เว^๕ย^๕ง^๕ค^๕ำ^๕จ^๕ิง^๕ร^๕า^๕ช^๕น^๕า^๕พ^๕ร^๕พุ^๕ท^๕ข^๕เจ้า^๕ไ^๕ว^๕ไ^๕ห^๕ว^๕น^๕บ^๕เ^๕า^๕ร^๕บ^๕บ^๕ุ^๕ชา พ^๕ร^๕บ^๕าง
 เจ้า^๕จ^๕ิง^๕ก^๕ร^๕ท^๕ำ^๕ป^๕า^๕ฏิ^๕ห^๕าร^๕ย^๕เม^๕ือ^๕ก^๕าร^๕ค^๕ัน^๕น^๕เ^๕ม^๕าก^๕น^๕ัก^๕ร^๕ุง^๕เข้า^๕แ^๕ด^๕ว^๕เ^๕า^๕จ^๕ิง^๕แ^๕ด^๕ง^๕อ^๕อ^๕ก^๕มา
 เ^๕ม^๕ือ^๕ง^๕ช^๕ร^๕ว^๕า ค^๕น^๕ผู้^๕ห^๕า^๕พ^๕ร^๕เจ้า^๕น^๕ม^๕แ^๕บ^๕ค^๕น^๕ด้^๕ว^๕น เ^๕ม^๕ือ^๕จ^๕ัก^๕มา^๕น^๕ย^๕อ^๕บ^๕ไ^๕ด้^๕ห^๕ัก^๕
 น^๕ัก^๕๓๖ ค^๕น^๕ย^๕อ^๕ก^๕บ^๕ไ^๕ด้^๕ ๒๔ ค^๕น^๕ย^๕อ^๕ก^๕บ^๕ไ^๕ด้^๕ พ^๕ร^๕ท^๕ง^๕ส^๕อง^๕น^๕าย^๕ท^๕ง^๕ด^๕ำ^๕ม^๕อ^๕น^๕ร^๕ัก^๕ษา
 พ^๕ร^๕เจ้า^๕มา^๕แ^๕ด^๕เ^๕ม^๕ือ^๕ง^๕น^๕ค^๕ร^๕ห^๕ด^๕ว^๕ง^๕พ^๕ัน จ^๕ิง^๕ก^๕อ^๕ด^๕ด^๕ำ^๕ก^๕ดู^๕ด^๕ำ^๕ก^๕อ^๕อ^๕ว^๕า^๕พ^๕ร^๕เจ้า^๕ม^๕ัก^๕
 อ^๕ย^๕ห^๕ัน^๕ก^๕่อน เ^๕ห^๕ุ^๕ว^๕า^๕พ^๕ร^๕เจ้า^๕ห^๕ด^๕ิง^๕เ^๕น^๕พ^๕ร^๕ย^๕า^๕ฟ^๕ำ^๕ง^๕ม^๕อ^๕ย^๕บ^๕ร^๕อบ^๕โ^๕ด^๕ก^๕ร^๕อบ^๕ช^๕ร^๕ม
 แ^๕ด^๕ข^๕่ม^๕เ^๕า^๕ค^๕ำ^๕ไ^๕ย^๕ค^๕ำ^๕น^๕า^๕ข^๕่ม^๕เ^๕า^๕ด^๕ุ^๕ก^๕ห^๕ึง^๕น^๕าง^๕ด^๕ำ^๕ว^๕เ^๕ื่อ^๕น^๕แ^๕ด^๕เ^๕า^๕เม^๕ย^๕เ^๕ื่อ^๕น^๕มา^๕อ^๕ย^๕
 มา^๕น^๕อ^๕น ข^๕่ม^๕เ^๕า^๕บ^๕ำ^๕น^๕เ^๕า^๕เ^๕ื่อ^๕ง^๕เ^๕ื่อ^๕น ข^๕ำ^๕เจ้า^๕บ^๕ำ^๕น^๕เจ้า^๕เ^๕ื่อ^๕ง^๕เ^๕ื่อ^๕น ค^๕น^๕ท^๕ง^๕ห^๕ล^๕าย
 จ^๕ัก^๕ไ^๕ด้^๕ร^๕ับ^๕ห^๕ัน^๕จ^๕าก^๕เ^๕ม^๕ือ^๕ง^๕ด^๕ำ^๕น^๕ข^๕ำ^๕เ^๕ื่อ^๕น^๕แ^๕ด อ^๕น^๕ึ่ง^๕อ^๕า^๕ห^๕ุ^๕น^๕าง^๕แ^๕ก^๕ว^๕เ^๕ก^๕ว^๕ก^๕ุ^๕ญ^๕า

กับมันย่นหลาย พระบางเจ้าถึงเห็นดังนั้น จึงบ่มาฮอดเมืองชะวาก
เพื่อคังนั้นแด แดอยู่โผดสัตว์ทงหลายหนก่อน ภายหน้าด้าถูกด้าหลาน
อันเป็นเจ้าแผ่นดินเชียงตุงเชียงทอง ขอบโลกขอบรรวมพระเจ้าจึง
มาโผดสัตว์ทงหลายแด แดนั้นพระมหาปาตมน์เจ้ากับทงเทพดังกา
เจ้า จึงไผ่พระบางทงเวียงคำหนแด พระมหาเถรเจ้าทงดองกับทง
นายด้ามคนนั้น จึงเอาหมู่ข่มขั้นมาฮอดเมืองชะวาก่อน พระจึงมาค้ำ
จากรจากับพระยาฟ้าแดงเง้าอำมาตย์ทงหลาย พระจึงเอาค้ำนานแด
เมืองนครหลวงมาอ่านตามค้ำนาน ให้พระยาแดงเง้าอำมาตย์ฟังก
หมั่นบ่อนท่อนพระพุทเจ้าทำนายไว้นั้นแด ทนพระพุทโคตมเจ้า
มาโผดสัตว์ทงหลาย ไผ่บาทพระรัตนกัษัยทอบด้าแดงนัวให้
ปรากฏแดค้ำนานหากออกกว่าคังนั้น พระมหาปาตมน์เจ้าจึงมาก่อเจดีย์
วิหารตามนิทานค้ำนานแดอินทปถนนครหลวงพันมาแด อันว่าเมือง
ดานช้างชื่อว่าสุวรรณภูมิณกหากมีในค้ำนานพระยาอินทรวีรชนไวทกอน
หินในเมืองอินทปถนนครพันแด

แดนเมอภายหน้า จักว่าทงพระยาฟ้าแดงบ้านแดงเมืองอันขอบ
แดบ่ขอบนก่อนแด ภายหน้าพันยังจักมีด้าหลานด้าเหลน ผู้บุญ
สมภารได้มาดงพระเจดีย์อันใหญ่อันหลวง เป็นทงเพงแก้สัตว์ทงหลาย
ค้ำหัดแด พระบางเจ้าจึงจักมาโผดสัตว์ยามนั้น ทงเชียงตุงเชียงทองหน
แด พระยาฟ้ารุ่งม่มถูกชายดองคน ผู้หนึ่งชื่อว่าท้าวอุ้นเฮือนผู้หนึ่งชื่อว่า
ท้าวคำกอง เป็นแดนเมืองแก้ท้าวอุ้นเฮือนผู้เป็นพระยาสามแสนไท้น
แด ถกหญิงผู้หนึ่งชื่อว่านางแก้วเกษเกษ มีนางนางแก้วเก่งกัญญา

ถูกพระยานครหลวงเห็นแต่ เมื่อพระฟ้ารุ่งม่อออกจากนครหลวง มี
 อายุได้ ๑๒ ปี มาผบบ้านผบบเมืองท่งหลายได้ ๔ ปี จึงมา
 เที่ยงตงเที่ยงทองปลัดวันด้วยราชย์บ้านเมืองนับแต่อายุท่านมาได้ ๒๕ ปี
 จึงช่อดเที่ยงตงเที่ยงทองเห็นแต่ นับแต่นั้นไปได้ ๑๕ ปี นางแก้วก่ง
 กัญญาจึงตาย แต่มั่นท่านอยู่บ่ชอบโลกชอบกรรม คัดด้วยส่วน
 ความอันผิดท่านว่าเหม^๕ อันเหม่นท่านว่าผิด อนึ่งช้อยคนเด้น่า
 อำมาตย์ท่านวันดูกแต่นครหลวงนาน^๕ ท่านเลี้ยงดูให้พึงใจเขาสุด^๕คน
 แม่เชนิคบิดว่าดัง อหังเด้นามนครแต่พ่อแต่เก่าอันได้ไปดอมคว
 ท่านดวดชมเดี่ย เขานิคน้อยก็ว่าผิดหลาย ช่อดโทษท่งหลายผู้
 ๕ เสนอำมาตย์ใหญ่ท่งหลายกับทั้งชาวเมือง แดพระสงฆ์พร้อม
 กันจึงขับพระยาฟ้ารุ่งม่อเห็น^๕แต่ เมื่อท่านเห็นนั้นมีอายุได้ ๔๘ ท่าน
 เห็นทางศาตนาเมื่อตกเมืองน่าน อยู่ได้ ๒ ปีท่านจึงตาย เมื่อท่านตาย
 ๕ นั้น จึงอธิษฐานไว้ว่าดังนี้ คุณ^๕ให้ตั้งเมื่อเมืองดานช้างแต่ว่าดังนี้
 เขาจึงสร้างวัดสภกระตูกอนหนึ่ง จึงได้ชื่อว่าวัดพระยาฟ้า พระยาน่าน
 จึงเอากระตูกหน้าผากหีบสนใส่ช่อดวงหนึ่งไว้บูชา พระพุทธเจ้า^๕เห็น
 จึงเขียนความอันพระยาฟ้าตั้งไว้^๕ ได้ในรูปหนึ่งว่าดังนี้ รูป^๕วันแด
 กระตูกหน้าผากพระยาฟ้า ๕ นี้แต่ว่าบุญท่านยังจะได้เลิกคำสอนพระ-
 พุทธเจ้า เมื่อจำถูกจำหลานจำเหตุน^๕ จงให้ถ่มพัดคักเอาของอัน^๕
 เมื่อช่อดเมืองดานช้าง ให้ดูท่านได้สร้างเจดีย์วิหารไว้ดังท่านอธิษฐาน
 ๕ นเทอญ พระน่านอธิษฐานแล้ว เทวดาจึงให้ถ่มพัดเอามาตกคอนสูง
 ๕ ที่หนึ่งเขาจึงเ็นว่าคอนวานเห็น^๕แต่

เมื่อนั้นท้าวอุ้นเชื่อนผู้ถูกไต่เป็นพระยาแทนพระยาฟ้านั้น จึงเอา
ขลุ่ยหน้าผากอุ้นนั้นมาตบสร้างเป็นเจดีย์ชาตุฎุ ไต่เห็นแต่ ภูฏักางนั้น
กระตุกฟ้าคำเฮี้ยว ภูฏักางเห็นชนนกระตุกฟ้ามืดแต่

บัดนั้นจึงจากพงศาท้าวพระยาไปภายหลัง ให้นำทางหลายพระสงฆ์
เจ้าเป็นต้นว่า พระมหาสามเจ้าทั้งต้องเป็นประธาน จึงเอาท้าวอุ้นเชื่อน
มาเป็นพระยาแทน จึงได้ชื่อว่าพระยาสามแสน ไต่เห็นแต่ จึงเอานาง
นัยนงเดียวถูกพระยาคำเฮี้ยว อุ้นเป็นลูกอาว่น้องพ่อพระยาสามแสน ไต่
จึงเอามาเป็นนางแทน จึงได้ชื่อว่ามัวแทนเห็นแต่ ยังมีพี่เลี้ยงผู้หนึ่ง
ชื่อว่านางกาสุเตงอยู่แปงสู่สิ่งสู่เหยียของเห็นแต่ แต่นั้นบ้านเมืองก็กว้าง
ขวางไปภายหลัง คำสอนพระพุทธเจ้าก็รุ่งเรืองไปเห็นแต่ แล้วจึงมา
สร้างวัดแล้ว จึงเอาแก้วลูกหนึ่งอันนางแก้วเก่งกัญญา อันเป็นพระยา
สามแสนโพนัน เอาแต่เมืองนครหลวงมานั้นใส่ในอกพระพุทธเจ้าก็
รุ่งเรืองไปเห็นแต่ จึงได้ชื่อว่าวัดแก้วเห็นแต่ เมื่อสร้างวัดแก้วแล้วจึง
รวบรวมพระมหาเทพดังกาเจ้ามาเป็นพระมหาสามเจ้าวัดแก้ว จึงให้
อภัยแก่สัตว์ทั้งหลายผู้ควรฆ่าแลควรค้ำควรผูกควรเงินฮ้อยเงินพันชั้นคา
คอกก็ดี คั้นได้เข้ามาเขตต์วัดแก้วแล้ว ดวดบิให้กระทำให้เสียหนี้เสีย
เงินสิ่ง ท่อให้มีเจ้าตอกคอกไม้เผ่งเทียนธมา แล้วให้บอกสอนไปหา
เวียกหาการคังเก่า อภัยโทษเสียทั้งมอดเห็นแต่ จึงให้เขตต์ให้แดน
ให้ทานบ้านเมืองทั้งมอดกับวัดแก้ว เป็นอันมากอันหลายนัก ทั้งไท
บ้านไผ่แม่น้ำมณฑลทั้งตัวแม่น้ำให้ทานกับวัดแก้วเห็นแต่ เจ้าแผ่นดินทั้งสอง
ผู้เมื่อย จึงตั้งคำปรารภกันว่า เพื่อข้าทั้งสองขอให้มีลูกชายสองคน

ผู้ประเสริฐ ถูกหญิงสองคนผู้ประเสริฐ มีมายาบุญญาตั้งผู้เหยียด
 อนึ่งอันถึงผลอันได้สร้างวิหารแด่พระพุทธรูปเจ้า ให้ไปเสด็จออก
 ถึงบุ๋มตาขายเป็นต้นว่าขุนบรมราชาธิราช แด่นางยมมระพาดาทังนาง
 น้อยเอ็ดแคงทังเผ่าพงศ์วงศ์ผู้คน ผู้ตายไปแต่ก็คดียังมีคนคิด
 อยู่ในทุกข์ให้พ้นจากทุกข์ อยู่ในสุขหังให้ถึงสุข ผู้ยังเป็นคนเป็นต้นว่า
 เจ้าแสนแสนหมื่นหดวงแด่เจ้าอำมาตย์ ขุนหมื่นขุนพันทักความน้อยความ
 ใหญ่ ไพรฟ้าหน้าไทท่งหตาย ผู้ได้สร้างได้กระทำค้อมกั ผู้ได้
 อนุโมทนาค้อมกั พอแต่ผู้ใดยืนกัในเขตต์ขงเมืองตานช้าง ทน
 ผู้แห่งผู้ทีทอญ พระยาสามแสนไทเจ้า ทังบักแทนหตังน้ำแม่ไปให้แก่
 ผู้คัวท่งหตายคังนแด แด่น้อยไปได้อะเคื่อนมา นางจึงฝันเห็นภุชวง
 เป็นคำทังมวด ผู้เข้าแด่นางจึงเฝ้าต่อพระยาคนเป็นผัวแด แด่นั้น
 พระยาจึงเรียกหาขังนักกราษฎ์ท่งหตายมา เป็นต้นว่านรดิ้งนรเทศ
 นราธาด พระยาจึงให้นางเฝ้านิมิตคำนั้นว่า เห็นภุชวงน้อยภุชวง
 หดวงเป็นคำหมดทังมวด พรหมณจึงถวายเป็นเจ้าจกมีลูกชายผู้
 ประเสริฐเหตุเพือนางฝันน แต่เคื่อนสามออกห้าคำวันอาทิตย์ แด่นั้น
 นางก็ทวงครวญไปถึงเคื่อน ๓ ออกคำหนึ่ง จึงได้ลูกชายผู้หนึ่งอันม่ม
 เคื่อนแล้วจึงได้ชื่อว่าเจ้าดำคำแดงหนแด อยู่หนึ่งเจ้าเมืองตานนา
 จึงเอนน้อยอ่อนต่อทังเอนเมืองทันทอม ทังไทเมืองพยามมาดอมพันหนึ่ง
 ครวพันหนึ่งพระยาสามแสนไท เจ้าจึงให้แบ่งโฮงหตังหนึ่งหตัง
 หตังหนึ่งเป็นหอนอน จึงได้ชื่อว่าทางหตังเชียงกาง ครวไทยเมือง
 พยามพันครวนั้น จึงให้อยู่บนทักภุชวกั จึงได้ชื่อว่าอันพระยา

อยู่ได้หนึ่งจึงมีลูกชายผู้หนึ่งคิม จึงได้ชื่อว่าท้าวท่อนก่อนเมืองใหญ่
 มาแล้วพ่อจึงให้ไปกินเมืองเชียงสา จึงได้ชื่อว่าเชียงสา พระยาโยทริยา
 จึงส่งลูกสาวผู้หนึ่งชื่อว่า นางแก้วยอดฟ้ามาเป็นเมีย พระยาดำมดแล่นไท
 เจ้าจึงแบ่งโสงหลวงหลังหนึ่งเหนือสบบดงให้อยู่ จึงได้ชื่อว่าโสงเชียง
 ได้เห็นนางมาอยู่หนึ่ง จึงมีลูกชายผู้หนึ่ง จึงได้ชื่อว่าท้าวดวงมูรต์
 พ่อให้ไปกินเมืองประดัมเด้ามีลูกหญิงผู้หนึ่งชื่อว่านางมหาไถล ใหญ่มา
 ได้ ๕ ขวบจึงตายเสีย ผู้พี่ชายเอาลูกต้องมาสร้างไว้ที จึงได้ชื่อว่า
 วัดศรีหอม จึงมามอบวัดอันนั้นมากับวัดแก้วเมืองชะวาหันแด อยู่น้อย
 หนึ่งพระยาเชียงรุ่งจึงเอาลูกสาวมาเป็นเมีย พระยาดำมดแล่นไทจึง
 ให้อยู่หอท้ายเชียงทอง จึงได้ชื่อว่าแม่เหี้ยวโสงทองหันแด มีลูกชาย
 หนึ่งจึงได้ชื่อว่าท้าวท่อนคำ พ่อให้ไปกินเมืองปากห้วยหลวง เจ้าปาก
 ห้วยหลวงมีลูกชายหนึ่ง ได้ชื่อว่าท้าวค่อมคำ ๆ เป็นหลานพระยา
 ดำมดแล่นไท นับแต่พระยาดำมดแล่นไท มีอายุได้ ๘๘ ปี หมอทายแต่
 น้อยว่าจักตายดึกนี้ มาได้กินเมืองตั้งชานไปแค้นน้ำตายที่โสงเชียงทอง
 หันแด นางแทนผู้เป็นเมียนั้นจึงเอาลูกชายผู้ชื่อว่าเจ้าถ่านค่านนั้น มาเป็น
 พระยาแทนพ่อหันแด พระมหาสามเจ้าวัดแก้วแด่นาอำมาตย์ทั้งหลาย
 จึงได้ชื่อว่าสุวรรณปารัง พระยาจึงมาสร้างวัดหลังหนึ่ง สบกระดูก
 พักคิดว่าชนแดนเมื่อสร้างแล้วได้ชื่อว่าวัดสวนแดนหันแด เจ้าสร้าง
 อุโบสถหลังหนึ่งที่ถืองเมืองหันไว้ จึงรารานามหาสัตว์ชาติโกเจ้ามา
 เป็นมหาสามเจ้าวัดโบสถ์ เจ้าเอามหาสามเจ้ามาเป็นสงฆเจ้า
 อยู่สวนแดน จึงมาให้ท่านผู้หนึ่งชื่อว่าท่านดงดวดมาเป็นเศรษฐีให้ค้ำคง

วัดดอนแกน จึงเย้ยกว่าเศรษฐีสูงลอยวัดดอนแกน นี่หากเป็นวัดสม
 ณะพระยาสามแสนไทเจ้าหน่สแด พระยาสุวรรณปาวัง จึงได้มาเป็น
 เจ้าแผ่นดิน จึงฝันว่าได้กินน้ำใจโคกระเดาแลได้ดอกบัวในสระหนึ่ง
 จึงได้คำฝันแก่นักปราชญ์ทั้งหลายหน่สแด ๆ เขาจึงทายว่าเจ้าภักได้ลูก
 ชายผู้ประเสริฐคนหนึ่งแ แต่หนีไปพระยาจึงมีลูกชายผู้หนึ่ง จึงได้ชื่อ
 ว่าท้าวโคบัวบานหน่สแด พระยาสุวรรณปาวัง มีอายุได้ ๖๔ ปีจึงตาย
 เขาจึงเขาไปเผ่าที่หนึ่งจึงสร้างวัดหลังหนึ่งสมณะพระยา จึงได้ชื่อว่า
 มโนรมหน่สแด แต่เมื่อภายหลังเขาเจ้าพรหมกุมารหลานพระยา
 สามแสนไท เป็นพระยาแทนได้สามปี มหาเทวีเอาหลานน้อยไปฆ่าเสีย
 ที่กกทอนหน่สแด แต้นั้นไปนางเทวีผู้เป็นลูกพี่คำเฮียวหน่สแด ชื่อน้อย
 ว่านางอามพัน เป็นเมียเจ้าพระยาสามแสนไทหน่สแด แต่งบ้านแปงเมือง
 บ่เป็น พระดังขเจ้าทั้งหลายเสนาอำมาตย์ก็พลอย ผู้ชื่อนางกานัน
 ห้ามชอว่าอย่าให้เสียให้กระทำกับพัง แต่บ้านเมืองถดถอยเสียด
 หน่สแด แต่นั้นจึงมาเอาท้าวโคบัวบาน แทนเป็นพระยาได้ ๘ เดือน
 นางเทวีจักฆ่าเสีย เจ้าผู้แ้วัดกหน่นางเทวีให้ไปนำทนต์ผาคาว เขาจึง
 ดัระแปงเสียหน่น นางเทวีจึงให้ไปเอาท้าวเซียงสาอันเป็นพระยา ลูก
 นางน้อยอ่อนดอ มาเป็นพระยาได้ปีปายแ่งหนึ่งให้เขาไปฆ่าเสียกกเฮือ
 หน่สแด แต่นั้นนางกาก็หน่นเสีย มาตั้งบ้านอยู่ทีหนึ่งชื่อว่าชอนภูตี่ เผ่า
 พงศ์วงศ์เจ้าแผ่นดิน ถอดหนีไปกลัวอดคาวชอนอยู่หน่น นางเทวีจึง
 ให้ไปเอาพระยาปากห้วยหลวง มาเป็นพระยาได้ ๑๐ เดือน จึงชอนหนี
 ไปอยู่ปากห้วยหลวงดังเก่า ได้ชอนหนึ่งจึงตายเสีย เขาจึงเผ่าเสีย

ปากห้วยหลวงน้ำเหนือ จึงสร้างวัดหลังหนึ่งชื่อว่าวัดสักระตกพระยา
ปากห้วยหลวง แດนางเทวีให้มาเอาเพียงขวาประดักเมื่อเมื่อพระยา
แทนมังกมา ยังมีผู้หนึ่งชื่อว่าหมอมนมัน เอาข่อยจืดของพระยาสาม
แฉ่นไทเป็นเมีย มันจึงมีลูกคนหนึ่งชื่อว่าท้าวคำเกิด มันผู้เป็นเมีย
จึงบอกข้อข้างขอมมา แฉ่นามกตวพงหลาย เจ้าของอินใดก็ตามกับบอก
ดูมันไว้ให้จืดได้ดังสู่น มันจึงว่าลูกกฐนพระยาสามแฉ่นไทมาเกิด
ตาย ความอันนั้นดวดล้าไปฮ้อคมหาเทวี ๆ จึงให้ต้องมาเอาเมื่อเป็น
เจ้าแผ่นดิน เหตุเพื่อว่าเชื้อทงหลายสักพระยาสามแฉ่นไทเจ้า คั้นไป
เกิดที่ใดทงหลายก็นำเอาเพื่อสิ่งนั้น ได้มาเป็นเจ้าแผ่นดินแล้วจึงสร้าง
วัดหลังหนึ่ง เหนือสวนเกษนหันแด นางเทวีจึงได้ชื่อว่าวัดดีเกิดมัน
เป็นเจ้าแผ่นดินได้ต้องบิยายต้องเดือน มันเป็นผู้ทงแตกคาย นาง
เทวีแดหมอมนมันผู้เป็นพ่อจึงมาสร้างวัดสักระตก ที่ไต่บ้านเจ้าแม่ก่าหัน
จึงชื่อว่าวัดคนหันแด นางเทวีนั้นมันฮ้ายกาแข็งเพื่่อมันเอาลูกบูเตียง
พระยาฟ้าเป็นผัวมัน มันได้ชื่อว่าแฉ่นหลวงเชียงตอ ทงหลายจึงว่าชา
นั้นชอบโลกธรรมคี่หัดแด แฉ่นาทงหลายจึงเอาออกจากโง่งเชียงทอง
ไปฆ่าเสียทสาเดี้ยวฟากในเชียงทองหันแด ยามเมื่อนางเทวีตายนั้น
อายุได้ ๘๕ แม่ก่าจึงมาขอเอาคานดอมแฉ่นาทงหลาย เมื่อเผาศาเดี้ยวบ้าน
ส่านหัน จึงสร้างวัดหลังหนึ่งสักระตกมหาเทวี จึงได้ชื่อว่าวัดแม่ก่า
หันแด เจ้าแม่ก่านเป็นพ่อเพียงมหาเทวีแดว

บัดนี้จักเล่าพงศะแม่ก่าก่อนแด แม่ก่านมีลูกผู้หนึ่งเป็นนาง
สองหมื่นไต่ นางนั้นมีลูกสาวสองคน ผู้พี่อายุได้เป็นพุมเหนือเมื่อปาง

พระอัฐมราชเจ้านแดง เจ้าพุมเหนือได้อาณาจักรพระอัฐมเป็นเมีย จึง
 มีลูกผู้หญิงชื่อว่าพระสองเมือง อันทั้งหลายว่าพระอัฐมแดง แม่พระ
 สองเมืองตายเจ้าพุมเหนือ ผู้ชื่อว่าเจ้าชายนั้น จึงมาเอาพี่เออยพระยา
 กาง ทั้งเป็นพี่เออยคนพระไชยเชษฐาธิราชเจ้านแดง ตามตนเป็น
 ลูกพี่เดียวแม่เดียวกัน เชื้อพระยาจิกคำเจ้าพุมเหนือจึงมีลูกนำผู้ได้
 ชื่อว่าบุญล้าน อันได้เป็นแสนเมืองตามช้าง จึงได้ชื่อว่าอุปราชาหนแดง
 อันทั้งพระเจ้าแม่กำ แดพระยาจิกคำเป็นโคตรเป็นวงศ์อันเดียวกันหนแดง
 จาพงศ์พันธุ์แม่กำแก้วเท่านั้นก่อน แด ๆ

แต่ไปภายหลังจากพงศ์พันธุ์นักปราชญ์ก่อน แด นักปราชญ์
 เจ้าอันมาแต่เมืองนครหลวง เป็นศัณฐานรตัง ๆ มีลูกสองชาย ผู้พี่ชื่อ
 ว่านเรศผู้น้องชื่อว่านรราช ขาเจ้าทั้งสองนั้นจบไตรเพททั้งสาม อันมี
 กาลถึงเวรถึงนักขยาบบุญญาพระยานชนเมื่ออากาศทางหาได้ ๒๒ คอก ๑๘
 คอก ได้ ๑๖ คอก อันเป็นปกติ นเรศมีลูกชายผู้หนึ่งจบไตรเพท
 ทั้งสาม นรราชมีลูกชายผู้หนึ่งจบไตรเพททั้งสามวิทธิเฮงเฮ้งแถมยา
 บัญญาถึงเดียวกัน กาลถึงเขาเจ้าแถมคนนั้นคนเข้า น้อยยหนึ่งกดี
 พันหนึ่งกดี จักกุมต่อมือเขาเจ้านั้นแขนหักมือหัก หัวเข่าแตก
 ออกดังนั้น ก็บ่อาจจักกุมเขาได้ แด อันเชิงดาบเขานั้นพันคนเมื่อ
 ต่อถึงหมื่น ก็เจ็บก็ตายบ่อาจจักเขาได้ นักปราชญ์ทั้งสามอัน
 เป็นพ่อเขาเจ้าทั้งนั้นก็ตายไปด้วยสัตว์ดี ตามกาลถึงเขาเจ้าทั้งสาม
 หนแดง จักสร้างวัดหนึ่งถึงดบกระดูกนักปราชญ์ทั้งสาม ได้ชื่อว่า
 วัดหัวขวงเชียงกา พระมหาปาดม้นเจ้าก็ตาย พระมหาเทพดังกา

และพระมหาดำมีเจ้าวัดแก้ว ก็จุติไปตามกรรม จึงมาเป่งเจตีย์
 ดวงหนึ่งต่อหน้าวัดป่าหมื่นหน้ะ จึงได้ชื่อว่าวัดพระพันองค์ดำนหน้ะ แต่
 หน้ะบ้านเมืองลวดเล่าคูน้ะเจ็ย หาท้าวพระยาบได้โง่งดำนปี นักปราชญ์
 ทั่วทั้งแคว้นมาคย้ะทั้งหลายพร้อมกัน จึงมาเหาพระมหาดักราทิโก
 เป็นมหาดำมี เจ้าวัดแก้วจึงมาเหาสมุทโคตเจ้าวัดป่าดำนหน้ะ จึงได้
 ชื่อว่าพระมหาดำมีเจ้าคนพ้ะคนหน้ะองปางนหน้ะแฉะ จึงจักได้ชื่อว่าราชครู
 เจ้าแผ่นดินเมืองตานช้าง หล่างม้ด้องคนแฉะ นักปราชญ์ผู้จักเป็น
 ที่เส่งทักถามหล่างม้ด้องม้ด้อง คนทั้งหลายอันเป็นข้าเจ้าแผ่นดินจึงสุข
 เกษมมาเพือคองนหน้ะแฉะ ๑

บัดนี้จักจาพงคำพระยาฟ้าแฉะพระยาดำนแฉะไท่ก่อนแฉะ พระ
 มหาดำมีเจ้าทั้งด้องแฉะนักปราชญ์ทั่วทั้งด้อง แฉะเสนาอำมาคย้ะทั้งหลาย
 จึงพร้อมกันไปปราณาพองชะวาประดัก มาเป็นเจ้าแผ่นดินเชียงตอง
 เชียงทอง ไช่ทำนอยู่คั่นเคือหานท้ะเจ็ยจันทนหน้ะแฉะ เจ้าจักขินมา
 ตามนิมนต์ จึงมาฮอดเมืองชะวา พระมหาดำมีเจ้าทั้งด้องนักปราชญ์
 ทั่วทั้งด้อง กบัทั้งเสนาอำมาคย้ะทั้งหลาย พร้อมกันยอชวนให้เป็นเจ้าแผ่นดิน
 จึงได้ชื่อว่าพระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้วหน้ะแฉะ เจ้าจึงมายอพระมหา
 สมุทราเจ้าเป็นขรรมนเสนา ให้อยู่ดัมโนรม จึงเหาพระมหายานคัมภีร์
 เจ้า เป็นดังขเสนาให้อยู่วัดโบสถ์ถ้างเมือง จึงให้อาษาญาอภัยโทษ
 ทั่วทั้งแคว้นทั่วโลกทั้งหลายโดยดั่งโบราณนหน้ะ เจ้ามาเสวยราชม้ดุกษาย
 ผู้หนึ่งชื่อว่าท้าวเชียงดอ ให้เมื่อเป็นแสนเมืองแก้วพ้อ จึงมีผู้หน้ะ
 ให้เมื่อถิ่นเมืองกระบอง จึงได้ชื่อว่าพระยาหมื่นแก้ว ดูกษายผู้หนึ่ง

ชื่อว่าเจ้าคนหล้า ให้ไปกินเมืองแก ผู้หนึ่งชื่อว่าวิสุทธราชา ให้ไปกิน
 เวียงคำ ทั้งท้าวหลานพันทอง ผู้หนึ่งชื่อว่าคำเอื้อง ให้เมื่อกินเมืองชาย
 แดงเมืองทอง จึงได้ชื่อว่าเจ้าชายทอง ผู้หนึ่งชื่อว่าคำพาให้เมื่อกิน
 เมืองขวา จึงได้ชื่อว่าขวาเทพา จึงให้พ่อเลี้ยงผู้หนึ่ง ให้เมื่อเข็ด
 คางได้ชื่อว่าขวาตุง ข้างคัวหนึ่งเมื่อแข็ง เมืองขวามันแดงคังแดง
 เป็นคังทองแดงนั้นแล้ว ถึงได้แก่คอก แต่เค้หูก้าขวามาถึงเค้หูก้า
 ข้ายได้สามคอก จึงได้ชื่อว่าเซยบึงทอง คัวนั้นข้างคันเจ้าขวาเทพาแด
 เท่านลูกชายพระยาไชยจักรพรรดิแผ่นแผ้วนั้นแล ลูกหญิงผู้หนึ่งให้กิน
 เมืองหมื่นหน้า ผู้ซึ่งหญิงให้กินเมืองหมื่นแพน พระยาไชยจักรพรรดิ
 แผ่นแผ้ว มีลูกชายห้าคนลูกหญิงสองคน คันคนทั้งหลายว่าแม่หยัว
 เจ้านางหมื่นหน้า นางมันแพนนั้นแล บ้านเมืองแต่นั้นชายมุขกิน
 เวียงจันทน์แล จักเอาแต่คัวคัวไปได้ ทั้งเมืองกระบองเป็นเมืองหมื่น
 เด่นอำมาตย์ทั้งหลายว่าชอบ จึงแต่งให้เด็กน้อยและนายหลวงทั้งสอง
 ดองเอาไปฆ่าเสียที่คองจันทน์ มันมาห็นหน้าห็นไกลห็นแล เขา
 จึงเอามันไปเผาเสียที่หนึ่ง จึงสร้างวัดหลังหนึ่งได้ชื่อว่าวัดไค้ห็นแล
 อันว่าวัดประดักันพระมหาสมันเจ้าและนักปราชญ์ทั้งสาม เอาตำนาน
 แต่งเมืองนครหลวงพันมาว่ามหาดดีเจ้าคนคังหล้าไม้จันทน์ ทั้งหล้า
 แก้วหมายบ้านหมายเมืองไค้^{๕๕}ทนต์ พระมหาสมันเจ้าบอกให้ตั้งอาราม
 ทั้งพุทธรูปเจ้า ไค้^{๕๕}ในทนต์เทอญ พระว่าให้เมื่อเอาพระบางเจ้าขึ้นมา
 เขาห็น ๗ วัน จึงออกมาเวียงคำนั้นแล เมื่อสร้างแล้วจึงได้ชื่อว่า
 วัดประดักัน^{๕๕}แล พระยาไชยจักรพรรดิแผ่นแผ้วเจ้า จึงพิจารณา

๕ ปี มียาได้ ๕ ปี มันเป็นหงอกแต่หนุ่มมีลูกต้องขาย
 จึงให้มาขึ้นเมืองเวียงจันทน์ แต่พระน้ายังมาเห็นเก่าเขตต์เมืองชาย
 แด ขอบค่านทั้งมรดกไว้อาชญาให้แต่งหันแด เขาจึงว่าพระยาจันทน์
 หงอกแดงเขาว่าเจ้าคนนั้นแด แต่นั้นมาขึ้นยังมีพระยาคนหนึ่งชื่อว่า
 แก่นท้าว ได้ช้างเผือกตัวหนึ่งมาถวายแก่พระยาไชยจักรพรรดิแผ่นแผ้ว
 เจ้าหันแด ช้างตัวนั้นสูงได้ ๑ ศอก รูปโฉมงามนักจึงแบ่งโง่หลังหนึ่ง
 ไว้ให้คุ้มภรรยาเขาตามเคมนาคานหันแด พ่อหมอบ้างผู้หนึ่งจึงทูลว่าช้าง
 ตัวนั้นอยู่เมืองใดได้สูง ๑ ปีเมืองนั้นนั้นก็จักวายแด มันทูลดังนี้ผู้ทูล
 นั้นหมิ่นพ่อหมิ่นช้างคำสอน อันเป็นบุพพินคานคอบแก้ว ว่าเป็น
 พระยานครคางมุนนั้นแด ได้ช้างเผือกตัวมีความดำเท่าบัวหลวงจึงให้
 มาขอชนเมื่อศุ พระยาเชียงตุงเขาช้างเมื่อให้บัวหลวงศุ พระยา
 บัวหลวงก็เคียดมากนัก จึงนำพลได้มีหนึ่งมีดุนั้นมาทางเมืองชาวสาม
 ถิ่น ให้เสนาข้าว่าชื่อว่าคกงมาผู้หนึ่งใดหนึ่ง ผู้หลานมังเมือง
 ชาวมีคน ๕ ถิ่น ชนจากชนช้างเผือกเจ้าเชียงตุง เสนาผู้หนึ่งถือ
 พลมา ๓ ถิ่น ชื่อว่าคกงมาทางเมืองซ้าย เสนาผู้หนึ่งชื่อว่าจุตวาย-
 ไตวาง เป็นหลานเจ้าบัวขัน ชนช้างหมื่นจันตวัดชื่อว่าพิมานคำ ให้
 เสนาผู้หนึ่งชื่อว่ากการถือพลมา ๓ ถิ่น มาทางพระน้ายังเลี้ยงดา
 ให้เสนาผู้หนึ่งชื่อว่ากผู้เสด ถือพลมา ๓ ถิ่นมาทางเมืองกระบอง
 แกวหลวง มาคกแผ่นดินเมืองถางข้างปางนั้นต้องคือหันแด พระยา
 เชียงตุงถือพลต้องเด่น ให้บริถึงหันนารายณ์ นรเทศ นรดาต ๕ คน
 เขานมคนด่านดีพัน พันหลวงดีหมื่น ไปรบแต่กันภุมเมืองมา แกว

ค่ายด้านหนึ่ง เถิงกาเจ้ากุ่มกั้นตั้งมาจากภูมุงเมืองมานอนคันภูมุง
 เมืองมานอนคันภูกั้นไต่หนึ่งกั้นชนทลกกัหมัน พอยามเที่ยงคนผู้แทน
 มาเอนบอกแก่ไต่หนึ่งว่าเป็นความแควว่า ท่านจักตายวันหน้าทั้งทางเมือง
 ชะวาทัน แล้วเจ้ามาเอนบอกพระยาเชียงตองว่า ให้คาพระยาไชย
 เจ้าต้องหน้ท่อน พระยาเชียงตองก็จักไต่ชนข้างแคววันหนึ่ง แล้ว
 บ้านเมืองก็จักวายวันหนึ่ง แล้วผู้แทนมาเอนบอกว่าดังนี้ สูงเข้า
 แล้วก็ดำรงอันจักชนค้อนหน้าข้างเผือกถนนด้วรอยตัว คนด้วหมัน หมัน
 หลวงหมันบุษร้างอายคาชาว ถือกพลแปดหมัน ข้างตัวจักชนค้อม
 แปดร้อย ออกมาทางชน หมันหลวงด้วไต่หนึ่ง ข้างตัวนั้นงา
 ภาวชนเป็นดังทบศอก งากำซ้ายลงกกงาได้สีกา สูงได้เกี้ยวศอก
 ชวาธุซึ่งแดงตัวว่าไชยบอมทอง ชุมข้างหน้ได้แปดร้อย คนแปด
 หมันอยู่ทางผาเผิง พลหลวงทั้งมวดตึงนาข้าวจ้าวทอนด้วร้างวักขุณ
 บัคนแฉะ เขาเจ้าทั้งหลายด้วขึ้น ก็ว่านรดังเป็นคั่นถือกพลออกด้วหมัน
 ไปตึงนามุงคุณ รบมาเจิงนาไต่เดียว พระยาเชียงตองก็มาตึงนาไต่เดียว
 หนึ่ง หมันหลวงด้วไต่หนึ่งก็มาฮอดหนึ่ง ชวาธุชนก็มาฮอดหนึ่ง
 ไต่หนึ่งยังคองอยู่นาข้าวจ้าวไปมา เจ้าหมันหลวงทั้งชวาธุถือกพล มีข้าง
 ต้องพันคนต้องแฉะ เขาเจ้าทั้งด้วคั่นก็ว่านรดังเป็นคั่น ชุมคน
 แกวแต่ยามดาววันเที่ยงแต่ยามแดง แพ้แก่วัด้เออคุงไต่หนึ่งหน้แฉะ
 คนต้องแฉะข้างต้องพันแฉะแกวหัวด้าน ซากบ่แพ้แพ่งกับแพ้ข้างพา
 ควณแฉะหน้ไปกินน้ำ แผ่นคินบได้ย่ำท่อย่ำแกวตายหน้แฉะ แฉะนั้นไต่
 หนึ่งเข้ามารนข้างเผือกชวาธุว้างไชยบอมทองไต่คองเบ็งมวดหลวงมาชุม

ตามตัวไชยบอมทองเอาหมดทั้งสาม ผู้หนึ่งว่าคือกองมาก้าซ้ายไคหนึ่ง
 ชุมช้างมันสีดำ หมันหลวงหมันขุนนางซ้ายขวา ได้ทำทั้งสี่
 แถวกักตายทั้งสี่ โหนยก้าขวาไคหนึ่ง ชื่อว่าหลักพาชุมช้างมันมหักตัว
 ว่างมาก่อนไคหนึ่ง ร้อยพระยาเชียงตบหนึ่งร้อยนายหลวงเหนือ มัน
 ข้างขวาคือชื่อว่าอ้ายหมากหญ้านั้นชนอีก พาท้าวขวาทั้งสองชุมชน
 ข้างหลัดขวานั้นท้าวไป องค์ทั้งหกก็ตายไปราชทั้งสองตาย ข้างอ้าย
 หมากหญ้าทั้งไชยบอมทองดอยน้ำของหน้ ผู้ว่านายหลวงเหนือ
 แหม่นบุเจ้าภูมิเหนือ อันว่าท้าวแจ่งพ่อท้าวบุญสารอันเป็นพระยาแสน
 นั้นแต่ แค้นพลก้าดาวเข้ากับกบมางไปนั้นแต่

แต่นั้นไคหนึ่งก็เอาพดทั้ง มอดเข้ามาชนช้าง เลือก พระยาเชียง ตบ
 ทั้งหมันหลวงหมันขุนนางไคหนึ่ง ทนาโฮเดียวหน้ช้างเลือกเอาช้างไคหนึ่ง
 ท้าวลงมันก็ตายไปนั้นแต่ ข้างเข้าทั้งสองพันนั้นนางตัวก็ตาย นางตัว
 ก็ดอยชามนาคานหน้ นางตัวก็ชามนาคานของหน้ หมันหลวงหมันขุน
 เอาทั้งหลายกอนรบชนกันหน้ท้านก็ตายข้างก็ตาย ชนทั้งสี่เป็นต้น ว่า
 นรดิ้ง นรนารายณ์ นรเดช นรธาด เขาเจ้าทั้งหลายนี้ แถวกักชุม
 เอาไคหนึ่งเป็น มาเลียบหลักเดียวทนาขาวขาว ทั้งวังวัดหัวของหน้แต่
 ตัวพระยาเชียงตบก็เจ็บก็ป่วยจึงช้างเผือกหน้ มาฮอดโฮงเชียงทอง
 จึงลงช้างไปเข้าเฮือเหต่มหน้ ชื่อว่าเพเถกาเอาลวดจุมที่ท่าเชียงทอง
 หน้เจ้าก็ตายหน้ แดงแถวมาเมืองดาวบางมีช้างห้าตัว นายหลวง
 เขาอันเป็นเจ้าช้างहारอยกับทั้งไคหนึ่ง ก็ตายหมดมือเดียว อัน
 พระยาเชียงตบไคหนึ่งทนาโฮเดียวหน้แต่ เขาก็วางช้างวางม้าวางเคือง

เคาเดี่ยหมด ยังมีผู้หนึ่งถูกคุกพาชื่อว่าองวาวเขารพดทงหลาย อยู่
 ตามวันจึงหนีเมื่อโฮมุดพดที่เมืองตามโคคนสองแฉ่นหันแด เขาจึงเมื่อ
 อยู่ปากน้ำมา อันเขาโฮมุดพดเขาอีกอันหินมากองไฉนนี้ เมื่อเขาขึ้น
 เมื่อเมือง เขาเขาอีกอันหินจนแฉ่นคนแฉ่นกัน ค่อมโคคนห้าด้าน เดี่ยคน
 คอยปากห้าด้าน นายผู้ใหญ่มาปางนั้นสัพพะ ยังคั้นหกด้อย เดี่ย
 ตามพันปลายส้อย ย่อมเป็นโดยผู้ใหญ่ทั้งหมด ย่อมเป็นลูกเป็นหลาน
 เป็นเชื้อแนวเจ้าบัวหลวงคั้นหันแด เจ้าบัวหลวงจึงเคียด จึงตั้ง
 อาชญาว่า คงเดินไปไสยฆ่าจนกันเมื่อเมืองตามข้างท่อน เมือง
 อันนั้นหากเป็นเมืองพี่เมืองน้องกันแต่ชวชนบรมราชาธิราช หากได้กิน
 ได้แรงไว้ เราจึงดับจึงควายเพื่อสิ่งนั้นแด จึงว่าคนในเวียงให้ดัก
 สอยคั้นดาวที่หม่อมคั้น ชาวนอกเวียงดักหน้า แฉ่นทั้งสอยคั้นไฉนแด
 อย่าให้ไสยจนกันเมื่อเมืองตามข้างคั้นค้อม ไฉนยังมาชวคนค้ำเม็กที่หน้าผาก
 หินเทอญ เจ้าบัวหลวงตั้งอาชญาไว้ดังนี้ แต่แค้นน้ำแฉ่นเมื่อพุนไฉนเป็น
 เมืองตามข้าง เก่าบ่ชาน เขตค้ำก้ำไฉนแต่เมืองมีชานกว้านมีเด้า แต่คั้น
 ดุ่มเด้าหน้าเก่าแกว ไฉนเป็นเขตคั้นเมืองตามข้าง ตามบ่ชานปางก่อนท่อน ๆ

บัดนั้นเมื่อน้ำจกจากที่เมืองตามมาคั้นดุ่มแกวก่อนแด มหาตาม
 เจ้าวัดแก้ว คนชื่อว่ายานดุ่มทุกกับทั้งพระธรรมเด้าเจ้า และเจ้าห้วยส้อย
 ปลายคน อยู่วัดแก้วทั้งวัดป่าดมัน อยู่วัดดวนแฉ่นส้เกิด ทั้งวัดโบสถ์
 ทางเมือง ห้าวคั้น เบาหินแกวก้เบาเฮ็ดคั้น ทอดาวผู้เฒ่าผู้เฒ่าผู้เฒ่า
 เบาหินก็อยู่ค้อมแกวก้เบาเฮ็ดคั้น แกวผู้เฒ่าผู้เฒ่าผู้เฒ่า พระก้เอามา
 บัวคั้นเด้าคั้น ผู้ม้ก้คั้นเขาก้คั้น ผู้ม้ก้อยู่เขาก้คั้น แกวจึงมีใน

เมืองลาวคราวต่อเท่าบดินเต พระมหาสามเจ้าวัดแก้ว จึงให้พระธรรม
 เตณาเจ้า กับชาวเจ้าสามสิบคน ทั้งคนผู้อยู่ค่อมนั้น ต้องมารักษา
 พระยาไชยจักรพรรดิแผ่นแผ้วมาเสวยราชย์ เป็นพระยาตั้งเท่าถึงสาม
 ที่เจ้าก็บ่มา จึงไปราชนาพระยาห้าแสนโคตคนกินเมืองแก่นนั้นมาเป็นเจ้า
 แผ่นดิน เจ้าก็มาตามนั้นมนต์พระมหาสามเจ้าและพระสงฆ์เจ้าทั้งหลาย
 ทั้งตามความพ่อคนนั้นแต่ คนว่าฮอดเชียงตุงเชียงทองแล้วพระมหา
 สามเจ้าทั้งพระยาไชยจักรพรรดิแผ่นแผ้ว จึงให้ไปราชนาเจ้าวิสุทธิมาร
 ตนไปกินเมืองท้าวพันหนองทั้งเชียงคานนั้นมาเป็นแสนเมือง เจ้าตนนั้น
 มีช้างตัวหนึ่งเป็นมุงคุณัก ชื่อว่าช้างบานงาอาเจ้าก็ขึ้นมาทางบกฮอด
 เชียงคาน จึงมาตั้งคำปรารภนาต่อพระบางเจ้าหน ว่าภายหน้าผู้ข้าหาก
 ยังเมื่อฮอดเชียงตุงเชียงทอง แลยังแล้วคำมกคำปรารภนา ข้าจัก
 แบ่งวิหารหลังหนึ่ง ถววงกว้าง ๓๐ วา ถววงยาว ๒๐ วา จักราชนา
 ด้ัพพิณญเจ้าเมื่อใดค หนึ่งร้อยกัณมนต์ไว้แล้วแต่คนเจ้าก็ขึ้นมาทาง
 บกฮอดเมืองชะวาหนแต่ พระมหาสามเจ้าคนพคนน้อง ทั้งพระเจ้าคน
 หตาและชื่อเมือง เจ้าทั้งหลายจึงขอให้เป็นแสน ให้ไปอยู่เชียงคาน
 หนแต่ พระเจ้าคนหตามาเป็นเจ้าเชียงตุงเชียงทองบหนึ่ง พระยา
 ไชยจักรพรรดิแผ่นแผ้วจึงตายที่เชียงคานนั้น จึงแบ่งหีบเงินใส่ไว้ จึง
 ไร่ไปเล่าแก่พระยาชัยโยทริยา ปางนั้นพระยาไปเป็นเจ้าเมืองชัยโยทริยา
 จึงแต่งโคงคำตูกหนึ่ง โคงไม้จันทน์ตูกหนึ่ง พินพินแพห้าร้อยให้
 รุนศรีวราชโกษามาตั้งสถาน พระยาไชยจักรพรรดิแผ่นแผ้ว ทุมิอายุ
 ได้ ๘๓ ปีจึงตาย จึงเผาเสียที่เชียงคาน จึงสร้างวัดสมภารตูกหลังหนึ่ง

หลายปางนั้นมีผู้มากนักแล นับแต่พระเจ้าห้าด้วยราชย์ได้ ๕๐ มี
 นับแต่เจ้าเกิดมาได้ ๗๕ เจ้าจึงได้นิพพานหันแด จัวนางแทนผู้เป็นเมีย
 พระเจ้าพองทองด้ามแด เจ้าวิชุดอันเป็นแสนเมือง จึงมาส่งชกาน
 เผาเดี่ยวทั้งอนเท้งโฮงเชียงกาทันแด จึงสร้างวัดสับกกระตุกตูกหนึ่ง
 จึงได้ชื่อว่าบุพพอรามอันเขาวัดบอมพามันแด จึงราชนามหาเถร
 เจ้าคนหนึ่งชื่อว่าสุเมธา มาเป็นเจ้าวัดหัน ได้ชื่อว่าสงฆเสนา ทั้งเอา
 ท่านอาจารย์น้อยมาอยู่หัน แด่งให้สอนธรรมจัวแทน ให้ชาวมีหกแสน
 เงินเดือนหกฮ้อย หมากรือชิงเทียมเมียงให้ท่านผู้เตือน ท่านนั้นมีญา
 บัญญาจบไตรเภททั้งด้ามหันแด ทั้งหลายทำบุญส่งทานไปหาพระเจ้าคน
 หัดาบรบวร แด่งทั้งหลายจึงเอาลูกเจ้าคนหัดาผู้หนึ่งชื่อพระเจ้าชุมพ
 เจ้านั้นมีอายุได้ ๒๕ เลี้ยตากาหนึ่ง เจ้านั้นมีรูปโฉมอันงามนัก แด
 เจ้าด้วยราชย์แทนพ่อได้ ๓ ปีลวดตาย จึงเอามาเผาเดี่ยวที่หน้าวัดบอม
 พามันแด จึงให้พ่อเตยผู้หนึ่งชื่อว่าหม่นนาสร้างเจดีย์ลูกหนึ่งทีเผ
 หันจึงได้ชื่อว่าเจดีย์หม่นนาเพอคงนนแด ลูกพระชุมพเจ้าจัวนางแทน
 ผู้เป็นแม่เอาไปได้อุปคำสองตุก มาได้วัดสับทที่ห้วยหลวงหัน จึงให้กอง
 ข้อยดองฮ้อยให้เจ้ารักษาจึงได้ชื่อว่าวัดสับพระยาปากทั้งพระชุมพหันแด
 อุปคำลูกหนึ่งเขาไปสร้างวัดปากชวยค่อมกองข้อยหัน ให้เจ้ารักษา
 กระตุกพระชุมพหันแด อยู่ได้ ๕ เดือนลูกหญิงพระเจ้าคนหัดาผู้หนึ่งชื่อ
 กำนางดีโว ก็ตายเอาไปเผาเดี่ยวที่ไต่วัดมโนหัน จึงสร้างวัดสับกกระตุก
 จึงได้ชื่อว่าวัดเชียงกาทันจึงให้เมืองอันหนึ่งชื่อว่าเมืองบางอยู่ดินเมืองฮ้อย

ทงให้^๕นา^๕ส^๕เ^๕ย^๕ก ทงให้^๕ท^๕น^๕เศ^๕ร^๕ษ^๕ฐ^๕ี^๕น^๕ก^๕บ^๕ห^๕ม^๕ฐ^๕ม^๕ท^๕ง^๕ม^๕ว^๕ล^๕ให้^๕ค^๕า^๕ค^๕ง^๕ว^๕ด^๕
 เ^๕ย^๕ง^๕ก^๕า^๕ง^๕ห^๕น น^๕า^๕น^๕มา^๕ได้^๕บ^๕ห^๕น^๕ง^๕จ^๕ว^๕เท^๕น^๕แม่^๕พ^๕ระ^๕เจ้า^๕ค^๕น^๕ห^๕ด^๕้า^๕แ^๕ง^๕ม^๕ห^๕า^๕ส^๕ำ^๕มี^๕
 เจ้า เป็น^๕ป^๕ระ^๕ช^๕า^๕น^๕แ^๕ด^๕พ^๕ระ^๕ด^๕ง^๕ม^๕เจ้า^๕ท^๕ง^๕ห^๕ด^๕าย ก^๕บ^๕เ^๕ด^๕เ^๕น^๕า^๕ท^๕ง^๕ม^๕ว^๕ด^๕แ^๕ด^๕ช^๕ร^๕ว^๕
 เมือง^๕พ^๕ร^๕อ^๕ม^๕ก^๕ัน จ^๕ิง^๕น^๕า^๕ย^๕อ^๕เจ้า^๕ว^๕ิ^๕ช^๕ู^๕ด^๕ร^๕า^๕ช^๕อ^๕น^๕เป็น^๕แ^๕ด^๕เ^๕น^๕เมือง^๕น^๕ัน มา^๕เป็น^๕
 เจ้า^๕แ^๕่น^๕ค^๕ิ^๕น^๕เท^๕น^๕พ^๕ด^๕น^๕อ^๕ง^๕ห^๕น^๕แ^๕ด ค^๕ัน^๕ว^๕า^๕เจ้า^๕ว^๕ิ^๕ช^๕ู^๕ด^๕ร^๕า^๕ได้^๕เป็น^๕เจ้า^๕แ^๕่น^๕
 ค^๕ิ^๕น^๕บ^๕ห^๕น^๕ บ^๕ิ^๕ด^๕ุ^๕น^๕น^๕ให้^๕ไป^๕ร^๕า^๕ช^๕า^๕พ^๕ระ^๕บ^๕า^๕ง^๕เจ้า^๕มา^๕ท^๕า^๕ง^๕บ^๕ก มา^๕ไ^๕ว^๕ที่^๕ว^๕ัด^๕ม^๕โน^๕ร^๕ม^๕
 ห^๕น^๕ก^๕่อน^๕แ^๕่น^๕ค^๕ิ^๕น^๕ได้^๕ส^๕ำ^๕มี^๕ ย^๕ัง^๕มี^๕น^๕าง^๕ผู้^๕ห^๕น^๕ง^๕อยู่^๕ห^๕ด^๕ุม^๕ว^๕ัด^๕ค^๕่^๕เก^๕ิ^๕ด^๕ห^๕น^๕แม่^๕น^๕าง^๕น^๕ัน^๕
 เป็น^๕ช^๕า^๕ว^๕ัด^๕เก^๕ิ^๕ด พ^๕ระ^๕เจ้า^๕ช^๕ย^๕ิง^๕ด^๕อ^๕เ^๕า^๕มา^๕เป็น^๕เม^๕ย^๕ จ^๕ิง^๕มี^๕น^๕าง^๕น^๕ัน^๕ๆ^๕ไ^๕หญ^๕่
 มา^๕พ^๕ระ^๕ว^๕ิ^๕ช^๕ู^๕ด^๕ร^๕า^๕ไป^๕พ^๕ัง^๕ช^๕ร^๕ม^๕ว^๕ัด^๕ค^๕่^๕เก^๕ิ^๕ด^๕แ^๕เห็น จ^๕ิง^๕ถ^๕า^๕ม^๕เช^๕อ^๕ถ^๕า^๕ม^๕โค^๕ด^๕ร^๕ค^๕ว^๕า^๕
 แ^๕หม^๕่น^๕เป็น^๕ต^๕ู^๕ก^๕พ^๕ระ^๕เจ้า^๕ช^๕ย^๕ิง^๕ด^๕อ จ^๕ิง^๕เ^๕า^๕เม^๕ือ^๕เป็น^๕เม^๕ย^๕ จ^๕ิง^๕ได้^๕ช^๕ื่อ^๕ว^๕า^๕จ^๕ว^๕น^๕าง^๕
 พ^๕น^๕ค^๕ัน^๕ช^๕ย^๕ิง^๕ห^๕น^๕แ^๕ด เม^๕ย^๕เ^๕า^๕น^๕ท^๕ง^๕ห^๕ด^๕าย^๕ป^๕ก^๕ส^๕ร^๕ำ^๕ง^๕ให้^๕เป็น^๕บ^๕ั^๕ว^๕เท^๕น^๕เม^๕ย^๕พ^๕ระ^๕
 ว^๕ิ^๕ช^๕ู^๕ด^๕ร^๕า^๕เจ้า^๕มี^๕ด^๕อ^๕ง^๕ค^๕ัน^๕แ^๕ด พ^๕ระ^๕ว^๕ิ^๕ช^๕ู^๕ด^๕ร^๕า^๕เ^๕ด^๕ว^๕ย^๕เมือง^๕ได้^๕ ๗ มี^๕ม^๕ต^๕ู^๕ก^๕ห^๕ม^๕ย^๕
 ห^๕น^๕ง^๕ค^๕อ^๕ม^๕น^๕าง^๕พ^๕น^๕ค^๕ัน^๕ช^๕ย^๕ิง ไ^๕หญ^๕่^๕มา^๕ได้^๕ส^๕ำ^๕มี^๕แ^๕ด^๕ต^๕าย เ^๕า^๕ไป^๕เ^๕า^๕เ^๕ด^๕ย^๕ห^๕ด^๕ุม^๕
 ว^๕ัด^๕แม่^๕ก^๕า^๕ห^๕น จ^๕ิง^๕ส^๕ร^๕ำ^๕ง^๕ว^๕ัด^๕ส^๕บ^๕ก^๕ระ^๕ต^๕ู^๕ก^๕ห^๕ด^๕ง^๕ห^๕น^๕ง^๕ จ^๕ิง^๕ได้^๕ช^๕ื่อ^๕ว^๕า^๕ว^๕ัด^๕อ^๕โ^๕ศ^๕ก อยู่^๕
 บ^๕ิ^๕ด^๕ุ^๕น^๕จ^๕ว^๕เท^๕น^๕อ^๕น^๕เป็น^๕เม^๕ย^๕เ^๕า^๕น^๕เ^๕า^๕ต^๕าย เ^๕า^๕ไป^๕เ^๕า^๕เ^๕ด^๕ย^๕ท^๕ัง^๕อ^๕น^๕ด^๕ิ^๕น^๕แ^๕ด^๕
 เ^๕า^๕ห^๕น^๕จ^๕ิง^๕ส^๕ร^๕ำ^๕ง^๕เจ^๕ด^๕ย^๕ต^๕ู^๕ก^๕ห^๕น^๕ง^๕ที่^๕เ^๕า^๕ห^๕น^๕แ^๕ด แ^๕่น^๕น^๕อยู่^๕ได้^๕ส^๕ำ^๕มี^๕จ^๕ว^๕น^๕าง^๕พ^๕น^๕
 ค^๕ัน^๕ช^๕ย^๕ิง จ^๕ิง^๕ผ^๕้น^๕เห็น^๕ไ^๕ม^๕ย^๕ัง^๕ค^๕ัน^๕ห^๕น^๕ง^๕ไ^๕หญ^๕่^๕น^๕ัก มี^๕ห^๕ง^๕ำ^๕ม^๕ไ^๕บ^๕มี^๕ด^๕อ^๕ก^๕ง^๕า^๕ม^๕
 ย^๕ิง^๕น^๕ัก ย^๕ัง^๕เ^๕า^๕จ^๕ิง^๕เ^๕า^๕แ^๕ก^๕พ^๕ระ^๕ว^๕ิ^๕ช^๕ู^๕ด^๕ร^๕า^๕ๆ^๕เจ้า^๕จ^๕ิง^๕ให้^๕ห^๕า^๕มา^๕อา^๕จ^๕า^๕ร^๕ย^๕ัน^๕ย^๕อ^๕ย^๕ช^๕ร^๕ม^๕
 จ^๕ุด^๕ด^๕า อา^๕จ^๕า^๕ร^๕ย^๕ส^๕ำ^๕ร^๕พ^๕ัง^๕มา ช^๕า^๕เจ้า^๕ท^๕ง^๕ส^๕ำ^๕มี^๕น^๕หาก^๕เป็น^๕เช^๕อ^๕เป็น^๕ช^๕า^๕ค^๕ิ^๕ก^๕ัน^๕แ^๕ด^๕
 น^๕ค^๕ร^๕ห^๕ด^๕ว^๕ง^๕พ^๕ัน^๕มา จ^๕ิง^๕ท^๕อ^๕ย^๕ว^๕า^๕เจ้า^๕ก^๕จ^๕ัก^๕มี^๕ต^๕ู^๕ก^๕ช^๕า^๕ย^๕ผู้^๕ป^๕ระ^๕ม^๕เ^๕ว^๕ิ^๕ฐ^๕ อ^๕น^๕เป็น^๕ที่^๕เพ^๕ิง

แก่คนทั้งหลายได้ อยู่ได้ ๗ วันนางก็ทรงครรภ์ถึง ๓๐ เดือน จึง
 ประสูติรอกออกมาเป็นชายแท่น ออกมีชื่อยัย พระวิสูตรราชอิน
 ดอมดูชายนานนัก อินันท์หากได้ตั้งคำปรารภมาก ยามเมื่อจากเตียง
 ซามมาเป็นแดนเมืองนนทบุรี ได้ปรากฏาตอมพระบางเจ้า บัดนี้คำปรารภ
 ก็ได้ตั้งความกันแต่ บัดนี้จักสร้างเจดีย์อันใหญ่หนึ่ง ทังวิหารหลัง
 ใหญ่หนึ่ง แด่เอาพระบางเจ้ามาไว้ในบุษบาเทอญ จึงรารนามหลวงเจ้า
 วัดแก้วแด่อาจารย์ทั้งสาม แด่ขอเมืองทั้งหลายมาค่านามค ที่อัน
 จักตั้งเจดีย์วิหารให้ขึ้นไปในถ้ำถัน พระมหาสามเจ้าวัดแก้ว แด่
 อาจารย์เจ้าทั้งสาม เอาค่านานอันพระมหาสามเจ้าเอาแต่เมืองนคร
 หลวงมานัน อันค่านานจึงออกว่ายังมีทหนึ่ง ว่านาข้าวเจ้าทหนึ่งทหนึ่ง
 หนึ่งกว้งได้ ๑๖ คอก ยาวได้ ๑๘ คอก อยู่ได้สับห้วยข้างหย่านหัว
 นาข้าวเจ้า หล่มภูเขากาหนแต่ พระพุทธเจ้าท่านายใจว่า หินหน่วย
 ภูมิจมพระยาคนหนึ่ง อยู่ชอบโดกชอบธรรมจักมาตั้งคำค่านานแต่
 ค่านานว่าดังนี้ พระวิสูตรราชเจ้ากับนางเทวักยินดีมีใจภริมย์มากนัก จึง
 ตกแต่งให้เสนาทางหลาย เป็นต้นว่าหมื่นหลวงแดเจ้าชาย เจ้าชาวม
 ใต้พุ่มเหนือหมื่นจันทน์แก่ ให้หาไม้อันจักแบ่งวิหารต้นแท่นต้นเขย
 ด้พัน จำเขื่อน ขุนพอง ขุนหอ กองร้อยทั้งหลาย ให้หาหินก้อนจัก
 ตั้งเจดีย์กวมก้อนหิน อันออกในค่านานนั้นว่า พระพุทธเจ้าฉันนน มหา
 เทวักยินดี พระวิสูตรราชเจ้าสร้างวิหารหลวง ก่อเจดีย์ทั้งสร้าง
 วิหารหลวงนับแต่ต้น เดือนสามออกต้องคำวันเสาร์ สามปีบายเจ็ด

เดือนจึงแล้ว อุปพระพุทธรเจ้าทั้งเจ็ดยี่หดวง ดวงสูง ๒๓ วา จึงให้
 บ้านเมืองไยนา กับแต่ทางหลวงหัวของ แจก้าได้กำเริง เกิง
 เมืองเท่าชอดห้องดินแดนเดรัว เาะคอมห้วยหันเาะนั้นมาคก่นำมาว
 ถ้องมาคกถบมาว ถ้องนำคานมาเท่าทำควายขึ้นไปคอมทวงหลวง
 ชอดห้องดิน

พงศาวดารเมืองยโสธร

จุลศักราช ๓๒๕๙ ตรงกับวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ร.ศ. ๓๓๖
เรื่องพงศาวดารแต่แผ่นศิลาจารึกที่ท่านได้จารึกไว้แต่ก่อนได้ความว่าเดิม
ราชกฤตได้มาตั้งเมืองยโสธร . มีพ่อตาเมื่อยายชื่อว่าพระตาพระวอ
ตั้งอยู่บ้านหนองบัวดุ่มภูแขวงกรุงจันทบุรี มีบุตรเจ้าด้านข้างคนหนึ่ง
ออกมาแต่กรุงจันทบุรีมาอาศัยอยู่กับพระตาพระวอ ในขณะนั้นข้างกรุง
จันทบุรีหาผู้คนใครจะนั่งเสวยเมืองจันทบุรีมิได้ จึงมาเชิญเอกษัตริย์
บุตรเจ้าจันทบุรีที่มาอาศัยอยู่กับพระตาพระวอที่บ้านหนองบัวดุ่มภูขึ้นไป
เป็นเจ้าจันทบุรี ในขณะนั้นเจ้าจันทบุรีจึงแต่งให้กรมการออกมาขอ
เอาบุตรหลานของพระตาพระวอไปเป็นห้ามพระตาพระวอไม่ยอมให้บุตร
หลานเป็นห้ามของเจ้าเมืองเวียงจันทบุรี จึงจัดเอากำลังออกมาจับ
ได้ตัวพระตาไปฆ่าแล้วท้าวพระวอท้าวหน้าท้าวเก่าท้าวคำผงท้าวมุมนั่งพา
พวกพี่น้องพี่น้องอพยพหนีจะไปถึงเจ้านครจำปาศักดิ์ ครั้นถึงดงถึง
โคกถึงทาท้าวมุมนบุตรหลานท้าวพระวอจึงพาครัวหนึ่งพักอยู่ดงถึงโคกถึง
ทา ท้าวมุมนเป็นคนครอบครองบ้านถึงโคกถึงทา ท้าวพระวอท้าวหน้า
ท้าวเก่าท้าวคำผงติดตามไปตั้งอยู่บ้านดู่บ้านแก เจ้าเมืองเวียงจันทบุรี
จึงแต่งให้เพี้ยสุโขกับอัครฮาดห้าทองคุม เขาไพร่พลลงไปขอ เขาครัว
พระตาพระวอ ท้าวคำผงบ้านดู่บ้านแกริมห้วยพริ้งแขวงเมืองนครจำ
ปาศักดิ์ จึงบอกให้เพี้ยสุโขอัครฮาดห้าทองว่าให้ไปเกลี้ยกล่อม

เจ้าโถมเอาเทอม ข้างเพ็ญสุโขทัยคร่ำครวญว่า ได้คำสั่งของเจ้า
 นครจำปาศักดิ์แล้วก็ทำควมอันหาออกมาว่าจับผูกมัดเอาท้าวพระวอแฉ
 ท้าวฝ่ายหน้าบ้านดู่บ้านแกไม่ยอมยกทัพคืนไปเมืองเวียงจันทน์บุรีนำเพ็ญสุ
 ทัยคร่ำครวญ ข้างเพ็ญสุโขทัยแต่คร่ำครวญก็เลยโกรธจึง
 ว่าจะจับเอาตัวพระวอแฉท้าวฝ่ายหน้าท้าวท่า ๆ ไม่ยอมให้จับก็เลยเกิด
 ความวิวาทกันที่บ้านดู่บ้านแก ข้างพระวอท้าวฝ่ายหน้าท้าวท่าจึงแต่งให้
 ท้าวคำผงไปขอเอากำดั่งกับเจ้านครจำปาศักดิ์ ๆ หาให้กำดั่งไม่ ท้าว
 คำผงจึงกลับมาหาพระวอท้าวฝ่ายหน้าท้าวท่า ข้างเพ็ญสุโขทัยคร่ำครวญ
 ทำท้าวท่าว่าพระวอท้าวฝ่ายหน้าท้าวท่าแต่งให้ท้าวคำผงไปขอเอ
 กำดั่งกับเจ้านครจำปาศักดิ์จึงแต่งให้เพี้ยแก้วอาสาขึ้นไปขอเอากำดั่งกับ
 เจ้าจันทบุรี ข้างพระวอท้าวฝ่ายหน้าท้าวท่าว่าพระวอได้แต่งให้เพี้ยแก้ว
 โยธาเพี้ยแก้วนายข้างลงไปทูลขอเอากำดั่งกับพระเจ้าตากนครกรุงเทพ ฯ
 พระเจ้าตากจึงโปรดให้พระยาจักรี พระยาธรรมรติกุมหาของทัพขึ้นมา
 เมืองนครจำปาศักดิ์ก็ยังหามาถึงเมืองนครจำปาศักดิ์ไม่ ฝ่ายข้างเพ็
 ญสุโขทัยคร่ำครวญว่ากองทัพใหญ่จะขึ้นมาแต่กรุงเทพ ฯ จึง
 พากันล้อมมองจับเอาพระวอไปได้แล้วก็เลยเอาพระวอไปฆ่าเสียริมหน้า
 ห้วยพริ้ง ในขณะนั้นยังแต่ท้าวหน้าท้าวคำผงท้าวท่าท้าวทิดพรหมรักษา
 ความคุมเอาไพร่พลไว้ที่บ้านดู่บ้านแก ครั้นเจ้าแม่ทัพใหญ่ขึ้นมาถึง
 กาดางทาง จึงใช้ราชทูตถือราชสาส์นขึ้นมาถึงพระวอท้าวหน้าท้าวท่า
 ท้าวคำผงทิดพรหม ฝ่ายข้างเพ็ญสุโขทัยคร่ำครวญว่าเจ้าพระวอ
 ความว่ากองทัพใหญ่กรุงเทพ ฯ จะมาถึงแล้วเพ็ญสุโขทัยคร่ำครวญ

ก็เลยพากำดั่งหลบตัวหนีขึ้นไปทางเมืองเวียงจันทบุรี ครั้นเจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาธรรมาธิบดีแม่ทัพใหญ่ขึ้นมาถึงเมืองนครจำปาศักดิ์ จึงเรียกหาตัวพระวอท้าวหน้าท้าวคำผง ทิดพรมเข้าไปถามคพวก พดทหารเมืองเวียงจันทน์อยู่ที่ไหนพวกท้าวหน้าจึงกราบเรียนว่าเมื่อข้าพเจ้ามีใบบอกลงไปขอกองทัพณกรุงเทพ ฯ ในขณะนั้นเพี้ยสุโขทัยครุฑดำท้าวของกุดอมบองเข้ามาจับเอาท้าว พระวอได้ไปแล้ว ก็เลยเอาไปฆ่าริม ห้วยพริ้ง ครั้นเจ้าพระยาจักรีแม่ทัพใหญ่มีราชดำรัสขึ้นมาถึงข้าพเจ้า ฝ่ายเพี้ยสุโขทัยครุฑดำท้าวของรู้ว่าพณหัวเจ้าท่านจะมาถึงแล้ว เพี้ยสุโขทัยครุฑดำท้าวของกุดพระบารมีของพณหัวเจ้าท่านก็หลบตัวพากำดั่งหนีขึ้นไป เมืองเวียง จันทน์พณหัวเจ้าท่านตรัสถามคนไหนเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ว่าศึกเกิดมีในท้อง แวดวงเมือง นครจำปาศักดิ์ ทำไมจึงไม่เอากำดั่งมาช่วยมีใจเพิกเฉยเสีย ท้าวหน้าท้าวคำผงทิดพรมจึงเรียนว่า เมื่อเพี้ยสุโขทัย มาสู้รบกับพวกข้าพเจ้า ๆ ก็ใช้ให้ท้าวคำผงไปขอกำดั่งเจ้านครจำปาศักดิ์มาช่วยแรงพวกข้าพเจ้า เจ้านครจำปาศักดิ์ก็หาให้กำดั่งไม่ ฝ่ายเพี้ยสุโขทัย ฐักระแต่ว่าพวกข้าพเจ้าไปขอเอากำดั่งกับเจ้านครจำปาศักดิ์ ก็เลยมีใบบอกขึ้นไปขอกำดั่งกับเจ้าเมืองเวียงจันทน์ พวกข้าพเจ้าก็รู้ว่าเพี้ยสุโขทัย มีใบบอกขึ้นไปขอกำดั่งเจ้าเมืองเวียงจันทน์ พวกข้าพเจ้าก็หนีภัยตัวหนีจะสู้ กำดั่ง เมืองเวียง จันทบุรี ไม่ได้ จึงได้ มีใบบอกลงไปกราบบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัวณกรุงเทพ ฯ จึงโปรดให้พณหัวเจ้าท่านขึ้นมา เจ้านครจำปาศักดิ์ก็หาไม่ได้ พณหัวเจ้าท่านจึงมีบัญชาต่อท้าวคำท้าวหน้าท้าวคำผงทิดพรม ว่าถ้ามีคำจริง

ดังนั้นข้าพเจ้าไปหาเจ้านครจำปาศักดิ์เพื่อขอความช่วยเหลือจะได้เรียกเอาตัวมาถามคดี
พวกท้าวหน้า ๑๓๑ จึงพาพนหัวเจ้าท่านไปหาเจ้านครจำปาศักดิ์
พักอยู่ที่วัดศรีเกิดขณะนั้น เจ้านครจำปาศักดิ์รู้ว่าพนหัวเจ้าท่านพักอยู่ที่
วัดศรีเกิด เจ้านครจำปาศักดิ์ก็เลยลงเรือล่องไปพักอยู่ที่บ้านหัวดอน
ไชย พนหัวเจ้าท่านจึงใช้ให้คนไปตามเอาตัวเจ้านครจำปาศักดิ์ ได้
ตัวเจ้านครจำปาศักดิ์แล้ว พนหัวเจ้าท่านจึงตรวจดูว่าข้าศึกเกิด
ในท้องแขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้านครจำปาศักดิ์ทำไมจึงไม่ช่วย
เจ้านครจำปาศักดิ์จึงกราบทูลว่าเมื่อเพี้ยสุโข ๑ ถู้อาณาจักรกรุงจันท
บุรีมาถึงข้าพระพุทธเจ้าขอเอาครอบครัวท้าวหน้า ๑๓๑ ที่มาตั้งอยู่บ้านดู่
บ้านเกษนไปจับตัวตามเดิม ข้าพเจ้าก็ได้ให้เพี้ยสุโข ๑ เกิดยกด้อม
เอาตามใจไพร่ส่วนครัว เพี้ยสุโข ๑ ไปถึงบ้านดู่บ้านเกษนทำตัวมีอำนาจ
จะผูกมัด ข้างฝ่ายพระวอ ๑๓๑ ไม่ยอมขึ้นไปแต่ไม่ยอมให้ผูกมัดก็
เลยเกิดความวิวาทรบกัน ครั้นที่หลังท้าวพระวอ ๑๓๑ จึงใช้ให้ท้าว
คำผงมาขอเอากำดั่งกับข้าพเจ้า ๑ ไม่รู้จักที่จะให้กำดั่งไปเพราะนายบ่าว
เป็นข้าศึกแก่กัน ครั้นข้าพเจ้าจะให้กำดั่งไป ถัดเมืองเวียงจันทบุรี
จะว่าข้าพเจ้าเอาใจช่วยพระวอ พนหัวเจ้าท่านจึงมีบัญชาว่าเจ้าเมือง
นครจำปาศักดิ์มีความผิดเป็นอันมาก จะคุมเอาตัวลงไปกรุงเทพฯ ๑
เพราะให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นข้าศึกแก่ท่านในท้องแขวงเมืองนครจำ
ปาศักดิ์ตัวไม่ไปห้ามปรามแต่ไม่ไปกำกับดูแล พนหัวเจ้าท่านมีบัญชา
แล้วเจ้านครจำปาศักดิ์ก็ยอมตัว ถวายดอกไม้ทองเงินขึ้นกับกรุงเทพฯ ๑
ขณะนั้นพนหัวเจ้าท่านถึงภาคไทยเจ้านครจำปาศักดิ์ไว้ครึ่งหนึ่ง
พนหัวเจ้าท่านจึงมีบัญชาถามท้าวทิดพรมว่าครั้นพระเจ้าอยู่หัวโปรด

ให้เรามาบวชที่เมืองเวียงจันทบุรี ที่มาตั้งอยู่บ้านคูบ้านแก ครั้นเรา
 ขึ้นมาถึงแล้วหาได้รบข้าศึกตามท่านโปรดมาไม่ ให้ท่านตั้งปวงพารา
 ไปดูเมืองเวียงจันทบุรีเทอญ ขณะนั้นท้าวหน้า ๑๑ ก็โดยพาพณ
 หัวเจ้าท่านขึ้นไปถึงพระรัตนพร้าวกว้าน้ำใส ใกล้เคียงกับเมืองเวียง
 จันทบุรี ขณะนั้นเจ้าผู้เป็นเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีทอดศอกเห็นพณ
 เจ้านครหลวงพระบาง ครั้นพณหัวเจ้าท่านมีราชสาส์นไปถึงเจ้าเมือง
 เวียงจันทบุรี ยังแต่เจ้าอุปฮาดครองหน้าหลังนำเอาราชสาส์นออกมาหา
 พณหัวเจ้าท่าน อยู่ที่พระรัตนพร้าวกว้าน้ำใส พณหัวเจ้าท่านจึงถามเจ้า
 อุปฮาดครองหน้าหลัง ว่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีหนีไปแห่งใด เจ้าอุปฮาด
 บอกว่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีหนีขึ้นไปเมืองนครหลวงพระบาง ขณะนั้น
 พณหัวเจ้าท่านให้อุปฮาดพาขึ้นไปตามตัวเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีที่เมือง
 นครหลวงพระบาง พณหัวเจ้าท่านจึงให้ให้อุปฮาดเข้าไปเชิญเฮนจำ
 นครหลวงพระบางออกมาหาพณหัวเจ้าท่าน แล้วพณหัวเจ้าท่าน
 จึงถามเจ้านครหลวงพระบางว่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีหนีขึ้นมาอยู่กับ
 เมืองของท่านที่ใดแล้วหนีไปแห่งใด เจ้านครหลวงพระบางกราบ
 เรียนว่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรียังอยู่ที่นี่ ขณะนั้นพณหัวเจ้าท่านจึง
 ให้เจ้านครหลวงพระบางส่งตัวเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีออกมาหาพณหัว
 เจ้าท่าน เจ้านครหลวงพระบางจึงส่งตัวเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีออก
 มาหาพณหัวเจ้าท่าน ๆ จึงถามเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีว่าเหตุใด ท่านจึง
 แต่งเพี้ยสุโขธัยครุฑท่าทองไปก่อการกบฏที่แขวงเมืองจำปาศักดิ์
 เจ้าเมืองเวียงจันทบุรีจึงว่าได้แต่งให้เพี้ยสุโขธัยครุฑท่าทองไปเกลี้ย
 ก่อกบฏเอาท้าวพระยาคำผิงคืนมาบ้านเมืองตามเดิมหาได้ให้ไปคิด

ก่อการกองทัพไม่ พณหัวเจ้าท่านจึงมีบัญชาว่าท้าวพระอภัยคำผาง
 ท้าวหน้าอยู่บ้านคู่บ้านแถวเมืองนครจำปาศักดิ์ เหตุใดจึงให้เพี้ย
 ภูโศกธาดาห้าทองไปเกลี้ยกล่อมเอาชนมาเมืองเวียงจันทบุรีแล้วเจ้า
 เมืองเวียงจันทบุรีจึงว่าแต่ก่อนท้าวพระอภัยคำผางท้าวหน้า พวกครอบ
 ครวดีบ้านเรือนอยู่บ้านหนองบัวดุ่มภูชนกับเมืองเวียงจันทบุรีแล้วพากัน
 หลบตัวหนีไปตั้งอยู่บ้านคู่บ้านแถวเมืองนครจำปาศักดิ์ แต่มีมะโรง
 ครวดีศักดิ์ราช ๑๓๓๓ หาได้บอกกับข้าพเจ้าไม่ พณหัวเจ้าท่านจึง
 ว่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีหาไม่เหตุจับเอาตัวท้าวพระตาผู้ไม่มีผิดมาลง
 ชีวิตท้าวพระอภัยคำผางท้าวหน้าท้าวคำก่ออำนาจ เจ้าจันทบุรีจึงได้
 พากันอพยพไปพึ่งเจ้านครจำปาศักดิ์แล้วเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีก็รับว่าได้
 ฆ่าท้าวพระตาจริงด้วยท้าวพระตาขัดไม่ให้บุตรแก่ข้าพเจ้าไปเป็นภรรยา
 แล้วพณหัวเจ้าท่านจึงว่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีเป็นพระมหากษัตริย์
 ครอบงำปกครองบ้านเมืองไม่อยู่ในยุคศิธรรมกถะข่มเหงแม่บ้านน้ำสาวเขา
 ท้าวพระตาไปฆ่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีตกไปตามก้นพณหัวเจ้าท่านจึงฆ่า
 เจ้าเมืองเวียงจันทบุรีตกไปตามก้นอยู่ณเมืองนครหลวงพระบาง แล้ว
 พณหัวเจ้าท่านจึงให้เจ้าอุปราชเป็นเจ้าเมืองเวียงจันทบุรี แล้วเจ้า
 เมืองเวียงจันทบุรีคนใหม่กับเจ้านครหลวงพระบางเห็นว่าพณหัวเจ้าท่าน
 มีอำนาจฆ่าเจ้าเมืองเวียงจันทบุรีได้เจ้าเมืองเวียงจันทบุรีเจ้านครหลวง
 พระบางจึงยอมถวาย ดอกไม้ทองเงิน ชันกับ กรุงเทพ ฯ แล้วเจ้า
 จันทบุรีจึงจัดเอานางเขยด้อมบุตรออกมาถวายพณหัวเจ้าท่าน ๆ จึง
 แต่งให้พระหลวงขุนหมื่น พาเอานางเขยด้อมลงไปถวายพระเจ้า

ตาม ณ กรุงเทพ ฯ แล้ว พณหัวเจ้าท่านเคยกลับไปเมืองนคร
 จำปาศักดิ์ แล้วบอกเจ้านครจำปาศักดิ์ว่าแต่ครัวท้าวคำผง ทิด -
 พรหม หน้า ก่า สิงห์ กุดบุตรจะได้ให้ยกขึ้นไปตั้งอยู่ตามด่านน้ำมุด
 ด่านน้ำ เจ้านครจำปาศักดิ์ก็ยอมให้ท้าวหน้าขึ้นมาตามคำตั้งพณหัว
 เจ้าท่าน ท้าวทิดพรหม กุดบุตร คำผง ก่าขึ้นมาตั้งอยู่บ้านแจระแม
 ริมด่านน้ำมุดท้าวหน้า สิงห์ ตั้งอยู่บ้านสิงห์ท่าริมด่านน้ำปากัน
 เป็นหมวดกองอยู่ได้ประมาณ ๒๐ ปี มีชนครีศกศักราช ๑๓๔๓ เกิด
 ทัพเมืองประทาย พระเจ้าอยู่หัวโปรดให้เจ้าพระยาจักรีเจ้าพระยาธรรมา
 เป็นแม่ทัพขึ้นมาปราบปรามกองทัพเมืองประทาย เจ้าพระยาจักรีเจ้า
 พระยาธรรมาจึงมีตรามาถึงท้าวหน้า คำผง ทิดพรหม ก่าที่ยกมาจาก
 บ้านคู้เกณฑ์มาตั้งอยู่บ้านสิงห์ท่าบ้านแจระแม ให้คุมกำลังลงไป
 รบกองทัพบรรจบกับเจ้าพระยาจักรีเจ้าพระยาธรรมาที่พระตะบอง แล้ว
 เจ้าพระยาจักรีเจ้าพระยาธรรมาแม่ทัพใหญ่ พร้อมด้วยพระยาตากท้าว
 เจ้าเมืองพระตะบองท้าวหน้าผาง ทิดพรหม ก่า สิงห์บ้านสิงห์ท่า
 แจระแมคุมกำลังไปรบเมืองประทายมีชัยชนะแล้ว เจ้าพระยาจักรี
 เจ้าพระยาธรรมาก็กลับเข้าไปกรุงเทพ ฯ พวกท้าวหน้าก็พากันกลับคืน
 มาบ้านสิงห์ท่าแจระแม ครั้นอยู่มากองทัพจามส้มมุดเชียงแก้วเขาโอง
 ยกมารบเมืองนครจำปาศักดิ์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรุงเทพ ฯ โปรด
 เกด้า ฯ ให้ท้าวหน้า คำผิงสิงห์เป็นแม่ทัพใหญ่คุมกำลังหัวเมืองฝ่าย
 ตะวันออกไปรบจามส้มมุดเชียงแก้วเขาโอง มีชัยชนะแล้วท้าวหน้าจึง
 ตามจับได้ตัวเจ้านครจำปาศักดิ์ ที่หนังกองทัพจามส้มมุดเชียงแก้วเขา

โอง คุมลงไปส่ง ณ กรุงเทพ ฯ โปรตเกล้า ฯ ให้ท้าวหน้าเป็นเจ้านคร
 จำปาศักดิ์ ให้ท้าวถึงให้เป็นเจ้าราชวงศ์นครมาครอบครองอยู่เมืองนคร
 จำปาศักดิ์ แล้วเจ้านครจำปาศักดิ์ให้เจ้าราชวงศ์ไปอยู่เมืองโง
 ครนถึงปีชานศักราช ๓๓๔๘ เจ้านครจำปาศักดิ์ จึงมีบอกกับพระราช
 ทานท้าวทิดพรมเป็นเจ้าเมือง ท้าวกำเป็นอุปฮาดโปรตเกล้า ฯ พระราช
 ทานสัญญาบัตร ตั้งท้าวทิดพรมเป็นที่พระพรหมวงศ์เจ้าเมือง ท้าวกำ
 เป็นอุปฮาดยกบ้านแจะระแมขึ้นเป็นเมืองอุบล เป็นข้าหลวงเดิมผูก
 ด้วยน้ำรัก ๒ เลखต่อเบียบบ้าน ๒ เลखต่อขอครนถึงปีออกจัตวาศก
 ศักราช ๓๓๖๔ เจ้านครจำปาศักดิ์บอกขอรับพระราชทานท้าวถึงให้เป็นผู้
 ที่ราชวงศ์เมืองโงเป็นเจ้าเมือง ขอตั้งราชบุตรเจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์
 เป็นที่อุปฮาด ยกบ้านถึงให้ทำเป็นเมืองยโสธร แล้วทรงพระมหากรุณา
 โปรตเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตรตั้งพระราชวงศ์ถึงให้เป็นที่พระสุนทร
 ราชวงศ์เจ้าเมือง ตั้งท้าวด้ชาเป็นอุปฮาด ตั้งท้าวบุตร ฯ พระสุนทร
 เป็นราชวงศ์ ตั้งท้าวเด่นบุตรท้าวพระวอเป็นราชบุตร ยกบ้านถึงให้ทำ
 เป็นเมืองยโสธรผูกด้วยน้ำรัก ๒ เลखต่อเบียบบ้าน ๒ เลखต่อขอครนถึง
 ปีมะโรงนพศักราช ๓๓๖๘ อุปฮาดกำออกจากเมืองอุบลไปตั้งอยู่
 บ้านโคกก่งดงพะเนียงริมแม่น้ำโขง แล้วพระพรหมวงศ์เจ้าเมืองอุบล
 พระสุนทรเจ้าเมืองยโสธร บอกขอรับพระราชทานอุปฮาดกำเป็นเจ้า
 เมืองโปรตเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตร ตั้งอุปฮาดกำเมืองอุบลเป็น
 ที่พระเทพวงศ์เจ้าเมือง ยกบ้านโคกก่งดงพะเนียงขึ้นเป็นเมืองเขม -

ราชบุตร์ด้วยน้ำรัก ๒ เดือนต่อเบย บ้าน ๒ เดือนต่อรอดด้วยความชอบรบ
ข้าศึกศัตรูมีไชยชนะจึงได้เป็นเมืองราชดวงเดิม ครั้นอยู่ได้ประมาณ
๘ - ๙ ปีพระสุนทรราชวงศ์ถึงแก่แก่กรรม แล้วโปรดเกล้า ฯ
พระราชทานสัญญาบัตรตั้งอุปฮาดสืบมา เป็นที่พระสุนทรราชวงศ์
เจ้าเมืองราชวงศ์บุตรเป็นที่อุปฮาด ราชบุตรเป็นที่ราชวงศ์ทั่วสุคดา
บุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ ท้าวหน้าเป็นราชบุตรอยู่ได้ประมาณ ๓ เดือน
พระสุนทรราชวงศ์ก็ถึงแก่แก่กรรมไป

บ้านเมืองก็ยังว่างอยู่ถึงปีจอฉัปปัตตกศักราช ๓๑๓๗ แล้วเจ้าอนุ
ผู้เป็นที่เจ้าเวียงจันทบุรีครอบงำเมืองเวียงจันทบุรี จึงคิดก่อการ
กองทัพรบกับกรุงเทพฯ ฯ แล้ว เจ้าอนุแต่งให้เจ้าราชวงศ์เจ้าราชบุตร
เจ้าสุทธีสารเป็นแม่ทัพ คุณกำลังออกจากจันทบุรี เจ้าราชวงศ์คุม
กำลังมารบเมืองร้อยเอ็ดกาฬสินธุ์ โสธรแดนหัวเมืองต่าง ๆ ลงไป
จนถึงเมืองนครราชสีมา เจ้าราชบุตรคุมกำลังลงมารบเมืองเขมราฐ
นครจำปาศักดิ์แดนหัวเมืองต่าง ๆ ไปจนถึงเมืองพระตะบองนครเสียม-
ราฐ เจ้าสุทธีสารคุมกำลังไปรบเมืองห่มศักดิ์ และหัวเมืองต่าง ๆ
ไปจนถึงเมืองเลย ขณะนั้นรัชความด้วยกองทัพขุนเคืองไปจนถึงได้
ฝ่าระของขลุ่พระบาท ณ กรุงเทพฯ ฯ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ใจแก่
ข้าศึกศัตรูจริง จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพระยาราช
สุภาวดีเป็นแม่ทัพคุมทหาร ณ กรุงเทพฯ ฯ แต่ไพร่หัวเมืองออกจาก
กรุงเทพฯ ฯ มาปราบปรามกองทัพราชวงศ์ในนั้น ครั้นพระยาราช-
สุภาวดีคุมกำลังขึ้นมาแกลงคอยพบราชวงศ์กับพวกกำลังอยู่ที่นั้น เจ้า

พระยาบดินทรเดชาเคียงยังเป็นเจ้าพระยาสุภาวดีพากำดั่งแสนายทัพนายกอง
 เข้าสู้รบกับกองทัพราชวงศ์ ๆ กับนายทัพนายกองแต่ไพร่ กำดั่งเจ้า
 พระยาสุภาวดีไม่ได้ เลยพากำดั่งหลบกองทัพชนม้างมุดแดงแขวงเมือง
 นครราชสีมา เจ้าพระยาสุภาวดีคุมกำดั่งตามกองทัพราชวงศ์ชนม้าง
 มุดแดงพบราชวงศ์กับกำดั่งอยู่ที่นี่ เจ้าพระยาราชสุภาวดีคุมกำดั่งเข้า
 สู้รบกับกองทัพราชวงศ์อยู่ที่มุดแดง แล้วพอดครอบครวัเมืองนคร
 ราชสีมาที่ราชวงศ์สู้รบได้ว่าจะคุมชนไปเมืองเวียงจันทน์บุรีนั้น ก็กลับ
 ด้วามักัดคือเจ้าพระยาราชสุภาวดี เข้าสู้รบกับกองทัพราชวงศ์ ๆ ทน
 ไม่ได้ก็เลยพากำดั่งหนีจากกองทัพเจ้าพระยาราชสุภาวดี ชนม้างอยู่
 ณ ค่ายดัมบ้อย ขณะนั้นเจ้าพระยาราชสุภาวดีแม่ทัพนายหมวดนาย
 กองแต่ไพร่กำดั่ง ตามกองทัพราชวงศ์ชนม้างค่ายดัมบ้อยแขวงเมือง
 ศรีสะเกษ แล้วเจ้าพระยาราชสุภาวดีพากำดั่งเข้าสู้รบกับกองทัพราชวงศ์
 ด้วยอาวุธธนูยาว ราชวงศ์และนายหมวดนายกองสู้รบกับกองทัพพระยา
 ราชสุภาวดีไม่ได้ เลยพากองทัพหนีจากกองทัพเจ้าพระยาสุภาวดี
 กลับคืนไปเมืองเวียงจันทน์ แล้วเจ้าพระยาราชสุภาวดีจึงชนม้างอยู่
 เมืองยโสธร จัดเอานายหมวดนายกองแต่ไพร่กำดั่งเมืองอุบลฯ ได้อุป
 ชาติเมืองเขมราชูคุมกำดั่งเมืองยโสธรได้อุปชาติ บุตรท้าวฝ่ายท้าว
 จันทน์ดีสุราชเป็นแม่ทัพคุมกำดั่ง ครั้นเจ้าพระยาราชสุภาวดีจัดได้นาย
 หมวดนายกองแต่ไพร่กำดั่งสิ้นเชิงแล้ว ถึงฤกษ์ยามก็เลยพานายหมวด
 นายกองแต่ไพร่ยกจากเมืองยโสธร ตามกองทัพราชวงศ์ชนไปเมือง
 เวียงจันทน์บุรี ครั้นไปถึงบ้านผักหวานเมืองหนองคายราชวงศ์ตั้งค่าย

อยู่ทันนั้น เจ้าพระยาราชสุภาวดีราชวงศ์เข้ามาเข้าสู้รบกับอุปฮาดบุตร
 ท้าวฝ่ายท้าวคำท้าวสู้อตามหลังม้า เจ้าพระยาราชสุภาวดีคุมกำลังเข้า
 สู้รบกับกองทัพราชวงศ์ ๆ ทนกำลังกองทัพเจ้าพระยาราชสุภาวดีไม่ได้
 ก็เลยพากันถอยเข้ามาในป่าพึ่งอยู่เมืองญวน ขณะนั้นเจ้าอนุเป็นเจ้าเมือง
 เวียงจันทบุรี เห็นไปพึ่งอยู่เมืองพวนเจ้าพระยาราชสุภาวดีพานายทัพ
 นายกองตามเจ้าอนุแลราชวงศ์ไปเมืองเวียงจันทบุรีอีก หาเห็นราชวงศ์
 ไม่ เมืองเวียงจันทบุรีก็เกลี้ยบบอมอยู่ ขณะนั้นเจ้าน้อยบุตรชายเจ้าอนุ
 ผู้เป็นเจ้าเมืองเชียงขวาง จึงอาสาพิทักษ์ต่อเจ้าพระยาราชสุภาวดียอม
 ถวายดอกไม้มงเงินเป็นทางพระราชไมตรีชนกับกรุงเทพ ฯ แล้วเจ้า
 พระยาราชสุภาวดีจึงบังคับให้เจ้าน้อยเมืองเชียงขวาง ส่งตัวเจ้าอนุ
 กับราชวงศ์ที่หนีตัวไปอยู่เมืองญวน ครั้นเจ้าน้อยเมืองเชียงขวาง
 ตามไปได้เจ้าอนุมาส่งให้เจ้าพระยาราชสุภาวดี แล้วเจ้าอนุจึงเอา
 พระแก้วออกมาถวาย เจ้านครหลวงพระบางจึงเอาพระบางออกมา
 ถวายเจ้าพระยาราชสุภาวดี แล้วเจ้าพระยาราชสุภาวดีเลยคุมเขาคัว
 เจ้าอนุแต่เชิญองค์พระแก้วพระบางลงมา ณ กรุงเทพ ฯ ขณะนั้นเจ้า
 พระยาราชสุภาวดี จึงตรวจดูครอบครวัเมืองเวียงจันทบุรีจะคุมลงไป
 กรุงเทพ ฯ แล้วท้าวบุตรจึงกราบเรียนเจ้าพระยาราชสุภาวดีว่าท้าวคำ
 น้อยราชอุปฮาดมีดบังครอบครวัไว้ ครั้นเจ้าพระยาราชสุภาวดีได้สด
 ก็ได้ความ จึงว่าท้าวคำมีดบังครอบครวัเมืองเวียงจันทบุรีไว้ จึง
 เจ้าพระยาราชสุภาวดีจะเอาท้าวคำมาประหารชีวิต แล้วอุปฮาดบุตร
 จึงกราบเรียนเจ้าพระยาราชสุภาวดี ว่าท้าวคำเป็นน้องชายข้าพเจ้า ไป

รบศึกศัตรูมาด้วย ก็มีไชยชนะแก่ข้าศึกศัตรูมาแล้ว ก็ละเอาตัวท้าวคำ
ไปประหารชีวิตก็ขอให้เอาตัวข้าพเจ้ามาประหารชีวิตด้วยกัน ว่าดังนี้
แล้วเจ้าพระยาราชสุภาวดี ก็เลยสั่งให้พลทหารทำคอกกริมหน้าตำหนัก
เมืองยโสธรเสร็จแล้ว เอาดินปั้นเข้าใส่ไว้ในคอก ครั้นถึงกำหนดแล้ว
เจ้าพระยาราชสุภาวดีให้เพ็ชร์มาอุ้มเอาอุปฮาดผู้พี่ ท้าวคำผู้น้องแฉ
กรรยาญาติพี่น้องของอุปฮาดบุตรท้าวคำเข้าไว้ในคอก ถึงกำหนด
แล้วเอาเพลิงจุด อุปฮาดบุตรท้าวคำกรรยาญาติพี่น้องก็พร้อมกัน
ขึ้นชีวิตไป ครั้น ณ ปีเถาะโทศกศักราช ๓๓๒ เจ้าพระยาราชสุภาวดี
จึงโปรดให้ท้าวฝ่ายบุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ เป็นที่พระสุนทรราชวงศา
เจ้าเมืองให้ท้าวเพงบุตรพระปทุมเป็นที่อุปฮาด ท้าวสุตดาเป็นราช-
วงศ์ท้าวอินเป็นราชวงศ์บุตรคุ้มครองเมืองยโสธร แล้วเห็นว่าพระ
สุนทรมีความชอบมาก โปรดประทานครุฑที่รบมาได้ให้พระสุนทร ฯ
๕๐๐ ครุฑ แต่ให้เป็นเจ้าเมืองทั้ง ๒ คือ เมืองยโสธร นครพนม
ครั้นเจ้าพระยาราชสุภาวดีกลับเข้าไปกรุงเทพ ฯ พระสุนทร ฯ จึงให้อุป-
ฮาดเพง เป็นผู้ว่าราชการแทนอยู่ ณ เมืองยโสธร พระสุนทร ฯ เสด็จขึ้น
ไปจัดการอยู่เมืองนครพนมประมาณ ๖ - ๗ ปี พระสุนทร ฯ จึงบอกขอ
รับประทานคันทศครเมืองนครพนมสร้างวัด แด่พระอารามเจดีย์หนึ่ง
หลังไว้กับเมืองนครพนม ก็เป็นที่สระอากาศภูมิแก่บ้านเมืองมาเท่าทุก
วันนี้ แต่อุปฮาดเพงผู้ว่าราชการแทนพระสุนทร ฯ อยู่ ณ เมืองยโสธร
ก็พร้อมด้วยท้าวเพี้ยกรมการบอกขอรับพระราชทาน คันทศครเมือง
ยโสธร ๒ แห่ง ที่บ้านขวาแขวงเมืองยโสธรแห่ง ๑ สร้างวัดแด

สร้างพระเจดีย์อารามที่เมืองยโสธร ๒ วัด ๆ หนึ่งชื่อวัดศรีเมืองคุณ
 วัดหนึ่งชื่อวัดบัวบานุกีศ แต่สร้างอุปมุงใต้พระพุทธรูปมหากระเจา
 หาดวัด และสร้างพระพุทธรูปใหญ่มีคทงก่หลายองค์เป็นที่สระอาบแก่
 บ้านเมืองเท่าทุกวันนี้ แลอุปฮาดแพงได้ไปค้ำพิเมืองพระตะบอง
 ขณะเมื่อพระสุนทรฯ ขึ้นไปเป็นเจ้าเมืองนครพนมนี้ ก็ได้รับราชการ
 ถอดองพระเดชพระคุณต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมาช้านานก็หาไม่ความ
 ผิดไม่ แล้วพระสุนทรฯ จึงไปเกลี้ยกล่อมตั้งล้อมเอาครอบครัวเมือง
 ตะโปน เมืองฉะ เมืองมหาไชยก่องแก้ว ได้ครอบครัวนอกพระ
 ราชทานอาณาเขตต์แขวงมาขึ้นกับกรุงเทพ ฯ เป็นครอบครัวหลาย
 ร้อยพัน แต่ครัวเมืองพันตะโปนยกมาตั้งห้วยแซงขึ้นเป็นบ้านห้องแซง
 ครัวเมืองมหาไชยก่องแก้ว พระสุนทรฯ มีใบบอกขอรับพระราชทาน
 ขึ้นเป็นเมืองเวรวิเมืองหนอง พระสุนทรฯ บอกขอรับพระราชทานขึ้นเป็น
 เมืองท่าอุเทนขึ้นแก่เมืองนครพนม แต่เมืองจวนรัตนวาสน์พระสุนทรฯ
 บอกให้เป็นเมืองขึ้นกับเมืองสกลนคร ครั้นต่อมาได้ ๕ - ๖ ปีพระ
 สุนทรฯ แต่งให้ช้างค่อมขอความคุณเอนาช้างพังพาย เข้าไปโพนแซก
 กด้องตามเถื่อนป่า หมอความไพร่เมืองยโสธรได้ช้างดีประหลาดมาให้
 พระสุนทรฯ ๆ จึงมีใบบอกถวายช้างดีประหลาดลงไปกรุงเทพ ฯ สมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวได้ตั้งพระราชดำเนินออกมาทอดพระเนตร รับช้างดีประ
 หลาดแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ นามสัญญาบัตรเลื่อนยศช้างดี
 ประหลาดเป็นพระพิฆเนศวร ๑ เป็นพระวิสุทธิราช ๑ แล้วโปรดพระราช
 ทานตรวจความชอบให้แก่พระสุนทรฯ จะโปรดเกล้าฯ นามสัญญาบัตรตั้ง

๑. ต้นฉบับเป็นมหาชนไชยก่องแก้ว

หมอบถวายอยู่ต่อมาถึง ณ บัณฑิตจัตตวาศกักราช ๓๒๓๕ พระสุนทรฯ
 จึงมอบเมืองนครพนมคืนให้แก่อุปฮาด และกรมการเมืองนครพนม
 แล้วพระสุนทรฯ จึงกราบบถวายนั่งกรมตามอยู่เมืองยโสธรตามเดิมแล้ว
 ก็สร้างวัดขึ้นที่เมืองยโสธรอีก ๓ วัด ครั้นถึงปีมะเส็งนพศกักราช
 ๓๒๓๘ พระสุนทรเจ้าเมืองยโสธรเมืองนครพนมถึงแก่กรรมอุปฮาด
 ราชวงศ์ราชบุตรก็เลยถึงแก่กรรมไปด้วยกัน ยังแต่หลวงศรีวรราช
 เมาศพิศารักษาราชการบ้านเมืองอยู่ ห้ามเจ้าเมืองอุปฮาดราชวงศ์
 ราชบุตรไม่ บ้านเมืองก็ว่างเปล่าอยู่ ครั้นถึงปีมะเมียสัมฤทธิ์ศก
 ๓๒๔๐ หลวงศรีวรราชผู้ช่วย จึงมีใบบอกขอรับพระราชทานหีบ
 ศิลาหน้าเพลิงเผาศพพระสุนทรฯ บิดาเสร็จแล้ว ครั้นถึงปีมะแมเอกศก
 ๓๒๔๓ จึงมีตราพระราชดำรัสโปรดเกล้าฯ ให้พระยายมราชแต่ยังเป็นท
 พระยากำแหงสงครามเจ้านครราชสีมา ขึ้นมาเป็นข้าหลวงแม่กองตั้ง
 ตั้งเลขหัวเมืองทั้งปวงฝ่ายตะวันออกอยู่เมืองยโสธร ครั้นถึงณปีออก
 โทศก ๓๒๔๔ เมืองแค้นเมืองจัน ท้าวเพี้ยกรมการเมืองยโสธรเห็นว่า
 หลวงศรีวรราชบุตรพระสุนทรฯ ท้าวแซ่เป็นบุตรอุปฮาดท้าวอันเป็นบุตร
 ท้าวจันดีสุราชท้าวพิมพ์เป็นหลานอุปฮาดแพง ท้าวสุพรมเป็นบุตรพระ-
 สุนทรฯ แลมีความชอบมา ด้วยได้ตั้งทัพเดชะงัดเผือกแต่เมื่อยังมีชีวิต
 ก็พากันรับราชการมั่นคงแข็งแรง เมืองแค้นเมืองจันท้าวเพี้ยกรมการ
 ญาธิบดีนั้น จึงพร้อมกันมีใบบอกลงไปกราบบังคมทูลพระกรุณาใต้ฝ่า
 ละของขุดพระบาทขอพระราชทาน หลวงศรีวรราชหม่อมเป็นพระสุนทรฯ
 ท้าวแซ่เป็นอุปฮาดท้าวอันเป็นราชวงศ์ท้าวพิมพ์เป็นราชบุตร ท้าวสุพรม

เป็นหลวงศรีวราษผู้ช่วยราชการ จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ นาม
 ฉันทญาณัตถ์ตั้งหลวงศรีวราษเป็นพระสุนทรฯ ผู้ว่าราชการเมืองยโสธร
 ท้าวเจ้เป็นอุปฮาดท้าวอินเป็นราชวงศ์ท้าวพิมพ์เป็นราชบุตรท้าวสุพรม
 เป็นหลวงศรีวราษ ผู้ช่วยขึ้นมาครอบครองแม่บ้านน้ำสาบาวไพรเมือง
 ยโสธรครั้นอยู่มาได้ประมาณ ๓-๔ ปี อุปฮาดเจ้จึงถึงแก่กรรม ครั้น
 อยู่มาประมาณ ๒-๓ ปี พระสุนทรฯ แต่งให้ช้างต่อหมอบถวายไปแชกโพน
 ได้ช้างดีประหลาดช้าง ๑ ไต่บอกลงไปหลุดเกล้าถวายชื่อเสือก ครั้นอยู่มา
 ช้านาน ๒-๓ ปี พระสุนทรราชวงศ์บุตร หลวงศรีวราษและบุตรภรรยา
 สร้างวัด และสร้างพุทธอารามสร้างพระพุทธรูป และสร้างพระเจดีย์ได้
 ประมาณ ๒-๓ ปี ราชวงศ์ราชบุตรถึงแก่กรรมครั้นมีประกาศ
 ๓๒๓๕ พระสุนทรราชวงศ์เจ้าเมืองยโสธรบอกรับพระราชทานพระ-
 ศรีสุพรมเป็นที่อุปฮาดขอท้าวบาเป็นราชบุตรท้าวแก่เป็นพระศรีวราษผู้
 ช่วยราชการเมืองยโสธร พระบาทสมเด็จพระเจ้าหัวโปรดเกล้าฯ นาม
 ฉันทญาณัตถ์ตั้งพระศรีสุพรมเป็นที่อุปฮาดตั้งท้าวบาเป็นราชบุตรตั้งท้าว
 แก่เป็นท้าวพระศรีวราษขึ้นมารับราชการช่วยพระสุนทรฯ ครั้นต่อมาถึงปี
 จอดศก ๓๒๓๖ เกิดทัพฮ้ายยอที่ค่ายสมิต ค่ายวัดจันแวงเมืองหนองคาย
 จึงมีตราโปรดเกล้าฯ ให้พระยามหาอำมาตย์ เป็นข้าหลวงแม่ทัพขึ้นไปตี
 ทัพฮ้ายยอณเมืองหนองคายพระยามหาอำมาตย์ จึงเก็บเอากำลังเมือง
 ยโสธร ๕๐๐ คน พระสุนทรฯ ผู้ว่าราชการเมืองจึงแต่งให้อุปฮาดบาแต่ยัง
 เป็นที่ราชบุตรท้าวภักดียาแต่ยังเป็นที่ ท้าวสุทธี สัมเป็นนายหมวดกองคุม
 กำลังทัพ ๕๐๐ คน ขึ้นไปตีทัพฮ้ายยอพร้อมกับพระยามหาอำมาตย์ณเมือง

หนึ่งของค่ายครั้นเสร็จราชการแล้ว ครั้นต่อมาถึงปีฉลูพศก ๑๒๓๘
 พระสุนทรฯ ถึงแก่กรรม ครั้นถึงณมีขานฉิมฤทธิศก ๑๒๔๐ อุปฮาดสุพรรณ
 ราชบุตรมาพระศรีวรวงษาแก้บอกขอรับพระราชทานหีบศิลาหน้าเพลิงขึ้น
 มาเผาศพพระสุนทรฯ อุปฮาดเจ้าราชวงศ์อันราชบุตรพิมพ์เสร็จแล้ว เมือง
 แฉ่นเมืองจันทวดีเพื่อกิจกรรมการพร้อมกันเห็นว่าอุปฮาดสุพรรณราชบุตรมา
 พระศรีวรวงษาแก้ทำกัถยาบุตรอุปฮาดแพงบบุตรราชวงศ์สุคตา เป็นคน
 ศรัทธาเชื่อมั่นคงรับราชการสนองพระเดชพระคุณโดยความสุจริต จึงได้บอก
 ให้อุปฮาดสุพรรณลงไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท แล้วพระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าหัวไทรโปรดเกล้าฯ พระราชทาน ตั้งอุปฮาดสุพรรณเป็นพระสุนทรฯ ราช
 บุตรมาเป็นอุปฮาดพระศรีแก้เป็นราชวงศ์ทำกัถยาเป็นราชบุตรทำอัน
 เป็นพระศรีวรวงษาผู้ช่วยราชการ ขึ้นมารับราชการครอบครองเมือง
 ยโสธร เมื่อเวลาพระสุนทรฯ จะลงไปรับบัญชาบัตรนั้น หลวงจุมพล
 ภักดี นายกองบุตรพระปทุมขิง พระสุนทรฯ เหมนตั้งแต่งเป็นกรรมการ
 มีความทะเลาะวิวาท อยากทำด้วยผลเร็วเป็นแผนกขึ้นกับกรุงเทพฯ
 ค้างหาก อุปฮาดสุพรรณไม่ยอมให้หลวงจุมพลภักดีทำด้วยผลเร็วเป็น
 แผนกจะให้ทำด้วยผลเร็วขึ้นกับเมืองยโสธรตามเดิม หลวงจุมพล
 ภักดี นายกองหายอมนั้นเมืองยโสธรไม่ จึงทำอาบายัญรายชื่อตัว
 เสด็จเมืองยโสธรไปขึ้นเมืองกมลาไสย แล้วพระราชบริหารผู้ว่าราช
 การ เมืองกมลาไสยจึงบอกขอรับพระราชทานหลวงจุมพลภักดีเป็นที่
 เจ้าเมือง ขอบ้านเขาดินบึงโค่นในเขตต์แขวงเมืองยโสธรขึ้นเป็น
 เมืองเสด็จภูมิก่อนถึงณปีเถาะเอกศก ๑๒๔๓ มีท้องตราพระราชดำโปรด

เกิดว่า จนมาถึงพระสุนทรราชวงศ์ราชบุตรว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯนามสัญญาบัตร ตั้งหอดวงจุมพฏภักดี^๕เป็นที่พระนิคมบริรักษ์ผู้ว่าราชการเมืองเสด็จบุรี ยกบ้านเขาตินมิ่งโคนเขตต์แขวงเมืองยโสธรขึ้นเป็นเมืองเสด็จบุรี แล้วโปรดเกล้าฯ แบ่งเขตต์แขวงเมืองยโสธร แต่ห้วยยางฝ่ายเหนือให้เป็นเขตต์แขวงเมืองเสด็จบุรีฝ่ายใต้เป็นเขตต์แขวงเมืองยโสธรโปรดเกล้าฯ ดังนี้ พระสุนทรยังหายอมได้แบ่งบ้านไม้ ครั้นประมาณ ๔-๕ ปี พระศรีวรวงษาขึ้นเคยถึงแก่กรรม พระสุนทรฯเห็นว่าท้าวดยุทธราชบุตร เป็นคนสัถย์ซื่อมั่นคงพระสุนทรฯ เจ้าเมืองอยู่ได้ประมาณ ๔-๕ ปี ราชบุตรกตยา พระยาศรีวรวงษาเคยถึงแก่กรรมไปยังหาหน้ได้เผาศพไม้ ครั้นถึงปีมะเส็งตรีศก ๑๒๔๓ อุปฮาดบาถึงแก่กรรมไป ครั้นบอกรอรับพระราชทานหีบศิลาหน้าเพลิงขึ้นมาเผาศพอุปฮาดบาเสร็จแล้ว ครั้นต่อมาถึงณปีมะแม เบญจศก ๑๒๔๕ อ้ายฮ้อยกกองทัพมาตั้งอยู่ทุ่งเชียงคำพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเทพฯ มีตราพระราชสีห์โปรดเกล้าฯ ให้พระยาราชวรานุกุลเป็นแม่ทัพขึ้นมาตีทัพฮ้อยฮ้อยอยู่ทุ่งเชียงคำ พระยาราชวรานุกุลจึงมีหนังสือแต่งให้หลวงอภัยพิพิช เป็นข้าหลวงมาเกณฑ์เอาช้างม้าโคต่างเมืองยโสธรบรรทุกช้างนำไปเลี้ยงกองทัพ , พระยาราชวรานุกุลอยู่ทุ่งเชียงคำพระสุนทรสุพรรณจึงแต่งให้ราชวงศ์ฮ้อย แต่ยังเป็นสุริยงเป็นนายคุมเอาช้างม้าโคต่างบรรทุกช้างนำ ขึ้นไปเลี้ยงกองทัพทุ่งเชียงคำยังหาหน้เสร็จไม่พระยาราชวรานุกุล จึงพาแม่ทัพนายกองกลับคืนมาตั้งอยู่ณเมืองหนองคาย ครั้น ปีรัตนโกสินทรศก ๑๐๐ มีตราโปรดเกล้าฯ

๓. ต้นฉบับเป็นปีมะเส็ง

ให้พระเจ้าอภัยยาเชนกรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม เป็นแม่ทัพใหญ่คุมนาย
 ทหารนายกองชนมาคัทพิช้อยเมืองหนองคาย พระเจ้าอภัยยาเชนกรม
 หมื่นประจักษ์ศิลปาคม ข้างหลวงต่างพระองค์ผู้สำเร็จราชการมณฑล
 ดาวพวน จึงมีตราเกณฑ์เอาช้างม้าต่างเมืองยโสธรไปเข้ากระบวนทัพ
 ณเมืองหนองคาย พระสุนทรเมืองอุปฮาดราชวงศ์ราชบุตร พระศรี
 อรรราชท้าวเพี้ยกรมการจิงจัดช้าง แต่งให้ท้าวโพธิสารเพี้ยรบบุตร
 พระสุนทร ๑ คนเก่าเป็นนายคุมเอาช้างไปเข้ากองทัพ พระเจ้าอภัยยาเชน
 กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ข้างหลวงต่างพระองค์ผู้สำเร็จราชการ
 มณฑลดาวพวนณเมืองหนองคาย พระเจ้าอภัยยาเชนกรมหมื่นประ-
 จักษ์ ๑ และแม่ทัพนายกองปรามปรามอ้ายฮ้อมมีไชยชนะเดชะแก้ว ครั้น
 ถึงปีจออัฐศก ๑๒๔๘ พระสุนทร ๑ เห็นว่าราชวงศ์เก่าเป็นผู้ใหญ่และได้
 สัญญาบัตรและมีความชอบกับไปเห็นท้าวฮุ่มบุตรอุปฮาดเจ้าไปส่งข้าวน้ำ
 เฝือกกองทัพฮ้อมครั้งพระยาราชวรานุกูล พระสุนทร ๑ จึงบอกขอรับพระ-
 ราชทานราชวงศ์เก่าเป็นอุปฮาดท้าวอยู่เป็นราชวงศ์ ขึ้นมารับราชการ
 ถอดองพระเดชพระคุณอยู่กับพระสุนทร ๑ เจ้าเมือง ครั้นมีวัดนโกสินทร
 ศก ๑๐๘ ตรงกับมีชานโทศก ๑๒๕๒ พระสุนทร ๑ ราชวงศ์เจ้าเมืองสุพรรณ
 พรหมด้วยท้าวเพี้ยกรมการคุมเอาเงินแทนผลด้วยของหลวงไปทอดเกล้า
 ถวายกรุงเทพ ฯ แลไปได้กลิ่นที่ดมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยาม
 กกุณราชกุมาร แล้วพระสุนทร ๑ ท้าวเพี้ยเมืองยโสธรที่คุมเงินด้วยจึง
 พรหมกันทำอุ้งกานฮ้อมเกล้า ๑ ถวายพระยาราชทาน ท้าวอรรบุตรขุนเป็นกั
 ราชบุตร ท้าวจันดีราชเป็นกัหลวงศรีอรรราชแล้ว พระสุนทร ๑ เดย
 กรามถวายบันคมถาขึ้นมารับราชการเมืองยโสธร ครั้นถึงมีวัดนโก-

ดินทศก ๑๑๐ ตรงกับปีเถาะตรีศก ๑๒๕๓ ราชบุตร ชุนหลวงศรี
 วรรณผู้ช่วยศรีสุราชเชษฐาเนามฉัญญาบัตร ที่พระเจ้าอยู่หัวโปรด
 พระราชทานขึ้นไปรับราชการอยู่กับพระสุนทรฯ ครั้นอยู่ถึงเดือนพฤศจิกายน
 ร, ศ, ๑๑๐ ตรงกับปีเถาะตรีศก ๑๒๕๓ พระสุนทรฯ เจ้าเมืองราชวงศ์
 อยู่ถึงแก่กรรม อยู่มาครั้นถึงปี ร, ศ, ๑๑๐ มีบรมราชโองการดำรัส
 ให้ขอเกล้าให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรอธิบดีเสด็จขึ้น
 มาประทับอยู่นเมืองอุบลฯ เป็นข้าหลวงต่างพระองค์ผู้สำเร็จราชการ
 มณฑลลาวกาว แล้วโปรดเกล้าฯ ดายพระราชหัตถ์ ให้ท้าวสิทธิกุมาร
 (ทองดี) อุปฮาด (บา) รับราชการตำแหน่งราชวงศ์ ครั้นถึงปี
 ร, ศ, ๑๑๑ อุปฮาดแก้วราชวงศ์หุนหลวงศรีวรรณผู้ช่วยพร้อมด้วยท้าวเพี้ย
 กรมการบอกขอพระราชทานหีบคิณหน้าเพลิงขึ้นมาเผาศพพระสุนทรฯ
 เจ้าเมืองสุพรรณ แต่ยังไม่ทันได้เผาไหม้ ครั้นถึงปี ร, ศ, ๑๑๒ พระเจ้า
 น้องยาเธอกรมหลวงพิชิตปรีชากรอธิบดีข้าหลวงต่างพระองค์ ผู้สำเร็จ
 ราชการมณฑลลาวกาวโปรดเกล้าฯ ให้หลวงพิทักษ์สุเทพ ข้าหลวง ท้าว
 ไชยกุมารกรมการเมืองอุบลฯ ขึ้นมาจัดราชการอยู่เมืองยโสธร แล้ว
 อุปฮาดบุตรหลวงศรีวรรณท้าวสิทธิกุมารผู้รับราชวงศ์ จึงพร้อมด้วย
 หลวงพิทักษ์สุเทพฯ ข้าหลวงเผาศพพระสุนทรฯ เจ้าเมืองยโสธรเสร็จ
 แล้วบ้านเมืองก็ว่างเปล่าอยู่ มีแต่อุปฮาดแก้วราชบุตรหุนหลวงศรีวรรณ
 รับราชการบ้านเมืองอยู่กับข้าหลวงพิทักษ์สุเทพฯ ครั้นถึงปี ร, ศ, ๑๑๒
 เกิดทัพฝรั่งเศสขึ้นทางเมืองเขมราฐแห่งหนึ่ง เมืองดามโบกแห่งหนึ่ง
 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงพิชิตปรีชากรอธิบดี ข้าหลวงต่างพระองค์
 ดำรงราชการมณฑลลาวกาวโปรดเกล้าฯ เณท์เอากำลัง เมืองยโสธร

ได้ ๑๐๐๐ คนให้หลวงพิทักษ์สุเทพคุมไปทั้งเมืองเขมราฐ ๑๕๐๐ คนอุปฮาด
 ราชบุตรหลวงศรีวราชมการแต่งให้ราชวงศ์ราชบุตรคุมไปเข้าของ
 ท้าวทั้งเมืองสามโบก ๕๐๐ คนครั้นเสด็จราชการพ้นแล้ว พระเจ้าน้อง
 ยาเธอกรมหลวงพิชิตปรีชากรเสด็จกลับเข้าไปกรุงเทพฯ ครั้นถึงปี ๑๑๓
 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นสรวลดิถีประสูติ เสด็จขึ้นมาประทับ
 อยู่เมืองอุบลตาเป็นข้าหลวงต่างพระองค์ผู้สำเร็จราชการมณฑลลาว
 แด่โปรดเกล้าฯ ให้นายร้อยโทเป็นพร เป็นข้าหลวงขึ้นมาจัดการ
 เมืองยโสธรแล้วโปรดเกล้าฯ ให้อุปฮาดรับราชการตำแหน่งอุปฮาดให้
 หลวงศรีวราชมการผู้พิเศษรับราชการตำแหน่งราชบุตร ครั้นถึงศก ๑๒๗
 โปรดพระราชทานนามสัญญาบัตรให้หลวงศรีวราชมการผู้ว่าราชการเมือง
 ยโสธรเป็นพระสุนทรราชเดชผู้ว่าราชการเมืองยโสธร

ตำนานเมืองทรายทอง

๑ นโมตัสตถุ ตูราได้ขุนระดับปรีดสังทั้งหลายจึงตั้งได้ปราสาท
พัง ยังตำนานนิทานพระยาอินทาทิราชอันนั้นเทอญ ดัดถาอันว่า
ด้พญัญ์พระพุทเจ้าแห่งเฮา จักเจ้าผู้พพานพระพุทเจ้าก็ไปเที่ยว
ไผ่บันดัดตัวทั้งหลายในสังกตชุมพู้ที่ทุ่งมวด ในเขตต์ขงเมือง
ทั้งหลาย คือบ้านน้อยแลนิคมบ้านใหญ่แถมเมืองหลวงทั้งหลาย ตาม
ประเพณีตั้งพระพุทเจ้าทั้งหลายแต่ก่อน เจ้าผู้พพานไปแล้ว
พระพุทเจ้าก็กระเด็นเตี้ยบโลกไผ่ดัดตัวทั้งหลาย ตามประเพณีตั้ง
พระพุทเจ้าทั้งหลาย อันดั่งไปแล้วแต่ก่อนก็มีแต่ มหาอานนทและ
อรหัตตาเจ้าทั้งหลายมีพระยาโศภกมหากษัตริย์ ก็ไปตามอุปบัติฐาก
ชกษาพระพุทเจ้า ไปด้วยดำดัมบ้านน้อยแลนิคมด้วยหนองคลอง
บึงบาง คือว่าแม่น้ำแถมคอยทั้งหลาย ควรไผ่ดัดพระเจ้าก็ไผ่ คือว่า
คนแถมเทวดาอาฮักกัสม์เหล็กขานแถมคุชนาททั้งหลายแล้ว พระก็ไผ่
ปาทักขณแล้ว ให้เป็นที่ไหว้แลบูชา แก่คนแถมเทวดาทั้งหลายแล้ว
พระพุทเจ้าก็เสด็จไปเฝ้าค้อยอัน ๑ ชื่อว่าค้อยข้างดาว เป็นที่อุดม
ยิ่งนัก ค้อยอันนั้นเป็นรูปช้างนอนอยู่ มีสระน้ำบ่ออัน ๑ ตั้งอยู่เหนือ
ปายค้อยทนนยังมีหินผาศิลาอีกอัน ๑ ช้างเขียงเพียงงาม ก็ควรระเมา
เอาใจยิ่งนัก ยังมีพระยานาคตัว ๑ ออกมาขอสรณาคมนคมนั้น พระ
พุทเจ้าก็อุคฤณายังพระยานาค ก็ให้สรณคมแก่พระยานาคแต่นั้น

พระยานาคก็ขอฮัมเอาพระบาทถักถน ไว้ให้แก่พระยานาคอุบปัฏฐาก
 เพื่อให้มันที่ไหว้แด่บูชา แก่คนเฒ่าเทวดาทิ้งหลายกั้มเฒ่า ออกทหา
 ในการเมื่อนั้นสักโกเทวดาชา อันว่าพระยาอินทาทิราชก็มาคคินังคัง
 ในใจแห่งคนว่า กูก็ควรลงไปไหว้สัพพัญญูพระพุทธเจ้าเทศนาให้แจ้ง
 จึงควรเทค้หัดเฒ่า อินทาคคินังคังนี้แล้ว โอศริควาที่ลงมา คันว่ามา
 ยอชแล้วก็ไหว้นบแด่บูชาวันทิดวา พระยาอินทาก็ไหว้พระพุทเจ้า
 ว่า ภันเต ภควา ข้าไหว้สัพพัญญูเจ้า ในเมื่อพระพุทธเจ้ายังอยู่โมค
 สัตว์โลกทั้งหลาย ก็สัณฤทธิบรวรด้วยคำมกคำปรารภนาแห่งสัตว์
 โลกเทค้เฒ่า คันว่าสัพพัญญูเจ้าหากันพพานไปแล้วคังนั้น คนทั้งหลาย
 เขาทำบุญให้ทาน รักษาศีลฟังธรรม ได้สร้างกุศลโกศล คือว่าเป็น
 อ้นคุรุอันใหญ่คณุ อ้นนัยอันเฒ่าอ้นนัย ก็ยังจกั้มผลบุญผลอานังคัง
 เป็นคังฤกัซข้าจา เหมือนคังพระพุทธเจ้ายังอยู่โมคสัตว์โลกนี้ ก็ข้าจา
 ฤกัซว่าจกัหอาณังคังบ่อได้กัซข้าจา ภควา อันว่าพระพุทธเจ้าก็ได้นินคำ
 พระยาอินท าทิ หากไหว้คณคังนั้น พระพุทเจ้าก็เทศนาว่ามหาราชคฺรามาหา
 ราชในเมื่ออุพระคถาคคณพพานไปแล้ว ท่อจกัคังไวยังคองแก้ว คือว่า
 ศาสนาไว้ถ้วน ๕๐๐๐ วัสสาคังนั้นบุคคลผู้ใดมีใจได้ศรัทธาในศาสนาคังนั้น
 คือว่าให้ทานรักษาศีลเมตตภาวนากระทำบุญกุศลโกศลอันใหญ่อ้นนัย
 คังนั้น อันว่าผลอานังคังแห่งเขาอันได้กระทำบุญให้ทาน รักษาศีลภาวนา
 ในศาสนาอุคถาคคปฐมหัวที่พันคณนั้น กัจกั้มผลอานังคังมีประมาณว่า
 ได้แสนถลปเทค้เฒ่า ศาสนากุคถาคค ถคองไปถถึงพันถ้วน ๒ คนทั้งหลาย
 กระทำบุญให้ทาน สร้างกุศลอันนัยอันใหญ่กัค้ อันว่าผลอานังคังกั้ม

ประมาณหมื่น ๑ แด่ ตูราอินทาทิราช ในเมื่อศาสนาถูกตลาคต ดาลค
 ถอยลงไปถวัน ๓,๐๐๐ วัดดังนั้น คนทั้งหลายเขาเหลื่อมใส่ในศาสนา
 เขากระทำบุญให้ทานเมตตาภาวนา กระทำกุศลอันน้อยอันใหญ่
 อันว่าผลอันดังบุญมีประมาณพันหนึ่งแด่ เหตุเขาได้กระทำบุญ
 ดังนั้น เขามั่นเชื่อใส่ในกุศลบุญ ใจแห่งสัตว์ทั้งหลายเป็นบาปกรรม
 อุกุศลเสีย จึงมีผลมากตามเพื่อดังนั้นแด่ เจ้าภิกษุตนชัฏทานทายก
 นั้นกับทรงขุดขี้ดินส้อมท่อมชักขาดิกขาบทอันน้อยอันใหญ่ ท่อม
 มชักขาดึ่ปาราชิก & ศักดิ์ขยาท จึงหาผลบได้เพื่ออันแด่ ผิดว่า
 เจ้าภิกษุทรงวินัยก็จะมีผลมากพอส่งน้อยแด่ ตูราอินทาทิราช เหตุใด
 ถูกตลาคคว่าอัน เหตุว่าหาอรหันต์ธำณาสวเจ้ามิได้แด่ ภัณฑะเข้าให้
 ด้ัพัพญญเจ้า ศำณาดัพัพญญเจ้า ยังจักตั้งอยู่เท่า ๕,๐๐๐ วัดดังนั้น
 บุคคลเจ้าองค์ใดแด่จักขบตาม คำสอนด้ัพัพญญเจ้าก็ยังมีกัฏฐา
 ฐึว่ายังมีกัฐาจา เท่านั้นอยู่ ภควา อันว่าด้ัพัพญญเจ้าก็เข้าเทศนาว่า
 มหาราช ตูรามหาราช ถูกศิษย์ถูกตลาคคเขามักน้อยมักบาง หาบุคคล
 ผู้จักกระทำของอันเป็นที่สุดที่แด่ ในสิกขาบทอันน้อยอันใหญ่ ก็หาบได้
 แด่ เท่านั้นอยู่นับกินตามอาจารย์แห่งเขาดังสอนไว้นั้นท่อมขบตามฮิด
 ของเขาไปนั้นแด่ ค้นว่าศาสนาของเขาไปเถิง & พันวัดดังนั้น หา
 บุคคลภิกษุตนใดตน ๑ จักขมุนมกัณพลถวัน & ให้ผู้ที่ว่าดังขกรรมมี
 ค้นว่าอุโบสถ จตุตถ์ สำนึกก็หาบ้อมมิได้แด่ ตูรามหาราชในเมื่อ
 ศำณาของเขาดังวงไปเถิง ๕,๐๐๐ วัดสำมาครว่าผ้าเหลืองน้อย ๆ ห้อย
 บ่าไปมาเขา สมนุมติว่า บุคคลผู้นั้นเป็น ภิกษุภาวยามนั้นบุคคลผู้มีใจใส

ศรัทธาให้ท่านก็มีผลแต่แฉะ เหตุว่าเขาเหลื่อมใสในศาสนาของกุ
 พระศากยแต่แฉะ พระพุทธเจ้าเทศนาแต่พระยาอินทร์เท่านั้นแล้ว
 พระยาอินทร์ก็ให้อันนาคมรพญาแย่งสัพพะปัญญเจ้าแล้ว ก็เล็ดๆเมื่อ
 สู้ที่อยู่แห่งตนก็มีแต่ กิริยาจากห้องพระยาอินทร์ลงมาไหวตามผล
 อานังงส์แห่งคนทั้งหลาย อันกระทำบุญให้ท่าน ก็เป็นห้องท่าน
 ก่อนแต่ ฯ

๑ อตถักโก ที่นั้นบนอินทาทิราช ก็ด้วยสมบัติทิพยแห่งตน
 ถึงยังกาลอันนานนัก พระพุทธเจ้าก็เล็ดๆเข้าสู่นิพพานไป นานได้สองพัน
 ปายสี่ร้อยสามสิบพระวัสส์ดังนั้น อินทาทิราชก็มาถึงดุสิตโลก
 ทั้งหลาย อันจักเป็นโภภะทั้งหลายประการต่าง ๆ ก็มีแก่คนทั้งหลาย
 หาสุขดำบายใจไม่ได้ จักเกิดโภภะ ๗ ประการ ๑. ทุพภิกขาณ ๑
 คือว่าอัคราณ ๑ คือว่าผัดกัฬา อัน ๑ คือว่าโภภะต่าง ๆ แก่คน
 ทั้งหลายมากนัก ยักษ์คันธิพพา ๔ ตัว มันให้เกิดเป็นไขยอนไขหนา
 แก่คนทั้งหลายทุกบ้านทุกเมืองก็มีแต่ ยักษ์ตัว ๑ มันกระทำให้เป็นไข
 เป็นพอง เป็นบาดเป็นฝีเจ็บปวดเวทนามากนักก็มีแต่ ยักษ์ตัว ๑ มัน
 กระทำให้เป็นเลือดขบเลือดกินควายชน แฉะแฉะเอือกินตายด้วยประดุจ
 ลูกแก่ผู้หญิงทั้งหลาย ยักษ์ตัว ๑ มันให้บังเกิดเป็นท้องช้ำยากตากหงาย
 ลงเลือดลงมูกให้ลำบากนักแต่ ยังมียักษ์ตัว ๑ ชื่อว่ามคละตามาพัง
 คำบอยคำดำแดงคนทั้งหลาย คำว่ามิงคายเนอว่าดังนั้น ก็ตายแท้
 เลือดขบเลือดกินเนอที่กินมีหูหำกินเนอว่าดังนั้นก็กินแท้แต่ อินทาทิราช
 ได้อิฏฐุณาคนทั้งหลาย จึงให้คำดาแก่คนทั้งหลายแต่ คนอยากเห็น

หน้าเจ้าผู้มั่งบุญแท้ จงให้พร้อมกันฮักฮักคั่งพังกรรมเทอญ ก็จักพ้น
 จากโภภะยอนตาย จักได้เห็นหน้าท่านผู้มั่งบุญชะแด เถิงบ่ระกาจัก
 บังเกิดโภภะยอนตาย ^๕ ผุ่งผุ่งท่าเจ็บพ้องช่ยาคากหางายตายมาก
 นักแด อัน ๓ จักเป็นกอดหลทุกบ้านทุกเมือง ในชุมพูที่บั้นแด เถิง
 บ่ระกาไปค่อบัจอ จักบังเกิดเป็นเด็กคนใจรวใจผิตเถียงกัน บ้านได้
 ผิตบ้านเหนือ บ้านเหนือผิตบ้านได้ เอื้อนได้ผิตเอื้อนเหนือ เอื้อนเหนือผิต
 เอื้อนได้ ท้าวพระยาทั้งหลายก็ยาดซึ่งกันด้วยเขตต์แดนไย่นาฮั่วฉวน
 ชาติชพาดอาภรณ์ จักฆ่าฟันกันตายหากำสุราดำบายใจบ่ได้แก่คน
 ๕ ทงหลายชะแด พระยาอินทาทิราชเจ้า จิงให้เฝ้าคาถาให้แก่คนทงหลาย
 ใค้อยากเห็นหน้าท่านผู้มั่งบุญ จิงภาวนาคาถาอันนั้นเทอญ ปุเรยูก
 ๕ เขตต์พัสดัดพัสดัดคานอินชณัฐภูมิพนัหมิ เทวเทโวสัพเพยักชา
 ปรายันตุ หิริโศคตปป์ปัสสัมมัยนาคูกาหัมมา สัมมาทิตา ตปป์ปวิธสา
 ๕ โตโกหัมมาติจุจเร ดังนั้นว่า บุคคลผู้คด ภาวนาคาถาอันนั้น พันพยุโภภะ
 ๕ ยอนตายทงมวด จักเห็นหน้าท่านผู้มั่งบุญ ให้ว่าพุทฺธ สรรณ คัจฉามิ
 ๕ รมมัสสรณคัจฉามิ ตั้งฆัสสรณคัจฉามิ ตามต่อเท่าถึงทุกคิตติเทอญ
 เมื่อจักภาวนาให้ชำระเนื้อตนสระเกล้าหัวเสี้ยแล้ว ฮักฮักคั่ง ๕ คัด ๘
 จิงภาวนาเทอญ จักได้เห็นหน้าท่านผู้มั่งบุญชะแด ให้คัมพรยาแยง
 ๕ ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่คุมาอาจารย์เทอญ พระยาอินทาทิราชเจ้าพำกมาหถึงเห็น
 ๕ อันเป็นโภภะยอนตายแก่คนทงหลายดังนั้น จิงไวกาถาบทนี้ ให้ภาวนา
 ๕ ไปหาท่านผู้มั่งบุญเทอญ เสด็จต้นไถ่อดอชพุม ๒ บทนี้ภาวนาไปหาเจ้าผู้มั่ง
 ๕ บุญชะแด โอมนิทติเลตฺตอชพุมมาอิติ เขยยอิติกรรมนิทานนาโทมิติ

มัทน ภาวนาภักษิเดพระยู่ท่งมวดแด ให้คนท่งหลายฮู้แจ้งหนังสือ
 พระยาอินทเจ้าเทอญ ในปีระกาปีจอต่อกันนั้นท่านผู้มีบุญจักมาเฝด
 ดัดท่งหลายบ่ออย่าชะแด ท่านผู้มีบุญนั้นเกิดมาในเมืองภูซุนชะแด ยัง
 ไปเขียนศาสตร์ครคิดบ่ในป่าหิมพานต์ จบบรรวรแล้วจึงจักออกมาสร้าง
 เมืองทรายฟองหนองคำแสนแท่นแด ตามบ่ได้ฮ้อนว่าเจ้าวิธดีก่ตั้งฮ้อนดีป
 คุณบรรวรทุกสิ่งทุกอัน อัน ๓ คือว่าคำฮอดพันปลกั่วพายลุ่ม บท ๓
 แผ่นขึ้นเมื่อฟ้าคงหงส์ บท ๓ มนคักฮอดกุ่มหลบตาท่งเมือง คนท่ง
 หลายบ่ตั้งคนได้ บท ๓ ดบได้ไม้ต้มท่าวเป็นถัน ฟ่งสาหาหล่าถยนต์ไป
 เดียงบรรวรแล้ว ตามบ่ได้ตั้งฮ้อนเจ้าก้อยฮ้อน ให้ฮู้คิดบ่ฮ้อนประเดริฐ
 เจ้ากษมฮ้อนยิดี ต่อวิธดีเจ้าพ่อคุ เจ้ากักมขาบไหวค์ตามบ่ได้ดาเด็ก
 นบนอบนอพระวิธดีแล้วดวดหนึ ท้าวถัดเดินไปหน้าถึงทิพพระยาทรณ์
 คน ๓ เจ้ากักมขาบไหวค์ทรณ์เจ้าฮ้อน ผู้ข้าไหวค์เจ้าพ่อพระยาทรณ์
 ขอคุณาเฝดฉายตัวข้า ข้อยจักไปอยู่สร้างเมืองใหญ่ทรายฟอง ขอ
 ขยามีฮอนตายถักคนตัวข้า ทรณ์ฮ้อนตั้งให้ฮูปคุณทุกสิ่ง ฮ้อนตั้งให้
 บาท้าวจ้อจำ บรรวรแล้วพระยาทรณ์ฮ้อนยิดีระบองเพชรแก้ว ยอ
 ให้แต่บาแท่นแดดูราท้าวฮูปคุณฮ้อน ท่านจักคำดินบิบนกได้เด
 ระเบบองเพชรฮ้อนฮักดแก่งฮ้อนเป็นน้ำเป็นไฟได้ แม้ว่ารำเค็กคัทร
 จักมาท้าวจงกวดแก่งไป ฮ้อนว่าคนข้าเค็กเขาถ้อรทหายหายไป บ่
 ฮาจจักตั้งฮู้ได้เด พระยาทรณ์ก็ฮ้อนตั้ง ทุกประการถัดถัดแล้ว
 ท้าวที่ฮ้อนเจ้าพระยาคนพ่อคุ ท้าวถัดมาตามถัดบ่ทางแล้ว ดับบักโค
 ถัดมาฮอดมาถัดเมืองภูซุนก็มีแด ถัดว่าฮอดมาถัดฮ้อนเป็นท่อยุแห่งคน

แล้ว แดมาถิ่นบนขอบไหว้พระแม่मारता ขอภุณาโศคผายตัวข้า
 ราชักไปเหล่าเยียมหนโศกโศกา อย่าให้มีโภยภัยเบียดคนตัวข้า ค่อม
 ไหว้แล้วพระแม่मारता บาก้อวย ๆ มาฮอดเมืองพายพี มาถึง
 ห้องทรายฟ่องหลังเหล่า เจ้าผ่อเยียมไปแท้ชูปาย ก็จึงเอามือบาย
 น้ำครุทธรณียังผ่า เป็นตั้งฟ้าผ่าไม้หักหมุ่นเป็นกระจวน คนทงหลาย
 อันอยู่ในชุมพูที่ปทุมวด ก็ตื่นสะดุ้งตกใจกลัวมากนักรู้ก็ม้แดง ขึ้นก็
 กับคินมาสู่แห่งดั่งเกาหินแดง ท้าวก็ตั้งมาสู่พันปลอว่ถ่านคำ มีฮ้อย
 น้ำสายซนแล้วยิงไปดั่งฟ้าผ่า ๘ ท่อนแดง ขึ้นก็กับคินมาแห่งดั่งเกา
 ก็ม้แดง แล้วกายเกิดขึ้นมาแท้นาน ปาดำทัง ยังผาดำท ๘ หลัง
 พร้อมทงหอดึงหอดึงทงมวด ก็ประคืบไปด้วยแก้วฮอดช่อฟ้าแดง
 คองบี เป็นดั่งวิมานเทวดาเทวบุตร อันเกิดในชั้นฟ้าดาวดั่งสำกัม้แดง
 ปาการิ อันว่าปวการเวียง ๓ ชั้นก็แวดล้อมทุกถ้ำทุกพวย หอดึง
 หอดึงพร้อมบรบวร ก็ควรอัศจรรย์มากนักรู้ อันว่าเด่นทาง ๔
 ก็เกิดมาไหว้คัมพรอยู่กัม้แดง อันว่าเด่นอำมาตย์ทงหลายอันได้ ๓ แฉ่น
 ๖ หมื่นก็เกิดมามากนักรู้ อันว่านางนักรัดนมทงหลายก็ได้ ด้ามพัน
 หกหมื่นก็มาแวดล้อมอยู่ทุกถ้ำทุกยามกัม้แดง เจ้าได้ตั้งขึ้นสู่หอดำท
 แล้ว ก็นั่งอยู่เหนือแท่นแก้วอันประคืบด้วยแก้ว ๘ ประการ ดุซ่งเฮื่อง
 งามเป็นดั่งวิมานแห่งเทวบุตรนั้นกัม้แดง ฮอด ในกาดยามน่นสวนดั่ง
 รัพพหลโยธาทงหลายก็ได้เป็นแดนโกฏิกัม้แดงเกิดมา ก็ด้วยเดชานุภาพ
 บุญตมการกัม้แดง อันว่าช่างมากเกิดมาได้ด้วยด้านด้วยแดน ก็
 เข้ามารุ่งตมการมหาสัตว์เจ้าคนบุญมาก สวนณัรวัชคิ อันว่าเงินคำ

แถวแถว ๘ ประการ ก็ไหลลงเข้ามาสู่หล่มฉางมากนั้แล อันว่า
 เลื่อนผ้าเงินคำฮั่วแฮแพ้งนั้เกิดมา ด้วยบุญสมภารเจ้ามากนั้แล อันว่า
 เจ้ารองคือว่าชาวเผือกชาวดำทั้งหลาย ก็ได้ไหลลงมากนั้แล อัน
 ว่าคนทั้งหลายก็บ่ได้กระทำไยนา ถึงกาลคหาเกิดมาด้วยบุญสมภาร
 มหาภักขิรียคนนั้แล อันว่าตลาดใหญ่ตั้งเดี่ยวรายเป็นถนน ยู่ทาง
 คนทั้งหลายซื้อขายตามคำมกัฏฐประการกั้แล อันว่าฝูงชายหนุ่มน้อย
 เป็นบ่าวนางสาว ยู่ทางกินสุราบับไฮ่ทั้งค่าย อยู่ต้นถันทรายฟอง
 เมืองเอก ฮ้อยประเทศทำวามันฮ้อมด้วยไฮ่ คนไหนเข้าทรายฟอง
 แฉ่นโกฏี คับคั่งเท่าเมืองกว้างชุพายกั้แล ท้าวเก้เททานให้สังโฆ
 ทุกหมู่ อยู่ด้าบายสุขเพ็งบุญบาท้าว ท้าวเก้บ่มีกั้เกดดังแต่เจ้าเค็ก
 ศักรุกั้หาบได้แล อันว่าคนทั้งหลายอยู่ประเทศ ก็เข้ามาสู่สมภาร
 บัชาตหนั้แล ท้าวพระยาทั้งหลายก็นำมาด้วยไฮ่ทุกปี ๆ ก็ด้วยเดช
 สมภารมหาตักขั้เจ้ากั้แล อดคหา ในกาลเมื่อนั้น พุทธอยู่ประสงคัง
 เจ้าก็เสด็จมาด้วยดวงอากาศ มาตั้งอยู่ในเมืองทรายฟองไผ่คนทั้ง
 หลายกั้แล โภภยทั้งมอถกั้ระบับกับหายบับังเกิด ด้วยเดช
 พุทธอยู่ประสงคังประเสริฐ คนทั้งหลายอยู่ด้าบายด้วยช้านาเครื่อง
 บริโภคทั้งมอถ ก็ด้วยบุญสมภารมหาตักขั้เจ้าคนนั้แล ก็อยู่บำรุง
 พุทธอยู่ประสงคังแล คนทั้งหลายก็บ่ได้กระทำไยฮั่วฮั่วจนกินก็หาบได้
 เครื่องทั้งหลายมีคณาเลื้อผ้าอาภรณ์ ก็หากเกิดด้วยบุญสมภารพระยา
 บุญคนนั้แล อันว่าคนทั้งหลายก็บ่มีใจเบียดเบียนกันดังลักกัน หา
 ลักหาโจรบ่ได้ เขาก็บ่เบียดเบียนกันด้วยขอบไฮ่ดินนา ฮั่วฮั่ว

ข้างมาว่าความของเสียงของตุ้ซึ่งกันไปมา ยู่ท่างกระทำบุญให้ท่าน
 ตามอันมักแห่งเขาอันว่าโภภยอันคายอันใด ก็บ่อบังเกิดแก่คนทั้งหลาย
 ก็มีแด ตทา ในกาลเมื่อนั้น อันว่าแท่นแห่งพระพุทธเจ้าพระสัทสังฆ
 ก็อยู่ในถ้ำหา อัน ๓ ยู่จิมโกดไคแม่ม่าน อัน ๓ ยู่ฝ่ายข้าง
 คอยผาบทากันเห็น ยังมีตระกูลผู้ ๓ มีนามปรากฏเชื่อนันบุรินทร์
 บุคคลผู้นี้เป็นคนเลื่อมใสในคุณแก้ว ๓ ประการ ถือสัจจ ๔ ประการ
 ท่านผู้นั้นอุปัฏฐากบิณฑบวรบรรดักก ในแท่นพระสัทสังฆเจ้าเห็นแด
 ท่านก็จักได้นำเขายังแท่นพระพุทธชูปออกมามาถวายแก่ท่านผู้มีบุญ ก็
 จักได้เอาแท่นใส่ในองค์พระพุทธชูปเจ้า ก็ด้วยบุญกรรมอันท่านทั้งหลาย
 หากกระทำแต่ก่อนพูนแด คินว่าเมื่อนานแล้วก็จักมีอเสด้วยสุขตาม
 บุญแห่งคนก็มีแด พระสัทสังฆเจ้าก็ให้บังเกิดยังสุขสวัสดี ในเขตต์
 โขงตรงแดนเมืองทวายพองเทพมหานคร ก็ปรากฏอาบซาบไปด้วย
 เสด็จมการพระสัทสังฆเจ้า สมการพระมหากษัตริย์คินมีบุญอันมาก
 ก็มีอันนั้นแด เจ้าด้วยเมืองทวายพองนานได้ ๓๖ ปีแล้ว ส่วนตั้ง
 นางเทวีก็ทรงครรภ์ได้ ๓๐ เดือนแล้ว วิชาย ก็ประสูติออกแล้วเป็น
 กุมารผู้ ๓ มีอุปอันงามยิ่งนักเป็นคังคำ อันข้างผู้ฉลาดหากเรียงในเข้า
 บั้เคว้าเลคองาม ส่วนอันว่าพระยาคนพ่อก็ได้อธิษฐานมกรกุมารผู้นั้น
 ชื่อว่าท้าวอ้าคา เหตุว่ามีอุปอันงามยิ่งนักก็มีแด เจ้ากุมารผู้นั้น
 เกิดมาแล้วก็หาพยาธิโรคภัยได้ มีสติปัญญาที่ฉลาด มีบุญสมการ
 ก็มาก มีอุปงามเป็นคังเทวบุตรลงมาแต่ชั้นฟ้าก็มีแด ผู้คนทั้งหลาย
 เห็นอุปท้าว ก็เป็นที่อัศจรรย์ใจ แก่คนและเทวดาทั้งหลาย มี

คำสวดร่ำดึกด่ำคึกคักยิ่งนัก ผู้ลงดาวน้อยหนุ่มทั้งหกลายเห็นอยู่ประจำ
 ดลบทบทำวไป ด้วยอยู่ปายแห่งกุมารผู้หนึ่งเห็นแต่ ตทา ในกาต
 เมื่อนั้นเจ้ากษัตริย์ใหญ่ ด้วยดำดบับเตือนนานนัก ได้๑๖ มีแก้วเจ้า
 ก็ไหว้พระบิดาแห่งตนว่า ข้าไหว้พระบิดาเป็นเจ้าข้าจักเข้ามาไม่ไยยะ
 มาดหิมพานต์ ไปไหว้เจ้าตามบัสโสพระยอดคุณพวยพูน บิดาไท้
 พระยาปุนกอยกล่าว เจ้าจงไปขอขมาผู้รังดีเจ้ายอดคุณพ่อท่อน ออก
 ในกาตเมื่อนั้นเจ้าอำมาตย์ประเสริฐ ตั้งพ่อแก้วบาทำดั่งไป ตนเดียว
 ฝ่ายตรงหลวงไยยะมาด ไปขอขมาผู้รังดีเจ้ากุนาผายโผด ดอนตั้งให้
 สิบปคุณอันวิเศษ ข้าจักไปอยู่สร้างเมืองบ้านที่ไกล ค้อมว่าแล้ว
 รังดีส่งอนตั้ง บอกให้แก่เจ้าอำมาตย์ท้าวชูนัน มนต์ไค่น้ำเดินไปได้โยชน
 แม่นจักคำดอดพันแผ่นดินก็ดังเดียว อัน ๑ แม่นจักบินบนผ่ายเวหา
 อากาศ เป็นคั้งหงส์บินผ่ายไปแทบสูง แม่นจักมณฑก้อมกั้งหัดบัท
 ทงเมือง คนทงหลายบ่คั้งคนได้ บากี่เฮียนเอาแล้วสิบปคุณ
 ทุกสิ่ง ท้าวทงมช้นดั่งใจเจ้าชูนัน พระรังดีก็บายเอาให้รณคิดบ่อน
 ประเสริฐ ว่าครุฑท้าวกุมารท่านชุนคิดบ่ได้แล้ว ท่านอย่ากลัวอันใด
 เทอญ คินว่ายังชุนอนัน จักใช้ให้เป็นไฟก็ได้คั้งใจมก จักใช้ให้เป็น
 น้ำก็จักเป็นน้ำท่อมได้ข้าศึกศัตรูทงมวดแต่ ผิดว่าใช้ให้ไปกำจัดข้าศึก
 ก็ฉิบหายเสียเลยบ่หุดอเทแต่ ตทา ในกาตเมื่อนั้นท้าวอำมา
 ตย์ก็ตั้งอำมาตย์พระรังดีเจ้าแล้ว ก็คั้นมาหาบ้านเมืองแห่งตนแล้ว ก็
 ไหว้พระบิดามารดาพ่อแม่ แล้วก็ตั้งอำมาตย์พระยาคนพ่อว่า ข้าไหว้
 พระบิดาเป็นเจ้า ข้าจักไปอยู่สร้างเมืองไกลก่อนแล้ว ขออย่าม

โภภะภะเบียดเบียดพัคัฐา ขอให้พระบิดาเจ้าอนุญาตโทษาแก่ข้าพเจ้านะ
 พระยาพ่อก็ให้อนุญาตแล้ว ท้าวถัมบายเอาธนูปยกับดาบตีกันไซ
 แล้วก็เสด็จไปด้วยดวงอากาศ ก็ไปฮอดไปถึงเมืองใหญ่ๆแล้ว
 ก็หล่นมาถึงไปทุกแห่งแล้ว ก็เป็นอันเต็มไปทุกบ้านทุกเมืองแล้ว ก็
 กับคินมาตระเพราะหน้าถึงนครเข็ญใหม่แล้ว ก็เต็มไปด้วยคนทั้งหลาย
 ทุกบ้านทุกเมืองก็มีแต่ เจ้าก็หล่นมาทุกที่ทุกแห่งแล้ว
 ก็เป็นบ้านเป็นเมืองซุกซุกแห่งแล้วก็มีเห็นแต่ เจ้าก็ทราบไปถึงเข็ญแสน
 เข็ญของก็เป็นเมืองอย่างอยู่ บ่มีท้าวพระยาอยู่ด้วยเมืองนั้น เจ้า
 ก็ช่วยมีอนักรคิดบิยังฆ่า เบียดเบียดฆ่าฆ่าอย่างนี้ทุกแดน
 เบียดเบียดฆ่า ๘ ที่ก็มีแต่ ท้าวถั่งดู่พันปลัดพายดุม เจ้าก็บายเอานู
 คิดบิยังไปห้อมวงเมือง ๓ ฮอบ ก็บังเกิดเป็นเวียงแวดอ้อม ๓ ชั้น
 มีหอเจดีย์ปรางการอ้อมเบียดเบียดคนเช่นนั้นแต่ แล้วอดบิยังเกิดขึ้นผาสาท
 ๘ หัก โสง ๆ ใต้ดั่งดาวดั่งฟ้า บิยังเกิดขึ้นเสนาแก้วขุนหลวงทั้ง ๔
 นบนอนนักรซู้ให้ชูพาย เสนาพร้อมด้ามพันหกหมื่น มาเวดอ้อม
 บาท้าวชูพาย นางสนมพร้อมด้ามพันหกหมื่น มาแนบผ้าบาท้าว
 ชูพาย อันว่าคนโหดเข้าเข็ญแสนแสนโกฏี ช้างแถมให้เข้าชูทาง
 เงินค่าคนโหดมากบิยังคิดดั่งฝนหลังดินเดือน ๘ แห่งมา เลื่อนผ้าพร้อม
 ทั้งแผ่นแพรชาว กาด้าโหนดของมาดั่งทรายโหดแล้ว ตลาดใหญ่ดั่ง
 เดียวระดายเป็นแถว ยูลำบายสุไฟไทยทั้งค่าย ฟุ้งบ่าวน้อยคนเบียดราย
 ยาม เลี้ยงโหนดทั่วเมืองทั้งค่าย อยู่ดุนกถันเข็ญแสนสนุกยัง ฟุ้งไฟ
 น้อยโหนดเข้าชูพาย เขาก็บิยังอ้อนกระทำให้่นาถวน เถียงยามมาก็หากมี

เดิมแต่ ก็บังเกิดแท่นถ้ำของ ทั้งวัดถวายบ่อนมีคนทำก็
 ด้รอยู่ย้อมบุญบารมีมาก ยู่ทางเททอดให้สังโฆเจ้าชู้ของค์ ก็หากฤชา
 เท่าเชิงแดนสนุกยิ่ง คำข้าเท่าเมืองกวังชูแดน อันว่าคนโหดเข้า
 เชิงแดนบ่มีขาด เจ้าสนุกอยู่สร้างเมืองกวังแห่งคน ก็บ่มีหย่อน
 ยานทุกประเทศแดนไกล ยู่สำบายสุขไฟไทยยอย้อง คทา ในกาลเมื่อ
 นั้น คำข้าเท่าพระยาใหญ่สามชา พระยากโกธาแข็งเคียดเคมบ่มี
 ยานก็มีแต่ คทา ในกาลยามนั้นพระยาสามชาก็เข้ามายังเฝ้าอำมาตย์
 มาพร้อมเพรียงกันแล้ว ก็คกแต่งทัพพลทั้งหลายได้สามล้านปายสี่แสน
 พระยากก็เสด็จไปกับด้วยเสนาโยธาทั้งหลาย ไปด้วยดำคับคาวทางนาน
 ได้ ๓ เดือนแล้ว สัมปัตโต ก็ไปฮอดไปถึงนาหลวงทุ่งใหญ่แล้วก็ตั้ง
 อยู่ทัพฮวดคาวจอดอยู่ในที่นั้นแล้ว ก็ใช้ข่าวสาส์นไปถึงหัวอำคาอัน
 เป็นเจ้าเมืองแดนว่า คราวพระยาเชิงแดน ท่านจักโดยเฮาฤฯ ฤฯว่า
 บ่โดยนั้นจา เถิงฤๅแท้สังฆารมีใหม่เมื่อใด ท่านจงนำช้างม้าเงินคำ
 เทด้วยเฮาคันว่าบ่โดยเฮาแท้จักคตหัวให้ขาด คันว่าจักสู้เทเชิง
 แดนให้ว่ามาท่อน ครุกับไว้เมืองท้าวบ่ยอมเทแล้ว คันว่าชินชัค
 แล้วจ่านายใช้สืบ ชินชัคมาคตถ้ำสืบไป เถิงท่านท้าวเมืองใหญ่
 เชิงแดน เขาก็เมื่อخابไหว้ทุกเจ้าบ่ชาน ผุ่งทูคาเจ้าสามชา
 เมืองใหญ่ มาฮอดเจ้าพายัพخابกรณ ว่าให้เจ้าองค์อาเจยอมตน
 จงให้มีช้างม้าเงินคำเทخابถวาย เถิงเมื่อสังฆารขามฮอดเถิงมีใหม่สัง
 ด้วยเจ้าอย่าไค้หตาคา คทา ในกาลเมื่อนั้นอำคาเจ้าคนอาจาเชิงแดนจึง
 กล่าวว่ครุาท่านนายทูคาคนใช้ สู่จกคอบท้าวพระยาใหญ่สามชาเทียว

เทอญ ให้ผู้นำบรรณาการไปด้วยไฮกุแท้ กุญญาธาเทได้ยวราชย์
 เสียงแดน กุญก็มีกัณฑ์เมืองโคตักหยาด ให้ผู้นำช้างม้าเงินค่าน
 ด้วยกุว่าเนอ คั้นว่านำมามาแทบบรรณาการส่งด้วยกุนั้น กุจักพันมอด
 เมียนตายแทบหอด สูงขึ้นคอบเจ้าพระยาใหญ่ดำมชา จงให้เคาจารย์
 พดกับตัวคั้นเมื่อบ้าน อันบิดาไ้ภรรยาดกรักกันนั้น เขายู่บ้านคอง
 ถ้ำมหาเดนา อด ในกาลเมื่อนั้น พระยาเชียงแสนกล่าวตงนนั้น บันคน
 ใช้พระยาดำมชาที่ดาดงหนีจากบาบุญกวาง เขาก็เมื่อฮอดเท่าทัพฮาด
 คาวจอดแล้ว ก็กับชาวไพร่พระยาเจ้าแห่งเขา พระยาม้าโจโกธเคียด
 มากนัก เป็นตั้งอุธวิษ อันท่านหากเขาไม่มาตวงหางนั้นแด
 กล่าวว่าเขาจักไปรบเขาเมืองเชียงแสนให้ได้เทอญ ว่าดงนั้น อด คทา
 ในกาลเมื่อคนใช้หนีจากเมืองแล้วดงนั้น พระยาเชียงแสนก็ตั้งเดิน
 อำมาตย์ ให้ยักขำบ้านเมืองแห่งเส้าก่อนเทอญ เขาจักเมื่อขออัญเชิญ
 พระยาบิดามาแข่งบ้านเมืองก่อนแด ค้อมตั้งเดินอำมาตย์แล้วดง
 นั้นก็บายเขาชนกับตามสัตว์กันไซแล้ว เจ้าก็เสด็จมาด้วยดวงอากาศ
 มาถึงเมืองทรายฟองอันเป็นเมืองพอดงนั้น เจ้าก็ลงมาจากอากาศ
 แล้ว ก็ขึ้นเมื่อสู่มาตพระยาพ่อแดแม่แห่งตนแล้ว ก็ให้ว่าข้าแด
 พระบิดาธิราชเจ้า ข้าผู้ถูกไ้เมืองใหญ่เชียงแสนที่พุน ก็ด้วยสมภาร
 พ่อเป็นเจ้าข้าแด ยังมีพระยาคน ๓ เป็นใหญ่กว่าท้าวพระยาทั้ง
 หลาย เรียกชื่อว่าพระยาดำมชา ก็ได้โดยเมืองอัน ๓ ชื่อว่าเมือง
 ดอนคร ก็เข้าเฝ้าพดพดโยชามาประมาณว่าได้ ๓๒ โทฏี มาตั้ง
 ทัพฮาดคาวจอดอยู่ในนาหลวงทุ่งใหญ่ที่พุน เขาก็ใช้ชาวด่านมาถึง

ข้าผู้เป็นลูกว่า ให้นำดอกไม้เงินคำขางม้าวัวควาย เมื่อด้วยไฮ่ทุกปี ๆ
 ว่าดังนี้ ข้าผู้เป็นลูกก็มีข่าวดำฉันเมื่อตอบว่าให้ท่านพระยาใหญ่ดำมรา
 ให้ผู้นำบรรณาการด้วยไฮ่เข้าพี่ กุบ่อมีกัวเก่งย่านฝูงพระยาเมืองอื่น
 ที่ไค้น ให้ผู้นำขางม้าเงินคำนั้นด้วยกู ข้าผู้ลูกก็มีข่าวดำฉันไปตอบ
 ดังนี้ บัดนี้ขอพ่อเป็นเจ้าเมื่อค่อมข้าวยาใดแต่ก่อน พระยาเชียงแสน
 คนลูกก็เล่ากิริยาอาการดังนี้ ที่นั้นพระยาใหญ่คนเป็นเจ้าเมืองทราย-
 ฟอง คั้นว่าเจ้าได้ยินพระยาคนลูกเจ้าเหตุเล่าคนดังนี้ เจ้าก็บ่อกัว
 ดักหน้อย เจ้าก็มกโก้เมื่อกับด้วยลูกว่า ตูราเจ้าถูกชักแก่พ่อเฮย
 เจ้าอย่ากัวเก่งดังที่พ่อเทอญ แม้ว่ามันจักถันเหต้อดินก็ตามต่างเรา
 ก่อน แม้ว่าเขาจักบินบนชนเวหาอากาศก็ต่างเราพ้อก่อน แม้ว่าเขา
 จักช่วยมนต์ก็ด่าเป็นคนเหต้อแผ่นก็ตาม แม้ว่าเขาจักคำดอด
 พินมาแท้กับกัว เขาก็มนต์เป่าให้เป็นไฟเผาแผ่นก็ตาม เขาก็มนต์
 เป่าให้เป็นน้ำท่วมหนองก็ดี ก็บ่อกัวอาคมเขาพ้อโยของน้อย พระยา
 ใหญ่ทรายฟอง จาด้วยลูกแห่งคนดังนี้ พระอาทิตย์ก็ตกดำคำไปแล้ว
 พระยาทั้ง ๒ พ้อลูกกันนอนอยู่เหนืออาสน์อันดีแล้ว วิภาดาวยรัตติยา
 ในคืนวันนั้นยัง ด่ายสุริยะก็พุ่งขึ้นมา พระยาทั้งสองพ้อลูกก็ถูกจาก
 อาสน์แล้ว ก็ส่งน้ำชำระเนื้อคนบรวร ก็ด้วยข้าวน้ำโภชนอาหาร
 เนื้อโคคำ อินนายพ่อครว้หากตกแต่งมาถวายเห็นแด่ คั้นว่าด้วยข้าว
 แล้ว ๒ กษัตริย์ก็ตกแต่งเตาตา ถือเอาขนแตรของเพชรแล้ว
 ก็สั่งอำมาตย์ว่า ตูราเสนาทั้งห้ายเฮย เฮาพระองค์ก็จักไปกับด้วย
 ลูกเข้าเจ้าพระยาเชียงแสนก่อนแด่ ท่านทั้งห้ายจงอยู่ชาม้านเมือง

ก่อนเทอญ ค้อมว่าพระยาตั้งเฒ่าทั้งหลายแล้ว ๒ กษัตริย์ก็
 เด็ดจไปด้วยดวงอากาศ ก็ไปฮอดไปถึงเมืองใหญ่ซึ่งง้วนพวยาม
 งาม ก็ขึ้นเมื่อสู่ม้าดำทโง่งหลวงแล้ว ก็ตั้งถ้อยเห็นอแท่นแก้ว
 ด้วยศรีวิชัยศักดิ์เห็นแด่ ตทา ในภาดเมื่อนั้นบนเฒ่าทั้งหลายก็พร้อมกัน
 มาเวดล้อม อ้อมเฝ้าพระยาทั้ง ๒ ฮอดทุกคำทุกพายหันแด่ แต่ขึ้น
 นายพ่อศรีวิชัยก็คดแต่งพางายมาถวายพระยาทั้ง ๒ พระองค์ ๆ ก็ด้วย
 ขาวงายแล้ว ๆ เจ้าก็แต่งเคาตา ก็ฮอนแฉดบดักันไซ ก็เด็ดจไปถึง
 นาทหลวงทุ่งใหญ่ ที่พระยาตามหาเอารพดมาคองทัพสาวควาจอคอยู่
 พระยาตามหาทิดว่าคั้นว่าเห็นพระยาทั้ง ๒ พ่อฮอดไปถึงคั้นนั้น ก็เอน
 บ่าวเฒ่าแก้วหาญทั้งหลาย ให้ห้ำคำสวดราดูทุกทัพทุกทีแล้ว ก็
 ฉะเพาะเพื่อรบเดื่อกับด้วยพระยาทั้ง ๒ ก็มีแด่ ฮอด ในภาดเมื่อนั้นบน
 พระยาคนถูก ก็กล่าวคำด้วยดีหาทบ่เองขามว่า ดูราพระยาตามหา
 เษย จงให้ท่านเอารพดเฒ่าแห่งท่านคือเมื่อเมืองแห่งท่านเดียเทอญ
 ถูกเดเมี้ยแห่งท่านทั้งหลายก็ว่าจักคองหาทุกวันทุกคืนบ่ฮอดชะแด่ มี
 ว่าสู้บ่คั้นเมื่อ คั้นจงพร้อมกันนาร พดช้างม้าเมื่อนฮอนมัตถการเฮา
 พระองค์ประการ ๓ จงให้ท่านเข้าเมื่อนฮอนเมือง ด้วยคอกไม้เงินคำ
 ทุกปี ๆ นั้นเทอญ พระยาซึ่งง้วนกล่าวคั้นนั้น บนพระยาตามหาได้
 ยินแล้ว ก็ด่วคมีใจฮอนเคี้ยคมากนั้ ก็คินบ่าวโยชาแก้วหาญ ทั้ง
 หลายเพื่อจกัรบเดื่อคั้นนั้นแล้ว ท้าวกับายเฮารุ่นแล้วก็ฮิงไปประคจจะ
 คั้นฟ้าผ่าได้ ๗ ที ฮันว่าบุคคทั้งหลาย คือช้างม้าก็คั้นท้าวตายไปบ่
 เกษสัดอกก็มีเห็นแด่ ส่วนว่าเมื่อกี้ไปคิตยังหัวแห่งพระยาตามหา ก็ถึง

ซึ่งอนตายไปบัดเดียวหนึ่งแด ท้าวก็เห็นคนแดงตัวตายไปไม่เศษ
 ดอดดังนี้ พระยาทั้งห้าจึงชวนให้คนแดงตัวช้างม้าโยธาคนมาดั่งเก่า
 อันว่าคนทั้งหลายอันตายแล้วก็คนมา ช้างม้าทั้งหลายก็คนหมดเสีย
 เสียแล้ว เขาก็พร้อมกันทุกเมื่อให้ทุกคน ๆ หนึ่งแด พระยากล่าวว่า
 ครุฑทำนทั้งหลายฝูงเป็นเสนาโยธาทั้งหลาย จึงค้นเมื่อหมู่บ้านเมือง
 แห่งทุ่งหลายเทอญ อันว่าลูกแดงเมียพายบ้านแห่งทุ่งหลายก็จัก
 กองเห็นหน้าระแคะ ททา ในกาลเมื่อนั้นมีคนทั้งหลาย คนว่าไฉน
 พระยากล่าวดังนี้ เขาก็ยอมมือไหว้ตั้งไว้เหนือหัวทุกคน ๆ ยัง
 มีเสนาใหญ่ผู้เป็นแก้วว่าคนทั้งหลาย ท้าวพระยาใหญ่น้อยก็พร้อม
 กันว่าให้ท้าวเธอ ขำให้เจ้าผู้หาทุกขุมได้ ฝูงช้างทั้งหลายขออัญเชิญ
 เจ้าทั้ง ๒ ให้ลงมาในท่ามกลางทัพพัน ฝูงช้างทั้งหลายขอถวายยัง
 เครื่องฝูงนี้ มีเครื่องศาสตราวุธ หอก คบ และช้างม้าทั้งหลายฝูงนี้
 แก่เจ้าทั้ง ๒ ขอให้ไว้ชีวิตแก่ฝูงช้างแต่เทอญ พระยาทั้ง ๒ พอลูก
 คนว่าไฉนถ้อยคำฝูงโยธาเสนาอำมาตย์ให้ขอโยมดังนี้ เจ้าทั้ง ๒ ก็ลง
 มาในกลางหมู่คนทั้งหลายแล้ว เขาก็ขออัญเชิญเจ้าทั้ง ๒ ขึ้นสู่ช้าง
 มังคละศัฏประเสริฐ อันห้างแดงด้วยเครื่องประดับประดาทั้งหลายแล้ว
 ก็แห่แห่นเอาพระยาทั้ง ๒ ขึ้นมาสู่เมืองเชียงแสนเทพมหานครแล้ว ก็
 ขึ้นสู่วิชัยนคเณศวรแล้ว เขาก็พร้อมกันถวายบ้านเมืองทั้งมณฑลแก่
 พระยาทั้ง ๒ ว่า เทอฝูงช้างให้มหามหาราชเจ้า บัดนี้ฝูงช้างทั้งหลายขอถวาย
 บ้านเมืองทั้งมณฑล ในอาณาจักรเขตต์ซึ่งก่งเมืองสามขาและเมืองน้อย
 ๓๖ แก้วเมือง เป็นข้าด้วยไต่บ่ขาดแก่มหามหาราชเจ้าทั้งมณฑลก็ช้างเทอญ ดัง

แยกตัวนั้นไปหน้าขอมหาราชเจ้าจึงเป็นเจ้าแก่ฝูงชาทั้งหลายก็ซาเทญ
 เสด็จอำมาตย์ท้าวพระยาทั้งพร้อมกันถวายบ้านเมืองและหอกลาบ ช้าง
 มาทงมอดแล้วเขาก็ก่อตามหาภษัตริย์เจ้าแล้ว ก็เห็นเมือหามบ้านหามเมือง
 แห่งพระยาดำรงฯ อันเป็นที่อยู่แห่งคนก็มีแต่ ชดทหา ในกาลเมื่อนั้น
 พระยารายฟองคนเป็นพ่อ เจ้าก็ตั้งลูกแก้วโคจรรักคั่นมาทามบ้านเมือง
 แห่งคน ก็บอกให้หมู่เสนาทั้งหลาย ก็จึงพร้อมกันปฏิบัติเจ้าพระยา
 คนเป็นลูกแห่งเขา ไว้ให้เป็นนาคราชในเมืองเขียงแฉ่นมหานครทอนยา
 ได้ประมาณสักคนเทญ เขาพระองค์ก็โคจรรักคั่นเมือหามบ้านเมืองแห่ง
 เขาก่อนแล้ว พระยาก็ตั้งเสนาอำมาตย์แล้ว ก็แต่งห้างรถดาบสี่คันไซ
 แดงอุทัยแล้ว ก็เสด็จมาด้วยดวงอากาศ สัมบัติโต ก็มาทอดมา
 ถึงเมืองทรายฟองเทพมหานครแล้ว ก็ขึ้นสู่ผาลาที่มีอำมาตย์เสนา
 หากษัตริย์แฉ่นอ้อมอ้อมเป็นบริวารก็มีเห็นแต่ เจ้าก็สนทนสนนินต์ด้วย
 ชาวเมืองทรายฟองทั้งหมด ทำบุญให้ท่านบ่ขาดทุกวันนี้ก็มีแต่ บ่อาจ
 จักก่อเก่งแต่ท้าวพระยาเจ้าเค็กทั้งหมด อันจักมาถึงแก่บ้านเมืองก็หา
 บ่ได้สักแห่งก็มีแต่ เจ้าก็เสวยราชสมบัติในเมืองทรายฟองทอนนาน
 ประมาณว่าได้ ๘๐ ปีแล้ว เจ้าผู้ระคตจุติจากปากเมืองคน ได้
 เอาคนเมือเสวยสมบัติในเมืองฟ้าเสวยสุขก็มีแต่ ก็ริยาอาจารย์เจ้า
 ผู้มีบุญญา จาแก่ไขในเรื่องเมืองทรายฟองจักเกิดมาภายหลังให้
 นักปราชญ์เจ้าทั้งหลายผู้ฉลาดด้วยบุญญาจงพิจารณาในมโนทวารคือ
 จำไว้ อันเทพยดาหากมาบอกแก่ชาวเมืองทั้งหลาย ให้เป็นนิทานอันจัก
 มาภายหลังภายหน้า บ่ขาด บ่ขาด โดยดั่งนิมิตต์กาดัง สัมมัตตัง ก็เสด็จบรรวร
 ครอบท่านก่อนแล้ว

ตำนานเมืองพวน

ก่อนจะกล่าวเรื่องนั้น เราจะต้องกล่าวไว้ก่อนว่า ผู้ใดได้โดย
ราชย์เป็นกษัตริย์องค์แรกทีในแผ่นดินลาว กษัตริย์องค์แรกนั้นชื่อว่าขุน
บัตดินนั้ว ได้โดยราชย์ดังมาได้ประมาณหลายร้อยปีมาแล้ว และ
มีบุตรห้าองค์ ๆ หนึ่งได้เป็นเจ้าเมืองหลวงพระบาง องค์ที่สองได้เป็น
เจ้าเมืองเวียงจันทน์ องค์ที่สามเป็นเจ้าเมืองพวน องค์ที่สี่เป็นเจ้าเมือง
เชียงใหม่ และองค์ที่ห้าเป็นเจ้าเมืองเขมร แต่การครอบครองเมือง
เหล่านั้นก็ไม่ได้จัดให้ถูกต้องตามฐานาคักดิ์ของเจ้าเมือง และผู้ใดได้เป็น
เจ้าเมืองแทนเจ้าเมืองเหล่านั้นก็ไปเข้าพเจ้าจักหาทราบไม่ กษัตริย์
เมืองพวนองค์แรกที่เขาพเจ้าทราบนั้นชื่อเจ้าหลวง ครั้นสิ้นพระชนม์
แล้ว เจ้าขมภูมบุตรขึ้นด้วยราชย์แทน เจ้าขมภูมดั่งไปแล้ว เจ้า
เลี้ยงบุตรแทน ครั้นเจ้าเลี้ยงดั่งไปแล้ว เจ้าน้อยบุตรหนึ่งเมือง
แทน เจ้าน้อยมีบุตรห้าองค์ ชื่อ เจ้าโพ, เจ้าทัพ, เจ้าพรหมมา, เจ้า
อูง, เจ้ากำ แต่องค์แรกต้องคั่นได้สิ้นพระชนม์ ยังอยู่แต่เจ้ากำได้
ครองเมืองพวน กษัตริย์เวียงจันทน์องค์แรกนั้นชื่อเจ้าอินทร์ ครั้นดั่ง
ไปแล้วเจ้านันทผู้เป็นน้องหนึ่งเมืองแทน ครั้นเจ้านันทดั่งไปแล้ว เจ้าอนุผู้
เป็นน้องหนึ่งเมืองแทน เมื่อครั้งเจ้าขมภูเป็นเจ้าเมืองพวนประมาณ ๗๐ ปี
มาแล้ว เมืองพวนได้ชนกับหลวงพระบางและได้ตั้งบรรณาการดอกไม้
เงินทองมีจะต้องคำดังทุก ๆ ปี เมื่อครั้งเจ้านันทได้เป็นเจ้าเมืองเวียง

จันทน์ พระเจ้าแผ่นดินไทยได้มีโองการไปถึงเจ้าสมภุหัยกกองทัพไป
 ต่เมืองหลวงพระบาง ซึ่งได้ตีได้สำเร็จ ฝ่ายน้องเจ้านันทได้เกณฑ์ให้
 คนหนึ่งชื่อเชียวเป็นแม่ทัพยกไปรบกับเจ้าสมภุหัย ปรากฏว่า เจ้านันทจับได้
 แล้วได้เอาตัวส่งมาเวียงจันทน์ ให้เอาตัวไปแทงเสียด้วยหอก ครั้น
 เพ็ชระชาติพาตัวเจ้าสมภุหัยเดินทางมาถึงตำบลที่จะฆ่าแล้ว ก็เผอิญพามา
 ถูกหอกซึ่งเพ็ชระชาติอื่นแทงกลับไป ครั้นเจ้านันทเห็นเหตุเป็นดังนี้แล้ว
 จึงสั่งให้ปล่อยเจ้าสมภุหัยไปครองเมืองพวนตามเดิม และให้ส่งเครื่อง
 บรรณาการแก่เมืองเวียงจันทน์ตามที่เจ้าสมภุหัยได้ส่งแก่เมืองหลวงพระบาง
 แต่ก่อน ครั้นอยู่มาเจ้านันทได้ดั่งไป เจ้าอนุวงศ์ได้ครองเวียง-
 จันทน์แทน และในเวลาดังนั้นเมืองพวนได้อยู่ในการปกครองแห่งเจ้า
 น้อย ครั้นอยู่มาในปีนั้น เจ้าอนุได้คิดกบฏยกกองทัพมาทำศึกกับ
 พระเจ้าแผ่นดินไทย ๆ ได้จับกองทัพออกไปตีทัพเจ้าอนุแตก เจ้า
 อนุจึงได้หนีถอยออกไปเมืองญวน ณวันเสาร์แรมสองค่ำเดือนหก
 และได้ยกเมืองให้เป็นเมืองขึ้นกับเจ้าเมืองญวนเจ้าเมือง คือ เมืองพวน
 เมืองเชียงกัน, เมืองดอย, เมืองจันทใหญ่, เมืองจันทน้อย, เมืองดอน,
 และเมืองดาม แล้วเจ้าเมืองญวนจึงให้เจ้าอนุไปอยู่ในเมืองพวน ซึ่ง
 ในเวลานั้นอยู่ในการปกครองแห่งเจ้าน้อย ซึ่งเป็นบุตรของพระพนม
 ดำรงนรินทร์ ครั้นอยู่มาหนึ่งวัน พระเจ้าแผ่นดินไทยได้ทราบความ
 ตามเรื่องราวเจ้าอนุแล้ว จึงได้โองการสั่งให้เจ้าพระยาโหราธิบดี
 เศษเป็นแม่ทัพ เจ้าพระยาธิบดีจึงจัดให้พระพิเรนทรเทพคุม
 ทหารเป็นทัพหน้ายกดั่งไปเมืองพวนก่อน แล้วเจ้าน้อยจึงได้ยกทัพออก

มาบรรจบกับพระพิเรนทรเทพเจ้าอนุได้ จึงได้ส่งตัวลงมากรุงเทพฯ
 ครั้นเจ้าเมืองญวนทราบข่าวว่า พระเจ้าแผ่นดินไทยจับเจ้าอนุได้ จึง
 ได้ให้กองรับตเป็นแม่ทัพยกไปตีเมืองพวนจับเจ้าน้อยและบุตรชายได้ ส่ง
 มาเมืองญวน เจ้าเมืองญวนจึงให้เอาตัวไปแทงเสีย ครั้นเจ้าน้อย
 ถูกลงไปแล้ว เจ้าเมืองญวนจึงได้ตั้งให้เจ้าด่านซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกับ
 เจ้าน้อย^{๒๕}นั้นขึ้นครองเมืองพวน และได้ให้ทหารไว้ ๓๐๐๐ ลำหรับจะได้
 บัองกันอาณาเขตต์ อยู่มาหนึ่งหนึ่ง เจ้าด่านเอาใจออกหาก เจ้า
 เมืองญวนมีหนังสือมาถึง พระพิเรนทรเทพว่า เมืองญวนนี้แต่ก่อนได้
 เป็นอาณาเขตต์ของไทย แลจะมีหนังสือให้พระพิเรนทรฯ ยกกองทัพมาช่วย
 กันได้พวกญวนออกไปเสียจากเมือง ครั้นพระพิเรนทรฯ ทราบความแล้ว
 จึงได้ยกกองทัพมาจับกับเจ้าด่านล้อมพวกญวนไว้ และได้ฆ่าพัน
 ทหารญวนตามพันตายลงมาก ที่เหลือตายบ้างเล็กน้อยก็หนีไปเมือง
 ญวน แล้วเจ้าด่านจึงได้อพยพครอบครัวและชาวเมืองพวนมาตั้งบ้าน
 เรือนอยู่หนองคาย แล้วให้เจ้าด่านกับเจ้าดำดีซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้อง คู่
 ชาติเมืองพวนกลับไปครองเมืองพวนทั้งสองคน อยู่มาหนึ่งหนึ่งพระ
 พิเรนทรเทพได้พาเจ้าด่านลงมาเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินไทย พระเจ้าแผ่นดิน
 ไทยจึงได้ทรงตั้งให้เป็นขุนนาง เมื่อครั้งเจ้าด่านลงมาจากเมืองพวน
 แล้ว พวกชาวเมืองได้คิดประทุษร้าย จับเจ้าดำดีกับเจ้าดำดีฆ่าเสีย
 ยกผู้ขึ้น^{๒๖}ว่าการแทนได้ประมาณ ๓๕ ปี ครั้นนั้นเคยได้เป็นเจ้าเมือง
 ญวน ๆ จึงตั้งให้ปลัดอภัยบุตรเจ้าน้อย ซึ่งเจ้าเมืองคนก่อนได้จำคุกไว้นั้น
 กลับไปเมืองพวน ตั้งให้เจ้าโพครองเมือง ครั้นเจ้าเมืองหลวงพระบาง

ทราบข่าวว่าเจ้าโพไต้ครองเมืองพวนจึงมีหนังสือไปถามว่า เจ้าโพจะ
 ยอมตั้งเครื่องบรรณาการแก่หัตถวงพระบางควมเคยเหมือนอย่างบิดาเจ้า
 โพไต้ตั้งแต่ก่อนหรือไม่ ถ้าไม่ส่งแล้วจะยกกองทัพไปรบ, เจ้าโพจึงมี
 คำตอบไปว่า จะยอมตั้งเครื่องบรรณาการแก่หัตถวงพระบาง เจ้า
 เมืองหัตถวงพระบางจึงมีคำสั่งลงมายังกรุงเทพด้วยเรื่องเจ้าโพนี้ พระ
 เจ้าแผ่นดินไทยจึงทรงพระอนุมัติออกไปให้เจ้าโพครองเมืองพวนต่อไป
 และในเวลานั้น เจ้าเมืองพวนได้ยกมาเบียดเบียนเมืองพวนอยู่เนื่องๆ
 เจ้าโพจึงได้สู้ยอมเสียส่วยให้พวนอีกทุกๆ ปี เพราะจะไม่ให้พวนมา
 ข่มเหงเบียดเบียนต่อไป ครั้นอยู่มาเจ้าโพต้องไป เจ้าอุ่งผู้เป็นน้อง
 ได้ว่าการแทน ในขณะนั้นพวกฮ่อได้มาย่ำยีชิงเอาหัวเมืองขึ้นซึ่งอยู่
 ปลายแดนข้างเหนือเมืองพวน คือเมืองตาใหญ่, เมืองตาน้อย, เมือง
 ห่อ, เมืองคั่ว, เมืองดา, เมืองมัว, เมืองทัก, เมืองทาววย, เมืองเมือก
 เมืองคย, เมืองพวน ชาวเมืองเหล่านั้นเรียกว่ามอญแลญไทย (แปลว่า
 ไทย) แต่ว่าอยู่ในการปกครองแห่งพวน แลชื่อเหล่านั้นก็ได้เรียกตาม
 คุณประโยชน์ของเมืองนั้น ๆ แล้วพวกฮ่อได้ยกมากัดเอาเมืองกัน, เมือง
 โด่บัด, เมืองคำเหนือ, เมืองฮ่อ, เมืองคำใหญ่, เมืองดาน,
 เมืองฮอ, ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของเวียงจันทน์, แล้วพวกฮ่อได้ยกไปกัดเอาเมือง
 เชียงคำ ครั้นเจ้าเมืองพวนรู้ความว่าพวกฮ่อมาย่ำยีเบียดเบียนพเมืองขึ้น
 จึงได้จัดกองทัพยกไปรบฮ่อที่ตำบลบ้านบัวแขวงเมืองเชียงคำ แดก
 พวกฮ่อ, แล้วแม่ทัพพวนจึงได้มีหนังสือไปถึงเจ้าอุ่ง ซึ่งเป็นเจ้าเมือง
 พวนให้ยกมาช่วย แดกเจ้าอุ่ง เสียที่ฮ่อ คว้าที่บ้านบัว ทัพพวนก็แตก

ยับเยินไป ไม่ได้มารบช้ออีก อยู่มาไม่ช้านัก พวกช้อมีใจกำเริบขึ้น
 ยกมาตีเอาเมืองพวนได้ในปีคริสตศักราช ๓๗๗๓ ก่อนฝรั่งจะตั้งทำหนังสือ
 สัญญากับญวนมีหนึ่ง ครั้นเมืองพวนเสียแก่ช้อ พระพนมดงารนิทร
 ซึ่งเป็นหลานของเจ้าอู่ ได้อพยพครอบครัวเจ้าอู่ลงมาหนองคาย,
 แดพวกช้อได้ตามตั้งมาจนถึงเวียงจันทน์ ครั้นพระยามหาอำมาตย์
 ได้ออกไปเป็นเจ้าหลวงว่าการเมืองอุบล ครั้นทราบกิจการแห่งพวกช้อ
 แล้วจึงได้ยกกองทัพขึ้นไปเวียงจันทน์ ตีทัพช้อแตกยับเยิน หนีไปได้แค่
 หกคนเท่านั้น ในเวลาขณะนั้น พระยาราชวราวุธ ได้ยกกองทัพออก
 จากหลวงพระบางตามพวกช้อขึ้นไป ตีทัพแตกสองทัพ ทัพหนึ่งหนีมา
 อีกทัพหนึ่งทูลเชิญคำ พวกช้อได้หนีท่งบ้านเมืองทศใดสิ้น ครั้นพระยา
 มหาอำมาตย์ทราบข่าวพวกช้อแตกหนีไปหมดแล้ว จึงได้ให้พระพนม
 ดงารนิทรไปเป็นเจ้าเมืองพวนพลาง ๆ ครั้นอยู่มาภายหลัง เจ้าจันท
 ซึ่งเป็นบุตรของเจ้าอู่^{๕๕} นั้นเห็นว่า^{๕๕} การเมืองพวน ต้องมาได้ประมาณ
 ๓ ปีแล้ว ครั้นช้อรู้ข่าวว่าทัพไทยกลับ จึงได้ยกมาตีเอาเมือง ซึ่งตีได้
 แค่อนันนกดบคันไค^{๕๕} ตั้งแต่เวลานั้นมา ฐานทัพศึกฝ่ายไทย จึงได้
 มีอยู่กับพวกช้อเนื่อง ๆ จนทุกวันนี้ พวกช้อเหล่านี้คือพวกจันซึ่งตั้ง
 ช้องดุ่มอยู่ในป่าเขียวเป็นโจรตีปล้นบ้านเมืองเล็กน้อยในพวกนี้ แบ่ง
 ออกเป็นสามพวก ๆ หนึ่งมีธงดำเป็นสำคัญ พวกหนึ่งธงเหลืองเป็นสำคัญ
 แลอีกพวกหนึ่ง^{๕๕} ซึ่งเมืองพวนได้มีธงแดงเป็นสำคัญ

หาดานเหลน เจ็ดเจืองกับขุนต๋อจึงพร้อมจัดแต่งขุน ๘ นาย ให้ออกไป
 หมายเขตต์แดน กำหนดให้ขึ้นไปทางน้ำคาน ถ้าถึงภูเขาหลุมแดง
 ให้ตั้งถนนเป็นต้น แล้วจึงแบ่งกันไปทางฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ ขุนทั้ง ๘
 รับคำสั่งของขุนต๋อแต่เจ็ดเจืองแล้ว แปรขุนก็รับไป ครั้นขุนทั้ง ๘
 ไปถึงเขาหลุมแดง แปรขุนก็พากันขึ้นไปถึงยอดเขาหลุมแดงก็พากัน
 นั่งพักแบ่งกัน สั่งขุนให้ไปหมายเขตต์แดนฝ่ายเหนือ สั่งขุนให้ไปหมาย
 เขตต์แดนฝ่ายใต้ สั่งขุนที่ไปทางใต้นั้นออกจากเขาหลุมแดง ไต่สันเขาหลุม
 ไปถึงเขาโทน ไต่สันเขาโทนไปถึงเขาก๊วกกับก๊วกกอง ไต่สันเขาก๊วกกับ
 ก๊วกกองไปถึงเขาก๊วกกอง ไต่สันเขาก๊วกกองไปถึงเขามอน ไต่สันเขามอน
 ไปถึงเขากระแทะ ไต่สันเขากระแทะไปถึงเขากระทิงขึ้นเขากระทิงไต่สันไป
 ถึงเขากระซิงขึ้นเขากระซิงไต่สันไปลงใต้บ้านค่วง จากบ้านค่วงถึงเมือง
 ภายเมืองชองจากเมืองภายเมืองชองถึงหน้าบ้าน้ำแค จากหน้าบ้าน้ำแค
 ไปถึงบ้านกีนน้อย จากบ้านกีนน้อยไปถึงนาชม จากนาชมไปลงใต้ห้วย
 ใหญ่ ตามห้วยใหญ่รองถึงน้ำมัททำห้วย จากทำห้วยน้ำมชนเขาหงส์
 ไต่สันเขาหงส์ไปถึงสระกบ้านด่านหินคอน จากสระกบ้านด่านหินคอนไป
 ถึงแถวต้อยเชียงค้อมปากขาว จากที่แถวต้อยเชียงค้อมปากขาว ลงไป
 ใต้น้ำชันตามน้ำชันรองถึงหาดทรายพวนริมน้ำชันออกจากหาดทรายพวน
 ขึ้นเขาก๊วกได้ ไต่สันเขาก๊วกได้ไปถึงพนอมบ้านแคต จากพนอมบ้านแคต
 ไปลงใต้ปากน้ำกระดิงในถ່วนน้ำกระดิงนั้นค่อนำม่นแต่ปากที่ออกค้อมกับน้ำ
 ของเขาเรียกว่าปากกระดิง แล้วตามน้ำกระดิงขึ้นไป ถึงที่หมอนท้าวทำเพี้ย
 จากหมอนท้าวทำเพี้ยไปถึงยอดน้ำชัน จากยอดน้ำชันไปถึงยอดน้ำยาง

จากยอดน้ำยางขึ้นเขาแล้ว ไต่สันเขาเร็วไปถึงเขาได้ ไต่สันเขาได้ไปถึงเขาแดง ไต่สันเขาแดงไปถึงเขาผาคับ ไต่สันเขาผาคับไปลงใต้ยอดห้วยเผือก ตามห้วยเผือกกรองไปถึงห้วยหาดขาว แล้วข้ามน้ำไม้ขึ้นเขาผาหลวง ไต่สันเขาผาหลวงลงไปได้เพียงบ้าง จากเพียงบ้างลงไปได้น้ำไม้ ตามน้ำไม้ต้องถึงปากห้วยหลวง จากปากห้วยหลวงขึ้นเขาหลวง ไต่สันเขาหลวงไปถึงแคว้นแล้วเมืองคำ จากแคว้นแล้วเมืองคำขึ้นเขาหลวงเมืองคำ ไต่สันเขาหลวงเมืองคำไปลงได้น้ำเนินตามน้ำเนินจนถึงปากน้ำดาน เท่านั้นเป็นเขตต์เมืองพวนที่ศบุรีฯ ๗ หนึ่งจะว่าด้วยต้นที่ขึ้นไปหมายเขตต์เมืองพวนกับเมืองหลวงพระบางฝ่ายเหนือต้นเขาหลวงที่แปดต้นแบ่งกันนั้น ต้นที่ไปฝ่ายเหนือก็ตามน้ำคานขึ้นไปถึงปากน้ำขาว จากปากน้ำขาวตามน้ำคานขึ้นไป ถึงปากน้ำด้วยแล้วขึ้นเขาปากน้ำด้วย ไต่สันเขาปากน้ำด้วยไปถึงต้นมะม่วงเค้าแดนเมืองหม่มผดสองอย่าง อย่างหนึ่งเป็นมะม่วงคำ อย่างหนึ่งเป็นมะม่วงบ้าน จึงได้เรียกชื่อค้อ ๆ กันมาว่าต้นมะม่วงเค้าแดนเมืองคันทน์ มะม่วงนั้นสูงตั้งแต่ต้นขึ้นไปถึงคำคอบประมาณได้ ๕ วา โตได้ ๔ อ้อม จากต้นมะม่วงเค้าแดนเมืองไปถึงเขานางคำผาง ไต่สันเขานางคำผางไปถึงบ้านคาค จากบ้านคาคลงไปได้น้ำเลียบเมืองคันทน์ลงไปได้ปากน้ำชีว ตามน้ำชีวต้องไปถึงห้วยนาหลวง จากห้วยนาหลวงไปลงใต้ห้วยนาแวง ตามห้วยนาแวงต้องถึงน้ำเนิน ตามน้ำเนินต้องถึงปากน้ำดาน แยกต้นที่แบ่งกันไปหมายเขตต์แดนเลยไปบรรจบกันในที่ปากน้ำดาน ตั้งแต่พื้นเมืองคานลงไปเป็นแดนดินเมืองประกันหลวง คือเมืองญวนแปดขุนหมาย

เขตต์แดนแก้ว ก็พากันถนัดลงไปยังเมืองหลวงพระบางเข้าไปเฝ้า
 ขุนดอเดเจ็ดเจืองทูลการที่ได้อไปหมายดำัญเขตต์แดน ขุนดอกับ
 เจ็ดเจืองได้ทราบความของแปดขุนแก้วก็มีความยินดี การซึ่งเมือง
 ดานช้างกับเมืองพวนได้แบ่งเขตต์แดนกันนั้น ขอให้เป็นหลักฐานนั้นคง
 ไปชั่วมหากัป ใครอย่าได้เอาเขตต์แดนซึ่งกันแ่งกัน จนชั่วบุตร
 หลานเหลนที่จะได้สืบสกุลต่อ ๆ ไปในข้างหน้า จนกว่ามหาสมุทรแห้ง
 จนเห็นทรายพื้นสมุทรแห้งปัดวั้นไปทั่วโลก

หรือว่าเขาพระสุเมรุตั้งอันตรธานลงไปก็ดี หรือว่าไฟเกิดไหม้
 ในพิภพนี้ จึงให้ทนายเขตต์แดนแต่ละคำที่แบ่งกันเขตต์แดนกัน
 คุนย์เมื่อนั้นเมื่อใดในพิภพนี้ยังตั้งอยู่ตราบใด ขอให้เขตต์แดน
 แ่ละคำที่ไว้สัญญาตกลงกันตั้งอยู่ตราบนั้น ถ้าใครไม่ฟังตามคำสัญญา
 ที่ได้ตกลงกันนั้นให้ผู้นั้นดับไปเหมือนคังเพลิง และให้คันทันเด็กและ
 น้อยและน้อยเข้าไปดังคนปอกทองมี และขอให้มอันตราย ๑๐ ประการ
 เกิดขึ้นในตัวของคันทัน และเมื่อคันทันตายขอให้ไปตกนรกหมกไหม้ให้
 มากกว่าแฉ่งปี แ่ละผู้น้อยได้มีอายุยืน ให้มีในอายุสั้นเข้ามา คันทัน
 แม้นปลุกคันทันไม้อายุให้โต ปลุกหว่ายก้ออายุให้ทันเถาหว่ายก้อและ
 แก่ แม่ผู้นั้นแ่งหน้าขนไปบนให้ฟ้าผ่า คันทันไปป่าให้เสือกิน
 แม่คันทันไปทางน้ำให้เงือกใหญ่กิน และให้อภัยจัญไรถึงตัวคันทัน
 ทุกวันจนชั่วบุตรและหลานเหลนไหน ใครอย่าได้ชิงเขตต์แดนซึ่งกัน
 แ่ละกัน และอย่าได้ยกกำลังไปรบราฆ่าฟันซึ่งกันแ่ละกัน ถ้าราษฎร
 แ่ละช้าง ม้า โค กระบือ เมืองใดหน้อยในเขตต์ของผู้ใดให้ส่งคืนให้กัน

โดยดี เมืองโครให้เป็นเมืองคนนั้น เพราะเจ็ดเจืองกับขุนลอต้อง
 พันธได้สาบานน้ำให้แก่กันแล้ว และคำที่กล่าวมานั้นขอให้มันคงอยู่
 ได้ในแสนมหากัป จะได้เป็นเหตุมันคงดังพิชิตมาแก่พงศ์พันธุ์ต่อ
 ไป ถ้าผู้ใดไม่ฟังคำดังที่กล่าวมานั้น ถึงพระพุทธรเจ้าเกิดขึ้นมาอีกอย่า
 ให้เห็นผู้นี้ ครั้นขุนลอกับเจ็ดเจืองทำสาบานกันแล้ว เจ็ดเจืองก็ลา
 ขุนลอผู้เป็นพี่กลับคืนไปยังเมืองเชียงขวางดังเก่า ต่อ ๆ มาได้หลาย
 ชั่วแล้ว

ครั้นเมื่อเจ้าสุวรรณบันดาร์ได้ครอบครองเมืองหลวงพระบาง ใน
 เมื่อศักราช ๑๕๕๒ เจ้าสุวรรณบันดาร์จึงแบ่งเขตต์แดนของเมืองหลวง
 พระบางเดิมให้แก่นายค้ำของเมืองพวนอีก กำหนดเขตต์แดนเมือง
 หลวงพระบางที่เดิมให้นายค้ำของเมืองพวน คือตั้งแต่บ้านพริกบ้านฝาง
 ไปถึงเมืองครมั่ง จากเมืองครมั่งไปถึงเกาะจาวเหนือปากน้ำครมั่ง จาก
 ปากครมั่งไปถึงบ้านแหม จากบ้านแหมไปถึงบ้านขาม จากบ้านขาม
 ไปถึงบ้านครก จากบ้านครกไปถึงเกาะตรวดตาดาศ จากเกาะ
 ตรวดตาดาศไปถึงยอยไฮ จากยอยไฮไปถึงพวกรัก จากพวกรัก
 ไปถึงบ้านถิ่น จากบ้านถิ่นไปถึงปากน้ำทะววย จากปากน้ำทะววย
 ถึงหอคำ จากหอคำไปถึงข้างวังปากน้ำเนียด จากปากน้ำเนียดไป
 ปากน้ำรัน จากปากน้ำรันไปถึงปากห้วยชอก จากปากห้วยชอก
 ไปถึงเชียงษา จากเชียงษาไปถึงเมืองษา เหล่านี้เจ้าถ่านช้างได้
 จัดเดิมให้แก่เมืองพวน ครั้นมาถึงเมื่อศักราช ๑๕๖๐ เจ้าเชษฐวงศ์
 ได้ครอบครองเมืองหลวงพระบาง จึงย้ายเขตต์แดนที่ท่ากักริมน้ำ

คานให้กับเมืองพวนอีก เพื่อมิให้เสียทางไมตรีพ้องกัน ตามคัมภีร์วิชัยแต่ก่อนที่ได้เคยยกเขตต์แดนแก่กัน เขตต์แดนดังที่กล่าวมาแล้วนั้นมิใช่เป็นเขตต์ของเมืองหลวงพระบางแล้ว หากเป็นเขตต์แดนของเมืองพวนโดยแท้

ต่อขึ้นไปจะกล่าวถึงแดนเมืองคำเกิดคำม่วน อันเจ้าเมืองคำเกิดคำม่วนได้ยกเขตต์แดนเมืองมาให้กับเมืองพวน จำเดิมต้นเหตุที่พระยาเมืองคำเกิดคำม่วนจะยกเขตต์แดนมาเป็นของพวนนั้น เจ้าเมืองคำเกิดได้กระทำความผิดต่ออันเจ้าเมืองพวน เจ้าเมืองพวนจึงปรับไหมเจ้าเมืองคำเกิดคำม่วนเป็นเงินตายหนักร้อยเจ็ดสิบหกชั่งสี่สิบบาท กับทองคำหนักร้อยสี่สิบเจ็ดชั่งสิบเก้าตำลึงสองบาทกับสี่ถึงเฟื้อง พระคำเกิดทรงท้าวเพี้ยกรมการราษฎรพากันถว้เจ้าเมืองพวน เพราะหาเงินทองที่เสียค่าปรับไหมไม่ม้ เจ้าเมืองคำเกิดแะท้าวเพี้ยกรมการทั้งหลายจึงพร้อมกันยกเมืองคำเกิดคำม่วน ทั้งเขตต์แขวงของเมืองคำเกิดคำม่วน ให้กับเมืองพวนในเมื่อศักราช ๙๔๕ มีมะแหม่เบญจศก พระคำเกิดได้ยกเขตต์แดนเมืองคำเกิดคำม่วนแะไพร่พลเมืองมาเป็นเขตต์ของเมืองพวน เพื่อจะใช้แทนเงินค่าปรับไหมกำหนดเขตต์แดนที่เจ้าเมืองคำเกิดคำม่วนได้ยกเขตต์แดนมาเป็นเขตต์เมืองพวน ตั้งแต่เขตต์เมืองม้อแะเมืองม่วนใหญ่ เมืองม่วนน้อย เมืองฟ้ง จากเมืองฟ้งไปเมืองแ่ด จากเมืองแ่ดไปถึงเมืองหนาง จากเมืองหนางไปถึงเมืองราช จากเมืองราชไปถึงเมืองจอย จากเมืองจอยไปถึงเมืองจวน จากเมืองจวนไปถึงบ้านแซยงแะนาเคือ จาก

นาเคื่อไปถึงเชียงขวางเชียงหิน จากเชียงขวางเชียงหินไปถึงปากน้ำม่วน
 จากปากน้ำม่วน^๕ไปถึงปากน้ำจอม จากปากน้ำจอมไปถึงแดนเมือง
 พัง จากแดนเมืองพังออกไปฝ่ายซ้ายไปถึงแดนเมืองจอง จาก
 แดนเมืองจอง^๕จนเขาหนอก ไต่^๕ขึ้นเขาหนอกไปลงใต้คอนแม่ค้อม
 จากคอนแม่ค้อม^๕จนฝ่ายเหนือไปถึงต้นมะม่วงใหญ่ เขาต้นมะม่วงใหญ่
 เป็นที่สำคัญหมายเขตต์แดนจากต้นมะม่วง^๕จนเขากำและเขาถานต่อไปถึง
 เขายำไ้ จากเขายำไ้ไปลงใต้ยอดน้ำยวน จากยอดน้ำยวนลงไป
 ใต้ยอดน้ำไ้ ^๕เขาน้ำไ้เป็นเขตต์แดน เท้า^๕พระยาคำเกิดได้มอบ
 เขตต์แดนมาเป็นเขตต์แดนเมืองพวน เหล่า^๕๒^๕เป็นเขตต์แดนเมือง
 พวน ขอให้เขตต์แดนตั้งที่กล่าวมา^๕ มันคงไปชั่วในพิภพ^๕
 เพราะกฎหมายสำหรับเมืองมี^๕ต่^๕โดยกเขตต์แดนใช้^๕ซึ่งกันและกัน ขอ
 จงพากันฟังเถิดนักปราชญ์และท้าวเพี้ยกรมการราษฎรทั้งหลาย เขตต์
 แดนที่^๕ได้กล่าวมา^๕เป็นเขตต์บ้านเมืองของเรา ถ้าผู้ใดเป็นคนราชการ
 ก็จงพากันจำออกที่หมายเขตต์แดนตั้งกล่าวมา^๕แล้ว^๕ เพราะพระเดช
 พระคุณของเจ้านายของเรา^๕มาก^๕อาจ^๕ที่จะนับ^๕ไม่ได้ เหตุว่าขุนบรมราชา
 ได้ให้มาเป็นเจ้าแห่งเราทั้งหลายเป็นต้นเขตต์แดนเมืองพวนแต่เพียงนี้

พงศาวดารย่อเมืองเวียงจันทน์

จุลศักราช ๓๒๕๕ ตัวปีมะเส็งเป็นเดือน ๓๓ แรม ๓ ค่ำ วันเสาร์
องค์เป็นเจ้ากัตยะไต้สร้างตำนานเมือง แผนเมือง และโคกเมือง และ
อัครนามตามโบราณิยามาตั้งให้พิจารณาเอาเทอญ

อันนี้แผนเมืองฉบับหนึ่งแล

ศักราช ๕๗ ปีไค้ (กุน) เจ้าองค์หล่ออินพพานต์

ศักราชได้ ๖๐ ทศปียี่ (ชาด) พระไชยเจ้าเมือง

ศักราช ๖๘ ปีเส็ด (จอ) จันซุดงโตน

ศักราชได้ ๖๙ ปีไค้ (กุน) น้ำท่วมหลวง

ศักราชได้ ๗๐ ทศปีไค้ (ชาด) อาชญาเจ้าทองตองซันตงทรายฟอง

ศักราชได้ ๗๔ ปีตี้ (มะโรง) ไฟไหม้ทุ่งฝน

ศักราชได้ ๗๕ ปีไต้ (มะเส็ง) ครว้ซันตงเมืองคุก

ศักราชได้ ๗๐ ทศปีเส็ด (จอ) เมืองย่มกต (ชบถ) ถวาท

ครว้ซันตง

ศักราชได้ ๗๘ ปีชวงง้า (มะเมีย) เค็กเพี้ยย่ม

ศักราชได้ ๘๒ ปีเส็ด (จอ) พนมแตกที่ก้อน

ศักราชได้ ๘๘ ปีตี้ (มะโรง) พนมผ้าขาวพนางแตก

ศักราชได้ ๑๕ ตัวปีเถาะ (จอ) อาภาศันตวันมัตถัน (สุริย-
การ) อาชญาเจ้านิพพานกัมนันนแด

ศักราชได้ ๑๖๐ ตัวปีเถาะ (ฉลู) เจ้าองค์หลวงนิพพาน

ศักราชได้ ๑๖๐ ตัวปีมด (มะแม) อาชญาเจ้าบุญได้เวียงจันทน์

ศักราชได้ ๑๖๐ ทศปียี่ (ขาด) ปาศักแตก (จำปาศักดิ์)

ศักราชได้ ๑๖๕ ปีมด (มะแม) ครว้แฉ่นนครไชยแตก ขึ้น
เวียงจันทน์

ศักราชได้ ๑๖๘ ปีเถาะ (จอ) แผ่นดินไหว เด็กหมื่นจุมกั
มนันนแด

ศักราชได้ ๑๖๘ ปีไค้ (กุน) แกว (ญวน) ม้าง (รม)
เมืองนคร

ศักราชได้ ๑๖๘ ปีเถาะ (มะโรง) เจ้าเมืองหลวง (หลวงพระบาง)
มาแคว (รม) เวียงจันทน์ แผ่นดินไหวกัมนันนแด เด็กผู้ชายเป็น
ปีเก่าเท่าชอดบีใหม่

ศักราชได้ ๑๖๘ ปีเม็งเห้า (ระกา) มาศัก แดกเดือน ๔ อาชญา
ปาศักดิ์เข้าเมืองไทยเดือน ๗

ศักราชได้ ๑๔๐ ทศปีเถาะ (จอ) เจ้าพระวอแฉ่นเมืองนครแตก
เดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันจันทร์

ศักราชได้ ๑๔๓ ปีกัถไค้ เวียงจันทน์แตก

ศักราชได้ ๑๔๒ ปีไจ้ (ชวด) เจ้าเวียงจันทน์คืน (กลับมา
เมือง) เดือนเจียง (อ้าย)

ศักราชได้ ๑๔๕ ปีกาเมา (เกาะ) สังฆะ (สังฆ) เมืองดาว
เข้าเมืองไทย

ศักราชได้ ๑๔๗ ปีชะงำ (มะเม้ย) อาชญาเจ้านันทไธเมืองพวน
(เขียงขวาง) แด

ศักราชได้ ๑๔๘ ปีมต แดเบี่ยนยาก (ญวนเบียดเบียด)

ศักราชได้ ๑๕๐ ทดปีถัน อาชญาเจ้านันทไธเมืองหลวง (หลวง
พระบาง) แด

ศักราชได้ ๑๕๓ ปีไค (กุน) เจ้าปาศักคินิพพานเวียงจันทน์
เมืองนครเจ้าตมพมิตแตกแถว (ยวน) ก็แม่นปีนั้นแด

ศักราชได้ ๑๕๖ ปียี่ (ชาน) ไทยเอาเจ้านันทไธชัก (ตรวน)

ศักราชได้ ๑๕๘ ปีไคเจ้าอินมาม้าง (รือ) กอนงัว

ศักราชได้ ๑๖๓ ปีฮวงเฮ้า (ระกา) เจ้าอินแตและเจ้าปาศักคิตแด
หัวเมืองทั้งหลายมาพัง (ทำดาบ) โพลันแต่ปีเก่าเท่าฮอด (จนถึง)
ปีใหม่

ศักราชได้ ๑๖๔ ปีเต็ด (จอ) แด (ยวน) มาแต่ไค

ศักราชได้ ๑๖๕ ปีไค (กุน) เจ้าบางกอกของคิน้องนิพพาน
เจ้าองค์นิพพาน คนทั้งหลายคิดสมก็แม่นปีนั้นแด

ศักราช ๑๖๖ ตัวปีกามไค (ชวด) อาชญาแม่เจ้าบังมุก (มุกดาหาร)
จุติ (ตาย) แด

ศักราชได้ ๑๖๗ ตัวปียี่ (ชาน) เจ้าอนุแดเมืองนครเดบั้งมุก
(มุกดาหาร) สว่างซัว (สพาน) ในพระมหาธาตุวัดทุ่ง (ทุ่ง) บั (ไม้)
ทันแล้ว

ศักราชได้ ๑๖๘ ปีเมว (เถาะ) เจ้าอนุเวียงจันทร์กัณฑ์เมือง
นครบึงมุก (มุกดาหาร) พร้อมกันตลอดชั่ว (สัพพาน) ในพระมหา
ราชูปถัมภ์ (ทุ่ง) เสด็จดี (เสด็จนคร) ราชูปถัมภ์แม่บึง
อาชญาเจ้าบึงมุก (มุกดาหาร) จุติ (ตาย) ก็แม่บึง

ศักราชได้ ๑๖๙ ปีเมว (เถาะ) เจ้าบึงกอกกัณฑ์ จุติ
(สวรรคต) แด

ศักราชได้ ๑๗๐ ปีเมว (เถาะ) เจ้าน้ำปากกัณฑ์ จุติ (ตาย)
แดพันบาทเจ้าอนุพพานก็แม่บึง

ศักราชได้ ๑๗๑ ปีเมว (เถาะ) เจ้ามหาชีวิตเวียงจันทน์
ลงมาตลอดหอพระในพระมหาราช แดผืนดินไหวเดือน ๕ แรม ๑๑
ค่ำวันเสาร์ก็แม่บึง

ศักราชได้ ๑๗๒ ปีเมว (เถาะ) อาชญาเจ้าอุปฮาดบึงมุก
(มุกดาหาร) จุติ (ตาย) เดือน ๑๐ (แรม ๑๕ ค่ำ) วันพุธเจ้าเมือง
คำทองหนีจากเมืองชนมาถึงบึงมุก (มุกดาหาร) ก็แม่บึง

ศักราชได้ ๑๗๓ ปีเมว (เถาะ) กัณฑ์แห่งแสงหลดวง คน
ทั้งหลายตาย (อด) เข้าแด

ศักราชได้ ๑๗๔ ปีเมว (เถาะ) อาชญาเจ้าบึงกอกกัณฑ์
น้องนิพพานน้ำท่อมหลวงก็แม่บึง

ศักราชได้ ๑๗๕ ปีเมว (เถาะ) ชำมาจุต (เผา) เมือง
ปากกัณฑ์ (นครจำปากกัณฑ์) เมืองอภัยแด

ศักราชได้ ๑๗๖ ปีเมว (เถาะ) คนตายพากหลวง (อหิวาตก-
โรค) ในเมืองฉานช้าง (เวียงจันทน์) ก็แม่บึง

ศักราชได้ ๑๘๔ ควปีสังเจ้าเวียงจันทน์ให้ลูกชายลงไปนั่งเมือง
ปากกั๊ด (นครจำปากกั๊ด) เดือนเจียง (เดือนอ้าย) แต่ปีเก่าเท่า
ชอด (ถึง) ปีใหม่

ศักราชได้ ๑๘๕ ควปีมต () ไทยออกมาตั้งเลขเมือง
ลาวทางหลวง นอกกว่า (เว้นแต่) เวียงจันทน์แต่ปีเก่าเท่าชอด
ปีต้น ()

ศักราชได้ ๑๘๖ ปีต้น () เจ้าบางกอกนิพนพานเดือน
๙ ชน ๖ คำ วันพุธ

ศักราชได้ ๑๘๘ ปีไค้ () เจ้าเวียงจันทน์ยกกำลัง
(พล) ไปตีไทยเดือนสามบ่ (ไม่) ได้ จึงทบ (ถดถอย) คืนมา
ชอด (ถึง) เวียงจันทน์

ศักราชได้ ๑๘๐ ปีไจ้ (ชวด) เดือน ๖ แรม ๒ ค่ำวันศุกร์
เวียงจันทน์จึงแตกคั้นมาอยู่เมืองมหาไชยชอด (ถึง) เดือน ๘ เจ้า
เวียงจันทน์จึงลงมาอยู่เมืองแกว (ญวน)

ศักราชได้ ๑๘๑ ปีเข้า () เจ้าเวียงจันทน์เสด็จคืนเมื่อ
ชอดเมือง (ถึง) เดือน ๑๓ ไทยจึงได้เจ้าเวียงจันทน์แต่

ศักราชได้ ๑๘๕ ควปีไค้ เด็กไทยมาตีเมืองมหาไชยแตก เดือน
๓ ชน ๑๓ ค่ำวันอังคารแล

โอมนโมเมสทิชเชยยะววิเชยยันต์ สติธิกิจังสติธิโดภังรปา
 ตระติตากัดสะโกวา คุรุณัง มหะโสธารินิระสิดิระนากะโยวาชิยะเนระเน
 หิตานังกร อันนี้คำกาไปเฝ้าเจ้าแฉ

อันนี้แผนเมืองตะบับหนึ่งแฉ

- ศักราชได้ ๖๐ ตัว พระไชยหนึ่งเมืองปี่ (ชาน) แฉ
 ศักราชได้ ๖๑ ปี่กัฒเม้า () พระยานงัชนมาเมืองแฉ
 ศักราชได้ ๖๒ ปี่กัฒ () ข้าหลวงนำบุญกวาดขัชนมาแฉ
 ศักราชได้ ๖๓ ปี่ชวงได้ () ข้าหลวงนำนางขัชนมา
 ศักราชได้ ๖๔ ปี่เตาธะง่า () เพ็นไปม้าง (รือ) ตะคร
 เขาเมืองนนชมา
 ศักราชได้ ๖๕ ปี่กามต () เพ็นเขาเมืองจันทน์ป้าวปัก
 ดงเดี่ยว
 ศักราชได้ ๖๖ ปี่กาวสัน () เพ็นไปเขาราชวงศ์พระ-
 นครแฉ
 ศักราชได้ ๖๗ ปี่ฮับเข้า เมืองจันดงโชนแฉ
 ศักราชได้ ๖๘ ปี่ชวยเล็ด เจ้าบ้านทำกวาดคว้นนอกเข้ามาใน
 ศักราชได้ ๖๙ ปี่เม็งไค่น้ำท่อมหลวงไหลซ้าง
 ศักราชได้ ๗๐ ปี่เบ็กไค () เค็กโงขัชนมาคังเวียงคุกแฉ
 ศักราชได้ ๗๑ ปี่กัฒเม้า () เจ้าไค้นำคังทรายฟอง

ศักราชได้ ๘๓ ปีชวงเมื่อกวาดครัวทั้งแผ่นดินเจียง (ฮ้าย) ทวาย
 พองแตกไปตั้งตั้งอแด

ศักราชได้ ๘๔ ปีกาได้ () เจ้าโอเทอะด๊ะเจ้าบ้านทาน
 ฆ่าไปไล่หนีแด

ศักราชได้ ๘๖ ปีกาบดะง่า () เจ้าบ้านท่านกวาดครัว
 ภูเวียงดง

ศักราชได้ ๘๘ ปีเมิงเฮ้า () น้ำท่วมเมืองแด

ศักราชได้ ๘๐ ปี เบ็กเด็ดเก็บฮมขง

ศักราชได้ ๘๘ ปีฮวยดะง่า () เป็นเค็กดอนคุมเพียบแด

ศักราชได้ ๘๒ ปีกตเด็ดพระไชยนิพพานแด เดือน ๖ เพ็ง จ้งหด

(ขก) เจ้าบุญนังเมืองนนแด

ศักราชได้ ๘๓ ปีชวงไค () ออมกถัม

ศักราชได้ ๘๘ ปีชวงดี () เจ้าคำตวย ชูคุดมฤเดือน

๓ แรม ๘ ค่ำ วันศุกร์ไปราชคฤพนมบันน

ศักราชได้ ๘๘ ปีเมิงได้ราชคฤออกฮัย ๆ

ศักราชได้ ๓๐๓ ปีกัตมด () น้ำท่วมไหลฮั่ม

ศักราชได้ ๓๐๒ ปีกตถัน () เค็กบ้านเบา

ศักราชได้ ๓๐๒ ปีฮั้เบา เจ้าอุปราชคด (ขบถ) แก่งค
 หลวงองค์ไคนังเมืองกับน

ศักราชได้ ๓๓๓ ปีกัตได้ () เจ้าทั้งสองได้บ้านไซกมี
 พระนางพรหมกัน

ศักราชได้ ๑๑๓ ปีมะแม () เจ้าทองโง่ได้อำนาจ
จันทน์แดง

ศักราชได้ ๑๑๖ ปีกาบเหล็ก () ทอง (นดอง) ชาติ
หลวงจีนโคบ (บีด) จังโกกบั้น

ศักราชได้ ๑๑๘ ปีมังกรเข้า น้ำท่วมไหลอื้อแก้ว

ศักราชได้ ๑๒๓ ขอ (ยก) หอ

ศักราชได้ ๑๒๕ ปีกัด () เจ้าแผ่นดินจากเมือง

ศักราชได้ ๑๒๖ ปีกาบตัน () ชา (เจ้าดี) เด็กโง่

ศักราชได้ ๑๒๗ ปีมังกรเข้า () เดือน ๔ เพ็งวันจันทร์
กบกินเดือนขอ (ยก) หอพระแก้วเท่ง (บน) หนองเต่า

ศักราชได้ ๑๒๘ ปีมะแมเหล็ก () เดือน ๘ เพ็งพระไชย
น้อยเอาลูกสาวถวาย

ศักราชได้ ๑๒๘ ปีมังกร () เด็กหมื่นจุมเจียรราช
บุตรยี่สิบ

ศักราชได้ ๑๓๐ ปีมะแมเหล็ก () เอาเจ้าองค์นางเมื่อ
(ไป) ม่าน

ศักราชได้ ๑๓๓ ปีกัดเข้า () ดงทัพไชยทุ่งหนองคัง

ศักราชได้ ๑๓๗ ปีมังกร () นดองหอพระบางเพน

สร้างภิกษุ

ศักราชได้ ๑๔๐ ปีมะแมเหล็ก () สร้างภุมทองแดง

ศักราชได้ ๑๔๓ ปีกัด () เดือน ๓๐ แรม ๓ ค่ำ

วันจันทร์แตกศึกไทยวันนั้น

ศักราชได้ ๑๔๘ ปีช่วยส่งว่า () เจ้านันทไปตีเมือง
พวน (เชียงขวาง) แตก^๕บันน เดือน ๖ ^๕ชนะข้าพเจ้าพวน (โนน) กับ
เดียว^๕นนแด

ศักราชได้ ๑๔๙ ^๕ชนะตีเมือง (หลวงพระบาง) สวด (ถึง) ๑๕๐
ปี^๕เบิกสัน () เมืองหลวงแตกเดือน ๖ เจ้าฝ่ายหน้าคายแด
เอาเจ้าชุมภูตงมาแต่เมืองขวางกับ^๕เดียว^๕นนแด

ศักราชได้ ๑๕๐ ปี^๕กิดเฮ้า () ไปซุดคดองเมืองไทย

ศักราชได้ ๑๕๒ ปี^๕กิดเส็ด () จึงคืนมาและเอาวิสาร
เมืองพวนลงมาก^๕แม่^๕บันนแด

ศักราชได้ ๑๕๓ ปี^๕ชวงไค () แตกเค็กแกว (ยวน)
เดี่ยวเจ้าอุปราช

ศักราชได้ ๑๕๔ ปี^๕เต่าไจ้ เจ้าแกว (ยวน) กวาดครวันออกถงถิ่น

ศักราชได้ ๑๕๕ ปี^๕กาแบ้า () เจ้าแพงนักเป็นพ้อมฮ้อย
นับหงสาวดีเป็นโประ (ทะนาน) ๓๐๐๐ ^๕เบยแต่ ^๕มอดอก

ศักราช ๑๕๖ ปี^๕กาบยี้ () เดือนเจียง (ฮ้าย) ^๕วัน ๔
คำ เจ้านันทหนีไปไทย เจ้าองค์หลวงมาก^๕กับ^๕เดียว^๕นน

ศักราชได้ ๑๕๗ ปี^๕ฮัมเม้า () จึงได้นั่งเมืองแดเมือ (ไป)
เค็กเมืองแกงกับ^๕เดียว^๕นน

ศักราชได้ ๑๕๘ ปี^๕ฮวยตี้ () แก่พระเจ้าวัดได้แลสาว
ราชเหตักเฮย

ศักราชได้ ๑๕๘ ปีเมืองไซ () เค็กพระนาควัฒได้คืนมา
โดดไปเดว (รบ) พระมาเมืองเชียงใหม่นั้น

ศักราชได้ ๑๖๐ ชั่วว่าไปเดว (รบ) พระมาไปยอต (ถึง)
เมืองระแหงหนับได้ไปดวดกดับคืนมา

ศักราชได้ ๑๖๓ ปีกัถมด () ไปเอาอาชญาคำเกิดกับ
ไพร่มาอยู่เชียงหัวชายหมด

ศักราชได้ ๑๖๕ ปีกัถัน ของทวยมาขอถ้างไปตีประกันขึ้นทาง
เมืองพวนกวาดคืนมา เจ้าแก้วบ่วยเลี้ยงธาตุ

ศักราชได้ ๑๖๓ ปียวงเฮ้า พระยาสุโข เป็นแม่ทัพไปตีแถวท่า
ด้า เจ้าอินทไปพอก (บีด) ธาตุ ไทยมาเมืองนคร ๒,๐๐๐๐ ตาม
พระยาไถ่น้ำ

ศักราชได้ ๑๖๔ ปีเต่าเต็ด () เจ้าอินทเมื่อเค็กเชียง
แสนบได้

ศักราชได้ ๑๖๕ ปีกาได้ () เจ้าหอนิพพานเคื่อนดาม
ชน ๗ คำวันศุกร์แล

ศักราชได้ ๑๖๖ ปีกาบใจ พระศรีหระนุได้นั่งเมืองแ

ศักราชได้ ๑๖๗ ปียวยย์ () เจ้าเวียงจันทน์สร้างโฮง
(วัง) แด

ศักราชได้ ๑๖๘ ปีเม่า () เจ้าเวียงจันทน์ไปดของขัว
(สะพาน) ธาตุ

ศักราช ๑๗๐ ปีเบ็กถ์ () ถ้างวัดหนองคาย

ศักราชได้ ๑๗๕ ปีเต่าล้าน () เดือนเจียง (ฮ้าย)
แรม ๕ คำวันอังคารเจ้าเวียงจันทน์ไปนตของวัดธาตุ ขึ้นมาเมื่อเดือนย
ขึ้นสามคำวันพฤหัสบดีชด (ถึง) มี (วัน) ขึ้นเดือนสามเพ็งตง
บุญหลวงเท่า ชด (จนถึง) มีฮับ () จึงแก้ว สว่าง
ชัด (สพาน) ข้ามของกับนั้น เดือน ๕ แรม ๑๓ คำวันเสาร์มี (วัน)
เม็งไค () ยามใกล้รุ่งแผ่นดินไหวแฉ

ศักราชได้ ๑๗๖ ปีกาบเส็ด () เดือน ๖ ขึ้น ๒ คำวัน
จันทร์มี (วัน) เม็งไค () เทวดาถันกลอง (ตักกลอง)
เท่าชด (จนถึง) ๓ คำวันอังคารจึงอย่า (หยุด) แฉ เดือน ๖ ขึ้น
๘ คำวันอาทิตย์ยามกลองแดง (บ้ายสามโมงเศษ) ถมหลวง

ศักราชได้ ๑๗๗ ปีฮวยไจ้ () เดือน ๔ ขึ้น ๘ คำวัน
อาทิตย์ ดังบุญหลวงฉลองหอพระแก้ว หอไตร (หอไตร) ให้ทาน
ผ้า ๗๐๐๐ ผืนแรม ๗ คำจึงแก้วแฉ

ศักราชได้ ๑๗๘ ปีเม็งเบ้า เจ้าหลวงนิพนพาน

ศักราชได้ ๑๗๙ ปีกตส์ () เดือน ๗ มีห้า (อหิชาตะ
โรค) กินคนเท่าชด (จนถึง) มีฮวงไจ้จึงหายแฉ

ศักราชได้ ๑๘๐ ปีฮวงไจ้ () เดือนขึ้น ๘ คำวันอังคาร
มี (วัน) ฮับเฮ้า () เจ้าแผ่นดินเสด็จจากเมืองไปสร้างเมือง
ปากกัต (จำปากกัต) เจ้าราชบุตรไปนั่ง (เป็นเจ้าเมือง) แฉ

ศักราชได้ ๑๘๑ ปีกาบสัน () เดือน ๖ ขึ้น ๘ คำวัน
พุธมีฮกไจ้ () ดังบุญหลวงฉลองวัดศรีสระเกษ มี (วัน)

๘ คำแก้ชบ แสม (แรม) ๒ คำไฟ, เดือน ๓๐ ขึ้น ๕ ค่ำวันเข้าرمى
(วัน) ยัมมต () โหด (ถ่องหน้า) ท้าวสุธาดำรง เจ้าเมือง
ไทยนิพนพานัน

ศักราชได้ ๑๘๗ ปีขึ้นเข้าเดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำวันอาทิตย์มื่อ (วัน)
กายนัน () ถมเพ (พัง) หอพระบาง, เดือน ๖ ขึ้นคำ ๓
มื่อ (วัน) เมิงไค้ () ยามกองแดง (บ่าย ๓ โมงเศษ)
ถมหลวง (พยุใหญ่) เพ็ชง (พังวัง) เดือน ๘ ขึ้น ๑๕ ค่ำวันอังคาร
มื่อกัคไค้แผ่นดินไหว

ศักราชได้ ๑๘๘ ปีชวษเส็ด () เดือน ๖ แรม ๓ คำ
วันอังคารยามกองงาย (เวลาเช้า ๓ โมง) ยอ (ยก) หอพระบาง
ตะวันออก ๒ หน่วย (ลูก) แด

ศักราชได้ ๑๘๙ ปีเมิงไค้ () เดือน ๖ แรม ๒ คำวันศุกร์
แตกไทยแด

ศักราชได้ ๑๙๐ ปีเบ็กไค้ () เดือน ๗ เข้าเวียงจันทน์
คิ่นมาฮอด (ถึง) ฆ่าไทยตัว (กระโดด) นั้น, เดือน ๑๓ แรมคำ ๓
ไทยคิ่นมาไค้แตกหนีจากเวียงจันทน์

ศักราชได้ ๑๙๑ ปีกัคเข้าเดือนเจียง (ฮ้าย) ขึ้น ๓ คำเจ้าน้อย
เมืองพวน (เชียงขวาง) เข้ามาฮอด (ถึง) มื่อ (วัน) ๘ คำออกมา
แรม ๓ คำไปเมืองแกว (ญวน) แด

ศักราชได้ ๑๙๒ ตัวปีกัคยี่ () พระยาพิไชยขึ้นมาเอา
กว๋เมืองหลวง (หลวงพระบาง) โดด (เลย) กับเอาเจ้าอุปราชเมือง

หลวง เดือน ๕ พระยาพิไชยตายในเมืองหลวงก็ปีเดียวกันนั้นแล้ว
เดือน ๘ เพ็งวันจันทร์เจ้าของนั่งเมืองพานก็ปีนั้นเจ้าสุวรรณชาเขาครว
แต่หนองบัวมาตั้งอยู่หนองคายก็ปีเดียวกันนั้นแล้ว

ศักราชได้ ๑๙๓ ปีชงแมว () ศักราชได้ ๑๙๔ ปีเต่าดี

ศักราชได้ ๑๙๕ คิวปีกาได้ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำวันจันทร์พระพิเรนทร
ยกทัพเมื่อตีเมืองเชียงขวาง, เดือน ๕ แรม ๘ ค่ำเมืองพวนแตกเต

ศักราชได้ ๑๙๖ ปีกาบดงว่า พระพิเรนทรเทพยกทัพจากเมือง
หนองคายเมื่อตีเมืองพวนบ่ (ไม่) ได้คืนมา

ศักราชได้ ๑๙๗ ปีขัณฑ์ () เดือน ๕ พระพิเรนทร
เทพเอาเจ้าของเมืองพวนไปจากเมืองหนองคายไปไทย

ศักราชได้ ๑๙๘ ปีชวยตันเดือน ๖ ขึ้น ๘ ค่ำวันเสาร์ นือเต่าดี
() ยามกองแดง (บ่าย ๓ โมงเศษ) แผ่นดินขะ (แยก)
วัดหอกของต่อหน้าพระเดรั้มเต

ศักราชได้ ๑๙๙ ปีเม็งเห่า

ศักราชได้ ๒๐๐ ปีเป็กเด็ด เจ้าเดือนออกจากเมืองมหาไชยมา
ถึงเมืองหนองคายเดือนยชน ๑๒ ค่ำวันศุกร์มีอกดเด็ด () ยาม
เที่ยงวันแດ

ศักราชได้ ๒๐๑ ปีกัตได้ เจ้าเมืองหนองคาย (ยก) วัดโพไชย
เมื่อเดือน ๓ แรม ๔ ค่ำวันเสาร์แດ เดือน ๕ ขึ้นค่ำ ๓ วันพุธอากาศ
อุณตรวัน (อุยคราด) ก็ปีเดียวกันนั้นแล้ว

ศักราชได้ ๒๐๒ ปีกุดใจ

ศักราชได้ ๒๐๓ ปีชวดเข้า เดือน ๓๐ แรม ๓๐ ค่ำวันพฤหัสบดี
ได้เกณฑ์ทัพเมืองหนองคายไปตีเมืองวังศรีก่อน

ศักราชได้ ๒๐๔ ปีเค้ายี่ () ขึ้น ๓๓ ค่ำวันพุธไปทัพเมือง
วังทักดา

ศักราชได้ ๒๐๕ ปีกาเมา เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำวันอังคารไปทัพ
เมืองวังทักดา (หตัง)

ศักราชได้ ๒๐๖ ปีกาบี่ ()

ศักราชได้ ๒๐๗ ปีชัษไฉ่ ()

ศักราชได้ ๒๐๘ ปีชวยเตงว่า () เดือน ๓๓ แรม ๘ ค่ำ
เจ้าเมืองหนองคายลงไปให้ (ทอด) กระฐินธาตุพนมขึ้น

ศักราชได้ ๒๐๙ ปีเม็งมด () เดือน ๘ ขึ้น ๘ ค่ำวันศุกร์
เก็บไพร่ใหม่ขึ้นครุเมื่อนั้น, เดือน ๘ ขึ้น ๘ ค่ำวันศุกร์ยามแດโกดคำ
มอฮับไค้ () พระธาตุใหญ่หนองคายเพ (พัง) ดงนาของ
มอฮับแถ

ศักราชได้ ๒๑๐ ค่ำเบ็กถัน () เดือนยขึ้น ๓ ค่ำวัน
อังคาร เจ้าเมืองหนองคายลงไปปลงศพ (เผาศพ) พระบรมราชา
เมืองอุดรแถ

ศักราชได้ ๒๑๑ ปีกัตเข้า () วันเสาร์เดือน ๕ ขึ้น ๓๐ ค่ำ
ปีระกา ท้าวพรมมาตุกเจ้าน้อยเมืองพวนออกม้างเมืองหนองคายมอฮับ

ศักราชได้ ๒๑๒ ค่ำปีกนเด็ด () เดือน ๘ แรม ค่ำ ๓
วันเสาร์ เกิดพยุ (อหิวาตกโรค) คนตายเป็นอันมาก ถึงเดือน ๓๓
จึงหายแถ

เป็นข้าหลวงเชิญท้องตราชนมหาราชเลข เมืองหนองคายแด่เมืองลาว
ฝ่ายตะวันออกแล

ศักราชได้ ๑๒๓๘ ปี ค่ำมีมะโรงอัฐศก เดือน ๖ แรม ๓ ค่ำ
วันพฤหัสบดี เจ้าหน่อคำจึงยกจากเมืองหนองคายไปไทยแล, เดือน ๘
ขึ้น ๕ ค่ำวันพฤหัสบดี หน้าที่เมืองไท่ลออกจากทุ่งนาเป็นอันมาก,
เดือน ๓ ขึ้น ๘ ค่ำวันอังคาร มีเต่าเล็ด () ชุนวรชาน์เจ้า
หมื่นเป็นข้าหลวงชนมหาราชเลขยกจากเมืองหนองคายไปไทยก็ขึ้น

ศักราชได้ ๑๒๓๘ ปี ค่ำมีมะเดื่อศก เดือน ๖ ขึ้น ๘ ค่ำวันจันทร์
หลวงศรีวรโฆหารท้าวหมื่นเป็นข้าหลวง ชนมาเอาพระไถ่ยกไปไทยมี
ขึ้นอีกเจ้าแล, เดือน ๓๐ แรม ๗ ค่ำเจ้าราชบุตรบ้านดิงโคกผู้เป็นพระ
ประทุมเทวาภิบาลเจ้าเมืองหนองคายนิพนพาน (ถึงแก่กรรม) มี (วัน)
ขึ้นแล

พินเห็นควนดาว ชื่อว่าทุมเกดให้ดูแลทายว่าสันทิเห็นทุมเกดทน
(ทิศ) บุรพา เกรงข้าศึกจักมาชนเมืองชุนนายจักเดี่ยเข้าของหลาย,
เห็นหนทิศทักษิณมีทุมเกดเมืองนั้นศึกจักมาให้แข่ง, เห็นหนประจิม
ชุนนางจักมีคำถ่วงวัดจักเดี่ยเมืองคนจักเจ็บไข้มาก, เห็นหนอุดรจักเดี่ย
ชุนใหญ่จักมา, เห็นฮาดเนเมืองบ้านจักแดงศึกจักมามากนัก, เห็น

๑. คันดะบันเป็น ๓๐๓๘

๒. " " ๓๐๓๙

หนرتไฟไหม้บ่มจักเดียนางใหญ่ ๓ แด เห็นหนพายัพจักกัถวอดด้วย
 ยากข้าว ๆ จักแพงเค็กจักมาให่กินให้แรง เห็นหนอด่านให้แรงแก
 พรามตุ้จั้งดี คายบ่มจักเดียนวมอดแด

บทตั้งบ้านเมืองในชมพูทวีปเป็นดังเดี่ยวกันแด, แผ่นดิน
 หนาได้ถึง ๕๔๐๐๐๐ โยชน์ก็ห้วนไหวไปมาถึง ๒ ที่ พระอาทิตย์พระ-
 จันทรพระอังคารก็ห้วนไหวไปมาแด, ออกเบื้องหุ่ง (รุ่ง) ที่ปากที่ป
 ยับบ่ห้วนไหวไปมา แต่พระเพลิงดังเดี่ยวกันแด กระชา, ดามพระพระยา
 มาบัตถุมชุมดุม (ชุมดุม) กันตังกาตลาดดี (ตลาด) ก็จักมีมัตมน
 ณฑกาด ๗ วัน ๗ คั่นแด, วันถ้วน ๗ ผู้พระเพลิงหนั้น วันถ้วน ๗ เป็น
 ฝนแดดม วันถ้วน ๗ เห็นผาสาต (ปราสาท) เงินผาสาตคำผาสาต
 แก้วจักออกมาผ้าแผ่นดินหนา, พ่อเหลื่อมแม่เหลื่อม (งูเหลื่อม)
 จักออกมา, พ่อจิเข็บ (ตะขาบ) แม่จิเข็บจักออกมาหนั้นแด, พ่อ
 แม่จักออกมาหนั้น

นโมตัสสะภควโต ชื่อว่าอินกระเดวาคำราชา อันว่า พระยาหมา
 จังจอก & ตัวแม่นแม่แห่งเขาทั้งหลายแด บริวารแต่ตัวนั้น ๑๖๐๐ ตัว
 แดจักกินคนใจปายหาญหาศิสมิได้แด, ทางดุ่ม (ใต้) นางชรรณ
 อิตุริย์แต่งทางนำพระยาอรุพระยานาค, นางน้อยเมฆดาแต่งทางบน
 ท้าวจตุโลกบาลทั้ง ๓ กับทั้งพระยาเวสุวรรณ์แต่งทางเห็นพระยา
 กุมภกันท์ พระยาอินทร์พระยาพรหมแต่งมาเอาคนคนใจปายไปดุนรก,

ไม่ไผ่บ้านเป็นขี้เถ้า น้ำสระหนองบกแห้งหมดถั่วกันแล้ว สัตว์ถึงกอน
กินกันหมดแล้ว วงเป็นหาด ๆ เป็นวงหมดถั่วกันแล้ว เฒ่าพระยาครุฑ
ในเมืองลุ่มกั้น เทวดากั้นหมดถั่วกันแล้ว ผู้ทุกข์จะเข็ญเข้าถือนคนทวน
ให้เบ้งบาฬีดีพันหมื่น เหตุว่าคนกระทำบาปหนักหนา บ้านเมืองบัดนี้
ผู้พระยาให้พิจารณาเหตุโทษ ให้รักษารวมสามวันโทษ พ้นเมือง
ดานช้างเข้าแต่ ฯ

สิทธิการ จักกล่าวตำนานบ้านเมืองเช่นนี้ เมื่อศักราชได้ ๙๔๓ ตัว
เดือน ๗ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ยังมีเจ้าพระย ๓ คน ๆ หนึ่งชื่อวานาคราช ๑ คน
หนึ่งชื่อวานาคราช ๑ คน หนึ่งชื่อวานาคราช ๑ คน กับทั้งเจ้าสมัน
คุทธะเถรมาประชุมกันที่คอยถึงศุขราชแล้วจากันว่า เมืองทั้งต้อง
คือว่าเมืองเชียงใหม่เดิมเมืองดานช้างจักเป็นอนตยานัก เจ้าพระยาดมหา
เถรเจ้าจึงพิจารณาบ้านเมืองทั้งมอดแล้ว จึงทำนวยใจแก่คนทั้งหลาย
ให้แจ้งแล้ว จึงว่าเมืองเชียงใหม่จักเป็นอนตยานักเมื่อศักราชได้ ๙๔๒ ปี
กตยนั้น เจ้าหน่อเมืองจักได้มาเสวยราชในเมืองดานช้าง ปางนั้นจักมี
อานภาพมากนักแต่ อยู่ไม่นานท้อใดชาวหงษาจักมาอยู่เมืองเชียงใหม่
จึงขาดกประเทศอื่นแล้วแตกมาเมืองดานช้างแต่ เมื่อเสวยราชย์ได้ ๑๒ ปี
จุติตายไปหนึ่งแต่ เมื่อศักราชได้ ๙๔๔ ตัวปีชวดขึ้น ยังมีผู้หนึ่งชื่อว่า
ขุนหลวงจักได้เสวยราชดานช้างอยู่เมืองเชียงใหม่ จักแตกมา
เมืองดานช้างปางนั้น เมืองเชียงใหม่จักเป็นอนตยานักหนึ่งแต่
ชาวเชียงใหม่จักแตกมาเมืองดานช้างปางนั้นแต่ คนผู้บาปจึงเอาคำราชา
นำพุนหน้าตักเมืองดานช้างปางนั้นแต่ ศักราชได้ ๙๖๐ ตัวปีกตได้
พระยาคนหนึ่งเสวยราชย์กตยนั้น ยังมีพระยาคนหนึ่งชื่อว่ามระอภัยบุญจิ

ก่าจักพอ ชื่อว่าขุนทดวงละหนี่มาเมืองเชียงใหม่ แคนแต่ชาวเมือง
 ดานช้าง จักฆ่ากันเพื่อเหตุคำราชาชนำขุนไปตกเมืองดานช้าง พระยา
 กตัญญูจักได้ยวราชได้ ๘ เดือนจักตายไปตามกรรมหันแด กักราชได้
 ๘๘๔ คิวมีเตาถัน ยังมีพระยาคนหนึ่งเข้าสู่อำนาจพระยาธรรมจักเกิด
 ท่งย่างเมืองขวางหันแด หดักหนึ่งแม่นหงษาหดักหนึ่งแม่นดานช้างหดัก
 หนึ่งเมืองศรีอยุธยา ในสามเมืองนี้เป็นเมืองเดียวกัน พระยาจึงได้ชื่อว่า
 เมืองดานช้างตามราชฎาบาดแด พระยาตายคั้นเป็นกงจักรรักษาเมือง
 อินทปัตถนคร พระยาโตพระยาตั้งกันรักษาเมืองฮังวะ พระยาบัตโดย
 รักษาเมืองสาวดิ พระยาตั้งยัง (วัง) เอ็กอง (ออกนุ) รักษาเมือง
 ศรีอยุธยา ตั้งพระยาเป็นใหญ่กับพระยาธรรมเจ้าแด พระยาธรรมทรง
 เมือง (ครอง) ท่งย่างเมืองฝางหัน (หัน) แด ม่อนอยู่คนท่งหลาย
 ได้ชื่อคำตุ้ยฮ้อยหนึ่งแด แต่ผาสาทแก้วฮ้อยได้ ๑๐๐ วาแด เมื่อหน้า
 หากแม่นพ่อพระเจ้าเมคไตแด . พระยาธรรมนั้นแม่นพระยาบัตเด่นดอก
 คาบตงมาเด็กคำสอนายูยามขึ้นเมื่อตั้งคาบตนแล้ว จึงปลุกนางฟ้า
 ท่งหลายจึงว่าพอให้ผู้ชายท่งหลายฮ้อยเมื่อไปคอบ (ด้วย) แม่นางฟ้า
 ท่งหลายว่าคังนั้นแล้ว

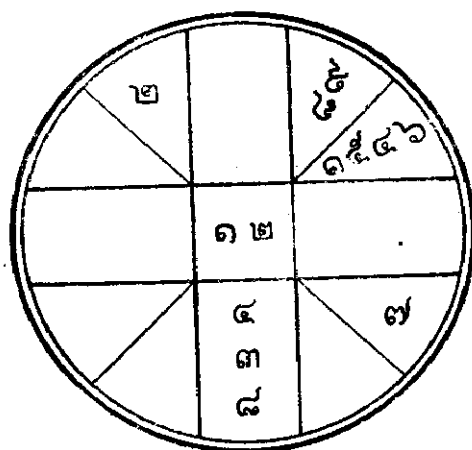
คำสอนาพระถูกกุดนให้พระยาบัตเด็กคำสอนาไว้ ถ้าพระโกนาทะ -
 มะนะ พระโกนาทะมะนะนิพพานไปแล้ว พระยาธรรมผู้ตามเด็กคำสอนา
 ไว้ถ้าพระเจ้ากัตปะ พระกัตปะนิพพานไปแล้ว พระยาพระสระตเด็ก
 คำสอนาไว้ถ้าพระโคตมะ พระโคตมะนิพพานไปแล้ว พระยาธรรม
 แต่งเด็กคำสอนาไว้ถ้าพระเมโควเจ้าหันแด พระยาคนมีบุญสมภารมาก

กว่พระยาขรรมน คนต้องค้นหามิตาทักษะแด พระยาขรรมนคน^๕จัก
 มิตาทักษะแด ในร้อยเอ็ดเมือง^๕จะมาเป็นบริวารพระยาเจ้า^๕เตียง
 (หมด) แด หมดเช่นพระเจ้าเมตไตรแล้วคำสอนามมี^๕แด หมดพระยา
 จักรแดพระบัจเจก โทวทักเกิดมาเป็นพระบัจเจก^๕นั้นเดื่อนิพพาน ไป
 ไหว้ธาตุพระบัจเจก เด็ดเจ้าพระเจ้า & พระองค์อยู่กับพระบัจเจก
 เทศนาตั้งอยู่ ๗ วัน ๗ คืน ^๕อนึ่งแถว^๕จึง^๕จน^๕เมื่อ^๕ยอ^๕ค^๕พัน^๕นิพพาน^๕
 คะวันออก แดคำสอนาชื่อว่าบัจเจก^๕พัต.เด คำ^๕สุ^๕ใน^๕เมือง^๕ถา^๕น^๕ข้าง^๕เท่า^๕
 เม็ด^๕ข้าว^๕.ปล^๕ด^๕อก^๕หนึ่ง^๕แด คำ^๕สุ^๕ใน^๕เมือง^๕ศรี^๕อ^๕ยุ^๕ร^๕ยา^๕เท่า^๕เม็ด^๕ข้าว^๕สาร^๕หัก^๕ทอง
 (ครึ่ง) หนึ่ง^๕แด คำ^๕สุ^๕ใน^๕เมือง^๕อ^๕ัง^๕จะ^๕เท่า^๕เม็ด^๕พัน^๕ฐ^๕ม^๕ก^๕ก^๕าด^๕หนึ่ง^๕แด คำ^๕
 สุ^๕ใน^๕เมือง^๕ย^๕อ^๕ห^๕ด^๕ว^๕ง^๕ท^๕อ^๕ใน^๕หม^๕าก^๕ห^๕ด^๕ด^๕หนึ่ง^๕แด คำ^๕สุ^๕ใน^๕เมือง^๕แ^๕ด^๕ะ^๕ก^๕ัน
 เท่า^๕กับ^๕เม็ด^๕งา^๕หนึ่ง^๕แด คำ^๕สุ^๕ใน^๕เมือง^๕ด^๕ัง^๕ก^๕า^๕ท^๕อ^๕ป^๕เท่า^๕โย^๕ม^๕ัด^๕หนึ่ง^๕แด คำ^๕สุ^๕
 ใน^๕เมือง^๕โก^๕ด^๕มี^๕ก^๕ท^๕อ^๕เ^๕น^๕ณ^๕ค^๕ค^๕ม^๕น^๕หนึ่ง^๕แด คำ^๕สุ^๕ใน^๕เมือง^๕ตะ^๕แ^๕ว^๕ก^๕ท^๕อ^๕เข้า
 ปลาย^๕เบ^๕ย^๕น^๕หนึ่ง^๕แด เจ็ด^๕วัน^๕หนึ่ง^๕ปลา^๕อยู่^๕น^๕้า^๕ออก^๕มา^๕เ^๕น^๕ก^๕อ^๕อยู่^๕ก^๕า^๕คะ^๕วัน^๕ออก
 มา^๕เป็น^๕พระ^๕ยา^๕ได้ & ปี ๆ ถวัน ๖ ^๕นั้น^๕น^๕ิ^๕จ^๕เ^๕ย^๕ห^๕น^๕แด เมื่อ^๕ศ^๕ก^๕ิ^๕รา^๕ช^๕ได้
 ๘๘๘ ตัว^๕มี^๕เม^๕ง^๕เม^๕้า ^๕ยังมี^๕พระ^๕ยา^๕คน^๕หนึ่ง^๕ชื่อ^๕ว่า^๕สุ^๕ร^๕ม^๕ิต^๕ค^๕ก^๕จ^๕ก^๕มา^๕เ^๕ด^๕ว^๕ร^๕า^๕ช^๕ย์
 ๘ ปี^๕ค^๕าย^๕แด ศ^๕ก^๕ิ^๕รา^๕ช^๕ทุก^๕ ๓๐๐๐ ปี^๕ยังมี^๕พระ^๕ยา^๕คน^๕หนึ่ง^๕ชื่อ^๕ว่า^๕สุ^๕ริ^๕ย^๕ก^๕ุม^๕า^๕ร^๕จ^๕ก^๕
 มา^๕เ^๕ด^๕ว^๕ร^๕า^๕ช^๕ย์^๕บ้าน^๕เมือง ^๕ตั้ง^๕อยู่^๕ท^๕ศ^๕รา^๕ช^๕ตาม^๕ข^๕ร^๕ร^๕ม ๓๐ ประ^๕การ^๕ตาม^๕ย^๕ัด
 พระ^๕ก^๕ษ^๕ต^๕ริ^๕ย^๕ ๕๕ คน ^๕คือ^๕ว่า^๕พระ^๕ยา^๕ด^๕าม^๕แ^๕น^๕แ^๕ด^๕ะ^๕พระ^๕ยา^๕พระ^๕ริ^๕ด^๕าร^๕แ^๕ด
 พระ^๕ยา^๕ไ^๕ย^๕เช^๕ษ^๕ฐ^๕า^๕ริ^๕รา^๕ช^๕อ^๕าย^๕ไ^๕ ๖๘ จ^๕ัก^๕ไ^๕ด^๕เ^๕ม^๕อง^๕ไ^๕หญ^๕ ๓๓ เ^๕ม^๕อง^๕จ^๕ัก^๕มา^๕ด^๕ว^๕ย^๕
 จ^๕ัก^๕ไ^๕ด^๕เ^๕ด^๕ว^๕ร^๕า^๕ช^๕ย์^๕เป็น^๕พระ^๕ยา^๕ไ^๕หญ^๕ก^๕ว^๕่า^๕ท^๕าว^๕พระ^๕ยา^๕ฟ^๕าก^๕น^๕้า^๕ด^๕ม^๕ุ^๕ท^๕ร^๕น^๕ี^๕ง^๕ม^๕ด^๕
 อ^๕าย^๕ไ^๕ด^๕ ๘๖ เ^๕ม^๕อง^๕ถา^๕น^๕ข้าง^๕จ^๕ัก^๕อ^๕ิม^๕เค^๕ม^๕ป^๕าง^๕น^๕น^๕เ^๕ด ศ^๕ก^๕ิ^๕รา^๕ช^๕ได้ ๘ ตัว^๕เ^๕ม^๕อง

ด้านข้างจกฆ่าพันกันมากนัก เพื่อว่าคำราชคณาพุนมาเมืองด้านข้างเฮาน
 เป็นคำต้องแสงดามหมื่นหกพันปาย ศักราชได้ ๕๗ ตัวปีฮักได้ ยังมี
 เฒ่าผู้หนึ่งชื่อว่าพระมดจกโลกเขาเมือง เดียวราชได้ ๖ เดือนตาย
 ไปตามกรรมหันแด ศักราช ๕๗ ตัวปีฮักได้ ยังมีพระยาคนหนึ่งชื่อ
 ว่าโสมนักราชจกมาเดือยราช คือว่าตั้งอยู่ในวรม ๓๐ ประการแท้
 คั้งนั้น เทวดาทงหลายจกเขาเข้ามาใส่ให้เต็มดวงแก้วคั้งนั้น เดียวราช
 ได้ ๕๗ ปีตายหันแด เมื่อศักราชได้ ๕๘ ตัวปีกาเมา ยังมีพระยา
 คนหนึ่งอยู่หนอฮักชาน ชื่อว่ากบิระพณันจกผากคดแก้วอยู่เดือยราชจกมี
 ลูกผู้หนึ่งแ่ ลูกท้าวกบิระพณันจกได้ไปสร้างทวายฟองนั้นแ่ เมือง
 ด้านข้างจกฮักเต็มปางนั้นมากนักแ่คั้งแรกแต่นั้นสืบไปบางฟอง ๓ ปีตาย
 บางฟอง ๕ ปีตายก็มีแ่ แต่เช่นพระยา ๖ คนนั้นสืบมาทงมอดได้
 พระยาแ่ ศักราชได้ ๕ ตัวปีฮักได้ ยังมีจกมีพระยาคนหนึ่งมีบุรมดมภาร
 ฮักมาก จกได้เดือยราชคนทงหลายจกมีดู้ชคอมพระยาเจ้าคั้งนั้นแ่
 แต่มันศักราชได้ ร้อยปายต้องคัวเดือน ๘ เฟ้งวันพุธ พระเจ้าแก่นจันทน์
 แ่ดงอยู่เมืองฮักหลวงมาหาพระบางพระแก้วพระแซกคำเจ้ามาโฮมเมือง
 ด้านข้างได้ ๓๖ ปีแ่แล้ว กล่าวศักราชได้ต้องร้อยปายแปดคัวพระเจ้า
 แก่นจันทน์แ่ดง พระแก้ว พระบางพระแซกคำเจ้าจึงหนีไป
 เมืองดังกาทวี่ปุ่นแ่ ในพระพุทธรูปเจ้า ๕ องค์นี้ หนีจากเมือง
 ด้านข้าง เมื่อใดหาดังขเจ้าพอเป็นบิวดังกรรมได้แ่ ศักราชดังไป
 ได้ ๕๘๐ ตัวปีนั้นหาดังข เจ้าพอดังด่อนบได้แ่เมืองด้านข้างจกเป็น ๕ หมู่
 ๕ หมู่ ๖ หมู่ไปแ่ คานนติ คนทงหลายจกฆ่าพันกันมากนัก มนุสสา-

ชาเนนตียักขา อันว้ายักขทั้งหลายออกมากินคนบาปปางนั้นเสียแล้ว
 พระยาธรรมเจ้าจักเกิดมาดังย่อม คนบุญทั้งหลายให้รักษาศีลภาวนา
 ผู้เว้นจากบาปจักเห็นหน้าพระยาธรรมเจ้า เมื่อศักราชได้ ๒๕๐ คำนั้นแต่
 ต่บเชื้อคำระษี ๓ คน ๕ กับทั้งมหาสมุทรทศเดร เจ้าคนอรหันตาแท้ตั้ง
 นนจักถึงมณีนุชนั้นแต่ ตายไปได้ตกอบายทั้ง ๕ พันแต่ บุคตะไม่เชื่อได้
 ยังจักได้เมื่อเกิดในชั้นฟ้าสวรรค์เทวโลกพันแต่ คำนานเมืองหมค
 เทานแต่

เรื่องสร้างวัดพระแก้วศรีเชียงใหม่



จุดศักราช ๑๑๗๒ ปีระงำเดือน ๕ แรม ๒ ค่ำ ๕

ยามคุดตงเมื่อเช้า ๒ นวบาทติถ์นอก ๑๘ ติถ์ใน ๑๖ ติถ์ ๕๓

เด็กถุนิถะมิด ๕ ถุก ๖๓๑๘๖ หอดะถุนค้วน

๑. หมู่คณะตั้งวัดพระราชาอาชาลาด จอมดมเด็จพระมระบอ
 พิศ พระยามหาธรรมมิกะดีหา บุตรวัดราชาที่ตามะหาจักพัค
 พรหมมินทะดา ประคนสะกนไดยะพูนาดชะตะยุกะโพธิ์ถักขา คัดดา
 กาทาพิปฺฤตะตุระยาโพธิ์ถักขา ขัตติยพุทฺธัง ไดยะตะระนาคะดา มหา
 ไศพัคสันโตทนต์ะถัการาชา ปุริชรรมทิวาษบอรรมนะนาถ บรมมะบอ
 พิศคน ประกอบด้วยโทศาทิศวาชธารมม ธารนา ประถำพบ ใน

วรรพพุทธดำตนาเป็นอันยัง จริ่งปงประติททิพระพอน ถายจุมดวงน
 ไว้กับวัดหอพระแก้ว^{๕๕} แต่พระพุทธรักกราธดำตนา แห่งพระบรม
 สัพพัญญูเจ้าดวงไปแต่^{๕๖} ๒๓๕๓ ทั่วปีชะง้า เดือน ๕ แรม ๒ ค่ำวัน ๔
 ประกอบด้วยนัชชะระดัก ถักนวยชื่อว่าลั่วดีดี ยอวัดหอพระแก้ว^{๕๕}
 พระพุทธรูปเจ้า ในพระทานนั้น สมเด็จพระเป็นเจ้าให้ช่างผู้ทักคิด
 จระนา บั๊ตติสังกะระณะ ฝ่ายนังอาตามนั้น สมเด็จพระเป็นเจ้า เหล่า
 จ้างช่างในเขียนพระพุทธรูปพันพระองค์ บอเท่าแต่นั้นสมเด็จพระเป็น
 เจ้า เหล่าจ้างช่างทั้งปวง ช่างแบ่งพระพุทธรูปเจ้าร้อยปลายสิบตาม
 พระองค์ ตั้งไว้ในพระระเบียงจุมกมทั้ง ๔ ด้าน ฝ่ายนังจุมกมตะ
 เบียงทั้ง ๔ ด้านนั้น สมเด็จพระเป็นเจ้าเหล่าจ้างพระพิมพ์ได้ไว้มีต้อง
 พันทกร้อยปลายสองพระองค์ เพื่อให้เป็นต้นมัตการให้วัดถักการบูชา หิ
 ละครที่ตาปราชโยชะนา แก่ดปปุรุต มนุษย์กุกพัน คันทะพระนาคา คุตุตธา
 เทวา ละครนยาล้านจาวัดดำหัดดำนิ ตามเท่า ๕ พันพระวัดดำ ละคร
 ละคร แต่สมเด็จพระเป็นเจ้าดำละต่างวางไป ยังบั๊จยชาติ ราชสม
 มัตติ ดำงแบ่ง โชติละครนา วรรพพระพุทธดำตนา^{๕๕} แต่คำบิวหนัก
 ตามแต่ต้องหมั่นต้องพันปลายสองร้อยตามสิบเท่ากับ เงินบิวหมั่นดี
 พันปลายเจ็ดร้อยเท่าสิบเท่ากับ คิดเป็นคา (เงินตรา) ดีสิบเท่าซึ่งสิบ
 คำดังปลายบาทสองดั่ง^{๕๗}เพื่อง น้าหนักทกร้อยปลายตามสิบเจ็ดคนาน คิด
 เป็นเงินคาหกซึ่งเจ็ดคำดังปลายบาทสองดั่ง แก้วประดับหนักห้าหมื่น
 เท่าพันปลายห้าร้อยซึ่ง คิดเป็นเงินคาซึ่งเท่าคำดังปลายตามบาท (เหล็ก)
 เท่าแสนปลายตามหมื่นห้าพันหัว เป็นเงินคาตามซึ่งปลายสิบคำดัง ปูน

หมื่นเจ็ดพันปลายแปดร้อยแปดสิบเจ็ดถึง คิดเป็นเงินค่าสามสิบเจ็ดถึง
 ปลายห้าตำดั่งปลายบาทหนึ่ง ปณจันต้องร้อยสามสิบห้าหน่วย เป็นเงินค่า
 ห้าตำดั่งปลายสามบาท นามันปา ตำจันต้องร้อยแปดสิบสองคนาน เป็น
 เงินเจ็ดตำดั่ง น้าอฮยเจ็ดแฉ่นเก้าหมื่นปลายสี่พัน เป็นเงินค่าหกตำดั่ง
 ปลายสองบาทเพื่อง นามันยางเจ็ดร้อยห้าสิบห้าคนาน รัชแฉ่นปลาย
 สามพัน เป็นเงินค่าหกตำดั่งปลายบาทสองถึงถึงเพื่อง ชาดหนักห้า
 พันปลายห้าบาท เป็นเงินค่าสิบเจ็ดตำดั่งปลายสองบาทถึงถึง แฉ่นหนักห้า
 พันปลายเจ็ดร้อยห้าบาท เป็นเงินค่าซ้งสามตำดั่งปลายสามบาท รงหนัก
 สามพัน เป็นเงินค่าห้าตำดั่ง เม็กหนักสามพันปลายเจ็ดร้อยห้าบาท
 เป็นเงินค่าเจ็ดตำดั่งปลายสามบาทถึงถึง ฝุนขาวหนักหมื่นปลายสองร้อย
 เป็นเงินค่าสองตำดั่งปลายสองบาท ฝุนเขียวช้ตของหนักสามพันปลายห้า
 ร้อยเจ็ดบาท เป็นเงินค่าสองซ้งสองตำดั่งปลายบาทถึงถึง คาบเพ็ชร
 หนักห้าพันปลายเก้าบาท เป็นเงินค่าสิบตำดั่งสองบาทปลายสองถึงถึงเพื่อง
 กาวหนักสองหมื่นปลายสามพันซ้ง เป็นเงินค่าซ้งสามตำดั่งปลายสามบาท
 สามถึงถึง ฝ้ายจ่ายฝ้ายจ้าง หมดแฉ่นปลายหมื่นหนึ่งปลายแปด แหวน
 ยี่สิบสามหน่วย เป็นเงินค่าซ้งสองตำดั่งปลายบาทสองถึงถึงเพื่อง กระ
 ฝ้ายห้าแฉ่น & หมิ่นแปดพันปลายสี่ร้อย เป็นเงินยี่สิบสองซ้งปลายสิบ
 เอ็ดตำดั่ง สมเด็จพระเป็นเจ้าเด้าด้าง ครอบูปะกากไวกับพระธำสนา
 หนึ่ง มีชายแฉ่ง ๕ ยิงแฉ่ง ๓ หญิงเด็ก หญิงเท่าหนึ่ง คิดเป็นเงินค่า
 หกซ้งปลายสี่ตำดั่ง ครอบุณารวมกันเป็นเงินค่าร้อยสี่สิบซ้งปลายห้าตำดั่ง
 สามบาทปลายสองถึงถึง คิดเป็นเงินห้าหก สามแฉ่นสองหมื่นปลายห้าร้อย

นำหกลายต้องบาทเงินตา สมเด็จพระเป็นเจ้าไว้รักษาอาณาเขตต์ แหก
แต่กาควันออก ยี่สิบเอ็ดค้ำมดองคอก ถ้าได้ยี่สิบดองค้ำมกับดองคอก
กาควันตก ยี่สิบด้ามค้ำมกับด้ามคอก ๖ นิ้ว ถ้าเห็นยี่สิบด้ามกับ
ดองคอก ๓ นิ้ว พระมหาพิศะทรงป่องเกิดมีในอาตมมระเขตต์
สมเด็จพระเป็นเจ้าก็พระดั่งวางไว้ให้มัน อุปการแก้แค้นทั้งสามในท
ทั้งมวด สมเด็จพระเป็นเจ้าอุปถัมภ์ พระกระบี่ศักดิ์ตั้งกระดาดำเร้ว
เล็กรการแก้วปีเตอดัน

หน้าท ๒

๑. จุดศักราช พันร้อยเจ็ดสิบสี่ ปีเตอดัน เดือน ๓ เพ็ง วัน ๒
สมเด็จพระเป็นเจ้า ทรงพระราช ด้ทธาสมโภชน์เม็กถดอง ทำบุญ
เป็นมหาทานอันประเสริฐ เพื่อให้บังเกิดศุขา กิจในพระศาสนา จึง
มีพระราชองค์การตรัสตั้งเสนาอามาคัยสาวกให้ตกแต่งยังบัลลังก์สร้าง
ทั้งสี่วัน มีพระกระบี่จยเป็นต้น แล้วให้มีคำดาทาน ๓ หดัง และปาว
เตินประชาชนดาตา และยากคนทุกไ้ ทั้งปวงให้เข้ามารับเขายังมหา
ทานบ่อเท่าแต่นั้น สมเด็จพระเป็นเจ้าเกล้าให้ตั้งสร้างสะพานข้ามแม่น้ำ
ของ บิดปองบ่อให้ดำยากแก่สมณัพรหมณัมณะดัมปปาวุต
มนุษย์ทั้งปวง ผู้ปราศณาเขายังกองนิพพาน ได้ข้ามไปมาให้วันพคมรพ
บุชาตามคำปราศณา กระณณามัจฉัยทานสมเด็จพระเป็นเจ้าครั้งนั้น
ผ้าไตรแ่ทั้งดอง มีหกไตร เป็นเงินตาต้องซ้งปายแปดคำดั่ง ผ้าไตร
แ่ ๓ เทศ หนึ่งมีสิบหกไตร เป็นเงินตาห้าซ้งปายดั่งคำดั่ง เฮ็ดทั้ง ๒
สิบไตร เป็นเงินตาต้องซ้งปาย ๓๐ คำดั่ง ผ้าไตรเทศ ๓ ไตร ไตร

ดาวหนึ่ง มีห้าสิบเช็ดโคตร เป็นเงินตราแปดซังปายสิบแปดคำตั้งปาย
สองบาท ไตรขาวทั้งสอง ๑๘ ไตร เป็นเงินตราสิบสองซังปายห้าคำตั้ง
ไตรแพรญวนเจ็ดโคตร เป็นเงินตรา ๓๔ คำตั้ง ไตรแบ่งแพรดาวสอง
ร้อยสี่สิบเจ็ดโคตร เป็นเงินตรา ๓๕ ซังปายแปดคำตั้ง

ผ้าคลุมหนึ่งผ้าสระบงหนึ่ง ร้อยสิบแปดซุม เป็นเงินตราสามซัง
ปายสิบสามคำตั้งปายสามบาท คุมยาน ๖ ผืน เป็นเงินตราหกคำตั้ง
คุมดาวแปดร้อยสี่สิบหกผืน เป็นเงินตราสิบซังปายสิบสามคำตั้งผ้าระ
บงเบียดเก้าร้อยหกสิบสามผืนเป็นเงินตราหกซังปายบาทสองตั้ง บาท
ทั้งสิบบาท เก้าสิบห้าใบ เป็นเงินตราสิบห้าซังปายแปดคำตั้งสามบาท
ผ้ากำมะลอหกสิบสี่ใบ เป็นเงินตราแปดซัง เตียนท้าว ย้อยท้าว เป็น
เงินตราซังปายสิบเจ็ดคำตั้งสองบาท ถ้วยจานกระดา เก้าสิบเก้าใบ
เป็นเงินตราสองคำตั้งปายสี่ตั้ง ถ้วยน้ำปลาเก้าสิบเก้าใบ เป็นเงินตรา
คำตั้งปายสามบาท ถ้วยกระดาหนึ่งย้อยสี่สิบเช็ดใบ เป็นเงินตราคำตั้ง
ปายบาทสี่ตั้งเฟื่อง ถ้วยชอมยี่สิบเก้าสิบเก้าใบ เป็นเงินตราคำตั้งปาย
สองบาท กาน้ำถมบัตใบหนึ่ง เจียงถมบักใหญ่ใบหนึ่งเข้ากันสองใบ เป็น
เงินตราสองคำตั้งปายสองบาท กาน้ำทอง ๒๐ ใบ เป็นเงินตราสิบเจ็ดคำ
ตั้งปายสองบาท เจียงทองยี่สิบใบ เป็นเงินตราห้าคำตั้ง กาน้ำก้นย้อยยี่
สิบแปดใบ เป็นเงินตราคำตั้งเฟื่อง เจียงดินหกสิบเก้าใบ เป็นเงินตรา
สามบาทปายสี่ตั้งเฟื่อง เกือบหัวแดงย้อยยี่สิบคู่ เป็นเงินตราสิบคำตั้ง
เครื่องเล็กกระวี้ยงดำรับ เป็นเงินตราสามซังสิบห้าคำตั้ง ศาดหมอน
ร้อยดำรับ เป็นเงินตราซังปายห้าคำตั้ง มัดแตร้อยดวง เป็นเงินตรา
หกคำตั้งปายบาท ศาดร้อยดวง เป็นเงินตราสองคำตั้งปายสามตั้ง

ยุธำมดิบแปดคัน เป็นเงินตราสามบาทเพียง บอยหัวดิบบอย เป็นเงิน
 ทรายบาทปายตั้งเพียง สองห้าหัวดิบคัน เป็นเงินตราสามตั้งเก็บผ้าหัว
 ดิบคัน เป็นเงินตราสามตั้ง ห้าหัวดิบหอย เป็นเงินตราสองตำดิงปาย
 ตั้ง ห้าหัวดิบหน้อย เป็นเงินตราสองบาทปายตั้ง กระณนาเค็มบักจย
 ทานอันได้ถวายแก่พระสงฆ์พระเจ้าทั้งปวง คิดเป็นเงินตราร้อยปายแปด
 ชั่งปายตำดิงปายบาทสองตั้งเพียง ผ้ากายยาปัก พันปายหกคัน เป็น
 เงินตรา ๕ ชั่งปายตั้งตำดิงปายสามบาทสามเพียง ดินกายปัก พันคัน
 เป็นเงินตราตั้งชั่งปายสามตำดิงปายบาทตั้งเพียง เงินเพียงกาตะปัก
 ห้าพันปายเจ็ดร้อยปายหัวดิบเพียง เป็นเงินตราแปดชั่งปายดิบเก้า
 ตำดิงปาย ๒ บาท ๓ ตั้ง เงินขาวกาตะปักสามร้อยปายดิบสามคัน
 เป็นเงินตราเก้าตำดิงสามบาทเพียง เบี้ยกาตะปักเจ็ดหมื่น เป็นเงิน
 ดิบตั้งตำดิงปายสองบาทปายตั้งเพียง รวงวัดเงินตราเจ็ดตำดิง เงิน
 เพียงเก้าร้อยปายหัวดิบเพียง เป็นเงินตราชั่งปายเก้าตำดิงปายสอง
 บาทสามตั้ง กับเบี้ยสองหมื่นปายพันหนึ่ง เป็นเงินตราตั้งตำดิงปาย
 บาทสองตั้ง กายะปัก รวงวัดเข้ากันเป็นเงินตรายี่สิบเอ็ดชั่งปายดิบสาม
 ตำดิงหกตั้งเพียง กระณนา คัดระ บักจยยะเพดชะระ บักจยยะ
 ในสำดะทานสามหลัง ถวายจ้งหันมินทบาทแก่สมณะชีพราหมณ์ และ
 ให้ทานแก่ยายถนทุกไซ ผู่เข้ามารับเฮายังมหาทานตามเพิงใจ ใน ๑
 วัน ๑ คั่นนั้น หมกเงินหลังละห้าชั่ง ๑ ตำดิงปายสามตั้งเพียง เท่า
 กันทั้งสามหลัง เป็นเงินตรา ๓๖ ชั่งปายตำดิงปายสองบาทสองตั้ง
 เพียง โสມบักตากัระดาบักจย และเพดชะระปาริชาดาบักจย อัน

สมเด็จพระเป็นเจ้าทรงพระราชศรัทธา ถวายแก่พระสังฆเจ้าทั้งปวง
 กับทั้งพระราษะทานให้แก่ยากจนทุกไซ้ ราชักันทั้งมอดเป็นเงินตรา
 ร้อยยี่สิบห้าซึ่งปายสิบห้าคำตั้ง ปายต้องบาทสองถึง จักคณะนาบัจ-
 จัยะทานสมเด็จพระเป็นเจ้า ได้โศตระณาสว่างแปง ธรรมพระพุทฺธ
 ศาสนาอันตถาณ กับทั้งสมโภช เบิกฉดองทำบุญให้ทานทั้งมอด ประ-
 มอดเจ้ากันคิดเป็นเงินตราต้อง ร้อยปายแปดสิบสองซึ่งปายต้องคำตั้ง
 ปายต้องถึงเพียง คิดเป็นเงินน้ำหกได้หกแสนปายสี่หมื่นปายสี่พันปาย
 แปดร้อยปายบาท นิพพานะปัจจุโยโหตุ เอวังกัมมโนกาดตระณ ก้อนเด ฯ

ประวัติท้าวสุวเจ้าเมืองหนองคาย

เดิมท้าวสุว เป็นบุตรอัครเสนาเมืองยโสธร เป็นหลานเจ้าปากกั๊กคนเก่าอยู่เมืองยโสธร ครั้นเจ้าอนุเป็นกบฏ เจ้าคุณพระยาบดินทรเดชาฯ ยกกองทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ เอาท้าวสุวไปด้วย แล้วตั้งท้าวสุวเป็นที่พระปทุมเทวาเจ้าเมืองหนองคาย แล้วเอาราชบุตรเมืองยโสธรไปเป็นอุปฮาดเมืองหนองคาย ท้าวพิมพ์น้องชายพระปทุมเป็นท้าวของค์ ท้าวบิดาหลานพระปทุมเป็นราชบุตร

พระปทุมเทวา มีบุตร ท้าวกำ เป็นท้าวขัตติยะ อายุ ๓๖ ปี ท้าวเซม เป็นท้าวไชยกุมาร อายุ ๒๐ ปี เด็ก ๕

อุปฮาด มีบุตร ท้าวเดิม เป็นท้าวสุวราชวงศ์ อายุ ๒๐ ปี

ราชวงศ์ มีบุตร ท้าวสุริยวงศ์ อายุ ๓๐ ปี ๓ ท้าวไชยเสน อายุ ๒๗ ปี ๓, ท้าวศรีสุริราช อายุ ๒๕ ปี ท้าวเชษฐา อายุ ๒๗ ปี ท้าวทศย์ฤ อายุ ๒๓ ปี เด็ก ๕

เดิมเพี้ยเมือง เป็นพระดกรเจ้าเมือง ท้าวจันทโศภน หลานพระดกรเป็นราชวงศ์ เอาท้าวคำของบุตรพระดกรเมืองแพน เป็นราชบุตรรักษามันเมืองมาได้ ๓๓ ปี พระดกรเมืองแพนถึงแก่กรรม จึงตั้ง ท้าวคำบุง บุตรพระดกรเมืองแพน เป็นพระดกร แต่ราชวงศ์ราชบุตรนั้นคงที่ตามเดิม ท้าวบุงรักษามันเมืองมาได้ ๒๓ ปี พระดกรราชวงศ์ถึงแก่กรรม จึงตั้งราชบุตร เป็นท้าวคำของบุตร พระ

ดกรเมืองแพน เป็นที่พระดกร ๓ เอาท้าวสุวรรณบุตรพระดกรคำบง
เป็นอุปฮาด ๓ เอาท้าวบุญจันทร์ บุตรพระดกรคำยวง เป็นราชวงศ์ ๓
เอาท้าวคำฟาง บุตรพระดกรคำยวงเป็นราชบุตร ๓ ๔ คน พระดกร
เมืองแพนมีบุตร คือ ท้าวคำยวงเป็นราชบุตร ๓ ท้าวคำบง เป็นพระ
ดกรตาย ๓ ๒ คน

พระดกรคำบงมีบุตร คือ ท้าวสุวรรณ เป็นที่อุปฮาดคนหนึ่ง

พระดกรคำยวงมีบุตร คือ ท้าวคำฟาง เป็นราชบุตร อายุ ๕๖
ปี ท้าวบุญจันทร์ เป็นราชวงศ์ อายุ ๔๓ ปี ท้าวคำบง เป็นรัช
อายุ ๔๘ ปี รวม ๓ คน

อุปฮาด ท้าวสุวรรณ มีบุตร เดิมท้าวบุญมา ตั้งให้เป็นท้าว
จันทร์ธมม ภาย ๒๘ ปี ท้าวอิง ภาย ๑๖ ปี

คำให้การพระยาเมืองฮาม

	หดองเด่นพิทักษ์ ขุนพิศณุแสน	} ข้าหวอง
วัน ๒๓ ๑๒ ค่ำ ปีมะแมชวศก ศักราช ๑๒๔๘	นายทองมหาตเล็ก เจ้าราชดัมพันธวงษ์ เจ้า หมุน ณ จำปาศักดิ์	

ราชวงศ์ผู้ว่าราชการเมืองเชียงแตง นังพร้อมกัน ณ ทำเนียบ
 ทักเมืองเชียงแตง ได้ให้ตัวพระยาเมืองฮามมาถามด้วยรายเขตต์
 แดนเมืองเชียงแตง กับเมืองพนมเปญติดต่อกัน พระยาเมืองฮาม
 อายุ ๕๖ ปี ให้การว่า เดิมพระยาเมืองฮาม ชื่อนายอยู่ บุตรพระยานา
 เหนือ มารดาชื่อแพง ตั้งบ้านเรือนอยู่จำปาศักดิ์ ครั้นอายุพระยาเมือง
 ฮามได้ยี่สิบเก้าปี มาได้บุตรสาวของเพี้ยนนทาทา เมืองนครจำปาศักดิ์
 เป็นภรรยาพระยาเมืองฮาม ก็ได้รับราชการอยู่กับเจ้านครจำปาศักดิ์
 คำๆ ตั้งให้เป็นทเหตุขุนนนทาทา รับราชการมาช้านาน เจ้านครจำปา
 ศักดิ์ถึงแก่พิราลัยแล้ว เจ้าคำคุดลงไปรับสัญญาบัตรเป็นเจ้านคร
 จำปาศักดิ์ พระยาเมืองฮามได้เข้ารับราชการมาช้านาน เจ้านคร
 จำปาศักดิ์จึงตั้งให้เป็นทเหตุพระยาเมืองฮาม ข้าพเจ้าได้ทราบความเมื่อ
 ครึ่งบวออกศก ศักราช ๑๒๔๖ ปี มีทองค์ตราพระราชดีที่โปรดเกล้า ฯ

ให้พระยาราชเสนาแต่ยังเป็นท้าวทองภักคณรงศ์ ขึ้นมาจัดการขยุ้มเมือง นครจำปาศักดิ์ พระยาราชเสนาได้ทำตัวอุปฮาดราชวงศ์ เมืองเชียงแตง แดง แดงกรมการผู้ใหญ่น้อย เมืองขรวบวิชัย เมืองศรีรัตนนคร เมืองแสนปางขึ้นมาพร้อมกันที่เมืองนครจำปาศักดิ์ พระยาราชเสนา กับเจ้านครจำปาศักดิ์ ได้ถามอุปฮาดราชวงศ์เมืองเชียงแตง ว่าอาณาเขตต์เมืองพนมเปญมาติดต่อกับเมืองเชียงแตงที่ตำบลใดได้บ้างนั้นสิ่งใดได้เป็นสำคัญ อุปฮาดราชวงศ์เมืองเชียงแตง แจ้งความต่อพระยาราชเสนาว่า ท้าวทองภักคณรงศ์ว่า เขตต์แดนเมืองเชียงแตง ติดต่อกับเมืองพนมเปญนั้นมันมีคันทะฆาตที่บึงชลาท่ายเกาะแพ ค่านจะระดับนั้นติดต่อกันที่คันทะโค่นคันทันหนึ่ง ต้นวังคันทันหนึ่งหว่างเขาตาบมแต่เดิมมาภายหลังเจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ ก็ได้แต่งข้าหลวงออกมาจับที่นั้นเขตต์แดนที่ตำบลบึงชลาแห่งหนึ่ง ค่านจะระดับแห่งหนึ่ง ครั้นบัดนี้อุปฮาดราชวงศ์กราช ๑๒๒๖ ปีเจ้าพรหมเทวอานุเคราะห์องค์แต่ยังเป็นเจ้าราชวงศ์เมืองนครจำปาศักดิ์ ได้ตั้งไปวัดเส้นตรวจทางไปถึงบึงชลา ได้เอาหลักเสาไม้แก่นบากซารอยหลักเดิมหลักหนึ่ง ไปปักค่านจะระดับตามรอยหลักเดิมหลักหนึ่ง แล้วพระยาราชเสนากับเจ้านครจำปาศักดิ์ แต่งให้ข้าพเจ้ากับอำมาตย์เสนาเพียงเมืองของเมืองนครจำปาศักดิ์ กับราชบุตรแสนปางท้าวสีโงราชเมืองศรีรัตนนคร ไปปักหลักเขตต์แดนพร้อมด้วยอุปฮาดราชวงศ์เมืองเชียงแตง ข้าพเจ้าพร้อมกันได้ออกไปถึงค่านบึงชลาได้ตรวจตราเห็นว่าคันทะฆาตตามคันทัน แต่หลักแก่นบากซารอยผูกโค่นเสียหมด ข้าพเจ้าจึงตัดไม้แก่นบากลงไว้ที่ตำบลบึงชลาหลักหนึ่ง

แต่ทว่าท่านจะถ่มน้ำได้ตรวจตราเห็นว่ามัตถกะโคณคันหนึ่ง คันรังคันหนึ่ง
อยู่หว่างช่องเขาตาปม แต่คันกะโคณคันรังห่างพันเขาตาปมประมาณ
สิบเจ็ดวัน ข้าพเจ้าก็พร้อมกันตัดเต่าไม้แก่นบักได้ห่างคันรังเข้ามาสองวา
ข้าวย่อยหัดก็เต็ม แล้วข้าพเจ้าก็กลับมาแจ้งความต่อพระยาราชเสนา
เจ้านครจำปาศักดิ์ ข้าพเจ้าให้การตามรู้ตามเห็น ต้นคำให้การข้าพเจ้า
แต่เท่านั้น *

ข้าพเจ้าได้ประทับตรารูปองค์พ่อพระบรมศาสดาไว้เป็นสำคัญ

คำให้การพระกำแหงพลศักดิ์

วัน ๓ ๕ ๒ คำ บัจจอัญฐศกศักราช ๓๒๔๘

หลวงเสนาพิทักษ์	}	ข้าหลวง	}	นั่งพร้อม		
ขุนเพชรภูแดน						
นายทองมหาดเล็ก						
เจ้าราชดำพันของค์	}	หมื่น				
เจ้า						
ราชวงศ์ผู้ว่าราชการเมือง						
ราชบุตร						
	}	กรมการ				
	}	เมืองนครจำปาศักดิ์				
	}	เมืองเชียงแตง				

ณ ทำเทียบทัพ ได้หาพระกำแหงพลศักดิ์เจ้าเมืองสุคนครมาถามด้วย
 ราชการเขตต์แดน เมืองกำภูชา ๖ กับเมืองเชียงแตงซึ่งติดต่อกัน
 เอาความจริง พระกำแหงพลศักดิ์อายุ ๘๘ ปีให้การว่าเดิมข้าพเจ้าชื่อ
 ท้าวเชียงบุญราชเป็นบุตรราชบุตรมารดาชื่ออ่าแตงดา ตั้งบ้านเรือน
 อยู่บ้านแก่นท้าวแขวงเมืองห่มศักดิ์ ครั้นอายุข้าพเจ้าได้ ๒๔ ปีบิดา
 มารดาข้าพเจ้าไปชวนนางสุขุมา บุตรสาวเพี้ยไชยราชบ้านแก่นท้าว
 อยู่กินเป็นสามีภริยาจนเกิดบุตรหญิง ๓ ชาย ๓ รวม ๖ คน อยู่มา
 ช้านานข้าพเจ้าจึงได้นำคำชาย ณ บ้านท่าแขวงเมืองนครจำปาศักดิ์
 แล้วข้าพเจ้าได้ช่วยไล่เข้ามาเป็นภรรยาคนหนึ่ง ครั้นณปีมะโรงฉศก
 ศักราช ๓๒๐๖ อายุข้าพเจ้าได้ ๓๐ ปี ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา

ยกกองทัพกรุงเทพ ฯ ออกมาสู้รบญวนปราบปรามเมืองเขมรเวียง
 ร้อยแคว่จ้งยกกองค้ำงเขมร ขึ้นเป็นพระหริรักษ์รามธิบดี ราชการ
 เมืองพนมเปญกราบคาบใต้ครันน แด้วท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา
 จึงให้ข้าหลวงแดพระยาพระเขมรออกไปกับันเขตต์แดน ซึ่งเป็น
 เมืองติดต่อกันใกล้เคียงกันกับเมืองพนมเปญ ขณะนั้นข้าพเจ้าได้ตั้ง
 ไปรับราชการอยู่กับท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา ข้าพเจ้าได้รับตราตั้ง
 เป็นทขุนโยธาภักดีนายกองควบคุมเดชจรจัด ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา
 ได้ใช้ข้าพเจ้ากับหลวงอนุรักษบุศย์ ฯ ขุนสิทธิธินรงค์ข้าหลวง พระยา
 วรจุลกับพระยาพระเขมรหลายนาย ขึ้นมากับันเขตต์แดนเมือง
 พนมเปญซึ่งติดต่อกันกับเมืองเชียงแตง ได้ปักไว้ที่บึงขดามัตันมะฆาม
 เด็กโตกำลังอยู่ ๔ คน แด้วข้าพเจ้ากับข้าหลวงแดพระยาเขมรจึงพากัน
 ขนกันหินศิลามากองไว้ที่ตัมมะฆามแดตั้นเส้า แด้วเอาไม้พยอมโต
 ประมาณ ๓ กำกึ่ง สูง ๓ ศอก มาทำหลักฝังไว้ที่ตัมมะฆามเป็น
 เขตต์แดนครันนกับหลักที่บึงขดามเส้าแล้ว ข้าหลวงกับข้าพเจ้าแด
 พระยาเขมร ก็พากันขึ้นไปปักที่ด้านจระดัมอีกแห่งหนึ่ง มีตัมกระโดน
 ตันหนึ่ง ตันวังสองตันเป็นสำคัญแด้วได้เอาไม้วังโต ๓ กำกึ่งสูง ๓ ศอก
 ฝังไว้เป็นเขตต์แดนเส้าแล้ว ข้าพเจ้ากับท่านข้าหลวงแดพระยา
 พระเขมรก็กลับมาถึงเมืองเชียงแตง ข้าพเจ้าจึงลาหลวงอนุรักษบุศย์ ฯ
 ขุนสิทธิธินรงค์กลับขึ้นไปบ้านเรือนข้าพเจ้าที่บ้านข้าตะเบง ฝ่ายหลวง
 อนุรักษบุศย์ ฯ ขุนสิทธิธินรงค์ก็เลยขึ้นไปเมืองนครจำปาศักดิ์ พระยา
 วรจุลเขมรกับพระยาเขมรพักคอยอยู่ที่เมืองเชียงแตง ข้าพเจ้าไปถึง

บ้านเรือนข้าพเจ้าแล้วได้ทราบข่าวว่า หลวงอนุรักษบุษเบศ ๑ ขุนสิทธิ-
 ณรงค์พาเจ้าโพลสาราชเมืองนครจำปาศักดิ์ แดพระยาเขมรตรงไปปัก
 เขตต์แดนที่เดิมโมกข์แห่งหนึ่ง แล้วกลับตรงไปกราบเรียนข้แจ้ง
 รายเขตต์แดนต่อท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชาที่เมืองพนมเปญ ครั้นณปี
 มะเมียอัฐศก ข้าพเจ้าจึงกลับตรงไปที่เมืองพนมเปญได้นางางมาไป
 เป็นของน้ำใจท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา แดกราบเรียนข้แจ้งการเขตต์
 แดนซึ่งข้าพเจ้ามาปักที่ทุ่งลาดที่ด่านจะดัม ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา
 มีบัญชาว่าชอบด้วยราชการอยู่แล้ว ข้าพเจ้าก็ได้รับราชการอยู่ประ-
 มาณหลายเดือน ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชาจนจะตรงไปกรุงเทพ ฯ
 ข้าพเจ้ากราบตามาบ้านข้าพเจ้า ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา ได้ให้ตรา
 สำหรับตัวฉบับหนึ่ง ใจความว่ามีให้เจ้าเมืองกรมการกตขี้คุมเหงให้
 ได้ความเดือดร้อน ครั้นปีมะเมียพศก อายุข้าพเจ้าได้ ๖๓ ปี
 ข้าพเจ้าได้รับราชการอยู่กับเจ้านครจำปาศักดิ์ ภายหลังไปรมมีศุภ-
 อักษรออกมาถึงเจ้านครจำปาศักดิ์ ว่าเมืองได้ว่างเปล่าอยู่ไม่มีเจ้า
 เมืองก็ให้ตั้งข้าพเจ้าเป็นเจ้าเมือง ควบคุมเขตทำราชการขึ้นกับเมือง
 นครจำปาศักดิ์ เจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์คำสุขคนนี้ จึงได้ยกบ้าน
 ตะแบงขึ้นเป็นเมืองสุคนครตรงให้ข้าพเจ้าเป็นพระกำแพงพดกดิ์ เจ้า
 เมืองทำราชการขึ้นกับเมืองนครจำปาศักดิ์ ต่อมาจนทุกวันนี้ เป็นความ
 ดัดยจริตที่ใคร่เห็นการเขตต์แดน สันคำให้การแต่ท่าน ใต้เขียนชื่อ
 ประทับตรารูปมนุษย์ไว้เป็นสำคัญ

คำให้การเรื่องเมืองอัตปือ

วันที่ ๘ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๓๐๘

พระพิศณุเทพ หลวงช้างตกคอกประมวดี หลวงเทพนทร หลวง
ทราวไชย ขุนมหาไชย ขุนวิจิตรสงคราม ในพระบรมมหาราชวัง
จหมื่นมนเทียรพิทักษ์ หลวงเทพนทร หลวงโสมพินาศ
ฝ่ายพระราชวังบวรสถานมงคล

เจ้ายุติธรรมธร เจ้านครจำปาศักดิ์ เจ้าอุปราช เจ้าธรรม
โนเรศ เมืองนครจำปาศักดิ์ นั้นพร้อมกันณศาลากลางหน้าทำเนียบ
พัก รับบัญชาตามพระสุพรรณวงศา ว่าที่อุปฮาดเมืองอัตปือว่า
เขตต์แดนบ้านเมือง ๆ อัตปือเพียงใด ข้าราชการอยู่เพียงใดจะ
นำกองแผนที่เชอตะเวแนวพระราชอาณาเขตต์ไปได้เพียงใด ค่อยไป
คิดขัดด้วยเหตุการณ์ดังใด ให้พระสุพรรณวงศาว่าที่อุปฮาดชี้แจงไปให้
ชัดแจ้งโดยละเอียด

ข้าพเจ้าท้าวทองผู้เป็นที่พระสุพรรณวงศา ว่าที่อุปฮาดให้ถ้อยคำ
ว่า ข้าพเจ้าเป็นบุตรพระราชวงศ์พิลา เจ้าเมืองอัตปือคนเก่าถึงแก่
กรรม อายุข้าพเจ้าได้ ๓๕ ปี มีภรรยาชื่อเมียง มีบุตรชายหนึ่ง หญิง
หนึ่ง รวม ๒ คน ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเมืองอัตปือ ข้าพเจ้าได้ทราบ
ความเดิมว่า จะเป็นปีใดศึกราชเท่าใดจำไม่ได้ พระไชยคนดาวแต่จะ
เป็นคนดาวเมืองไหนไม่ปรากฏ ออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านอัต-

กระบือ ปลายเขตต์แดนเมืองนครจำปาศักดิ์ แล้วพระไชยเทยว
 เกิดยกด้อมข้าชัตตราคิขานาทตั้งบ้านเรือนอยู่ในบ้านอิดกระบือ เข้ามา
 ตามชายภูหลวงข้างทิศตะวันตกบ้านอิดกระบือ ได้ข้าชัตตราคิขานา
 บ้านกระบือหนึ่ง บ้านดองฮ้างหนึ่ง บ้านตะยาวหนึ่ง บ้านจำปาดหนึ่ง
 บ้านแคมซังหนึ่ง บ้านตะหมอยเดยหนึ่ง บ้านส้มหนึ่ง บ้านคงหนึ่ง บ้าน
 ชุมโพยหนึ่ง บ้านอินทรีหนึ่ง บ้านเจ็ดหนึ่ง บ้านเฮาหนึ่ง บ้านตะบาก
 หนึ่ง บ้านแพหนึ่ง รวม ๓๔ ตำบลบ้าน แต่บ้านอิดกระบือมาถึงบ้าน
 แพระยะทางวันหนึ่ง พระไชยเทยวเกิดยกด้อมข้าชัตตราคิขานาทตั้งบ้านเรือนอยู่
 พวkb้านอิดกระบือไปข้างทิศตะวันออกได้ข้าชัตตราคิขานา บ้านประดา ๑
 บ้านตาแดง ๑ บ้านเมืองตง ๑ บ้านเล่มัดตง ๑ บ้านเอก ๑ บ้าน
 ออกยา ๑ รวม ๖ ตำบลบ้าน แต่บ้านอิดกระบือไปถึงบ้านซำบ้าน
 ออกยา ระยะทาง ๖ วัน รวมข้าชัตตราคิขานาทเกิดยกด้อมได้ ๒๐ ตำบล
 บ้าน พระไชยคิงเกิดยกด้อมข้าชัตตราคิขานาทบ้านอิดกระบือมาได้ประมาณ ๖ ปี
 ๗ ปี พระไชยก็บ้วยถึงแก่กรรม

ครั้นปีระกานพศกคักราช ๓๓๓๘ พระพุทธเจ้าหลวงเมืองนคร
 จำปาศักดิ์ ยกบ้านอิดกระบือขึ้นเป็นเมืองชัตตราคิขานา ตั้งให้เจ้าโงเป็น
 เจ้าเมือง ตั้งให้เจ้าอินทรีเป็นอุปฮาดคอยคุมไพร่ดาบฆ่า แต่บันดา
 พระไชยเกิดยกด้อมได้ ทำด้วยทองขึ้นแก่เมืองนครจำปาศักดิ์ มีตะ
 ๓ ชั่งทอง ครั้นอยู่มามีผู้มาร้องต่อพระพุทธเจ้าหลวงว่า เจ้าโงเจ้า
 อินทรีกระทำการกตข่มเหงท้าวเพียรราชบุตรไพร่ดาบฆ่า ให้ได้ความ
 เคืองร้อน พระพุทธเจ้าหลวงสืบได้ความจริง พระพุทธเจ้าหลวง

จึงแต่งให้เจ้าเชษฐาเจ้านุมาดำง้อออกไปจับเจ้าโอเจ้าอินทร์ ดำเรจโทษ
 เลี้ยที่เมืองอติบือ เจ้าโอเจ้าอินทร์รักษาราชการเมืองมาได้ ๕ ปีตาย
 ครั้นเจ้าเชษฐาเจ้านุมาดำเรจโทษเจ้าอินทร์เจ้าโอแล้ว ท้าวเง้าท้าวจันทรัง
 บุตรพระพรหมกรมการเมืองอติบือก็พากันหลบหนีลงไปณกรุงเทพ ฯ

ครั้นปีฉลูตรีศกศักราช ๓๓๔๓ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวเง้าเป็น
 ที่พระราชวงศาเจ้าเมือง ตั้งให้ท้าวจันทรังเป็นที่อุปฮาด ออกมา
 รักษาการการเมืองอติบือ คอยคุมไพร่ตำรวจทำด้วยทองของหลวงขึ้น
 แก่กรุงเทพ ฯ ปีระ ๖ ซึ่งทอง ค่อมมาพระราชวงศาเจ้าเมืองจึงแต่ง
 ให้ท้าวเพี้ยกรมการเมืองออกไปเที่ยวเกลี้ยกต้อม ชาวดังตงบ้านเรือน
 ย่นนอกบ้านชำระดังไพร่ ออกไปได้ ชาตี่จำแพ บ้านแพนยหนึ่ง
 บ้านแพใหญ่หนึ่ง บ้านพัดฉนหนึ่ง บ้านจามหนึ่ง รวม ๔ ตำบลบ้าน
 แต่บ้านออกยาไปถึงบ้านพัดฉนระยะทางสองวัน

ครั้นปีมะเส็งนพศักราช ๓๓๕๘ พระราชวงศาเจ้าเมือง
 บัวยถึงแก่กรรม พระราชวงศาเจ้าเมืองรักษาราชการมาได้ ๓๗ ปี

ณปีมะแมจตุศักราช ๓๓๖๐ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้อุปฮาด
 จันทรังเป็นที่พระราชวงศาเจ้าเมือง ฯ ได้แต่งให้ท้าวเพี้ยกรมการเมือง
 ไปเกลี้ยกต้อมชาวดังตงบ้านเรือนย่นนอกบ้านชำระจำไพร่ ออกไปได้
 ชำระเส้ง บ้านดองมาหนึ่ง บ้านทักเคอหนึ่ง บ้านทักมะมาดหนึ่ง บ้าน
 ทักดอมหนึ่ง บ้านน้ำโหรหนึ่ง บ้านทักยัดหนึ่ง บ้านชอนหนึ่ง บ้าน
 พัดแยะหนึ่ง บ้านพัดเลียงหนึ่ง รวม ๘ ตำบลบ้าน แต่บ้านทักฉนไปถึง
 บ้านทักเวียงระยะทาง ๘ วัน พระราชวงศาจันทรังรักษาราชการได้

๓๖ ปี ครุณนัประภาเบญจศักราช ๑๑๗๕ พระราชวงศ์จันทรังน้อย
ถึงแก่กรรม

ณปีจอศักราช ๑๑๗๖ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวพรหมบุตร
พระราชวงศ์เจ้าเมืองคนก่อน เป็นที่พระราชวงศ์เจ้าเมือง พระราช
วงศ์เจ้าเมือง ได้แต่งให้ท้าวเพ็ญกรมการออกไปเที่ยวเกลี้ยกล่อมชาว
ซัดตยงมไคชนแก่เมืองไคเมืองหนึ่ง ตั้งบ้านเรือนอยู่หมวดข้าไฟที่บ้าน
พัดเจียง ได้ราชาภิเษกแว่นาน ๓ ๓ ม่วงใหญ่ ๓ ๓ ม่วงน้อย ๓ บ้าน
ตุลาต ๓ รวม ๕ ตำบลบ้าน แต่เมืองอัตบือไปถึงบ้านจอมกระทาง
๕ วัน พระราชวงศ์ท้าวพรหมเจ้าเมือง รักษาราชการเมืองมาได้
๑๗ ปี ถึงบ้านโทศักราช ๑๑๘๒ พระราชวงศ์ท้าวพรหมเจ้าเมือง
ถึงแก่กรรม

ณปีเถาะตรีศักราช ๑๑๘๓ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวกำบุตร
พระราชวงศ์จันทรังเจ้าเมืองคนก่อน เป็นที่พระราชวงศ์เจ้าเมือง
รักษาราชการบ้านเมืองมาได้ ๓๖ ปี พระราชวงศ์กำเจ้าเมืองมีความผิด
ในราชการ ถึงปีมะเมียอัฐศักราช ๑๒๐๘ เจ้าพระยาบดินทรเดชา
แม่ทัพ ถอดพระราชวงศ์กำเจ้าเมืองออกเสียจากที่

ณปีมะแมพคัศักราช ๑๒๐๘ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวสุขบุตร
ท้าวกระออก กรมการเมืองอัตบือ เป็นที่พระราชวงศ์เจ้าเมือง ทำ
ด้วยทองคำของหลวงทูลเกล้าฯ ถวายปีระ ๘ ซึ่งทองต่อมา และมีทอง
ตราพระราชให้โปรดเกล้าฯ ช้างเขตต์แดนเมืองอัตบือ ข้างทิศ
ตะวันออกถึงฟ้าหนองฟ้าหนองยศ แต่เมืองอัตบือไปถึงหนองฟ้าหนอง

ยศระยฆาง ๘ วัน ข้างทิศตะวันออกเฉียงเหนือจดพรมแดนเมืองสาละ-
วัน^{๕๐}ที่ตำบลพมดงฝั่งน้ำเซกอง แต่เมืองอัตปือ^{๕๑}ไปถึงพมดงฝั่งน้ำเซกอง
ระยะทาง ๔ วัน ข้างทิศตะวันออกเฉียงใต้ไปจดพรมแดนเมืองแสนปาง
ที่ปากน้ำสะทีย แต่เมืองอัตปือ^{๕๒}ไปถึงปากน้ำสะทียระยะทาง ๘ วัน ข้าง
ทิศตะวันตกมาจดพรมแดนเมืองนครจำปาศักดิ์ ที่ตำบลคำพอ แต่
เมืองอัตปือ^{๕๓}มาถึงคำพอระยะทาง ๓ วัน ข้างทิศตะวันตกเฉียงเหนือไป
จดพรมแดนเมืองสาละวันเมืองคำทอง ที่ตำบลหนองปร่งทุ่งหลวง แต่
เมืองอัตปือ^{๕๔}ไปถึงหนองปร่งทุ่งหลวงระยะทาง ๕ วัน ข้างทิศตะวันตก
เฉียงใต้ไปชนพรมแดนเมืองแสนปาง ที่ตำบลแก้งลึกแอคด่าน้ำเซกอง
ระยะทาง ๓ วัน แล้วพระราชวงศ์ผู้เจ้าเมืองแต่งให้ท้าวเพี้ยกรมการ
ออกไปเกลี้ยกล่อมชาวขัตติงบ้านเรือนอยู่นอกหนองฟ้าหนองยศ ได้
ชาวขัตติงบ้านพัคค^{๕๕} ๓ บ้านพัคค^{๕๖} ๓ บ้านกองเบาะ ๓ บ้านเบ้ง
ตาม ๓ รวม ๔ ตำบลบ้าน แต่หนองฟ้าหนองยศออกไปถึงบ้านเบน
ตามระยะทาง ๒ วัน พระราชวงศ์ผู้เจ้าเมืองรักษาราชการได้ ๓๗ ปี
ถึงณปี^{๕๗}กุนเบญจศกศักราช ๓๒๒๕ พระราชวงศ์ผู้เจ้าเมืองถึงแก่กรรม
ณปีชวดนศกศักราช ๓๒๒๖ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวพิลาบุตร
อุปฮาด^{๕๘} เป็นที่พระราชวงศ์ผู้เจ้าเมือง ๗ รักษาราชการมาได้ ๓ ปี ถึง
ปีเถาะนพศกศักราช ๓๒๒๘ พระราชวงศ์ผู้เจ้าเมืองถึงแก่กรรม

ณปีมะโรงดำฤทธิศกศักราช ๓๒๓๐ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวถึง
บุตรท้าวสุตรกรมการ เป็นที่พระราชวงศ์ผู้เจ้าเมือง ข้าไพร่บ้านแพ
บ้าน ๓ ชาวละแวกบ้าน ๓ ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เชิงเขาหลวง ตะวันตก

เมืองอัครบ่อโจทยต์มัครมาชนแก่เมืองนครจำปาศักดิ์ รวมสองตำบล
 ข้าไพร่ที่เจ้าเมืองคนเก่าแต่ก่อน ๆ เกิดยากด้อมไว้ได้ ยังกงขึ้นแก่เมือง
 อัครบ่ออยู่แต่ ๔๒ ตำบลบ้าน ครนถึงเทศการระคุบพระราชวงศ์เจ้า
 เมือง แต่งให้ท้าวเพี้ยกรมการชนไปเก็บส่วยของหลวงแต่บัดนั้นข้า
 ไพร ๆ ก็เอาคนข้า เอาเงินตแพนเอาเงินทองของส่วยมอบให้ท้าวเพี้ยกรม
 การ ๆ ก็คุมมาให้พระราชวงศ์เจ้าเมือง ๆ ก็เอาคนข้าและเงินจําหน่าย
 ให้แก่ท้าวเพี้ยกรมการ ๆ เอาเงินซื้อทองคำด้วยลงไปทอดเกล้า ๆ ถวาย
 เนื่อง ๆ ทุกปีมิได้ขาด แต่ข้าระเคธาจกที่ตบ้านเรือนอยู่นอกบ้านพัก
 ดูก บ้านพักตั้ง บ้านคองเบาะ บ้านเปงดา ตรงไปทิศตะวันออกถึง
 เจริงเขามันหัดต่อแดนญวนระยะทาง ๑๕ วันนั้น พระราชวงศ์เจ้าเมือง
 ท้าวเพี้ยกรมการยังหาได้เกิดยากด้อมได้ไม่

ครนณปีวอกนคคกักราช ๑๒๔๖ มีท้องตราพระราชสั่งให้โปรด
 เกิด ๆ มาถึงพระราชวงศ์เจ้าเมืองและหัวเมืองดาบปลายพระราช
 อาณาเขตต์ เมืองฉะนะบับความต้องกันว่า ห้ามมิให้ผู้ว่าราชการ
 เมืองท้าวเพี้ยกรมการราษฎรไปค้าจับขามาชื้อขายซึ่งกันและกันแจ้ง
 อยู่ในท้องตรา ซึ่งโปรดเกล้าฯ ออกมานานแล้ว ๆ พระราชวงศ์เจ้า
 เมืองและผู้ว่าราชการเมืองบันดาได้รับท้องตรา ก็ได้ออกหมายประกาศ
 บัารวังแก่ท้าวเพี้ยราษฎรในเขตต์แขวงบ้านเมืองทราบทั่วกันว่า ห้าม
 มิให้ผู้ใดผู้หนึ่งไปค้าจับขามาชื้อขายและแลกเปลี่ยน เหมือนอย่างแต่
 ก่อนเป็นอันขาด ตังแต่ณมาท้าวเพี้ยกรมการราษฎร ก็มิได้ออกไป
 ค้าจับขามาชื้อขายซึ่งกันและกัน ต่อมาครนถึงระคุบเก็บส่วย พระ

ราชวงศ์เจ้าเมืองก็แต่งตั้งให้ท้าวเพี้ย กรมการคุมตั้งของออกไปแจก
จ่ายให้พวกข้าไพร่ และขอเก็บเงินทองของด้วยแก่นันดาข้าไพร่ ๆ ก็
เอาคนเข้ามาตีแทนด้วยให้แก่ท้าวเพี้ยกรมการผู้เก็บด้วย ๆ ก็มีอาวรับเอา
คนเข้าตีแทนด้วย แต่เข้ามาได้ไม่เกรงความผิด ฝ่ายข้าไพร่ร้องว่าถ้า
ไม่รับเอาคนเข้าไม่แทนด้วย บรรดาข้าไพร่ก็มีรั้วที่จะเอาสิ่งใดเสียแทน
ด้วยไม่ ๆ ยอมให้ด้วยของหลวง ข้าไพร่ข้าชาติได้ทราบความชัดว่า
ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ห้ามมิให้คนไทยคนลาวไปตั้งข้าจับเข้า
มาซื้อขาย พวกข้าไพร่และข้าชาติก็พากันมีใจกำเริบเลิปล้านขึ้น ท้าว
เพี้ยกรมการราษฎรจะไปมากิจราชการหรือค้าขายในตำบลบ้านไพร่และ
ข้าชาติ ข้าไพร่และข้าชาติมักจะตั้งปล้นจับกุมเอาท้าวเพี้ยราษฎร ข้า
ขอบนันดาไปเที่ยวเวรขายในเขตต์แดนนา ๆ ประเทศชุกชุมมากขึ้น
กว่าแต่ก่อนโดยมาก แต่ข้าไพร่บ้านพักตึก บ้านพักตัง บ้านดงเขาร
บ้านเปงตามที่พระราชวงศ์อยู่เจ้าเมืองเกลียดกลัวได้ ที่ตั้งบ้านเรือน
อยู่ตามลำน้ำกระเดือกลำน้ำกระจานั้น กลัวยังไม่ยอมขึ้นเป็นข้าไพร่เมือง
อีกต่อไป แต่เมื่อรัชกาลที่ ๓๒๔๘ ครั้นพระราชวงศ์เจ้าเมือง
จะคุมไพร่ไปปราบปรามข้าไพร่ซึ่งกลับใจก็เกรงความผิดจึงได้ทิ้งละไว้

ครั้นเมื่อรัชกาลที่ ๓๒๔๘ พณฯ ข้าหลวงใหญ่มีข้อ
ตราจุลราชสั่งให้บังคับไปถึงผู้ว่าราชการเมืองกรมการว่า ให้ออกไปยก
ประตูล้านเรือนด่านไว้ตามหน้าที่เขตต์แดน ผู้ว่าราชการเมืองกรมการ
ก็ได้คุมไพร่ไปยกประตูล้านเรือนด่านไว้ที่ท่าของฟ้าวรองยศตำบลหนึ่ง
ตาม.....แต่ทั้งความที่มั่นเขตต์แดนนั้นต้องเพียงไม่สูญไป เมื่อ

เกิดเพลิงในบ้านเรือน พระราชวงศ์เจ้าเมืองรักษาราชการได้ ๒๒ ปี
ถึงณปีรัตนโกสินทรศก ๓๐๘ นั้นแล้ว พระราชวงศ์เจ้าเมืองถึง
แก่กรรม

ครั้นณปีรัตนโกสินทรศก ๓๐๘ พญา ขำหลวงใหญ่ไปรุดเกล้า
ตั้งให้อุปฮาดโมบุตรอุปฮาดเปาคนเก่า ว่าที่พระราชวงศ์เจ้าเมือง
ต่อมา แล้วพญา ขำหลวงใหญ่มีท้องตราจุลบัลลังก์ไปยังอุปฮาดโมผู้
ว่าที่พระราชวงศ์เจ้าเมืองทำวเพ็ชรกรมการ ออกไปเกลี้ยกล่อมข้า
บ้านพิตตุก บ้านพิตตั้ง บ้านคองเขาะ บ้านเปงตาม ที่พระราชวงศ์
อยู่เจ้าเมืองคนก่อนเกลี้ยกล่อมได้แล้วแข็งขันกล้าใจ ให้กลับมาคง
ขึ้นเมืองอัตปือไปตามเดิมจะได้นำขำหลวงกองแผนกที่เขอดระเวโอบเอา
ข้า บ้านพิตตุก บ้านพิตตั้ง บ้านคองเขาะ บ้านเปงตามเข้าไว้ในพระ
ราชอาณาเขตต์ มีข้อความหลายประการแจ้งอยู่ในท้องตราซึ่งไปรุด
เกล้าฯ ขึ้นไปแล้ว อุปฮาดโมผู้ว่าที่พระราชวงศ์เจ้าเมืองได้ยกออกไป
พูดเกลี้ยกล่อมข้า บ้านพิตตุก บ้านพิตตั้ง บ้านคองเขาะ บ้านเปง
ตาม แต่ณวัน ๑๘ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๓๐๘ ฝ่ายข้าเจ้าก็ยก
ออกจากเมืองอัตปือ ลงมาพึ่งขอราชการที่เมืองนครจำปาศักดิ์ แต่
อุปฮาดผู้ว่าที่พระราชวงศ์เจ้าเมืองออกไปเกลี้ยกล่อมข้าที่กล้าใจจะได้
หรือมิได้นั้น ข้าพเจ้ายังไม่ทราบ การที่จะนำขำหลวงกองแผนกที่เขอด
ระเว แนวพระราชอาณาเขตต์ก็ยังไม่เป็นที่มั่นใจว่าจะทำได้แต่เพียง
ไร เพราะด้วยในเวลานั้นข้าไฟว์และข้าชดยั้งกำเริบเลิปล้านอยู่ ถ้าจะ
ไปรุดเกล้าฯ ให้นำขำหลวงกองแผนกที่เขอดระเวแนวพระราชอาณาเขตต์

ไปถึงตำบลใดในบริเวณข้าศึก ต้องจัดนายทัพนายกองคุมพลทหาร
 ประมาณ ๘๐๐๐-๘๐๐๐ คนขึ้นกระสุนดินดำเครื่องศาสตราวุธครบมือ
 พร้อมด้วยเสบียงอาหารยกไปปราบปรามพวกข้าศึกเสียให้ราบคาบก่อน
 จึงจะนำข้าหลวงกองแผนที่เขตตระเวแนวพระราชอาณาเขตต์ไปถึงตำบล
 นั้นได้ตามพระราชประสงค์ ครั้นข้าพเจ้าจะนำข้าหลวงกองแผนที่เขต-
 ตะเวแนวพระราชอาณาเขตต์ไปถึงเชิงเขาบันทัดต่อแดนญวน แต่ถ้า
 พังเกิดถือว่าพวกข้าศึกจะออกกั้นทางสกัดรบพุ่ง ข้าหลวงกองแผนที่
 ที่มีเหตุการณ์เป็นที่เสื่อมเสียพระเกียรติยศพระราชอาณาจักรจะไม่พ้น
 เกตว่า ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเป็นความดีด้วยจริงตั้งคำให้การ
 ข้าพเจ้าแต่เท่านั้น ข้าพเจ้าเขียนถวายมือลงชื่อไว้ได้แก่ท่านที่ท้ายคำให้
 การเป็นสำคัญ (พระสุพรรณวงศว่าที่อุปฮาด)

คำให้การเรื่องเมืองสพังภูผา

วัน ๑๕ ๓ ค่ำ ปีมะแม อัฐศกศักราช ๑๒๔๗

เจ้าราชด้อมพันของษา	เมืองนครจำ	}	๓
เจ้าหมื่น	ปากกัถ		
พระยาเมืองฮาม			
พระเจียรรัตนสมบัติ	เมืองชุนัน ๒	}	๒
หลวงสุพรมมาตราช			
ราชวงศ์ผู้ว่าราชการ			
อุปฮาด	เมืองเชียงแตง ๓	}	
ราชวงศ์			

พร้อมกันนั้นทำเนียบเมืองเชียงแตง ข้าพเจ้าพระราชวิดิบริรักษ์
 เจ้าเมืองฮายุกดืบดืบปี ราชวงศ์กรมการเมืองสพังภูผาอายุ ๕๓ ปี
 ให้การต้องคำกันว่า เดิมพระราชฤทธิบริรักษ์เมืองยังเป็นท้าวอนิธสาร
 ราชวงศ์เมืองยังเป็นท้าวซามาต ควบคุมท้าวเพี้ยตัวเดชะ ๒๕๐ คนอยู่
 เมืองศรีทันตร สัมครไปทำราชการขึ้นกับเมืองจำปากกัถ เจ้านคร
 จำปากกัถบอกขอหักโอนลงไปณกรุงเทพ ฯ ไปรตม์ทองตราพระ
 ราชดีห์ มาถึงเมืองศรีทันตรฉบับหนึ่ง พระกระแสดำโปรดว่าให้อยู่ตาม
 สัมครทราบในท้องตรา นั้น พวกข้าพเจ้าพาท้าวเพี้ยตัวเดชะยกไปตั้ง
 บ้านเรือนอยู่ณห้วยหินเป็นบ้านหนึ่งแขวงเมืองเซดำภา ที่เปลี่ยนชื่อ

เป็นเมืองทวารวดี^๕ กับเมืองนครจำปาศักดิ์ หนีขานดำฤทธิศก
 ศักราช ๑๒๔๐ เจ้านครจำปาศักดิ์มีใบบอกลงไปณกรุงเทพ ฯ ขอยก
 บ้านห้วยหินเป็นเมืองหนึ่งโปรดเกล้า ฯ ตั้งท้าวอินธิสารเป็นพระราชนิ
 ฤทธิบริรักษ์เจ้าเมือง ตั้งท้าวศรีวราชนเป็นอุปฮาด ตั้งท้าวขามาคเป็น
 ราชวงศ์ ตั้งท้าวอาทิตย์สารเป็นราชบุตร ยกบ้านห้วยหินเป็นเมือง
 สว่าง^๕ ขึ้นกับเมืองจำปาศักดิ์ แล้วมีศุภอักษรฉบับ ๑ ท้องตรา
 พระราชดำรัสหนึ่ง มาถึงเมืองนครจำปาศักดิ์พระกระแจะโปรดว่า
 ให้เจ้านครจำปาศักดิ์แบ่งบ้านเขตต์แดนให้กับเมืองสว่าง^๕ พอสมควร
 แก่การบ้านเมืองทวารวดีในศุภอักษรท้องตราพระราชดำรัสแล้ว เจ้า
 นครจำปาศักดิ์ยังหาได้แบ่งบ้านเขตต์แดน ให้เมืองสว่าง^๕ไม่ พระราชนิ
 ฤทธิบริรักษ์เจ้าเมืองกับราชวงศ์ ที่ได้รับตราตั้งออกมาคน^๕ ได้รับ
 ราชการอยู่เท่าทุกวันนี้ พระราชนิฤทธิบริรักษ์เจ้าเมืองประทับตรารูป
 เทวดาราชวงศ์ประทับตรารูปเทวดาได้เป็นสำคัญ ฯ

คำให้การเรื่องเมืองเซล้าเกา

วันที่ ๑๓๒ : ๕ อัฐวิศกักราช ๑๒๔๘ มี

พระยาโพธาราช	๑	$\left. \begin{array}{l} \text{๕} \\ \text{นเมืองนคร} \\ \text{จำปาศักดิ์} \end{array} \right\}$	๓
พระยาเมืองปาก	๑		
ไชยอำมาตย์	๑		
พระยาภักดีศรีวิจิตรสงครามเจ้าเมือง	๑	$\left. \begin{array}{l} \text{๕} \\ \text{นเมือง} \\ \text{ขรบุรี} \\ \text{วิม} \end{array} \right\}$	รวม ๘ คน
หลวงรักษ	๑		
หลวงพล	๑		
หลวงกำแหง	๑		
ขุนชำนาญอักษร	๑		
ขุนราชโยธา	๑		

นั้นพร้อมกันณศาลากลางเมืองขรบุรีวิม ได้ถามหลวงเทียม
 อายุ ๖๒ ปี นายอ้วนอายุ ๗๐ ปี นายแก้วอายุ ๖๖ ปี ให้การต้องคำ
 กันว่า เดิมเขตต์แดนเมืองนครจำปาศักดิ์ยังตั้งอยู่คลองงดองแต่
 เซล้าเกายังไม่ได้เป็นเมือง มีแต่เขมรบ้างครอบครวอยู่ในเขมร
 แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ ย่อมมาหลายปีพระยาเดโชเมืองเจ้าเมือง
 กระบี่งดวย กับ องค์จัน เจ้าเมือง อุดมมีไชย มีความ อริวิวาทกัน ถึงหนึ่ง
 พระยาเดโชจึงพานักบงผู้หย่อนของอื้อบุตรนำอพยพครอบครัวเข้ามาพึ่ง
 โพิตรมการอยู่ในพระราชอาณาเขตต์ ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ
 พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาเดโชเมืองมาตั้งอยู่บ้านดงปลา นักบง

อยู่บ้านเงินผ่อง ส่นองอยู่บ้านท่าเตียงแขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ แล้ว
 นักบงตงไปเฝ้าณกรุงเทพ ฯ จึงโปรดเกล้า ฯ ตั้งให้นักบงเป็นพระวิเศษ
 ขันมารักษากรอบครว้อยู่บ้านเงินผ่อง ท้าวบุญสารที่เป็นเจ้าเมือง
 เวียงแตงให้หม่อมเคี้ยงบุตรจันอยู่เป็นภรรยาเกิดบุตรคนหนึ่งชื่อนักอิน
 ท้าวบุญสารถึงแก่กรรมแล้ว พระวิเศษบงจึงได้หม่อมเคี้ยงมาเป็น
 ภรรยาเกิดบุตรชื่อนัก คม เมือง เตก ๓ คน พระวิเศษบงได้สาวฟุ้งคำ
 มาเป็นภรรยาอีกคนหนึ่งเกิดบุตรชื่อนักแย้ม ๑ พระวิเศษบงได้สาว
 เมืองนครราชสีมามาเป็นภรรยาคน ๓ มีบุตรชื่อนักบัว พระวิเศษบง
 ถึงแก่กรรมแล้ว นักคตมตงไปเฝ้าณกรุงเทพ ฯ จึงโปรดเกล้า ฯ ตั้ง
 นักคตมเป็นพระวิเศษศักดิ์จาแทนบิดา ตั้งอยู่บ้านเงินผ่อง แล้วเขมร
 เมืองดมบุรณพาทันคิดกบฏ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้พระยาบำเรอภักดิ์
 พระราชมนูออกมาพร้อมเจ้าจำปาศักดิ์ อยู่ยกกองทัพลงไปตีเมืองดม-
 บุรณ แล้วพระวิเศษศักดิ์จาคิดเอาใจไปเผื่อแผ่แก่เขมรเมืองดมบุรณ
 พระยาภักดิ์บอกกล่าวโทษพระวิเศษศักดิ์จาไปกราบเรียนเจ้าพระยาบดิน-
 ทรเดชา ซึ่งขึ้นมาขัดทัพอยู่ที่เมืองพระตะบองเห็นว่าพระวิเศษศักดิ์จา
 มีความผิด เจ้าพระยาบดินทรเดชาจึงถอดพระวิเศษศักดิ์จาออกจากที่
 จะกวาดเอาครอบครัวพระวิเศษตงไปกรุงเทพ ฯ แล้วเจ้าเมืองขุขันธ์
 จึงกราบเรียนขอเอาพระวิเศษกับครอบครัวตงไปไว้เมืองขุขันธ์ หลวง
 ภักดิ์จำนงเมืองสังขจึงมาให้นางหมด บุตรพระยาเดโชเป็นภรรยา แล้ว
 หลวงภักดิ์จำนงบุตรเขยพระยาเดโช จึงบอกกล่าวโทษพระยาเดโชพ่อตา
 เข้าไปยังกรุงเทพ ฯ เห็นว่าเป็นการกบฏ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้พระแก้ว

ยกกระบัตร์ พระพุทธโฆษาจารย์หลวงกับเจ้าเมืองสังข ชนมากวาคเภาครอบ
 ครว้พระยาเดโชลงไปณกรุงเทพ ฯ เจ้าพระยาบดินทรเดชาจึงโปรดให้
 เมืองบุตรพระวิเศษมัง กับหลวงภักดีจ้านบุตรเขยพระยาเดโชเกลี้ย
 ก่อล้อมเขาครอบครว้ว่าไพร่ที่แตกหนีเข้าป่าคงออกมาได้ แล้วเจ้าพระยา
 บดินทรเดชาจึงบอกให้นักรบกับหลวงภักดีจ้านเข้าไปณกรุงเทพ ฯ จึง
 โปรดเกล้า ฯ ตั้งนักเมืองเป็นพระณรงค์ภักดีเจ้าเมือง นักอินบุตร
 ท้าวขุนสารเป็นหลวงอภัยยุทธปัด นักเดกเป็นหลวงแก้วมนตรียกกระ
 บัตร์ ยกบ้านท่าเตียนขึ้นเป็นเมืองเสด้าเกาที่ ๑ แล้วโปรดให้ส่งของอื่บุตร
 พระยาเดโช ที่ตั้งอยู่เมืองท่าเตียนนักถบค้นไปเมืองกะปงสวาย เจ้า
 ปาศักดิ์อยู่จึงขอเอาตัวพระวิเศษ ณ เมืองชุนมาไว้เมืองนครจำปาศักดิ์
 แล้วจึงโปรดเกล้า ฯ ตั้งหลวงภักดีจ้านเป็นพระมโนจ้านเจ้าเมืองมโน
 ไพร โปรดให้หลวงอนุรักษบุเบศเจ้าหลวงเจ้าโง่นเพี้ยอุปราชเมืองนคร
 จำปาศักดิ์ กับปลัดกรมการเมืองชุน พาตัวพระมโนจ้านไปตั้งเมือง
 มโนไพรและบ้านหลักเขตต์แดน เมืองเสด้าเกาที่อยู่อุดมถึงคลองตะเคียน
 ทิศบูรพาความฝั่งน้ำโขงลงไปปากคลองเดียมโบก ทิศทักษิณตามดง

ถลงไปถึงเขาจะลอมหนอง

กาว่า	}	เขาคองกำเบ็ดกะปงทมไปถึงคลอง ปาว)
ปาว)		

นำเส้นทิศปราชันขึ้นมากตามคลองลำปาดูกมาถึงหนองฉางหินโคนเขาหิน
 เหล็กเขาโกลจะแก ถึงหนองกังสวายมาถึงหนองตำหนักถมหนองจอก
 บรรจบครบปากคลองเกิดขึ้นเป็นเขตต์แดนเมืองเสด้าเกา ณ ป่าจ่อลำฤทธิ
 ศักศักราช ๑๒๐๐ เจ้าปาศักดิ์อยู่ถึงแก๊ฬราดิษแล้ว ถึงณบ้านจัตวา

ศกศักราช ๑๒๐๔ จึงโปรดเกล้า ฯ ตั้งเจ้าอุปราชนาจอ้ายเจ้าป้าศักดิ์
 พระวิเศษลังกาตงไปเมืองเซต่าเกา ตั้งอยู่บ้านดงปลาด แล้วพระณรงค
 ภักดีเจ้าเมืองต่งเกอหนีจกรวม จึงโปรดเกล้า ฯ ตั้งนักอินปลัดเป็น
 พระณรงคภักดีเจ้าเมืองเซต่าเกาที่ ๒ ตั้งอยู่บ้านกะโปงปาง ยกกระบัต
 เด็กเป็นหลวงอภัยภุชเรตต นักบัวเป็นหลวงแก้วมนตรียกกระบัต นัก
 แยมเป็นผู้ช่วย ณ ปีมะโรงศกศักราช ๑๒๑๒ เจ้าป้าศักดิ์นาจอ้าย
 ถึงณ ปีมะโรงศกศักราช ๑๒๑๘ โปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าคำเป็นเจ้าป้า
 ศักดิ์ แล้วพระณรงคภักดีเจ้าเมืองต่งเกอหนีจกรวม จึงโปรดเกล้า ฯ
 ตั้งมัตตเด็กเป็น พระณรงคภักดี เจ้าเมืองเซต่าเกาที่ ๓ ตั้งอยู่บ้านท่าไ
 ผู้ช่วยแยมเป็นหลวงปลัดเป็นหลวงอภัยภุชเรตต ท้าวบวบบุตรนัก
 เมืองเป็นหลวงแก้วมนตรียกกระบัต แล้วพระณรงคภักดีเจ้าเมือง
 ต่งเกอหนีจกรวม ถึงปีมะเมียฉมฤทธศกศักราช ๑๒๒๐ เจ้าป้าศักดิ์
 ถึงแก่พิราลัย ครั้นถึงปีกุนเบญจศกศักราช ๑๒๒๕ จึงโปรดเกล้า ฯ
 ให้เจ้าคำตุงเป็นเจ้าป้าศักดิ์ ฯ บอกขอเอานักคนผู้เป็นพระวิเศษลังกา
 เป็นพระณรงคภักดีเจ้าเมืองเซต่าเกาที่ ๔ ตั้งอยู่บ้านดงปลาด ท้าวเหมา
 บุตรเจ้าเมืองตมเป็นหลวงแก้วมนตรียกกระบัต ปลัดแยมออกเป็น
 กองนอกแล้วพระณรงคภักดีเจ้าเมืองต่งเกอหนีจกรวมถึงณวันที่ ๓ ๕
 ค่ำ ปีมะเมียจตุวศกศักราช ๑๒๔๔ เจ้าคุณพระยามหาอำมาตย์ แต่ยัง
 เป็นท้าวเจ้าคุณพระยาจักรีถึงที่เทพขนิมาจวราชการศักระเมือง } ฝ่าย
 เขมร }
 ตวันออกตั้งอยู่ที่เมืองจำปาศักดิ์ ถึงณเดือน ๗ ปีมะแมเบญจศก

คักราช ๓๒๔๕ ปลัดแย้มของนอกชนมว่าเผ่าพน ๑ ที่เมืองนครจำปาศักดิ์
 จึงโปรดให้ปลัดแย้ม เป็นที่พระณรงคภักดีเจ้าเมืองเซตุมพาท ๕ ยก
 กระบัตร์เหมาว่าที่หลวงอภัยภทรปลัด ปลัดแย้มว่าที่เจ้าเมืองได้ ๓ เดือน
 ถึงแก่อนิจกรรม ครั้นเดือน ๘ ประกาศปิดศึกคักราช ๓๒๔๗ จึง
 โปรดเกล้า ๑ ตั้งท้าวคำมูเป็นหลวงนราวุธยุปตราชเจ้าเมืองอิน
 เป็นพระยาภักดีศรีดิถีสงครามเจ้าเมือง ยกบ้านเงินซ้องขึ้นเป็นเมือง
 ขรารวิวัฒน์ แล้วยพน ๑ จึงโปรดตั้งท้าวบุญจันทร์เป็นหลวงภักดีบุตราชเจ้า
 เมืองเต็กเป็นพระภักดีพรหมเรศปลัดเหมาเป็นพระวิเศษรักษายอยู่ในเมือง
 ขรารวิวัฒน์ทุกอน

นักเมง ๓ เป็นพระยาเดโชเจ้าเมืองกะปงด้าย ๓
 มบุตรหรือต้นของอ } ๓ คน

นักตมเป็นเจ้าเมืองมบุตรชื่อ

ท้าวเหมาเป็น }
 พระวิเศษรักษาย } ๓
 ท้าวทอนเป็น }
 ผู้ช่วย } ๓
 ท้าวเอี่ยมเป็น }
 หลวงณรินทร์ } ๓

เดิมบิดามารดา } ๔
 มบุตร } ๓๐

นักเมืองเป็น }
 เจ้าเมืองมบุตร }
 ๓๐

ท้าวบัวเป็นหลวง }
 วิไชยยกกระบัตร์ } ๓ ค่าย
 ท้าวทองเป็น }
 ยกกระบัตร์ } ๓
 ท้าวแดงเป็น }
 หลวงนรินทร์ } ๓ ค่าย

นกกบงเป็น

พระวิเศษ

บุตร & คนซื้อ

ท้าวคำพันเป็นผู้ช่วย ๓

ท้าวบุญจันทร์เป็นพระภักดี

พรมเรศ

นักเต็กเป็นเจ้าเมืองมบุตรซื้อ ท้าวจุเป็นหลวงภักดี ๓

ท้าวพิมเป็นหลวงนรินทร์ตาย

นักแย้มเป็นปลัดแถวว่าทเจ้าเมืองได้ ๓ เดือน

ถึงแก่กรรมนบุตรซื้อนางแก

นักบัวเป็นหลวงแก้วมณฑวิยกรรบับตรมีบุตร

ซื้อหลวงจินดา

บุตรท้าวบุญจันทร์ซื้อนักอิน ๓ นักอินเป็นเจ้าเมืองมบุตร ซื้อ ท้าว

คำผุย พระยาภักดีศรีวัดพิชังความเจ้าชาวบวิวัฒน์

พงศาวดารเมืองนครพนม สังเขป

ฉบับพระยาจันทรโณคำ เรียบเรียง

ณ วัน ๓ ฎี ๑ ค่ำ ปีชวด ฉศก ๑๒๓๖

ณ วัน ๓ ฎี ๘ ค่ำ ปีกุนนพศก ศักราช ๑๒๔๙ ปี ๑ พณ ๑ หั้ว
เจ้าท้าวที่ดั้นหมัดไทยฝ่ายเหนือ ปรีดีเคาน์ซิดอ ข้าหลวงใหญ่ ซึ่ง
ตั้งจัดราชการหัวเมืองลาว เมืองเขมรฝ่ายตะวันออก อยู่หัวเมืองนคร
จำปาศักดิ์ มีบัญชาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าเมืองกรมการเมืองสกลนคร
เรียบเรียงพงศาวดารแต่หัวเมืองนครพนม ที่แยกออกเป็นเมืองมหา
ไชย เมืองสกลนครต่อ ๆ มาจน พระเดชพระคุณเป็นที่สุด เติม
เมืองนครพนมพระบรมราชาเจ้าเมืองนครพนม มีบุตรชายชื่อว่าท้าว
กู่แก้ว บุตรหญิงชื่อฉางสุวรรนทอง นายคำดิ่งหีบบุตรเพี้ยรามแขก
ได้กับนางสุวรรนทองเป็นภรรยาด้วยกัน ท้าวกู่แก้วอายุได้ ๑๕ ปี
พระบรมราชาผู้เป็นบิดา เอาท้าวกู่แก้วผู้บุตรไปถวายเป็นมหาดเล็ก
เจ้าจำปาศักดิ์ได้ ๒ ปี พระบรมราชาเจ้าเมืองนครพนมก็ถึงแก่กรรม
เจ้าเวียงจันทน์จึงตั้งนายคำดิ่งหีบ บุตรเขยพระบรมราชาผู้เป็นผัวนาง
สุวรรนทอง เป็นพระยศองค์เจ้าเมืองนครพนม ครั้นท้าวขำดิ่ง
ท้าวกู่แก้วว่าบิดาถึงแก่กรรม พี่เขยได้เป็นเจ้าเมือง ท้าวกู่แก้วจึงลา
เจ้าจำปาศักดิ์ขึ้นมาเข้าในตำเขบ่งไฟ เกิดยกล้อมเอาท้าวเพี้ยพอกด่าน
เซ่ กระตาดกระปอง เมืองดงเชียงรม ผาบัง คำเกิด คำวน จังพา

ไปจัดพระตะกอนคำดังที่ เจ้าเมืองนครพนม จึงแต่งกรมการเอา
ช้างพลาย ๒ นอ ๒ ยอด เงิน ๕๐ แนนไปชอกำดังจากเจ้าฟ้าพสุชนยอน
เจ้าฟ้าพสุชนยอนให้กำดังมา ๖๐๐๐ มารับกับพวกถ้ำน้ำเซ นายไชย
เมืองนครพนมจึงดาเจ้าฟ้าพสุชนมาก่อนกำดัง แต่เดือน ๓๒ ถึงเดือนอ้าย
กำดังเจ้าฟ้าพสุชนยอนมาถึงเมืองคำเกิดวิชาดังทั่วทุกแก้ว จึงแต่ง
กรมการ เอาช้างพลาย ๓ นอ ยอด ๓ โพร ๑๐๐ ไปรับกำดังเจ้าฟ้า
พสุชนที่เมืองคำเกิดว่า เป็นนายไชยเมืองนครพนม กำดังพญอนก็เชื่อฟัง
จึงยกมาดเมืองนครพนม ทั่วทุกแก้วจึงเกณฑ์ไพร่พลที่ถกกรว้
พรรคพวกได้ ๓๐๐๐ รวมทั้งกำดังพญอนรวม ๘๐๐๐ ยกรบเมืองนครพนม
แตกข้ามน้ำของมายุคังเซกาข้างตะวันตก พระตะกอนเจ้าเมืองนคร
พนมจึงแต่งกรมการไปเฝ้าเจ้าเวียงจันทน์ พญอนจึงทำสะพานข้ามน้ำของ
มาดคำยอยู่หาดทรายข้างตะวันตก เจ้าเวียงจันทน์จึงแต่งพระยา
เชียงด้าคุมไพร่ ๑๐๐๐๐ ยกรบพญอนที่ค่ายชนะพญอน ข่าพญอนตายมาก
จึงได้เรียกว่าหาดแกวทอง พระยาเชียงด้าแม่ทัพจึงได้เอาครอบครัว
พระตะกอนคำดังที่เจ้าเมืองนครพนมขึ้นไปอยู่เวียงจันทน์ ให้ตั้งอยู่บ้าน
เงินทาย รวมตัวมะโนครัวชายหญิงใหญ่น้อย ๓๕๐๐ คน พระยา
เชียงด้าแม่ทัพ จึงเกลี้ยกล่อมทั่วทุกแก้วมาเป็นพระบรมราชาเจ้าเมือง
นครพนม ขึ้นกับเจ้าเวียงจันทน์ตามเดิม พระบรมราชาแก้วมี
บุตรชายชื่อว่า ท้าวอุกขิง, ท้าวพรหมมา, ท้าวดังวิไล, ท้าวอุ้นเมือง
ท้าวเถาคำ, ท้าวราช, ท้าวแก้วมณีโชติ, ท้าวพรหมบุตร รวม ๘ ชาย
บุตรหญิงชื่อว่า นางแท่งคำ, นางแท่งแก้ว, นางคำภา, นางมิ่ง,

นางค่อม, นางคำพัว, นางเยา, นางเมะ รวมบุตรหญิง ๘ คน
 พระบรมราชาแก้วอยู่ในราชการ ๓๒ ปี จตุศักราช ๓๒๔๐ ปีจอออก
 เจ้าพระวอเขากำแพงกรุงเทพ ฯ ขึ้นมาตั้งเจ้านันทน์แตก พระบรมราชา
 แก้วจึงพาครอบครัวไปตั้งค่ายกวนหมูได้ ๕ เดือนก็ถึงแก่กรรมที่นั่น
 ท้าวพรหมมาผู้บุตรจึงพาครอบครัวมาไพร่ออกมาอยู่เมืองนครพนม
 ท้าวพรหมมาได้เป็นที่พระบรมราชาเจ้าเมืองนครพนม ท้าวอุทงได้
 เป็นที่อุปฮาด ท้าวศรีวิไชยได้เป็นที่ราชวงศ์ ได้ออกไปถวายนกไม้
 ทองเงิน แต่จตุศักราช ๓๓๔๒ ปีชวดโทศก พระบรมราชาพรหมมา
 มีบุตรชายชื่อว่าท้าวหมาเพง ท้าวหัด้า, ท้าวคำสาย, ท้าวพู่เพ,
 ท้าวจันทน์, ท้าววัง, ท้าวปุย, ท้าวขวาง, ท้าวโท, ท้าวรัตนวัน,
 ท้าวแสง, ท้าวโก รวม ๑๕ คน บุตรหญิงชื่อว่า นางเกด, นาง
 สุรคันทิ, นางจิก, นางจอม, นางแก้วมัตตา, นางสุริยวงคำ, นาง
 คิม, นางชม รวมบุตรหญิง ๑๐ คน อุปฮาดอุทงมีบุตรชายชื่อว่า
 ท้าวจุลณี ๓ บุตรหญิงชื่อว่า นางยอด, นางอินสระ รวม ๒ คนก็ถึง
 แก่กรรม ราชวงศ์ศรีวิไชยได้เป็นอุปฮาด พระบรมราชาพรหมมา
 อยู่ในราชการ ๑๔ ปีคิดกบฏเข้ากับเจ้าเจียงจันทน์ เมื่อจตุศักราช ๓๓๕๕
 ปีฉลูออกศึก เจ้านันเจียงจันทน์จึงมีหนังสือไปรอกำตังจากเจ้าฟ้าบุญ
 ไม้ให้ จึงส่งไปบอกตังไปกรุงเทพพระมหานคร จึงโปรดเกล้า
 โปรดกระหม่อมให้กองทัพนมาจับเจ้าเจียงจันทน์ พระบรมราชา
 พรหมมาตังไปกรุงเทพ ฯ เมื่อจตุศักราช ๓๓๕๖ ปีชวดโทศก พระ
 บรมราชาต้องโทษลงพระอาญา ๓๐๐ ที่ ทนนานมาด้อมเมืองเชียงใหม่

ให้ชนะ จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เจ้านันไปรบหนานที่เมือง
 เชียงใหม่ให้มัยชนะ พระบรมราชาพรหมมาขึ้นไปถึงเมืองเกิน
 จึงเบียดผัดหวานเลยถึงแก่กรรม นายสุตดาเป็นที่พระศรีเชียงใหม่ เดิม
 เป็นพี่เมียตน พระบรมราชาพรหมอาศัยรักษาเมือง ไปเฝ้าที่กรุงเทพ ฯ
 โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เป็นพระบรมราชาเจ้าเมืองนครพนม ท้าว
 อุ้มเมืองเป็นอุปฮาด ท้าวเจาคำเป็นที่ราชวงศ์ ๒ คนนี้เป็นบุตร
 พระบรมราชาแก้ว อุปฮาดศรีวิไชยไม่ยอม จึงอพยพครอบครัวลง
 ไปกรุงเทพ ฯ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เป็นเมืองอยู่ปากน้ำ
 ท้าวอินทิดาร, ท้าวจุตน์, บุตรอุปฮาด, ท้าวกิ่งหงษา, ท้าวคำด้าย,
 ท้าววัง, ท้าวปุย, ท้าวมหาหงษ์, บุตรพระบรมราชาพรหมมาไม่ยอม
 ว่าเชื้อไพร่ไต่เป็นเจ้าเมือง จึงอพยพครอบครัวบ่าวไพร่ข้ามน้ำโขงไป
 อยู่ชอกหน้าเขมรไฟ เมื่อจุลศักราชได้ ๑๑๕๗ ปีเถาะดิถีศก ท้าวจุตน์,
 ท้าวกิ่งหงษา พาบ่าวไพร่ขัดว่า เชื้อไพร่ไต่เป็นเจ้าเมืองนครพนมไม่
 ยอมขึ้นพระบรมราชาสุตดา จึงแต่งกรมการขึ้นไปขอกำถ้ำจากเจ้า
 อินทร์ เจ้าเวียงจันทน์จึงแต่งเจ้าด้ถานกับพระยาสุโขเป็นแม่ทัพมาช่วย
 แต่งเพี้ยขันขวาไปขอกำถ้ำจากเจ้านครจำปาศักดิ์ เมืองสุวรรณภูมิ
 เมืองร้อยเอ็ด แดท้าวสมมุติ เมืองกาฬสินธุ์ มาพร้อมกันที่เมืองนคร
 ทางกรุงเทพ ฯ โปรดให้พระยาอำมาตย์ขึ้นมาตั้งอยู่ที่โพคำ เมื่อ
 จุลศักราช ๑๑๕๘ ปีมะโรงจัตวาศก พระยาอำมาตย์จึงแต่งคนขึ้นไป
 เกดยกด้อมท้าวจุตน์ ท้าวกิ่งหงษาไม่ยอมลงมา ครั้นถึงเมื่อจุลศักราช
 ๑๑๕๘ ปีมะเถลิงนักษัตร กองทัพเวียงจันทน์กับกองทัพเมืองนคร

จำปาศักดิ์ และหัวเมืองทั้งปวงยกข้ามน้ำโขงไปรบพวกท้าวจตุณ
 ท้าวกิ่งหงส์ท้าวทองกุ่มจันแฉก จึงได้ท้าวหมาหงส์ นางคำพัวผัวเมีย
 กับนางยอชภรรยาท้าวกิ่งหงส์มานั้น ราชวงศ์หน้าเมืองไชยบุรีเอาเป็น
 ภรรยา ครั้นเมื่อจุลศักราช ๑๑๖๑ ปีมะแม เอกศก ท้าวกิ่งหงส์
 ท้าวคำสาย จึงยกทัพ ๖๐๐๐ คนมาตั้งอยู่เบื้องข้างราช วรนาโงว ว่าจะ
 รบเมืองนครพนม พระยาสุโขทัยจึงจับ กับอุปฮาดฮุ่นเมือง จึง
 พร้อมปรึกษาเห็นว่า ท้าวเกษเป็นพี่หญิงท้าวกิ่ง นางสุรคันทน์เป็น
 น้องสาว ท้าวกิ่งหงส์กับบุตรหลานหญิง ๑๐๐ มีขันชูปเทียนดอกไม้ไป
 เอาปฏิณณการ ท้าวกิ่งท้าวคำสายก็ตั้งใจ เห็นพี่สาวกับน้องสาวกิ่ง
 ท้าวคำสาย ก็ว่าไม่ชนกับเมืองนครพนม จะชนกับเจ้าเวียงจันทน์
 พระยาสุโขทัยกับอุปฮาดฮุ่นเมืองจึงข้ามน้ำโขง ไปอยู่วัดธาตุเมืองนครเก่า
 จึงเอาท้าวกิ่งหงส์ ท้าวคำสายมารับน้ำสาบานตัว แล้วก็พร้อมกัน
 เด็กทัพกลับ.

เมื่อจุลศักราช ๑๑๖๒ ปีวอก โทศก ท้าวจตุณ ท้าวกิ่งหงส์
 ท้าวคำสาย ท้าวน้อย พร้อมกันขึ้นไปเฝ้าเจ้าเวียงจันทน์ จึงตั้งให้ท้าว
 จตุณเป็นท้าวพระพรหม เจ้าเมืองมหาไชยของแก้ว ท้าวกิ่งหงส์ เป็น
 อุปฮาด พระนาค ท้าวคำสายเป็นราชวงศ์ ท้าวน้อยเป็นบุตรพระพรหม
 เป็นราชบุตร ชนกับเจ้าเวียงจันทน์ถึง ๑ ชนกับญวนถึง ๑ พระพรหม
 เจ้าเมืองมหาไชยของแก้ว มีบุตรชายชื่อว่าท้าวโก่ง ท้าวคำ ท้าวเหม็น
 ท้าวเจ้า ท้าวเลื้อ ท้าวเม้า ท้าวแก้ว ท้าวดีแก้ว ท้าวละ ท้าวนาก
 ท้าวหัด รวม ๑๑ คน, บุตรหญิง นางไผ่ นางตึง นางสุย นางบีก,

นางตุก นางตุน, รวม ๖ คน พระนาคอุปฮาดกัณท์บุตร์ชาย ท้าวคำ
ท้าวอินทร์ ท้าวเกษ ท้าวสิง ท้าวเมืองแก้ว ท้าวสอน ท้าวเขียว
ท้าวจัน, รวม ๘ คน บุตร์หญิง นางค้อย นางพอง นางตุน นางหมา
นางน้อย นางทอง นางดอกแก้ว รวม ๗ คน, พระนาคอุปฮาดอยู่ใน
ราชการ ๓๐ ปีถึงแก่กรรม

เจ้าเวียงจันทน์ ตั้งราชวงศ์คำสายเป็นท้าวอุปฮาดดี เจ้าท้าวคำบุตร์
อุปฮาดพระนาค-เป็นราชวงศ์ อุปฮาดคำบุตร์ชายชื่อว่า ท้าวโก ท้าว
เอก ท้าวมืด ท้าวเกษ ท้าวตุง ท้าวคำ ท้าวสอน ท้าวหนู ท้าว
ฮุนหล้า รวม ๘ คน บุตร์หญิงนางนาง นางจวง นางนุด นางหมา
นางฉั่น นางผิว นางเขียว นางหลวง นางน้อย รวม ๘ คน, พระ
พรหมฮาดเจ้าเมืองมหาไชยกองแก้วอยู่ในราชการ ๒๕ ปี เจ้าฮุนเวียง
จันทน์กับบุตรออกกรุงเทพพระมหานคร เมื่อจุลศักราช ๓๓๘๗ ปีขุนพิศ
กองทัพบกกรุงเทพ ฯ ยกขึ้นมาตีเวียงจันทน์ ต่อถึงปีชวดดลัมฤทธิศก
ศักราช ๓๓๘๐ ปี เจ้าฮุนเวียงจันทน์แตกขึ้นไปเมืองมหาไชยกองแก้ว
เลยขึ้นไปเมืองญวน กลับลงมาทางเมืองพวน เจ้าน้อยเมืองพวนจึง
จับเจ้าฮุนเวียงจันทน์ส่งให้แม่ทัพกรุงเทพ ฯ เมื่อปีมะเมียฉศกศักราช
๓๓๘๖ กองทัพบกกรุงเทพ ฯ ยกขึ้นไปตั้งค่ายล้อมเอาเมืองมหาไชย

-
๓. ในพระราชพงศาวดาร ร. ๓ เป็นปีจอ ๓๓๘๘ ถ้าเป็นปีขุนตามต้น
ฉบับนี้ต้องเป็น ๓๓๘๘

ทองแก้ว พระพรหมเจ้าเมืองมหาไชยทองแก้วแตกหนีขึ้นไปตั้งเมือง
ญวน ก็เลยถึงแก่กรรมเสีย

ครั้น ณ บั้นเมดปัตศกักราช ๓๓๘๗ ปี อุปฮาดเจ้าคำด้าย
ราชวงศ์คำ เขาครอบกวักป่าไผ่มาสู่พระบรมโพธิ์สมภาร พระเจ้า
แผ่นดินกรุงสยาม ตั้งอยู่เมืองสกลนครเดิยวัน ถึงบวรสถานพศกักราช
๓๓๘๘ ปี อุปฮาดเจ้าคำด้ายก็ถึงแก่กรรม ถึงปีจอฉิมฤทธิศก
กักราช ๓๔๐๐ ปี ราชวงศ์คำลงไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรุง-
เทพมหานคร จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ราชวงศ์คำเป็นที่พระยา
ประเทศธานี เจ้าเมืองสกลนคร โปรดให้ท้าวอิน บุตรอุปฮาดพระ
นาถเมืองมหาไชยทองแก้วคนเก่าเป็นราชวงศ์ โปรดให้ราชวงศ์เมือง
กาฬสินธุ์มาเป็นอุปฮาด โปรดให้ราชบุตรเมืองกาฬสินธุ์มาเป็นอุปฮาด
ราชบุตรเมืองสกลนคร พระยาประเทศธานี มีบุตรชายชื่อว่า
ท้าวไชย ท้าวหมาพอง ท้าวหมาพรหม ท้าวต้นอด ท้าวโคก ท้าวทับ
ท้าวเค้ รวม ๗ คน มีบุตรหญิงชื่อว่า นางแพง นางหนู นางถึง
นางพิมพา นางบัวคำ นางกำ รวม ๖ คน, อุปฮาดมีบุตรชายชื่อว่า
ท้าวโคก ท้าวอิน ท้าวพิมพา ท้าวแสง ท้าวคาน ท้าวพู ท้าวโรติ
ท้าวไธ้ รวม ๘ คน, บุตรหญิงชื่อว่า นางผิ้ว นางค้อ นางแพง
นางทองแดง นางกัณหา รวม ๕ คน, ราชวงศ์อินทรมีบุตรชายชื่อ
ว่า ท้าวเหม็น ท้าวขี้ ท้าวเมก ท้าวคำสังกา ท้าวคูป ท้าวเข้า
ท้าวเมา ท้าวคำจัน ท้าวชัย รวม ๘ คน, บุตรหญิงชื่อว่า นางอุ่น
นางบัวตะพิน นางหมี่ นางพู นางหนู นางเชียด นางแก้ว นางบ้อง

นางสุพา นางเพ็ญ นางเหลื่อง นางจันทน์แดง รวม ๓๒ คน ราช
บุตรรับราชการได้ ก็ถึงแก่กรรมเมื่อปีชวดโทศก ศักราช ๑๒๐๒ มี
ท้าวธิดะวิธเป็นราชบุตรได้ ๕ ปีก็ถึงแก่กรรม เมื่อปีมะโรงฉศก
ศักราช ๑๒๐๖ ปี ท้าวอินทิดารได้เป็นราชบุตรอุปฮาดรับราชการได้
๓๓ ปีก็ถึงแก่กรรม เมื่อปีจอโทศก จุลศักราช ๑๒๑๒ ท้าวโก่งได้
เป็นที่พระอุปฮาด ท้าวเหินเป็นท้าวบุตร ๒ คนนี้เป็นบุตรพระพรหม
เจ้าเมืองมหาไชยของแก้ว แต่ราชบุตรอินทิดารนั้นกลับคืนไปอยู่เมือง
กาฬสินธุ์ พระอุปฮาดโก่งนั้นมีลูกชายชื่อว่า ท้าวราช ท้าวมุน
ท้าวจุม ท้าวคำ ท้าวอินทร์ ท้าวคำ ท้าวพรหม ท้าวเสน ท้าวดา
ท้าวท่า ท้าวไชย ท้าวฉั่น รวม ๑๒ คน, บุตรหญิง นางจวง นาง
จัน นางฉั่น นางบ้อง นางหนู นางย่น นางมาด นางมิ่ง นางตุ้ม
นางแขก นางฮั่น นางฉั่น รวม ๑๓ คน ราชวงศ์อินทร์รับราชการ
ได้ ๒๓ ปีก็ถึงแก่กรรม เมื่อจุลศักราช ๑๒๒๐ มีมะเมีย ดัฒนทิด
เมื่อจุลศักราช ๑๒๒๕ ปีขุน เวยศก ไพรตเกล้าไพรดกระหม่อมให้
ราชบุตรเหินเป็นที่พระภูวดลบริรักษ์ ไพรตเกล้าไพรดกระหม่อมให้
บ้านภูวาเป็นเมืองภูวดลธอาง ท้าวเกษ บุตรอุปฮาดดี เจ้าเป็นอุปฮาด
ท้าวไชย บุตรพระยาประเทศธานี เป็นราชวงศ์ ท้าวเมก บุตรพระภูวดล
บริรักษ์ ว่าที่ราชบุตร ถึงเมื่อจุลศักราช ๑๒๒๘ มีเกาะนพศก ไพรด
เกล้าไพรดกระหม่อมให้ท้าวบีตบุตรอุปฮาดดี เป็นราชวงศ์ท้าวราชบุตร
อุปฮาดโอง เป็นราชบุตรเมืองสกลนคร ถึงเมื่อจุลศักราช ๑๒๓๔ ปี
วอก จัตวาศก ไพรตเกล้าไพรดกระหม่อม ตั้งท้าวเหิน บุตรราชวงศ์

อินทร์ เป็นพระศรีวิสุทธิวงศ์ ผู้ช่วยพระยาประเทศธานี เจ้าเมืองตกลนคร รับราชการได้ ๓๘ ปี อายุได้ ๘๖ ปี ถึงแก่กรรม เมื่อจุลศักราช ๑๒๓๘ ปีชวด อัฐุศก อุปฮาดราชบุตรถึงแก่กรรมในปีนั้น พระยามหาอำมาตย์ ขึ้นมาเป็นแม่ทัพอยู่เมืองหนองคาย โปรดว่าที่ราชวงศ์มีดี ว่าที่พระอุปฮาดพระศรีวิสุทธิวงศ์ผู้ช่วย เหมือนว่าที่ราชวงศ์ ท้าวจุมบุตรอุปฮาดโลง ว่าที่ราชบุตร ท้าวทองบุตรพระยาประเทศธานี ว่าที่พระศรีวิสุทธิวงศ์ผู้ช่วย ท้าวนาถบุตรพระยาพรหมเจ้าเมืองมหาไชย กองแก้วว่าที่พระพิพิธมนตรีผู้ช่วย

ครั้นเมื่อจุลศักราช ๑๒๓๘ ปีฉลูนพศกโปรดเกล้า โปรดคนหม่อมต้งพระศรีวิสุทธิวงศ์เหมือนผู้ช่วยว่าที่ราชวงศ์ลงมากองทัพ ๑ โปรดเป็นที่พระอุปฮาด ท้าวทองผู้ว่าที่พระศรีวิสุทธิวงศ์ผู้ช่วย เหมือนว่าที่ราชวงศ์ เป็นพระอุปฮาด ท้าวทองผู้ว่าที่พระศรีวิสุทธิวงศ์ผู้ช่วยเป็นราชวงศ์

ครั้นถึงเมื่อจุลศักราช ๑๒๔๐ ปีระกาสัมฤทธิศกโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมต้งราชวงศ์มีผู้ว่าที่พระอุปฮาดเป็นพระยาประจันตประเทศธานี ท้าวจุมเป็นราชบุตร ท้าวหอมบุตรท้าวกระแด่เป็นพระศรีวิสุทธิวงศ์ผู้ช่วย.

พระยาประจันตประเทศธานีมีดี มีบุตรชายชื่อว่าท้าวแดง ท้าวคำพา ท้าวฮัก ท้าวจุม ท้าวเกษ ท้าวดีม ท้าวนาถ รวม ๘ คน, บุตรหญิงนางเหม็น นางคำผิว นางทองคำ นางน้อย นางเข้ม นางด่อน รวม ๖ คน,

พระอุปฮาดเหมือนมีบุตรชาย ท้าวพังคี่ ท้าวอรดี ท้าวนรกา ท้าวจรรกา ท้าวถึง ท้าวถึง ท้าวเส่ ท้าวโทะ ท้าวบัวคำ รวม ๘ คน,

บุตรหญิงนางหน่อแก้ว นางสุบันศรีธมยศ นางจันทโครบ บิดา
รบห้วยัดจนเกิดที่หลัง นางทองคาย นางคำฮั่น นางโม นางจันทน์
นางพิศหลุ นางแหวงคำก้านชะกุน นางแคว้นคำค้อย รวม ๓๐ คน,

ราชวงศ์พองมีบุตรชายชื่อว่าท้าวสุวรรณดี ท้าวอินทรี ท้าว
แดงฮ่อน รวม ๓ คน, บุตรหญิง นางคำหยด นางคำตัน นางแพง
รวม ๓ คน,

ราชบุตรจุมมีบุตรชาย ชื่อว่าท้าวรี ท้าวอินทอง ท้าวชาติ ท้าว
คำมี ท้าวโคต รวม ๕ คน, บุตรหญิงนางกตธา ๑

พระยาประจันตประเทศธานี รับราชการได้ ๘ ปีถึงแก่กรรม
เมื่อจุลศักราช ๓๒๔๘ ปีออกฉกศกอายุได้ ๖๘ ปี ถึงเมื่อจุลศักราช ๓๒๔๘
พณฯ ท้าวเจ้าทอนดมหมทาคไทยฝ่ายเหนือปรีวเคาน์ชินลอ ราชโอรส
ใหญ่ซึ่งตั้งจักรวรรดิอยู่เมืองนครจำปาศักดิ์โปรดว่า พระอุปฮาด
เหม็นว่าที่พระยาประเทศธานี ราชวงศ์พองว่าที่พระอุปฮาด ราชบุตร
จุมว่าที่ราชวงศ์ ท้าวเมกว่าที่ราชบุตร.

ตำนานเมืองวังมด

วัน ๗ ๙ ๗ คำ มีนตุเอกศก ๓๒๕๓

ข้าพเจ้าทวดณรงคโยธา ข้าทวด ได้หาตัว ท้าวถม อายุ ๑๗ ปี ว่าที่อุปฮาด ๓ ท้าวโพธิราชอายุ ๔๕ ปี ว่าที่ราชวงศ์ ๓ ท้าวไชยวงศ์อายุ ๔๒ ปี ว่าที่ราชบุตร ๓ ท้าวพรหมจักรอายุ ๔๐ ปี ว่าที่พระศรีวรวงษ์ผู้ช่วย ๓ เมืองเด่นอายุ ๓๘ ปี ๓ เมืองจัน อายุ ๔๗ ปี ๓ เมืองกลางอายุ ๖๓ ปี ๓ กรมการ เมืองวังมดมา ปฤชาราชการที่พิท เมืองวัง คำ ท้าวถมว่าที่อุปฮาด ๓ ท้าว โพธิราชว่าที่ราชวงศ์ ๓ ท้าวไชยวงศ์ว่าที่ราชบุตร ๓ ท้าวพรหมจักร ว่าที่พระศรีวรวงษ์ผู้ช่วย ๓ เมืองเด่น ๓ เมืองจันทน์ ๓ เมือง กลาง ๓ ให้ถ้อยคำต่อหน้า ท้าวไชยดำรงกรมการเมืองมุกดาหาร ๓ ท้าวมหาพันชวา ๓ ท้าวอุปประ ๓ (รวม) เมืองนครพนม ๒ ชาเนตรกรมการเมืองสกลนคร ๓ ท้าวสุทริสารเมืองภูดุดดอง ๓ พระสุวรรณภักดีเจ้าเมืองวังคำ ๓ ว่าครั้งท่านพระยามหาสงคราม ขึ้นมาตีเมืองตะโปนเมืองวังมด เจ้าคำ เจ้าเมืองวังมดจึงพาครอบครัว บิคามารดา^๕ขึ้นไปอาศัยอยู่ณเมืองญวน ครั้นบ้านเมืองชุ่มเย็น เป็นปกติแล้ว พระนาคีรัตนเจ้าเมืองพาครอบครัว บิคามารดา พวกราชเจ้ากลับลงมาอยู่ตามภูมิดำเนาเดิม พระจันทร์สุริยวงศ์ เจ้าเมืองมุกดาหารคนเก่า จัดให้ท้าวเพี้ยกรมการ^๕ขึ้นมาเกลี้ยกล่อม

พระนาคีรัตน์ ๆ ก็อ่อนน้อมยอมขึ้นกับเมืองมุกดาหารพระนาคีรัตน์แบ่ง
เงินด้วยเสียไปทางเมืองมุกดาหารเดิมชื่อบัระ $\frac{4}{1} \frac{2}{2}$ เสียไปทางเมือง
ญวนชื่อบัระ $\frac{4}{1} \frac{2}{2}$ เท่ากัน ต่อมาช้านานหลายปีแล้วครั้นพระ
จันทร์สุริยวงศ์เจ้าเมืองมุกดาหาร พระนาคีรัตน์เจ้าเมืองจันทบุรี
แก่กรรม เจ้าหนูมาเป็นเจ้าเมืองมุกดาหาร จึงแต่งให้กรมการเมือง
มุกดาหารนำเอาตราตั้งมาขอรับให้ท้าวพระยาพระนาคีรัตน์เป็นท้าวพระนา
คีรัตน์วงศ์เจ้าเมืองจันทบุรี แล้วเจ้าเมืองจันทบุรี แล้วเจ้าเมืองตาก
คำได้ แต่งให้กรมการเมืองญวนมาหาตัวพระนาคีรัตน์วงศ์ขึ้นไปเมืองตาก
คำได้ เจ้าเมืองตากคำได้ตั้งให้พระนาคีรัตน์วงศ์เป็นโกลีเจาเจ้าเมือง
จันทบุรี แล้วเขียนเอาเงินด้วยกับพระนาคีรัตน์วงศ์เดิมชื่อบัระ $\frac{4}{1} \frac{2}{2}$
ตามเดิมเท่ากับเมืองมุกดาหารต่อ ๆ มาคงทำວັນกันท้าวด้วยกันว่าที่พระนา
คีรัตน์วงศ์เจ้าเมืองจันทบุรีแต่เดิมมีชวตศกได้แบ่งด้วยไปทางเมืองญวน
เมืองมุกดาหารเดิมชื่อบัระได้ ๒๕ ปี แต่ด้วยเมืองมุกดาหารนั้น พระจันทร์
สุริยวงศ์คนเก่าคนใหม่จะส่งลงไปทอดเกล้า ๆ ถวายเข้าทูลพระคดียุบาย
เอาไปจับจ่ายใช้สอยประการใด ข้าพระพุทธเจ้าหาทราบไม่ บัดนี้
พระนาคีรัตน์วงศ์เจ้าเมืองกัณฑ์หายเสีย ท้าวจำไปแห่งใดไม่ จึง
โปรดเกล้าฯ ให้ทอดวงณรงค์โยธาข้าหลวงขึ้นมาจัดการการฝั่งหลักด้าน
แบ่งภูมิแดนพระราชอาณาเขตต์กรุงเทพฯ ฯ ต่อแดนกับญวนตั้งรักษา
ราชการคุ้มครองบ้องกันพวกข้าพเจ้าได้ ไม่ให้ญวนมาทำอันตรายกับ
พวกข้าพเจ้าได้แล้ว ข้าพเจ้ากรมการจะพร้อมกันตั้งใจความภักดีต่อ
ใต้ฝ่าละออง ฯ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรุงเทพฯ ฯ ผู้ทรงพระคุณธรรมอัน

มหาประเดิฐ กราบถวายบังคมรับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์ดยา
 มีดะ ๒ ครั้งตามอย่างธรรมเนียม รับราชการสนองพระเดชพระคุณ
 โดยสัตย์จริงทำด้วยทูลเกล้า ฯ ถวายสืบไปชั่วบุตรแดงหลานจนความ
 ทำคุณชาย เป็นคำสัตย์คำจริงข้าพเจ้าดังนี้ ข้าพเจ้าพร้อมเอา
 ความปรารถนาดีที่ประจำเมืองประทับไว้เป็นสำคัญ

ตำนานเมืองมูลป่าโมก

ณ ๓๖๒ คำ มีจอขีวรัฐศักดิ์การ ๓๒๔๘ ข้าพเจ้าพระวงษา
สุระเคจรเจ้าเมือง อุปฮาดราชวงศ์ราชบุครเมืองมูลป่าโมก ขอทำ
พงศาวดารเดิมบ้านจานมาขึ้นต่อท่านหลวงเดินพิทักษ์ นายทองมหาค
เด็กชาวดวงฉะบับหนึ่ง แต่แรกจะเป็นบ้านเมืองต่อมา มีอาจารย์คน
หนึ่งนุ่งผ้าขาวรักษาศีลห้าเป็นนิกาย ประกอบไปด้วยความเมตตา
ภาวนา คนทั้งปวงพร้อมกันตั้งการบูชานับถืออาจารย์ อาจารย์
จึงเกิดยกด้อมรักษาจนเขาคนทั้งปวงที่แตกหักกองทัพไทย เทียวชุมชอน
อยู่ตามป่าดง ได้ผู้คนชาย } ประมาณ ๔๐ คนเศษ อาจารย์ผ้าขาว
หญิง }
จึงพาครอบครัวผู้คนลงมาตั้งบ้านปลูกเรือนอยู่ริมน้ำโขง จึงเรียกชื่อ
บ้านจานชนกับเมืองโขงเท่าทุกวันนี้ เจ้าเมืองโขงจึงตั้งให้ทิศยกันหา
อัมแดงจันทร์ เป็นเพี้ยบุตรวงศ์ก้านันบ้านต่อ ๆ มา ครั้นเพี้ยบุตร
วงศ์ถึงแก่กรรม เจ้าเมืองโขงตั้งให้จวนขุนบุตรเพี้ยบุตรวงศ์เป็นเพี้ยชน
บุตรก้านัน ครั้นเพี้ยชนบุตรถึงแก่กรรม เจ้าเมืองโขงตั้งให้ทิศย
ตั้งเป็นเพี้ยไชยสงครามก้านัน ครั้นเพี้ยไชยสงครามถึงแก่กรรม พระ
ศรีเชียงใหม่เจ้าเมืองโขงออกจากเมืองนครจำปาศักดิ์ ทำราชการขึ้น
กับกรุงเทพ ฯ พระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณา ตั้งให้พระศรีเชียงใหม่
เป็นท้าวพระอภัยราชวงษาเจ้าเมือง ขนานนามเมืองโขงเป็นเมืองศรี

ทันทิร เจ้าเมืองศรีทันทิรจึงตั้งให้นายทศยทุมเป็นเพี้ยเมืองลูกหลาน
 ครนเพี้ยเมืองลูกถึงแก่กรรม ราชวงศ์เมืองศรีทันทิรไปตั้งเรือนอยู่ที่
 ทบ้านจาน ราชวงศ์ถึงแก่กรรมเจ้าเมืองศรีทันทิรตั้งให้เชยงจันทา
 เป็นเพี้ยเมืองเด่นอยู่บ้านจาน ครนเพี้ยเมืองเด่นถึงแก่กรรม เจ้า
 เมืองศรีทันทิรตั้งให้ทศยหาเป็นทเพี้ยพนนารักษาบ้านจานต่อมา ถึง
 ญวณ ๓ ๖๑๘ ค่ำ ปีมเสงตรีศกศักราช ๓๒๔๓ พระอภัยราชวงษา เจ้า

เมืองศรีทันทิรที่ ๓ แต่งให้ท้าวสุริยวงศ์ ท้าวสุริย ท้าว ศรีมหา
 จันทเสน

ถือบอกคุมเงินด้วยลงไปทูลเกล้า ฯ ถวาย จึงโปรดเกล้า ฯ ตั้งให้
 ท้าวสุริยวงศ์บุตรท้าวศรีวรราชเป็นท้าวพระวงษาสุรเดชเจ้าเมือง ตั้งให้
 ท้าวสุริยบุตรพระอภัยราชวงษา เจ้าเมืองศรีทันทิรที่ ๒ เป็นท้าวอุปฮาด
 ให้ท้าวศรีวรราชบุตร ท้าวจิตตราว่าท้าวราชวงศ์ ให้ท้าวจันทเสน บุตร
 ท้าวอรรพบุตรว่าท้าวบุตร ขนานนามบ้านจานเป็นเมืองมุดปาโมช ๕ ชนกับ
 เมืองศรีทันทิร มีจำนวนวัดเรือนเจ้านายราษฎร แจกใน

วัดโพธิ์ไชยหัวเมือง	พระ ๖	รวม ๑๖
	เณร ๓๐	
วัดศรีบุญเรืองท้ายเมือง	พระ ๑๓	รวม ๒๕
	เณร ๑๔	
ทำการอยู่ ในเมือง	เจ้าเมือง ๓	รวม ๔
	อุปฮาด ๓	
	ราชวงศ์ ๓	
	ราชบุตร ๓	
	กรมการ ๑๘	รวม ๓๒
	ไพร่ ๓๔	
ทำการขึ้นกับ เมืองศรีทนต์	เขยต์ ๓๔	รวม ๓๖
	จันดู่ ๒	
	กรมการ ๔	รวม ๒๓
	ไพร่ ๑๓	
เขยต์ ๔		
ทำการขึ้นกับ เมืองดงพันนา	กรมการ ๑	รวม ๖
	ไพร่ ๒	
	เขยต์ ๒	

รวมทั้งต้นเป็น
๓๒๐ เวชน

